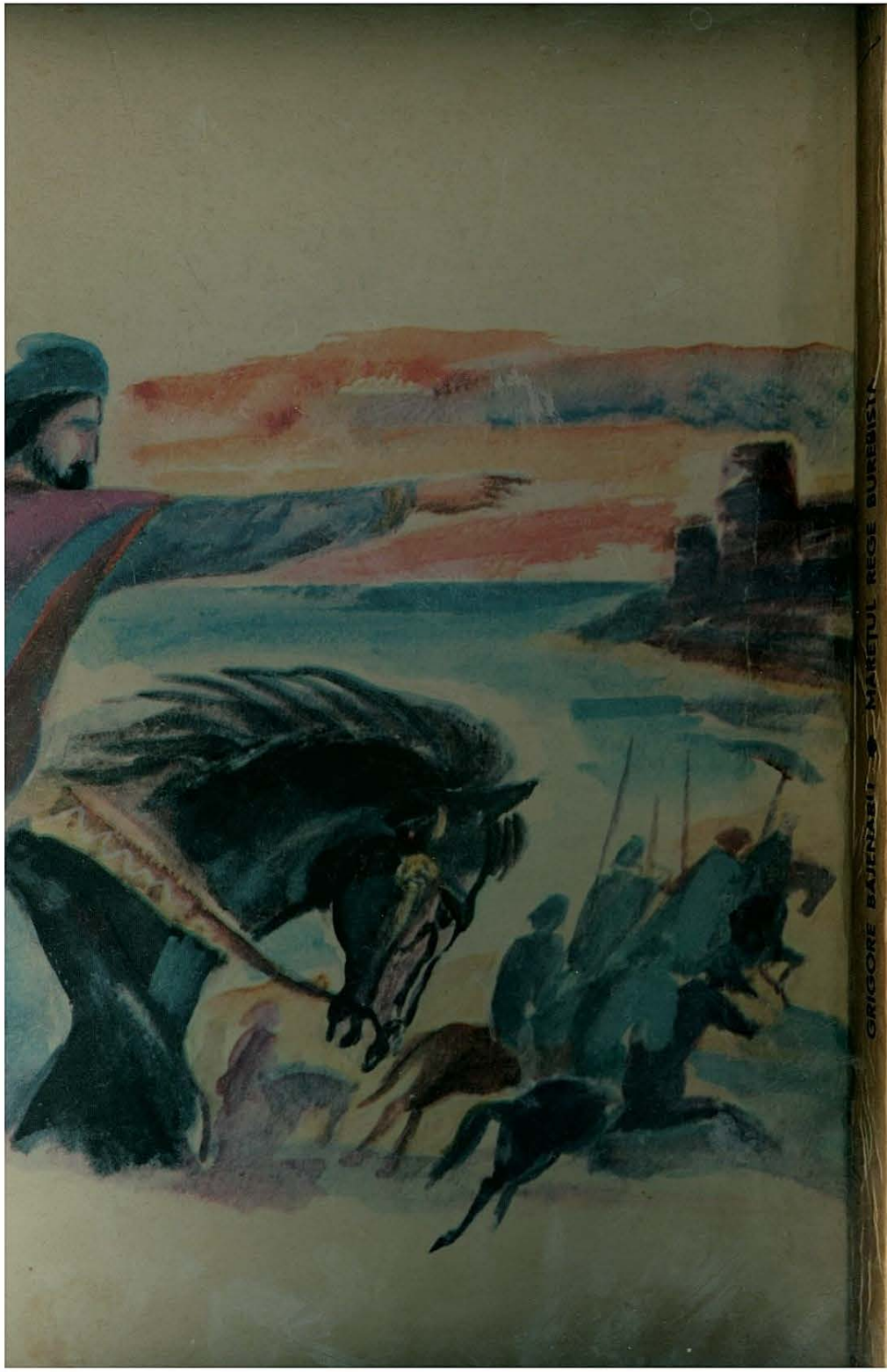

GRIGORE BĂJENARU • MĂREȚUL REGE BUREBISTA

Grigore Băjenaru

MĂREȚUL REGE BUREBISTA

VIRTUTI STRĂMOȘEȘTI

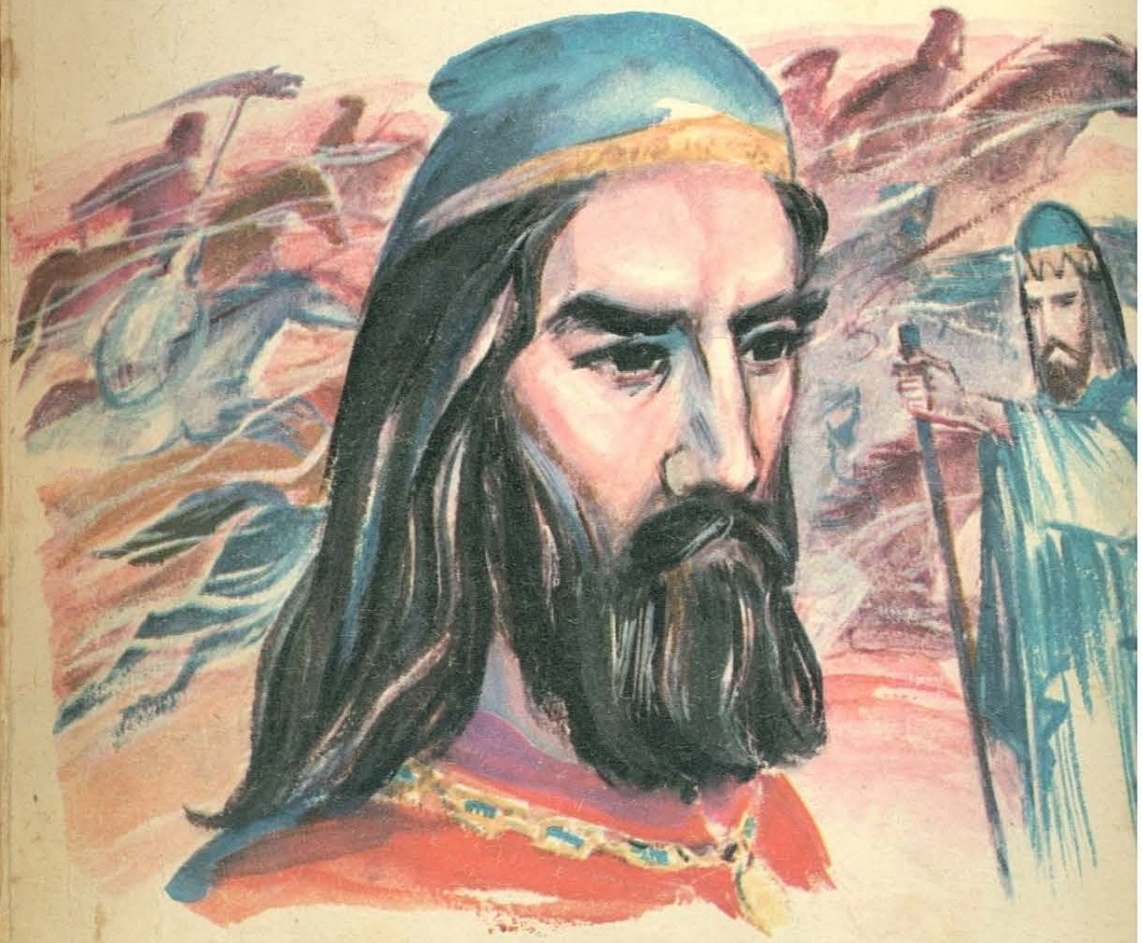

Editura Ion Creangă

CAPITOLUL I

OMUL DIN UMBRĂ

În seara aceea, tînărul Rebis se întoarse acasă de la circul lui Flaminius, mai devreme ca de obicei. Era de o nervozitate cum rar îl văzuseră lucrătorii şi slujitorii săi. Se plimba prin cameră de la un capăt la altul, îşi frîngea mîinile şi nu-şi mai găsea astîmpăr.

Obloanele la argintărie fuseseră trase de mult, iar Via Latina, pe care se afla aceasta, era pustie. Abia peste vreo două ore avea să se mai însufleţească, atunci cînd cetăţenii Romei începeau să iasă de la spectacolul cu gladiatori. Dar animaţia aceasta nu dura niciodată prea multă vreme. Obosiţi la culme de emoţiile prin care trecuseră, toţi voiau să ajungă mai repede acasă, pentru a se da odihnei cît mai degrabă.

Aşa că atunci cînd tînărul stăpîn al argintăriei izbucni în ocări la adresa romanilor şi mai cu seamă a spectatorilor de circ, nu-l putea auzi nimeni, ca să-i fie cumva primejduită libertatea şi viaţa chiar.

Căci cea mai frumoasă şi falnică cetate din lume, Roma, ce se afla către sfîrşitul celui de al şaptelea secol de la întemeierea ei, avea nenorocirea să trăiască sub guvernarea celui mai înfiorător tiran al timpurilor, *Sylla*, şeful partidului *optimaţilor* [1], care-şi trimitea la moarte concetăţenii fără multă vorbă şi fără cea mai mică mustrare de conştiinţă.

— Dar ce este cu tine, Rebis, ce s-a întîmplat, de eşti atît de furios în seara aceasta ? îl întrebă vădit îngrijorat unul dintre lu-

[1] Aristocraţilor.

crătorii săi, bărbat de vîrstă mijlocie, spre deosebire de ceilalți, care păreau sub treizeci de ani.

— O, bunul meu Brazis, răspunse Rebis, oftînd din greu, ascultă-mă și ai să-mi dai dreptate. Cunoști bine motivul pentru care mă duc la circ. Am vrut să mă-ncredințez cu ochii mei dacă, într-adevăr, cei mai buni luptători sînt frații noștri, căzuți, din nenorocire, în mîinile romanilor.

— Și te-ai încredințat că așa este, precum ai auzit ?

— Da, însă nu e numai atît ! Ai noștri sînt într-adevăr mai puternici, mai iuți și mai dibaci la luptă, dar au și un curaj și o nepăsare în fața morții care-i lasă uimiți pe toți spectatorii, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, ca vîrstă și ca rang. Nici unul dintre ei nu a fost învins pînă acum. Și-atunci, și asta m-a înfuriat mai rău decît toate, ce credeți că le-a trăsnit prin cap acelora care se îndeletnicesc cu asemenea spectacole ? Să-i pună pe gladiatorii traci să lupte cu fiarele... cu lei și cu tigrii !

— Dar cum se poate una ca asta ? !

— Așa s-a anunțat cel puțin ! Ce le pasă lor ? Gladiatorii sînt sclavi și romanii nu se sinchisesc de viața sclavilor.

— Din păcate, așa e ! oftă Brazis. Pesemne că-i socotesc pe frații noștri la fel de tari ca pe *Hercule,* care a ucis leul din *Cithaeron* și pe cel din *Nemea* sau ca pe *Samson,* care a săvîrșit o faptă asemănătoare. Hei, dar aceia erau oameni legendari !

Rebis tresări ca ars.

— Dar ai noștri nu sînt legendari, bătrîne Brazis ? Că unul singur poate lupta cu trei o dată și îi învinge fără prea multă greutate ? În seara asta chiar, am văzut un bărbat din neamul nostru, de o statură uriașă și de o forță nemaipomenită, pe nume *Spartacus.* Pînă acum nu l-a învins nimeni. Acesta cred și eu că ar fi fost un adversar potrivit pentru Hercule și Samson ! Nu este numai puternic, dar are și anumite șiretlicuri de luptă care te uimesc ! Cînd îl vezi pe nisip și crezi că s-a terminat cu el, deodată țîșnește în picioare, drept, cu gladia în mînă, nevătămat, și rîzînd în hohote ! Ei, bine, pe acesta s-au hotărît să-l trimită la școala de

gladiatori din Capua, ca să-i instruiască pe cei de acolo pentru distracția și mai mare a prietenilor noștri romani !

— Ce spui ? !

— Da, da, să aibă ce mînca și să se distreze, acesta este astăzi idealul de viață al romanilor ! Pe Jupiter, de-aș avea numai o sută de ostași ca Spartacus cred că aș face minuni de vitejie cu ei și i-aș scădea mult din gloria lui Alexandru Macedoneanul !

Lucrătorii, în frunte cu Brazis, începură să rîdă și-l priviră cu multă dragoste pe tînărul lor stăpîn.

Acesta era un bărbat în floarea vîrstei, dacă avea peste douăzeci de ani, înalt, cu umerii largi, cu mijlocul subțire, cu picioarele și mîinile vînjoase, cu chipul frumos, plin de distincție, ochii mari și negri, sprîncenele subțiri și îmbinate, nasul drept, puternic, gura frumos arcuită, buzele roșii, sănătoase, dinții albi și puternici, de-ar fi fost în stare să sfarme piatra cu ei. Obrazul îi era proaspăt ras, iar părul, castaniu și ondulat, îl purta tuns scurt, ca romanii, de care nu voia să se deosebească la înfățișare.

Acum stătea încruntat, cu buzele strînse, și privea în gol, peste capetele prietenilor săi. Privea prin ei, dacă se poate spune astfel. Deodată, fața începu să i se destindă treptat, treptat, într-un surîs de o mare gingășie. Oftă din adînc și se apropie de Brazis, bătîndu-l pe umăr :

— O, multiubitul meu prieten !

Brazis, într-un gest de alintare părintească, îl mîngîie cu duioșie și-l întrebă :

— Cum să-mi explic transformarea aceasta bruscă ? De ce zîmbești atît de satisfăcut ?

— Am surîs unui gînd, pe care, de l-aș putea înfăptui, mi-ar aduce toată fericirea vieții, pentru a justifica scopul existenței mele !

— Ce gînd, Rebis ?

— Deocamdată nu-ți pot spune prea mult, dar el va porni de acolo că mă voi strădui din răsputeri ca frații noștri să nu mai fie prilej de distracție pentru romanii dornici de spectacole sîngeroase

și, deci, lipsite de omenie. Și doresc să-ți mai fac o mărturisire, multiubite Brazis, care îți va da de gîndit : abia aștept să-mi pot lăsa din nou barbă !

Un murmur, ca un freamăt ușor de vînt, se auzi în camera ce rămase o clipă atît de liniștită, de parcă n-ar fi fost nimeni înăuntru.

Brazis își ridică ochii uimiți și-i pironi asupra tînărului său stăpîn.

— O, Rebis, șopti el înfrigurat, într-adevăr că vorbele tale m-au pus pe gînduri ; dar să știi, dragul meu, că aceeași dorință o avem și noi toți cei de față !

*

A doua zi, în zori, Rebis se trezi bine dispus. Îl așteptau cîteva ore plăcute. Era un tînăr înclinat către învățătură și faptul că avea să-și petreacă o parte din dimineață la profesorul său de *Retorică* îl bucura mai mult ca orice.

Se rase cu multă grijă, își făcu baia obișnuită, parfumată cu flori de levănțică și sulfină, își puse o togă nouă și o cingătoare din piele de căprioară bătută în ținte de argint, căutînd să cadă faldurile stofei cît mai frumos cu putință, și încălță sandale noi. Apoi își potrivi pe frunte bretonul scurt tăiat și surîse mulțumit imaginii din oglindă : reușise, și de astă dată, ceea ce se străduia de cînd venise la Roma : să nu se deosebească prea mult sau deloc, chiar, de locuitorii marii cetăți. Dealtminteri, vorbea limbile elină și latină la perfecție, fără urmă de accent străin, așa încît oricine ar fi putut să-l ia cu ușurință drept roman sau grec, cum pretindea el că este : un grec cu fața bronzată de soarele ce scălda în raze arzătoare una din numeroasele insule ale arhipelagului grecesc.

Mai cu seamă că la Roma era moda să se vorbească limba elină, bineînțeles, numai în cercurile aristocratice.

Rebis luă un sul de papirus pentru eventuale însemnări, deși lecțiile de retorică se bizuiau mai mult pe memorie și pe discuție

în contradictoriu, și porni vesel, fluierînd o melodie păstorească din multiubita lui țară, unde cîntecul era în mare cinste.

Aprilie, a doua lună a anului roman, venise cu o căldură plăcută, învăluitoare, plină de miresmele îmbătătoare ale florilor ce împodobeau pomii readuși la viață de vraja primăverii timpurii. Soarele începuse să ardă cu putere, dar adierile dulci ale vîntului jucăuș îi făceau pe trecătorii fericiți de frumusețea zilei să-și ridice capetele spre lumina mîngîietoare.

Rebis mergea agale, privind în dreapta și în stînga cu multă curiozitate, fericit că i-a fost dat să trăiască o asemenea zi ce-i inunda sufletul de o bucurie neașteptată.

Îl atrăgea ca niciodată, nespus de mult, strada cu forfota ei ce nu se poate asemui cu nimic pe lume. Era încă devreme. Pietonii, unii erau grăbiți, aproape alergau ; alții mergeau încetișor, ca și el, ținîndu-se la braț și discutînd aprins ; lectice purtate de sclavi duceau potențații zilei : spre senat sau spre unul din numeroasele temple închinate zeilor împrumutați de la greci. Alți cetățeni fugeau spre treburi ce nu admiteau amînare ; matroane cu copii de mînă se îndreptau către școală. Cei mai mulți se opreau în fața magazinelor luxoase cu stofe fine de toate culorile, țesături diferite de lînă, in și cînepă, pentru toate gusturile, bijuterii, încălțăminte, podoabe... Iar alții se duceau la piața de legume, care era spre apus, aproape de Tibru, unde abia te puteai înțelege de vorbăria zgomotoasă atît a negustătorilor, cît și a cumpărătorilor, niciodată mulțumiți de ce găseau de vînzare, ori cît de multe și bune lucruri ar fi fost acelea.

Profesorul de retorică al lui Rebis, faimosul M. Antonius Gnipho, de origine gal, locuia pe Via Nova, în apropiere de Uliția Etruscă.

„Ce-ar fi", se gîndi tînărul argintar, „să mă preumblu și eu puțin pe Via Sacra, așa cum fac, în dimineața aceasta minunată, mulți din onorabilii cetățeni ai Romei ? De fapt, mai am o jumătate de oră. Dacă mă duc la lecție mai devreme, s-ar putea să-l găsesc pe magistrul meu ocupat cu un alt discipol, și, decît să

aștept în grădina lui, ce-i drept, nespus de frumoasă, mai ales acum, mai bine mă delectez, privind trecătorii și magazinele."

Astfel, respirînd din adîncul plămînilor, Rebis porni pe Via Sacra, cea mai mare și mai frumoasă stradă a Romei, artera principală de circulație a urbei.

Dar, cînd ajunse pe la mijlocul ei, deodată văzu uimit că lumea se oprește și se dă la o parte pe marginile străzii. Orice zgomot încetase brusc și se lăsase o tăcere, cum numai la templu mai puteai întîlni, în timpul cînd preoții oficiau slujba în cinstea zeilor.

Toți trecătorii se opriseră, făcînd plecăciuni cu multă evlavie și rămînînd astfel smeriți ca în fața unei minuni.

Un convoi de lictori se trase imediat la o parte, spre marginea străzii, iar un echipaj cu patru cai, de asemenea. Ce se întîmplase, pentru ce, oare, cetățenii Romei amuțiseră și erau atît de emoționați ? !

Treceau Vestalele ! Adică, numai două dintre cele șase preotese ale zeiței Vesta, proteguitoarea focului din cămin și a întregului cămin conjugal al romanilor. Fete alese din cele mai mari și mai bune familii ale Romei erau închinate, de copile, templului zeiței multrespectate și adorate. Îmbrăcate în alb, culoarea nevinovăției, treceau prin Roma, într-un faeton aurit, avînd înhămați doi cai albi de o rară frumusețe, cu hamurile și curelele complet albe, din pielea cea mai fină.

Atîta cinste li se acorda acestor vestale de către statul roman, încît, dacă, la trecerea lor pe stradă, se aflau, din întîmplare, în calea lor, condamnați la moarte sau la închisoare, li se ierta îndată pedeapsa și erau puși în libertate.

Faptul îl impresionă mult pe Rebis. El rămăsese țintuit locului, privind lung după vestalele albe care se îndepărtau, mînînd caii la trap ușor, către templul lor din apropiere, și ele, desigur, cu bucuria primăverii în suflet.

„Iată, într-adevăr, cel mai frumos spectacol ce mi-a fost dat să-l văd de cînd mă aflu la Roma : sublimă apariție și minunată dimineață ! Nu merg mai departe, căci n-aș mai putea să văd ceva

care să întreacă cele de pînă acum. Mai bine mă întorc spre magistrul meu. Dacă și lecția lui de retorică va fi în armonie cu ce-am văzut astăzi, voi aduce laudă zeilor că s-au arătat atît de binevoitori cu mine !"

Și, cu fața strălucitoare de bucurie, tînărul porni spre Via Nova.

*

Casa profesorului M. Antonius Gnipho se afla în mijlocul unei grădini imense. De la poartă chiar erai întîmpinat de zumzetul adormitor al albinelor, care parcă acompania ciripitul vesel al păsărelelor ce zburătăceau prin pomii în floare, făcînd să ningă pe alei o ploaie de petale albe. Deodată, uimit și încîntat, vedeai cum petalele, căzute pe iarba înrourată, se strîng, se zbat o clipă și se ridică grațios în aer, voind parcă să se prindă, ca prin farmec, pe crengile de unde căzuseră ! Dar nu, nu petalele erau căzute, ci fluturașii albi care-și dăduseră și ei întîlnire în acest colț de rai pămîntesc și își filfîiau aripioarele spre crengile înflorite.

Răpit de neobișnuita frumusețe a grădinii, pe care o vedea pentru prima oară cu bogăția aceasta de alb, răspîndind o mireasmă dulce, îmbătătoare, discretă și delicată, ce n-o puteai asemui cu nici un parfum din lume născocit de oameni, Rebis nu observă decît tîrziu pe magistrul său Antonius, stînd de vorbă, în fața casei, cu un tînăr svelt și înalt, îmbrăcat cu o togă elegantă și avînd o ținută impunătoare. Nu s-ar fi putut spune că e frumos, dar avea o față plăcută și niște ochi negri pătrunzători. Părul i se rărea puțin spre frunte, ceea ce contrasta oarecum neplăcut cu tinerețea lui.

Cînd îl văzură pe Rebis, cei doi bărbați din fața casei se opriră din vorbă cîteva clipe ; apoi tînărul cel elegant îi spuse retorului în grecește :

— Acestea ar fi toate, multstimate Antonius. Vei primi în curînd vești de la mine !

Dar Antonius, surîzînd, îi răspunse în latinește :

— Inutil să-mi vorbeşti în greceşte ; acela pe care îl vezi este grec, aşa că...

— Mă bucură... cu atît mai mult, cu cît în călătoria mea vreau să mă îndrept spre Grecia ! spuse zîmbind cu amabilitate tînărul interlocutor, tot în greceşte.

Rebis, care auzise ultimele replici, se înclină cu multă politeţe şi rosti :

— Bună dimineaţa, magistre, şi primeşte, rogu-te, omagiile mele cele mai respectuoase. Apoi, îndreptîndu-se către tînărul oaspete, grăi : Salve şi zeii să fie cu tine, amice !

— Asemenea, îţi mulţumesc de urare şi te asigur că ţin să se îndeplinească mai mult ca oricînd ! răspunse tînărul, zîmbind cu înţeles către Antonius. Apoi, făcîndu-i o adîncă plecăciune profesorului, adăugă : rămîi sănătos, iubite magistre şi amice, şi te rog ţine-mă la curent cu tot ce crezi că ar putea să mă intereseze !

— Mergi sănătos, iubitul meu discipol, şi norocul să te însoţească pretutindeni.

Tînărul pe care îl găsise Rebis în faţa casei îl salută şi pe el, înclinîndu-se cu bună-cuviinţă, şi se-ndepărtă în grabă.

— Simpatic acest discipol al tău, scumpe magistre, începu Rebis vorba. Are o înfăţişare impunătoare, deşi atît de tînăr, şi vocea lui este deosebit de caldă şi plină de sonoritate. Mi-ar fi plăcut să-l mai ascult cum vorbeşte ! Păcat că era atît de grăbit, aşa mi s-a părut !

— Nu ţi s-a părut, era într-adevăr grăbit. A venit să-şi ia rămas bun de la mine. După cum ai auzit, are intenţia să se îndrepte spre Grecia, unde, probabil, se va simţi ca la el acasă. Vorbeşte limba elină ca un grec adevărat. Ca tine, Rebis, surîse Antonius, privindu-şi discipolul cu puţină suspiciune şi maliţiozitate în acelaşi timp.

Rebis îi susţinu privirea şi-i răspunse cu veselie :

— Ce să înţeleg din tonul tău, scumpe magistre ?

— Am să-ţi răspund oarecum filozofeşte la întrebarea ta, Rebis. Dacă eşti grec, precum pretinzi, dragul meu, cred că îl cu-

noşti pe Esop şi fabulele lui, nu ? Dar chiar şi altminteri ar fi trebuit să-l cunoşti ! Ei, bine, Esop are o fabulă, în care ne povesteşte că un măgar, ca să-şi sperie fraţii şi să i se dea importanţă, s-a îmbrăcat într-o piele de leu, apărînd astfel în faţa turmei de măgari. Şi deodată a început să răgească cumplit, ca să-i sperie. Bieţii măgari, la început, au tras o spaimă grozavă, dar li s-a părut, totuşi, ceva ciudat în răgetul răguşit al leului, li s-a părut că seamănă mai mult a răget de măgar, decît a răget de leu. Şi, privind mai liniştiţi spre labele leului, au văzut, cu adîncă uimire, că acestea nu sînt cu degete şi gheare ascuţite cum au toţi leii, ci cu copite întregi. Atunci au tăbărît pe el, i-au tras o bătaie bună şi l-au alungat cu ruşine, ca pe un înşelător ce era ! Ei, ţi-a plăcut, Rebis ?

— Foarte mult, magistre... dar, mă iartă, rogu-te, nu văd întrucît morala acestei fabule s-ar potrivi cu mine ! rîse nedumerit tînărul.

— Pentru că nu ţi-am spus şi partea a doua, adică reversul medaliei, îi răspunse Antonius. Hai să ne închipuim fabula invers de cum ne-a lăsat-o Esop şi anume, să zicem că un leu adevărat, voind să fie necunoscut şi avînd anumite interese pentru aceasta, s-ar îmbrăca într-o piele de măgar pentru un timp oarecare, aşa ca lumea să-l ia drept măgar adevărat, iar el, leul, să-şi vadă de treburi liniştit cu mintea lui ageră de leu. Ce zici ?

— Zic, magistre, că nu eşti numai un mare profesor de retorică, ci şi un mare psiholog, ceea ce nu poate fi de mirare. Mai tîrziu m-aş fi destăinuit eu singur şi anume în ultima zi.

— Care ultimă zi ? insistă retorul.

— De şedere a mea la Roma !

— Nu crezi că ar fi prea tîrziu atunci ? Dacă eu aş putea să-ţi fiu de folos între timp cu anumite sfaturi, pe care n-aş mai avea răgaz să ţi le dau în ultima zi ? Ştii bine că sînt gal de origine ? Tu *zici* că eşti grec ?

— Da, aşa *zic*, rîse Rebis şi anumeee... din Rodos !

— O... din Rodos ? Perfect ! Atunci îl cunoşti, desigur, sau ai auzit măcar de vestitul profesor de Retorică şi Filozofie, ca şi mine, de *Apollonius Molon ?*

Rebis amuţi şi rămase într-adevăr ca un elev care nu ştie lecţia, în faţa profesorului său. Antonius repetă : Apollonius Molon, omule, la ale cărui lecţii de retorică a luat parte şi Cicero, cel mai mare orator al Romei ? !

Rebis abia îngăimă cu admiraţie :

— Cicero ?

— Ei, da, Cicero... şi eu însumi l-am vizitat şi am mai avut de învăţat cîte ceva de la el ! Şi adăugă, surîzînd cu modestie : şi poate şi el de la mine. Oricît de învăţaţi am fi, niciodată nu putem pretinde că ştim prea mult şi întotdeauna ne mai rămîne cîte ceva de aflat, de multe ori, chiar de la cine ne aşteptăm mai puţin. Apollonius acesta mi-a spus într-o zi, pe cînd mă aflam acasă la el, la marginea dinspre răsărit a insulei Rodos, pe ţărmul mării, că nu trebuie să dispreţuieşti pe nimeni niciodată, oricît de mic, de neînsemnat şi de umil ar fi, pentru că nu poţi să ştii cînd vei avea nevoie de ajutorul lui. Şi că întotdeauna poţi învăţa cîte ceva, oricît de puţin ar fi, de la unul mai mic şi mai neînsemnat ca tine. În sprijinul acestei învăţături, mi-a povestit ce i s-a întîmplat chiar lui într-una din zile. Se înserase. Marea mugea înfuriată, vîntul sufla cu putere şi-i zgîlţîia căsuţa în care şedea în timpul verii. Se făcuse întuneric. Aprinse opaiţul cu un cărbune luat din focul pe care-l păstra în permanenţă pe vatră, acoperit cu cenuşă. Cînd, deodată, auzi bătăi uşoare în uşă. Deschise şi văzu pe fetiţa unei văduve sărmane, vecină cu el, femeie care spăla rufele la oamenii de prin împrejurimi. „Bună seara, rosti fetiţa cu sfială, te roagă mama să ne dai şi nouă puţin jăratec, că focul nostru s-a stins de mult şi n-are la ce să fiarbă mîncarea de cină."

Apollonius îi răspunse, cum era şi firesc : „Cu multă plăcere, fetiţa mea, dar în ce ai să iei jăratecul ? ! Văd că n-ai adus o ulcică, ceva, o strachină, un ciob măcar, ...cum ai să-l iei dar ? !"

„O, răspunse îndată fetiţa, surîzînd, îl iau foarte bine. Pun pe palma stîngă un strat gros de cenuşă, apoi pun jăratecul, acopăr din nou cu un alt strat de cenuşă, peste care pun mîna dreaptă... şi gata ! Pînă acasă nu-i prea departe şi am să-l duc foarte bine aşa !"

„Ei, îi răspunse Apollonius mirat, ai văzut, Antonius ? Tu te aşteptai la una ca asta ? Noi, filozofi şi retori, discutăm tainele lumii şi ale astrelor, precum şi tainele zeilor, şi totuşi n-am fi fost în stare să ducem cîţiva cărbuni aprinşi de colo pînă colo, fără ajutorul unei ulcele sau al unei străchini. Şi am învăţat asta de la o fetiţă care nu ştie nici să scrie şi nici să citească !"... Dar tu, Rebis, ce crezi... ai mai avea de învăţat ceva de la mine, vreau să înţeleg şi altceva decît retorică şi filozofie ?

Rebis dădu din cap convins şi răspunse cu sfială :

— Cred că da, preascumpe magistre, mai cu seamă politică !

— Mai cu seamă ? rîse Antonius. Da, cred că n-ai greşit. Dar, ca să-ţi capăt şi mai mult încrederea, pentru că eu îţi dau dreptate să fii suspicios, prudent, precaut, cum vrei să zici, am să-ţi spun cîte ceva despre tînărul care a plecat mai adineauri şi care a venit la mine să-l sfătuiesc ce să facă, aflîndu-se într-o grea împrejurare. Cred că ai înţeles din discuţia noastră că şi el este discipolul meu. Şi, printre altele, l-am sfătuit să treacă şi pe la Apollonius, prietenul meu din Rodos, că n-are ce pierde, ci dimpotrivă. Dar nu crezi că am stat destul în picioare în faţa casei ? Eu mai repede mă obosesc aşa şi, ca să mergem înăuntru este vremea prea frumoasă şi ar fi păcat. Mai bine hai să ne socotim discipoli ai marelui Aristotel, să ne transformăm în doi veritabili peripateticieni [1] şi să discutăm, cum obişnuia dînsul, plimbîndu-ne. Dăm ocol vilei, trecem prin grădină şi apoi vom mai vedea. Aşadar, dragul meu Rebis, tînărul pe care l-ai văzut la mine se trage dintr-o familie romană ilustră. N-aş greşi, spunînd că el este cel mai nobil tînăr din Roma. N-a îmbrăcat de prea multă vreme toga virila [2]. El pretinde că descinde

[1] Peripateticii — de la „peripatetikos" (lb. gr.) — cel ce se plimbă, şi acesta de la „peripatein" = a se plimba ; era metoda de a preda a lui Aristotel, plimbîndu-se.

[2] Toga virila — îmbrăcămintea pe care o purtau Romanii după vîrsta de şaptesprezece ani.

din zei, dar, bineînțeles, că aceasta e o mare deșertăciune. Nimeni nu se poate trage din zei și noi știm prea bine pentru ce !

— Dacă nu mă-nșel, adăugă Rebis, și Alexandru Macedon își atribuia o origine divină, pretinzînd că tatăl său n-ar fi fost regele Filip al II-lea, ci însuși Ares, zeul războiului ! De aceea era el atît de războinic și de viteaz !

— Da, războinic și viteaz a fost, într-adevăr, ca nimeni altul, dar fiu de zeu, niciodată ! surîse, dînd din cap, Antonius.

— Dar tînărul de adineauri în ce fel se trage din zei... și din care anume ?

— Din zeița Afrodita sau Venus, dacă vrei !

— Zeița frumuseții și a dragostei, cea născută din spuma mării ? ! Nu s-ar zice ! zîmbi ironic Rebis. Nu e un bărbat urît, bineînțeles, dar de la el și pînă la Venus e o depărtare ca de la cer la pămînt ! Și cum s-a întîmplat de se trage din Afrodita ? voi el să știe.

— Povestea e pe cît de frumoasă, pe atît de neadevărată. Se zice că Afrodita s-ar fi îndrăgostit de un muritor, anume *Anchises,* un bărbat troian de o rară frumusețe, și că a dat naștere unui fiu *Aeneas,* care și el a avut un fiu anume *Iulus,* cunoscut și sub numele de *Ascanius,* întemeietorul familiei Iulia și strămoșul tînărului nostru prieten.

— O, scumpe și venerate magistre, mă fierbi fără apă de un sfert de oră și dai ocol cuvîntului pe care-l aștept cu atîta nerăbdare. Spune-mi o dată, te rog cu tot respectul cuvenit, cine este acest tînăr plăcut, cum îl cheamă și de ce părăsește țara ?

Antonius îi răspunse sacadat :

— Se numește *Caius Iulius Cezar !*

— Cum ? ! strigă cu uimire Rebis, el este acela despre care s-a vorbit atîta în ultimul timp la Roma ? ! El îi stă în gît odiosului călău Sylla, care nu știe cum să-i facă de petrecanie ?

— Cunoști atîtea, văd ! Atunci ce mai vrei să afli și de la mine ?

— A ști multe nu înseamnă a ști destul, magistre ! De ce vrea să plece din țară Cezar ?

— Am să-ți răspund vulgar : ca să-și apere pielea.

— Cum așa ? Nu înțeleg ce are Sylla, un bărbat de aproape șaizeci de ani, cu Cezar, un flăcăiandru de seama mea, deci de trei ori mai mic ca vîrstă decît Sylla ? Îi poate Cezar primejdui situația lui Sylla, cumva ?

— Am să-ți spun. Cezar a avut nemaipomenita îndrăzneală să-l înfrunte pe Sylla în fața întregii Rome.

— Mărturisesc că am auzit multe și felurite zvonuri, dar eu aș vrea să le aflu pe toate, așa cum s-au petrecut ele într-adevăr, de la un om sincer și nepărtinitor, cum ești tu, preastimate magistre !

— Pe scurt, lucrurile s-au petrecut astfel : ai auzit, cred, de *Marius,* șeful partidului popularilor și cel mai periculos adversar al lui Sylla, stăpînul de astăzi al Romei. Ei, bine, Cezar este nepotul lui Marius, prin soția acestuia ; deși nobil, el s-a declarat partizan al popularilor, un motiv foarte serios pentru Sylla să-l dușmănească, mai ales că tînărul meu discipol este foarte mult iubit de toți romanii. Și de aci, începerea persecuțiilor de tot felul la adresa lui Cezar. Întîmplarea a făcut ca Marius să moară și locul său, în fruntea popularilor, să-l ia *L. Cornelius Cinna.* Acesta are o fată foarte frumoasă, bine educată și bogată, *Cornelia,* pe care a luat-o de soție Cezar și care, la un an, i-a născut o fetiță, numită Iulia. Ei, bine, ce crezi că-i dă prin capul zdruncinat de băutură și boală al lui Sylla ? Îi poruncește lui Cezar să se despartă imediat de soția pe care acesta o iubește cu sinceritate.

— Dar cum poate să-i ceară asemenea lucru ? !

— Sylla ! ? A mai făcut-o și cu alții !

— Și Cezar a admis una ca asta ?

— Bineînțeles că nu ! Deși foarte tînăr, nu e un om cu care să te joci ! E de o dîrzenie neobișnuită ! N-a vrut în ruptul capului ! Atunci, tîlharul de Sylla, care dispune de viața noastră a tuturor,

ca de aceea a unor animale de sacrificiu, după alte nenumărate persecuții, l-a condamnat pe Cezar la moarte.

Rebis rămase încremenit și abia îngăimă :

— Nemaipomenit ! Pe ce motiv ?

— Pe motivul că este partizan al popularilor și, prin urmare, dușmanul statului roman ! Dar atunci și-a dat Sylla mai bine seama de ce popularitate și mare dragoste se bucura Cezar în rîndurile romanilor. Au sărit toți ca unul pentru apărarea tînărului lor prieten. Totuși, pînă n-au intervenit pentru el cele șase vestale, Sylla nici n-a vrut să audă de grațierea lui Cezar.

— Deci, în cele din urmă, l-a iertat !

— N-a avut ce face, cînd i-au cerut-o însești vestalele, care au o putere aproape zeiască. Totuși, Sylla nu s-a abținut să le spună tuturor acelora care interveniseră pentru Cezar : „Am să-l iert, dacă mi-o cereți atît de stăruitor, dar să știți că eu văd în Cezar mai mulți Marius laolaltă".

— Și acum ? voi să știe Rebis, ce s-a întîmplat mai departe ?

— Ei, tot ce-ai auzit s-a petrecut abia ieri. Cezar își dă seama foarte bine că Sylla l-a iertat doar de formă ; în realitate, el pîndește momentul prielnic ca să-l suprime. Cine știe prin ce mijloace, că are destule la îndemînă. Și atunci, Cezar s-a hotărît să plece cît mai degrabă cu putință și va porni la drum chiar în noaptea aceasta.

— Și crezi, magistre, că în Grecia va fi mai sigur, mai apărat ? Nu este și acolo tot puterea romană care-și întinde tentaculele ca o uriașă caracatiță pe toată Europa și chiar mai departe ?

— Ba da, însă Cezar nu e un oarecare. Are și el oamenii lui de încredere.

— E un bărbat demn de admirat, într-adevăr !

— Și acum, dragul meu discipol, ai tu cuvîntul ! zise Antonius.

— Despre ce subiect, magistre ? zîmbi Rebis insinuant.

— Despre tine. Nimic mai ușor decît să vorbești despre tine însuți, atunci cînd nu ai a te lăuda ! Așadar... să te aud. Cine ești tu în realitate, Rebis, și ce cauți la Roma ? Ai, te rog, în vedere

faptul că vorbești cu un gal bătrîn care nu este un prea mare și devotat amic al romanilor. Și e firesc să fie astfel, întrucît ei au cotropit o parte din pămîntul țării mele. Au cucerit teritoriul dintre munții Alpi și munții Pirinei, din partea de miazăzi a Galliei, ca să aibă legătură cu Spania, care deocamdată e provincie romană, și nimic nu mă împiedică să cred că vor face același lucru, cînd le va veni bine, cu Gallia întreagă. Acum e numai *Gallia Narbonensis*, dar ce va fi mai tîrziu ? Și eu mă mir, Rebis, ce m-a determinat să-ți arăt atîta încredere și sinceritate ! ? Poate unde simt că nu ești nici grec și nici roman ! Sau mai e nevoie de ceva care să-ți dea curajul de a mi te destăinui ?

— O, nu, scumpe magistre. Ai un spirit deosebit de pătrunzător și, în cele din urmă, aș fi simțit eu însumi nevoia să mă destăinuiesc !

— Prin urmare, de ce origine ești ?

— După numele pe care-l dau grecii neamului meu sînt get, iar după cum ne numesc romanii... sînt dac ! Tot așa după cum grecii sînt numiți astfel de romani, iar celelalte popoare le spun elini, iar țării lor, Elada !

— Și în ce scop ai venit la Roma ?

— Ca să învăț, așa cum am învățat și la Alexandria, în Egipt, și la Atena în Grecia !

— Vrei să devii orator, filozof... avocat cumva ?

— Departe de mine acest gînd ! Doresc, însă, nespus a ști cît mai multe cu putință, spre a mă ajuta în viața ce mă așteaptă.

— Ce profesiune ai ? Sînt convins că nu ești tu argintar, cum nu sînt eu „pontifex maximus" [1].

— Sînt fiul regelui Zorabes din Dacia.

Antonius rămase amuțit cîteva clipe, în care timp trecu vertiginos prin mai multe sentimente. La început crezu că tînărul său discipol vrea să-și bată joc de el și era cît pe aci să se supere și să-l alunge cu vorbe de ocară ; dar îl cunoștea prea bine pe Rebis și știa că e un flăcău foarte respectuos și iubitor ; apoi îl vedea

[1] „pontifex maximus" — marele preot, în latinește.

prea serios în atitudinea lui lipsită de orice îngîmfare. Spusese cine este, ca și cum ar fi spus că tatăl său e grădinar la una din marginile Romei. Apoi șopti parcă înfrigurat :

— Deci, tatăl tău e regele Daciei ?

— Da, magistre ! răspunse simplu tînărul.

— Și care e numele tău adevărat ?

— Burebista !

Antonius repetă în vîrful buzelor ca o incantație :

— Burebista ? ! Apoi tresări străluminat ca de o bucurie și zise încet, ca și cum ai încredința cuiva o taină : Deci, Rebis, numele tău de la Roma e de fapt o parte din numele tău adevărat, un diminutiv, căci Rebis e încadrat în Burebista, nu ?

Aci, tînărul său discipol plecă ușor capul și rosti surîzînd sfios și parcă puțin încurcat că e nevoit să facă o astfel de mărturisire ce se simțea că-i este foarte plăcut s-o împărtășească profesorului său :

— Rebis îmi spune fata care mi-e dragă !

Bătrînul filozof prinse amîndouă mîinile tînărului și le strînse cu o dragoste părintească, șoptind cu multă duioșie :

— Există, deci, în viața ta, Rebis, o asemenea comoară neprețuită ? Îți doresc fericirea ce aș dori-o fiului meu !

— Mulțumesc din suflet, iubite magistre, și să fii încredințat că îmi voi aminti întotdeauna această urare plină de sinceritate !

Antonius îl luă pe Rebis de brațul drept și-l conduse către casă.

— Iată, acum, spuse el surîzînd, simt nevoia să mă odihnesc puțin. Să ne așezăm pe lavița aceasta, ce parcă ne așteaptă, și să continuăm convorbirea. Stai jos, dragul meu. Așa. De cînd am aflat cine ești, parcă se face mai grea răspunderea ce o am față de tine. Simțeam că-mi ascunzi ceva, dar nu-mi închipuiam chiar că ești fiul unui rege. Simțeam de fiecare dată că nu ești ce vrei să pari a fi, oricît te străduiai tu, dar lăsam lucrurile să-și urmeze cursul pe făgașul dorit de tine. De aceea ți-am și povestit fabula lui Esop cu leul și măgarul. Te trăda distincția ta, felul cum vorbeai, educația ta aleasă. Iată de ce, acum mi se pare mult mai grea

misiunea mea de a te învăța retorica și filozofia. Pentru că tu vei vorbi cu dregătorii tăi, cu trimișii altor regi și state, sau cu doi-trei oameni, în parte, dar va trebui, pe deasupra tuturor, să vorbești mulțimii și mai cu seamă oștenilor tăi. În fața oricui vei lua cuvîntul trebuie să ții seama de cîteva reguli simple, elementare, pe care sînt convins că le știi și le vei folosi din instinct ; totuși eu nu mă pot abține să nu ți le spun, dacă nu cumva ți le-am spus pînă astăzi. Dar cum *„repetiția este mama memoriei“*, nu strică să le repet !

— Chiar dacă le știu, iubite magistre, abia aștept să le aud formulate de tine. Voi fi cît se poate de atent.

— Mai întîi de toate, să fii încredințat că o cuvîntare bine întocmită și rostită cu mult patos poate avea asupra mulțimii un mare efect, poate impresiona cum nu-ți închipui de puternic. Nu degeaba s-a spus că *„limba taie mai adînc decît sabia“*. Filip al II-lea, regele Macedoniei și tatăl lui Alexandru cel Mare, spunea că *„mai mult se teme de un discurs al lui Demostene, decît de toate armatele Greciei strînse la un loc, împotriva lui“*. Deci, ia aminte ! Oricăror persoane te vei adresa, în grup mai mic sau mai mare, doi-trei inși sau o legiune de oșteni, va trebui să vorbești tare, răspicat, limpede, fără să strigi, însă. A striga din răsputeri, ca să-ți impui o părere, nu însemnează că ai și dreptate ; în felul acesta nu poți convinge mulțimea. Nu e nevoie să ai o voce puternică de Stentor [1], ci de argumente bine alese. Fără îndoială că trebuie să te faci auzit, să fii stăpînul unui glas plăcut și pătrunzător, pe care să-l modelezi după împrejurări. Să începi ușor și interesant, ca să atragi mulțimea chiar de la început, să înceteze orice șoaptă, orice murmur, orice rumoare, cît de mică, și să se instăpînească o liniște desăvîrșită. Cuvintele să le rostești fără grabă, fără precipitare, pe de-a întregul, nu să mănînci jumătate din ele și să le morfolești, cum fac mulți din zilele noastre, care se cred, totuși, mari oratori !

— Așa voi face, iubite magistre ! răspunse Rebis în șoaptă.

[1] *Stentor* — ostaș grec care a luptat în războiul troian. El avea o voce atît de puternică, încît cu strigătul său acoperea vocile a cincizeci de oameni.

Antonius continuă cu un zîmbet ca o mîngîiere :

— Nu e rău ca, de la începutul cuvîntării tale, să faci uz de ceea ce retorii romani numesc *„captatio benevolentiae“* [1], adică să cauți să cîștigi bunăvoința mulțimii prin cîteva cuvinte bine întocmite. Pentru asta nu-ți trebuie cine știe ce abilitate diplomatică, dar face impresie asupra mulțimii care te ascultă și îți va acorda de la început chiar o mare atenție.

— N-ar strica, iubite magistre, îl întrerupse Rebis, să-mi dai un mic exemplu. Inspirat de el, firește, și potrivit momentului, voi ști și eu apoi să improvizez mai multe, cînd va fi nevoie.

— Da... iată, de pildă, să presupunem că te afli în fața unei adunări de nobili din Dacia, pe care i-ai chemat pentru a-i ruga să contribuie cu ceva din averea lor la ridicarea țării. Nu trebuie să-i lingușești, bineînțeles, dar ca să-i îndupleci să te asculte cu atenție și bunăvoință, și, mai ales, ca să-i determini, în cele din urmă, să facă totul, așa cum le vei cere tu, eu aș fi de părere să începi cam astfel : „Multiubiți și onorați prieteni, nobili aleși ai scumpei noastre țări, sînt pe de-a-ntregul încredințat că mă adresez celor mai luminate capete ale patriei noastre, care vor înțelege de îndată ceea ce voi avea cinstea să le expun aci“. Și așa mai departe.

— Da... e bun exemplul ! încuviință Rebis, surîzînd.

— E bine să vii întotdeauna cu argumentări logice, serioase, cu motivări ce nu pot suferi contraziceri din partea nimănui. Ca să obții rezultatul pe care îl urmărești, trebuie, mai întîi, să fii tu însuți perfect convins de ceea ce spui, ca să le-nfiltrezi și celor ce te ascultă gîndul că ai dreptate, că altă cale nu este... și că e în folosul lor să facă ceea ce le ceri. În nici un caz, însă, să nu ai un ton vehement, aspru, poruncitor, ci totul să pară un sfat prietenesc pentru mai bine, o rugăminte călduroasă de a fi ajutat de ei să aduceți la îndeplinire, împreună, o treabă bună, în folosul țării întregi, prin urmare, și în folosul lor. Să-i convingi că, în urma înfăptuirii lucrului, numele lor de mari patrioți, de sinceri

[1] Captarea bunăvoinței (lb. lat.).

iubitori ai țării va rămîne nepieritor în mințile și în inimile urmașilor.

— Ei..., spuse Rebis încîntat, ai să mă crezi, scumpe magistre, că întocmai așa m-aș fi gîndit și eu să le vorbesc alor mei într-o împrejurare care ar fi privit țara mea ?

— De ce să nu te cred ? Ne potrivim la gînduri și idei, și apoi ești discipolul meu. Fiecare profesor exercită o influență cît de mică asupra elevului său. De aceea mă frămîntă grija : voi fi eu, oare, un profesor destul de bun pentru tine ?

— De ce nu, ce-ți lipsește ?

— Vezi tu, mă gîndesc la Alexandru Macedoneanul. El a avut parte de un profesor ca *Aristotel* care, la rîndul său, a fost elevul marelui *Platon* și acesta elevul altui mare filozof, *Socrate*.

— Dar tu, preafericite magistre, știi filozofia lor la perfecție și ai să mă ajuți să mi-o însușesc și eu, fără prea mare oboseală !

— Înclin să cred că întrucîtva ai dreptate. În ce mă privește, îți mărturisesc fără sfială că aceștia trei : Socrate, Platon și Aristotel sînt zeii la care mă închin eu. În ei cred mai mult ca în toți zeii de pe pămînt și ei mi-au procurat pînă astăzi cele mai mari satisfacții din viață. Și mai am trei zei, în fața cărora iarăși mă prostern și pe care îi iubesc foarte mult : *Homer, Esop și Demostene*. Am să-ți fac cunoștință cu ei la vreme potrivită. Dar, deocamdată, să ne întoarcem la cei dintîi. Mă gîndesc cît de greu este să fii primul într-o disciplină, într-o știință, să fii adică întemeietorul ei. Multora le trec prin minte felurite gînduri, dar cîți sînt în stare să le exprime limpede, să le prezinte într-o ordine oarecare, să le aștearnă pe un papirus, explicit, ușor a fi înțelese de oricine le-ar citi. Și, mai ales, să desprindă din ele o concluzie logică, sănătoasă. *Socrate* a fost cel dintîi cugetător de valoare al lumii. Dar, din nefericire, nu ne-a rămas nimic scris de la dînsul. Îi plăcea mult să vorbească ; să scrie, deloc. Norocul nostru a fost *Platon*, elevul lui, care a scris, în afară de lucrările sale personale, și dialogurile pe care le avusese Socrate cu discipolii săi. Altminteri nu s-ar mai fi știut nimic din filozofia lui Socrate.

În ceea ce-l privește pe *Platon*, să știi că numele acesta este propriu-zis un *cognomen* [1], care i s-a dat pentru fruntea sa cea lată. Pe el îl chema de fapt *Aristocles*. Platon este întemeietorul celei dintîi școli filozofice, numită *Academie*, după numele lui *Academos*, stăpînul grădinii unde se adunau și învățau discipolii marelui filozof.

Dar, cel mai mare dintre ei și dintre toți filozofii lumii, este considerat, pe bună dreptate, *Aristotel*. A fost elevul lui Platon și a scris mai mult decît toți. Faima i-a crescut și prin faptul că Alexandru Macedoneanul a primit timp de trei ani învățăturile lui Aristotel. Printre multe altele, el ne-a lăsat patru cărți despre patru mari și nemuritoare științe : *Logica, Poetica, Retorica* și *Etica*, discipline care vor dăinui cît va dăinui și omenirea.

Dar despre acești trei mari filozofi vom discuta mai pe larg în dialogurile noastre viitoare.

— Sînt nerăbdător să știu cît mai mult despre ei, zise Rebis. N-aș putea spune că sînt străin de filozofia lor, am învățat cîte ceva și cît am stat la Atena, bineînțeles, însă acolo m-a preocupat mai mult învățarea limbii eline ; și apoi, pe atunci, eram un copilandru ; ce puteam pricepe eu din tainele adînci ale filozofiei ?

— Într-adevăr, Rebis. Cu gîndul la viitorul care te așteaptă și ca să ne mai destindem puțin, am să-ți spun acum cîteva din aforismele [2] care se potrivesc cu situația ta, culese de mine din diferiți autori.

— O, sînt bucuros să le ascult și să le însemnez chiar, iubite magistre.

— Nu, nu te obosi. Am să-ți fac plăcerea de a ți le scrie pe un papirus eu însumi. Ascultă, din Homer : *„Să te străduiești a fi mereu cel mai bun și mereu deasupra altora"*. Alta, tot de el : *„Cred că un conducător dobîndește o glorie nemăsurată, dacă el, cel dintîi, se supune legilor patriei."* *Aristofan* spune că *„Cine-i înțelept învață multe de la dușmani"*.

[1] Cognomen — poreclă, în latinește.
[2] *Aforisme* — cugetări, maxime, sentințe, vorbe înțelepte.

— Ceea ce fac și eu, iubite magistre ! rîse Rebis.

— Dacă îi socotești pe romani ca atare ! zîmbi Antonius.

— Deocamdată, nu ! spuse hotărît Rebis. Dar în viitor, ce putem ști ?

— Ascultă mai departe. Iată ce spune *Pitagora* : *„E la fel de primejdios să-i dai unui ieșit din minți o sabie, iar unui ticălos, puterea"!* Să-ți spun acum două cugetări de-ale lui *Solon* din opera sa *„Despre rege"*. Prima : *„Pe cît e de puternică sabia în luptă, pe atît, cuvîntul bun, în treburile cetății"*. Și a doua : *„Cel temut de mulți, de mulți trebuie să se teamă"*. Ce zici ?

— Minunate și într-adevăr îți dau de gîndit ! răspunse Rebis.

— Acestea de pînă acum au fost grecești, după cum ți-ai dat seama. Am să-ți mai spun și două cugetări latine, care circulă fără autori, și am terminat cu partea aceasta.

— Sînt numai urechi !

— *„Din cele întîmplate se poate deduce ceea ce se va întîmpla !"* și *„Excesul de precauție nu e dăunător niciodată !"*

— Mult respectate magistre, ești o mare și valoroasă comoară de înțelepciune ! Cum de le mai poți ține minte, nu înțeleg ? !

— Dacă citesc de cîteva ori ceea ce mi-a plăcut e imposibil să nu reții ! Sînt bucuros, dragul meu Rebis, că te-au interesat !

— Foarte mult... cu atît mai mult, cu cît, cum am spune noi, sînt foarte potrivite.

— Și acum, ca încheiere a lecției noastre de azi, iubitul meu discipol, te rog spune-mi cîte ceva despre Dacia !

— O, sînt atîtea de spus despre țara mea, începu Rebis și eu nu pot spune decît foarte puțin. Din cunoștințele mele, Dacia seamănă întrucîtva cu Gallia : și ca întindere, și ca rotunjime, și ca hotare firești. Sînt atîtea de înfăptuit, magistre, în aceste două mari țări și mai cu seamă în Dacia ! După ce am văzut Egiptul, Grecia și Italia, îmi dau seama că țara mea se poate înălța mai mult, și că eu trebuie s-o ajut din răsputeri, cu prețul vieții mele chiar.

— Ți-o doresc din tot sufletul, Rebis, și, din cît te cunosc, sînt pe deplin convins că vei izbuti să-ți îndeplinești gîndul. Vorbeai de întinderea și de hotarele ei naturale. Care sînt ?

— Dacia e o țară rotundă, iubite magistre, udată de multe ape. Ea este mărginită la răsărit de fluviul Tyras, la apus, de Istrul mijlociu, la miazănoapte de Pădurea Hercinică, iar la miazăzi, de Munții Balcani. E o țară minunată, brăzdată de ape limpezi și bogate în pește, cu munți semeți împăduriți și plini de animale sălbatice, dar și cu vietăți îmblînzite : are turme de oi și porci, cirezi de vaci, herghelii de cai și cîte altele, e bogată în cîmpii verzi și îmbelșugate cu : grîu, orz, ovăz și mei, cu livezi de pomi roditori, cu mine de aur, argint, fier și aramă, cu ocne de sare, cum n-au multe țări, care își scot sarea cu chin din apa mării.

— Chiar atît de întinsă și de bogată e țara ta, Rebis ? întrebă uimit Antonius.

— Poate și mai mult decît am spus eu ; dar parcă te cuprinde o sfială cînd e să-ți lauzi mama care te-a născut. Aș fi tare bucuros, dacă vremea ți-ar îngădui să vii s-o vezi, iubite magistre !

— O, vremea cred că mi-ar îngădui, dar mi-e teamă că vîrsta și sănătatea m-ar opri de la aceasta. Totuși, cine știe... s-ar putea să mă ispitească în vreo primăvară frumoasă, o călătorie dincolo de Istru.

— Un singur lucru mă mîhnește, scumpul meu învățător !

— Care, iubite Rebis ?

— În Dacia trăiește poporul geto-dacilor care face parte din marele neam al tracilor și care este alcătuit din mai multe familii de triburi. Dar oamenii pămîntului ; dacii, geții, carpii, precum și alții, din nenorocire, nu se prea înțeleg între ei, nu sînt uniți, nu-și dau mîna pentru a face împreună un mare popor !

— Întocmai cum a fost cu grecii : spartanii, atenienii, tebanii și ceilalți s-au tot războit între ei, pînă cînd i-au cucerit macedonenii, iar acum în urmă, romanii.

— Întocmai, magistre, bine ai zis. Eu însă nu voiesc în ruptul capului, să se întîmple același lucru cu tracii din neamul cărora fac parte. Știi ce-a spus despre noi Herodot ?

— Despre traci, mărturisesc că nu !

— Că neamul tracilor este, după acela al inzilor, cel mai numeros din lume și că de-ar avea un singur cîrmuitor sau dacă tracii s-ar înțelege între ei, ar fi de neînvins și cu mult mai puternici decît toate neamurile.

— Într-adevăr, foarte interesant !

— Dar, spre mîhnirea mea, a mai adăugat că acest lucru el îl socotește cu neputință și că niciodată nu se va înfăptui. Herodot, însă, a spus aceasta, ehei, acum patru sute de ani și eu voi căuta să fac totul ca să-l contrazic.

— Ți-o doresc din tot sufletul, iubitul meu discipol !

Rebis tăcu și privi înaintea lui. Un vînticel cald trecu repede printre crengile înflorite, desprinzînd ușor stoluri de petale, înălțîndu-le pentru cîteva clipe și lăsîndu-le, cu părere de rău parcă, pe aleea albă ca o zăpadă proaspăt căzută. O mireasmă pătrunzătoare și dulce de primăvară ajunse pînă în fața casei și-i înfioră pe cei doi bărbați, care traseră adierea aerului curat în piept.

Tînărul oftă prelung și, ridicîndu-se brusc de pe laviță, rosti în șoaptă către necunoscut :

— Oh... cui trebuie să mă rog, oare, să-mi ajute la înfăptuirea gîndurilor ce mă frămîntă de-atîta vreme ?

Și-atunci auzi lîngă el o voce caldă, tremurătoare, plină de încredere în viitor :

— Roagă-te ție însuți și vei izbîndi !

CAPITOLUL II

DRUM GRABNIC CĂTRE ȚARĂ

Plecînd de la Antonius, tînărul Rebis nu înclina să se ducă direct acasă. I-ar fi plăcut să mai colinde puțin pe frumoasele străzi ale Romei, care erau de o mare curățenie. Ce e drept, edilii se interesau îndeaproape de treburile cetății ; nu numai curățenia era la înălțime, ci și starea pavajelor ; nu se pomenea nici o stricăciune, pentru că îndată ce se ivea vreo mică spărtură sau fisură pe stradă, aceasta era imediat reparată: pavatori-sclavi se îndeletniceau special cu aceasta. Așa că străzile, oricît de mici și neînsemnate ar fi fost, se găseau permanent în perfectă stare.

Surîzînd, oarecum înciudat, Rebis se văzu nevoit să recunoască :

— Or fi avînd ei, romanii, multe cusururi, dar de curați, ordonați și îngrijiți, cred că nu-i întrece nimeni ! Și constructori de nădejde, de asemenea. Dar parcă vitejia lor nu-i demnă de laudă ? Sînt, însă, prea acaparatori și asta nu mai poate fi considerată drept o calitate. Dar, în general, ar putea fi luați ca bun exemplu de oricare alt popor.

Își propusese să treacă pe la iubitul său prieten, grădinarul Marcellus, care locuia pe insula lui *Esculap,* pe fluviul Tibru. Fără să mai fi cugetat o clipă măcar la aceasta, se trezi deodată în fața micului debarcader, unde se închiriau bărci pentru trecerea apei de pe o parte pe cealaltă sau numai pentru preumblări de plăcere.

— Hm ! își spuse el, zîmbind ca un copil răsfățat, zbor de la o grădină la alta !

Plăti taxa pentru barcă și-l rugă pe luntraș să-l lase să vîslească el. Acesta, bucuros că se va odihni cîteva minute, se întinse cu mîinile sub cap, surîzînd la alintarea razelor mîngîietoare ale

soarelui dulce de primăvară și oftînd cu mulțumire. Atîta spuse doar :

— Stăpîne, dacă adorm cumva, din greșeală, că sînt tare ostenit, te rog să mă trezești cînd ajungem la destinație.

Și închise ochii.

De pe țărmul Tibrului se vedea bine templul lui Esculap, în mijlocul unei grădini minunate, demne de zeul Medicinei.

Rebis își frecă vîrtos palmele, prinse lopețile și porni ușor, fără grabă, ca să-și prelungească preumblarea atît de plăcută în dimineața aceea călduță de aprilie. Dar oricît de încet ar fi vîslit el, drumul era atît de scurt, încît ajunse mai repede decît s-ar fi așteptat. Sări din barcă, scoase din pungă un denar de argint și-l apăsă în mîna deschisă a luntrașului. Acesta se trezi speriat, sări ca ars în picioare ; privi în palmă, nevenindu-i să creadă și șopti tulburat :

— Cum, stăpîne, mie, așa de mult ? Să nu se creadă că l-am furat cumva ?

— Fii liniștit, prietene, îi zîmbi Rebis cu blîndețe, atîta timp cît nu reclamă nimeni că i s-a furat un denar, cum o să fii bănuit tu ? Cu bine !

— Esculap să te ocrotească. Fii binecuvîntat !

Rebis ajunse repede dinaintea mărețului templu de marmură albă cu încrustături de aur. În fața scărilor, în dreapta, se afla statuia, tot de marmură, ce-l înfățișa pe zeu, ținînd în mîna dreaptă toiagul pe care era încolăcit un șarpe. În partea stîngă a templului se afla statuia Hygeii, fiica lui Esculap și zeița sănătății.

Rebis rămase cîtva timp pe gînduri, atras de marea frumusețe a statuilor. O mireasmă, cu totul alta decît aceea ce o răspîndea grădina lui Antonius, îi gîdilă nările și îl făcu să strănute puternic. Și, aproape în aceeași clipă, auzi un glas prietenos în spatele lui :

— Asta ar fi bună, să răcești tocmai în fața zeului medicinei și a zeiței sănătății !

Se întoarse brusc și-l văzu pe Marcellus, îmbrăcat cu un șorț de piele și avînd în mînă o săpăligă. Rîdea cu mare poftă.

— Aşi, ce răceală ? spuse Rebis nepăsător. Nu se prind bolile de mine atît de uşor ! M-a făcut să strănut parfumul prea puternic al florilor tale !

— Te cred, îi răspunse Marcellus cu oarecare mîndrie, te cred, dragul meu. Florile din grădina mea nu sînt obişnuite, ci flori alese, medicinale, pentru leacuri şi nu pentru simpla plăcere de a le privi şi a le mirosi, măcar că şi ele sînt de o mare frumuseţe şi se pot foarte bine lua la întrecere în culori şi în parfum cu oricare din florile celelalte. Dar ce-i cu tine la ora aceasta atît de timpurie ? ! Ai vreun necaz ? Ţi s-a îmbolnăvit vreun lucrător şi ai venit după leacuri la tata Esculap al nostru ?

— Ei, al vostru ? Şi pe el l-aţi împrumutat tot de la greci, ca şi pe toţi ceilalţi zei, dealtfel, numai că le-aţi schimbat numele !

— Şi ce te supără pe tine asta ? Tu nu ştii principiul romanilor ? *Poate ajută la ceva !* Şi atunci de ce să-i ignorezi ?

— Într-adevăr, Marcellus. După umila mea părere, Esculap, fiul lui Apollo, este cel mai de seamă zeu dintre toţi zeii din cer !

— Aşa-l consideri tu ? ! rîse Marcellus.

— Bineînţeles. El e cel mai important, mai mare, pentru că, pe cînd toţi ceilalţi, în frunte cu Jupiter, se ţin de petreceri şi de tot felul de treburi neserioase, singur bietul tata Esculap, cum îi zici tu, vindecă oamenii de boli. Am auzit că l-ar fi tămăduit pe însuşi Hercule, care avea o rană grea la mînă.

— Nu numai atît, adăugă Marcellus, dar s-a apucat într-o zi să învie morţii... fapt ce l-a supărat atît de tare pe Jupiter, încît l-a trăsnit.

— Ca să vezi ! Dar ce e cu cîntatul ăsta de cocoşi, întrebă Rebis cu mirare, parcă ar fi o sută la un loc ! ?

— Cum, nu ştiai ? ! Cocoşii lui Esculap ! Dar nu sînt decît treizeci. În fiecare zi, preoţii sacrifică cîte unul. Aşa a rămas obiceiul din vechime. Şi l-am păstrat şi noi. Pesemne că lui Esculap îi plăceau cocoşii fripţi şi tăvăliţi prin zeamă de usturoi. Dar ne-am luat cu vorba şi nu mi-ai spus care este scopul vizitei tale aci ?

— Nici unul precis. După lecţia de retorică, n-aveam poftă să mă duc la argintărie atît de curînd, pe o vreme minunată ca aceasta. Şi apoi voiam să ştiu dacă ai mai primit vreo veste.

— Dacă aş fi primit, aş fi venit imediat la tine, în aceeaşi seară, ca de obicei ! Nimic pînă acum ! Dar aşteptăm. Tu ?

— Nici eu. Hulubii sînt bine ?

— Bine, dar de cîteva zile, parcă nu mai au astîmpăr, nu ştiu ce e cu ei. De-abia îi mai ţin în hulubar. Cînd deschid uşiţa să le dau de mîncare, toţi dau năvală la mine, gata să mă ciupească.

— Hm ! Ciudat ! îşi ridică Rebis sprîncenele a mirare. Asta mă cam nelinişteşte !

— De ce ? Te ştiam mai nepăsător ! Om dintr-o bucată, ce ştie înfrunta încercările la care ne supune visul acesta atît de efemer care se numeşte viaţă !

— Grădinăritul te-a făcut filozof, Marcellus ?

— E cea mai plăcută şi potrivită meserie pentru luxul de a filozofa, Rebis. Ţi-o recomand, deşi pe tine te aşteaptă altceva care...

— Care nu exclude nici grădinăritul şi nici filozofarea, Marcellus ! Nu uita că multe dintre florile medicinale ce se răsfaţă în grădina ta eu ţi le-am adus din Dacia cea vestită în ierburi tămăduitoare şi în medici iscusiţi, precum recunoaşte însuşi marele Platon.

— Asta aşa e şi-ţi voi rămîne recunoscător toată viaţa ! A mai rămas să-i faceţi şi voi un templu şi o statuie lui Esculap. Nu strică, poate ajută la ceva, vorba romanilor. Şi să nu te mire dacă într-o zi ai să te trezeşti cu mine în Dacia, ţine minte !

Spunînd acestea, Marcellus ridică uşor capul spre uşa templului, pentru a-şi da seama dacă n-a fost auzit cumva de vreun răuvoitor.

*

În seara aceea, Rebis dormi fără vise. Plimbarea pe care o făcuse de dimineaţă îl mulţumise pe deplin şi-i adusese în suflet o linişte cum de mult nu mai simţise.

Dar iată că, pe la miezul nopții, se trezi brusc din somn, auzind bătăi ușoare în fereastra din spatele casei, în același timp cu lătratul cîinilor de pază.

— Cine ar putea fi la această oră tîrzie, se întrebă tînărul argintar, și de ce ? !

Sări repede din pat, își puse o pelerină pe el și apucă spada fără să stea prea mult pe gînduri. „Atîta vreme cît nu știi cine te caută e bine să fii pregătit pentru orice împrejurare !“ gîndi el. Dar, trecînd prin camerele tovarășilor săi de lucru, îi trezi și pe aceștia.

— N-ați auzit nimic, prieteni ?

— Parcă am auzit ceva, dar am crezut că poate e vis.

— Acum știți că e realitate. Sus și mîna pe spade. S-ar putea să fie oamenii lui Sylla... sau alți tîlhari de teapa lor. Nu cred să ne caute cineva din țară, pentru că porțile cetății se închid odată cu apusul soarelui. Fiți cu ochii în patru, deci.

În vîrful picioarelor, Rebis înaintă pînă la fereastra unde se auzeau ciocăniturile și întrebă cu glas puternic și supărat :

— Cine-i acolo ?

O voce în șoaptă îi răspunse prietenoasă :

— Trei hulubi !

Aceste vorbe erau parola pe care trebuia s-o rostească prietenii din Dacia pentru recunoaștere.

Rebis rămase o clipă surprins, apoi strigă cu bucurie :

— O, fiți bine veniți, prieteni !

Și cu o îndemînare ce l-ar fi făcut invidios pe cel mai dibaci lucrător, desfăcu, în cîteva clipe, barele și lacătele ce zăvorau ușile, și deschise. În fața lui apărură trei bărbați tineri îmbrăcați în togi. Ei se înclinară, spunîndu-i în șoaptă :

— Zalmoxis cu tine, Burebista !

Rebis se încruntă o clipă. Inima începu să-i bată cu putere, rămînînd goală parcă pentru cîteva clipe și alungîndu-i sîngele ce năvălise spre creier.

— Intrați și răspundeți degrabă ce e cu voi de-mi vorbiți atît de rece ?

— Rece, nu, Burebista, ci respectuos. Și dacă faptul ar fi fost îndeplinit, ți-am fi vorbit cu și mai mare respect.

— Hai, Sarmis, lasă tonul acesta și nu-mi mai vorbi în enigme. Ce s-a întîmplat ?

— Ai noștri vor să te aleagă rege, Burebista !

Rebis își prinse tîmplele cu mîna dreaptă și grăi pierdut parcă:

— Cum... dar regele Zorabes, slăvitul meu părinte ?

— S-a prăpădit, precum era de așteptat. Rana grea de la umăr din luptele cu celții obrintise în ultima vreme și, cu toate leacurile și oblojelile medicilor noștri, măritul rege Zorabes s-a stins, fără să scoată un geamăt de durere, ca un viteaz, precum a fost toată viața lui și avînd o strălucire de mare bucurie în ochi că pleacă, în sfîrșit, la Zalmoxis, zeul pe care îl adora !

— O, sărmanul meu tată, cît a avut de suferit ! Cînd s-a prăpădit?

— Acum două săptămîni !

— I-ați strîns cenușa scumpului său trup ?

— Nu, Burebista. A fost îmbălsămat de doi medici egipteni și-l păstrăm în secret pînă vei sosi tu în țară. Tarabostul Marris, maimarele Carpilor, după cum știi, nu e de partea ta și se va opune să fii ales tu rege, deși ai tot dreptul.

— Dar pînă vom ajunge în Dacia, cum se va putea ascunde lipsa regelui Zorabes?

— Prin sosia [1] lui ! Și apoi, în ultima vreme, preamăritul tău părinte zăcea în pat, nu se mai putea mișca.

— Atunci, cînd ar trebui să pornim la drum ?

— Chiar mîine, în zori.

— Nu sînteți prea obosiți ? Călătoria îmi închipui că n-a fost deloc ușoară !

[1] Sosie — o persoană care seamănă leit cu alta și care-i poate imita perfect gesturile și vocea. Sosii au, de obicei, regii, conducătorii de popoare, generalii etc.

— Într-adevăr, Burebista, însă nu ne purta de grijă. Am făcut altă dată marşuri forţate mai mari, dînd şi lupte ; acum, cel puţin, ne-am mai odihnit. Lasă aci totul în ordine, ca să nu ţi se simtă lipsa şi, la drum.

Rebis rămase cîteva clipe pe gînduri. Parcă era frămîntat de ceva, ar fi vrut să mai întrebe despre anumite lucruri şi nu-i prea venea la îndemînă... se sfia, ceea ce nu se potrivea cu firea lui îndrăzneaţă. În sfîrşit, se hotărî şi grăi întretăiat :

— Dar Getta... ea ce mai face, e bine, sănătoasă ?

Lui Sarmis îi flutură pe buze un surîs de satisfacţie şi se grăbi să răspundă vesel :

— O, Getta e bine, se face din ce în ce mai frumoasă şi te aşteaptă cu cea mai mare nerăbdare. Îţi trimite multă sănătate şi îţi urează drum bun. Dintre toţi, ea este cea mai fericită !

— De ce ? voi să ştie repede Rebis.

— Pentru că de aci înainte, ai să te statorniceşti în ţară şi ai să-ţi laşi călătoriile prin străinătate, nu prea dorite de dînsa !

— Da, într-adevăr, am să fiu nevoit să le las fără voia mea ! parcă eu nu tot pentru ţară făceam aceste călătorii ? Dar ascultă, Sarmis, voi de ce-aţi venit tocmai acum, la miezul nopţii ? ! Cum de v-au lăsat să intraţi în cetate ?

— Dar sîntem în Roma de ieri, Rebis, am sosit la amiază, însă de la *Poarta Capena* s-au ţinut după noi doi inşi care ni s-au părut suspecţi. Atunci am intrat într-un han de pe *Via Nova* nu numai ca să mîncăm şi să bem ceva, ci, mai mult, ca să scăpăm de ei. Dar au venit după noi. Atunci i-am poftit la masă, i-am îmbătat criţă cu vin de Falernum, ce-i drept, un timp au rezistat bine, apoi i-am lăsat căzuţi pe jos şi iată-ne. Nu ştiu ce e cu aceşti beţivani, dacă o fi ceva la mijloc, dar pînă să se trezească ei, noi vom fi departe. Caii ne aşteaptă priponiţi în grădina din spatele casei.

Rebis îi bătu pe umeri cu dragoste şi le spuse :

— Vă mulţumesc, aţi făcut treabă bună şi am să vă fiu recunoscător. Acum odihniţi-vă pînă stau eu puţin de vorbă cu oamenii mei. Dealtfel, pînă la ziuă, cînd putem pleca, mai este. Brazis, iată, aci ai o pungă cu treizeci de denari de argint. I-o duci profesorului meu de retorică, Antonius Gnipho. Ştii unde locuieşte... pe Via Nova, înainte de uliţa Etruscă. Lui poţi să-i spui că plec în Dacia, ştie toate despre mine, şi ţine minte, e un om în care poţi avea toată încrederea. Altul, la fel cu dînsul, este prietenul meu Marcellus, grădinarul de la templul lui Esculap, pe insulă. Te duci şi la el şi-i spui ce e cu mine. Dacă vei da cumva de greutăţi, oricare ar fi acelea, te sfătuieşti cu aceştia doi. Îi rogi să mă ierte că n-am mai avut timp să trec să-mi iau rămas bun, aşa precum s-ar fi cuvenit şi aş fi dorit din tot sufletul ! Ce stranie coincidenţă ! Bine că am fost chiar ieri pe la amîndoi. Parcă am avut o presimţire. Aci vei rămîne tu, Brazis, să vezi mai departe de atelier, împreună cu ceilalţi prieteni ai noştri.

— Toate bune şi la locul lor, cum se zice, Rebis ; dar ţi-o spun verde în faţă, ca întotdeauna : eu socoteam că a sosit timpul să lichidăm argintăria şi să ne întoarcem cu toţii acasă ! ripostă Brazis.

— Dar nu înţelegi, omule, că acum, mai mult ca oricînd, am nevoie de voi, aci la Roma, unde se vîntură toate gîndurile, unde se pun la cale toate războaiele şi se proiectează toate cuceririle din întreaga lume ? Cum o să aflu eu cît mai repede cu putinţă ştirile ce privesc ţara noastră, dacă nu prin voi ? Hulubii mei atîta aşteaptă... să-şi ia zborul către Dacia, mi-a dat a-nţelege Marcellus. Ţineţi legătura tot timpul cu el şi cu retorul Antonius, care e gal de origine şi care ne poate ajuta foarte mult. Iar în cazurile cînd hulubii nu pot fi de folos, să vină unul din voi de îndată în ţară, ca să aflu la timp tot ce trebuie să ştiu. Un zvon de-ar fi, chiar neîntemeiat, e bine să-l cunosc cît mai curînd, ca să-mi iau toate măsurile din timp. Şi vă asigur că va veni şi vremea cînd să părăsiţi Roma şi să vă deschideţi argintării în Dacia ! Cît despre mine,

atunci îmi veți putea cere orice veți dori și eu vă voi da, să fiți convinși de aceasta.

— Sîntem, Rebis, și-ți mulțumim pentru marea încredere ce ne-o arăți ! spuse Brazis emoționat. Și îți dorim tot binele ce se poate dori unui stăpîn bun și iubit ca tine.

— Nu, stăpîn, Brazis, protestă Rebis, nu stăpîn, că nu m-ați simțit niciodată astfel. V-am fost întotdeauna bun prieten și așa am să vă rămîn toată viața, orice s-ar întîmpla cu mine.

CAPITOLUL III

DE MULTE ORI, OAMENII SÎNT MAI MARI PIEDICI ÎN CALE, DECÎT MUNȚII ȘI APELE

Cîntecul prelungit al cocoșilor spintecă văzduhul roșiatic ce începuse să tremure ușor. Spre răsărit, sulițe de foc săgetau aerul puțin răcoros încă. Văpăi se înălțau alene, destrămîndu-se în faptul dimineții liniștite de primăvară și vestind o zi la fel de frumoasă ca și cea de ieri.

Pe poarta mare a grădinii din Via Latina ieșiră patru călăreți ce porniră în trap spre răsărit, către Colina Viminală. Dar cînd ajunseră la poarta Viminală, pe unde voiau să iasă din Roma, aceasta era închisă. Atunci, Rebis bătu la fereastra unei cabine ce se afla lîngă poartă și strigă :

— Hei, prietene, rogu-te, fii bun și deschide !

Ușa cabinei scîrțîi asurzitor și în pragul ei apăru, căscînd, portarul, în mînă cu un lanț gros de care atîrna o cheie mare cît o palmă.

— Să nu-mi spuneți că vă grăbiți, că mor de rîs ! le strigă el. Nu vedeți că abia acum se crapă de ziuă ? De ce v-ați sculat așa, cu noaptea în cap ?

— Nu vrem să mori de rîs, i-o întoarse Rebis, așa că nu-ți spunem că ne grăbim !

— Aha, rînji portarul, fără să-i convină, îmi place de tine, flăcăule, că ești glumeț ! Da, da... Dar mi-ar plăcea și mai mult dacă ai fi și darnic, pricepi, cam ce vreau să-ți spun. Că, de n-ați fi venit voi, aș mai fi tras un pui de somn, pînă la sosirea negustătorilor cu marfă !

— Oho, prietene, eşti aşa bun de gură că mai bine te-ai fi făcut avocat. Iar eu, dacă nu m-aş grăbi, tare aş mai întinde-o spre Poarta Colina.

— Ha, ha, rînji portarul. Ai nimerit-o, că ăla de la Colina e mai mare arghirofil [1] ca mine !

Rebis îşi trase punga de la cingătoare, o desfăcu în grabă şi scoase un sestert de aramă pe care-l zvîrli din zbor portarului. Acesta îl prinse cu multă dibăcie şi porni să deschidă poarta cu cheia uriaşă pe care o legăna de lanţ. Apoi le făcu loc călăreţilor să treacă, strigîndu-le cu mîna la gură :

— Să ştiţi că vă aştept la înapoiere, cavalerilor !

— Şi tu să ştii, portarule, că ne întoarcem cam pe la calendele greceşti [2] ! îi răspunse Rebis, înclinîndu-se din şa, ca să fie auzit. Apoi le spuse celorlalţi, surîzînd cu tristeţe : Mare dreptate a avut regele Jugurtha al Numidiei, cînd a zis despre Roma că este o cetate de vînzare, numai să-şi găsească cumpărătorii !

— Şi-acum, care este drumul nostru ? întrebă cu grijă Sarmis, ţinîndu-şi calul la pas cu al lui Rebis. Marea Adriatică ?

— Nu m-aş simţi în largul meu şi în siguranţă pe mare, Sarmis. La vreme de primejdie, altfel te descurci pe uscat ; pe apă oricum eşti îngrădit !

— Şi-atunci ?

— O luăm pe la miazănoapte de Marea Adriatică. Ştiu că e de ocol şi ştiu că e, totuşi, mare grabă; e mai bine, însă, cuget eu, să ajungi pe cale ocolită, dar, în cele din urmă, să ajungi, decît să mergi pe drum direct, dar să rişti să nu mai ajungi niciodată.

Timp de cinci zile merseră fără prea mare grabă, nesupăraţi de nimeni şi nimic : nici de ploi, nici de furtuni, nici de revărsări de ape, cum se întîmplă, de multe ori, primăvara, şi nici de oameni.

Trecuseră prin sate mici şi cetăţi mari, prin ape repezi, călări sau cu caii de căpăstru, străbătuseră cîmpii şi drumuri neumblate, păduri dese de stejar şi fagi şi, a şaptea zi de mers, frînţi de oboseală : şi cai şi călăreţi ajunseră îndată după răsăritul soarelui la un han mare, arătos, cu o curte cît o arie de întinsă şi cu o împrejmuire înaltă de zid. Ai fi zis că e o cetăţuie de pază şi apărare, iar nu o locuinţă pentru călătorii vremelnici.

— Ce zici, Sarmis, de asemenea casă de oaspeţi ? îl întrebă Rebis pe tovarăşul său ce călărea în dreapta. Nu ţin minte să mai fi văzut aşa ceva pînă acum.

— Nici eu, deşi m-am tot vînturat prin ţări străine ; nu cred să fi trecut vreodată pe aci şi să nu-l fi băgat în seamă, că prea nou nu pare că este ! răspunse Sarmis.

— Dacă stai şi cugeţi bine, aşa ar trebui să fie toate hanurile ! Poposim aci, să ne odihnim şi să îmbucăm o mîncare caldă. Caii noştri sînt mai osteniţi decît noi, că ei, sărmanii, au dus tot greul călătoriei. Şi cînd te gîndeşti cît mai avem de mers!

Caii, simţind că vor face popas, începură să dea semne de nerăbdare : băteau cu copitele în pămînt, scuturau capul şi nechezau grăbiţi parcă să intre mai repede la adăpost şi la hrană.

Dar iată că deodată încetară această frămîntare şi ciuliră urechile, întorcînd capetele spre stînga, dincotro prinseseră un tropot de copite ce se auzea ca un zumzet în depărtare. Burebista, fără să vrea, îşi struni brusc calul care necheză uşor. Apoi îşi duse mîna cupă la ureche şi întrebă pe însoţitorii săi :

— Auziţi şi voi ceva ?

— Auzim, răspunse Sarmis, dar nu cred că e vreun motiv să te neliniştești ! Nu pot fi decît nişte călători, ca şi noi, care se îndreaptă spre han.

— Ai dreptate, aşa trebuie să fie, dar de ce oare, mă întreb, la auzul copitelor am simţit că mă străbate un fior, aşa, ceva ca o presimţire rea. Nu sînt un om fricos, mă cunoaşteţi bine din atîtea împrejurări grele prin care am trecut împreună, dar ceva din sufletul meu parcă îmi şopteşte să fiu cu ochii în patru, că mă paşte o primejdie.

— Vom fi cu ochii şi în zece, dacă vrei, şopti Sarmis. Noi, cînd am venit spre Roma, nu am întîmpinat pe drum nici o supărare.

[1] *Arghirofil* — iubitor de arginţi, lacom de bani, în greceşte.
[2] *Calendele greceşti* — grecii n-aveau calende ; expresia însemnează : niciodată.

E drept, însă, că, la venire, nu erai și tu cu noi. Dar să nădăjduim că nici la întoarcere nu vom avea neplăceri !

— Să sperăm, dar nu știu de ce-a gonit spre poarta minții mele, deodată, o zicală pe care mi-a spus-o profesorul meu Antonius, acum cinci zile, chiar, și care glăsuiește astfel : *„Excesul de precauție nu e dăunător niciodată"*. Ce zici ?

— Zic că e bine să ținem seama cu sfințenie de învățăturile profesorilor noștri ! fu de părere Sarmis. Dar iată că zgomotul de copite se aude bine de tot. Călăreții s-au apropiat.

— S-au apropiat și s-au oprit ! Vor să vadă ce facem noi. Sînt mirați că am sosit de atîta vreme și încă stăm la poarta hanului. Caii lor au boturile în spume și din trupuri le ies aburi. Să intrăm în han fără multă vorbă și să-i așteptăm înlăuntru !

— Dar dacă nu ne urmăresc pe noi ? Poate vor să se mai odihnească și ei puțin ; apoi să meargă mai departe ? Poate hanul acesta nu le e pe plac... sau îl socotesc prea costisitor? presupuse Sarmis.

— Ca să ai aceste gînduri, ar trebui mai înainte să știi cine sînt călăreții. Bănuiala sau mai bine zis presimțirea mea nu se întemeiază decît pe neliniștea bruscă ce mi-a stîrnit-o în suflet zgomotul copitelor din depărtare ! De ce nu vrei să admiți că eu am înnăscut un simț aparte, un simț în plus decît ceilalți semeni ai mei? Cum există animale care presimt : schimbarea vremii, erupția vulcanilor, cutremurele de pămînt, chiar, și devin brusc agitate cu mult înainte de a se petrece evenimentul ? ! stărui Rebis în ideea sa.

— Stăpîne, surîse împăciuitor Sarmis, e drept ce spui. Ca să-ți spun cinstit, nici eu nu știu de ce nu mă simt în apele mele, dar nu am voit să te alarmez. Hai să intrăm în han ! N-ar fi aceasta prima dată cînd ne-am găsi într-un pericol. Sîntem născuți ca să le întîmpinăm chiar.

— Ce mai fac, ca să le zic așa, urmăritorii noștri ? întrebă Rebis, că eu nu vreau să întorc capul.

— Stau pe loc !

— Să mergem atunci ! Haideți, prieteni !

*

În încăperea cea mare a hanului era o căldură plăcută. Deși în luna lui april încă, în vatra mare ardeau în foc potolit cîteva buturugi, făcînd puțin fum, care, însă, nu era deloc supărător.

Mesele mari și solide, de stejar, vreo zece la număr, erau așezate cu rînduială mai mult în mijlocul sălii. Două singure se găseau mai retrase : una, lîngă o fereastră mare și luminoasă, ce da în grădina de legume, iar cealaltă, chiar lîngă ușa de la intrare, căci mai erau trei uși mari : una care suia la catul de sus, unde se aflau odăile de dormit, a doua, la bucătărie și a treia, la pivniță.

— Cu mult cap făcută casa asta ! spuse încîntat Rebis. Toate strînse la un loc, să nu fie nevoie să ieși din casă pentru nimic !

— Mai cu seamă la vreme de iarnă ! adăugă Sarmis.

— De-abia aștept să văd camerele de dormit !

— Numai să le vezi ?

— Și să le folosim, bineînțeles !

Deodată, parcă din senin, apăru în fața lor un bărbat înalt, voinic, cu barba neagră retezată scurt și cu părul chică. Mînecile cămășii suflecate pînă dincolo de coate lăsau să se vadă brațele groase și puternice, păroase ca de urs. Părea între două vîrste și avea o față plină de bunătate, cu un surîs copilăresc, în ciuda staturii lui neobișnuite.

— Fiți bine veniți la noi, cinstiți oaspeți ! Ce doriți să mîncați și să beți ?

— Mai întîi, se grăbi să răspundă Rebis, te rugăm, prietene, să ai grijă de caii noștri !

— I-a luat băiatul de afară ? întrebă hangiul foarte binevoitor. Atunci vă rog să stați liniștiți. E un rîndaș foarte priceput și conștiincios.

— Apoi să ne-aduci ceva demîncare, ce crezi că ai mai bun ! Hangiul surîse cu înțeles :

— Tot ce e mai bun e și mai scump ; asta-i știut !

— Atunci, rîse Rebis, adu-ne tot ce e mai scump !

— Și de băut... vin de Falernum, Cecubum ?

— O, nu, mulţumim, dar nu sîntem adepţi ai lui Bachus ! refuză Rebis zîmbind stînjenit.

— Atunci, spuse hangiul, surîzînd cu şiretenie, poate că sînteţi adepţi ai lui Dionisos, şi v-ar plăcea un vin grecesc grozav, de Xeres !

— Nici...

— Sau un vin roşu de Argedava [1], că doar Dionisos de la traci a fost luat de greci. E renumit ! Le bate pe cele romane şi greceşti, stărui hangiul.

Rebis îi puse mîna pe braţ a mîngîiere, ochii i se umeziră şi-i şopti cu multă duioşie :

— Prietene, mi-ai răscolit inima cum nu-ţi închipui, nu poţi să bănuieşti de ce ; dar îţi fac o mărturisire : n-avem voie să bem, trebuie să fim cu mintea limpede !

— Prietene, răspunse hangiul, iartă-mă, rogu-te, că îndrăznesc a-ţi spune şi eu astfel, să ştii că înţeleg ceva mai mult decît arăt şi decît crezi tu ! Cu meseria asta pe care o fac de mic copil, am ajuns să cunosc la oameni cum cunoaşte păstorul la oi. Să vă aduc atunci nişte cidru galic, care nu vă poate tulbura, ca să vă priască mîncarea !

— Eşti prea îndatoritor, ca să te refuzăm! Fie precum zici, numai dă-ne să mîncăm mai degrabă că sîntem lihniţi de foame !

— Am sosit ! şi hangiul se întoarse, plecînd spre bucătărie, cu o repeziciune de neaşteptat pentru statura sa impunătoare.

Îndată se ivi ca din văzduh, la masa noilor oaspeţi, o fată tînără, de o rară frumuseţe, cu o pîine mare, bine coaptă, pe care o puse pe masă, după ce aşternu un şervet curat de in.

Apoi sosi hangiul cu nişte străchini de lut, în care se răsfăţau hălci de miel la cuptor, doi cocoşi fripţi la frigare şi păstrăvi prăjiţi în ulei de nucă. Şi patru căni mari cu cidru.

[1] Dava — cetate în limba geto-dacilor, ceea ce alte popoare exprimau prin oppidum (lb. lat.) şi polis (lb. gr.).

Convorbirea plăcută cu hangiul îl făcuse pe Rebis să uite pentru un timp de călăreţii care se opriseră în mijlocul drumului, la cîteva sute de paşi de han.

Îşi aminti de-abia cînd bău o duşcă de cidru dulce-acrişor şi puse ulcica pe masă.

Tocmai atunci se auziră de-afară sforăituri de cai, nechezat şi vorbe rostite cu glas tare, aspru, poruncitor.

Apoi uşa fu trîntită de perete cu zgomot şi în sală intrară cinci bărbaţi înalţi, cu centiroane la brîu şi cu spade romane, cum purtau, dealtfel, şi prietenii lui Rebis. După ce dădură roată, cu ochii prin încăpere, cei cinci se aşezară, printr-o înţelegere mută, la masa de lîngă fereastra cea mare din fund. Începură să bată cu pumnii în masă şi să strige cu obrăznicie, fără a le păsa de cei din jur :

— Hei, nu e nimeni pe aici ? E hanul pustiu ?

Hangiul se ivi îndată cu statura lui masivă, care îi domina pe cei cinci gălăgioşi. El le răspunse cu un surîs de batjocură în colţul gurii, fără să le facă nici o urare de bun venit, ca la ceilalţi :

— O, dar cum puteţi spune că hanul nostru e pustiu, cînd la toate mesele se află oameni care mănîncă şi beau destul de mulţumiţi ? ! Mă miră !

— Eşti prea guraliv şi asta nu-mi place ! îi reteză unul din cei cinci, care părea a fi maimarele lor. Ce ai de mîncare şi mai cu seamă de băutură ?

Hangiul începuse să fiarbă, dar se stăpîni din răsputeri şi răspunse calm, binevoitor chiar, spre mirarea, în primul rînd, a celor nou sosiţi :

— Am să vă aduc la început un vin grozav şi, de nu v-o plăcea, să nu-mi daţi nici un ban pe el !

— Dar dacă ne-o plăcea, şi noi o să-ţi spunem totuşi că nu ne-a plăcut ?

— Sînt convins de cinstea şi omenia voastră, aşa că...

— Aşa că, ciripeşte mai departe ce mîncăruri ai ?

— Căprior cu : măsline, lămîi, capere și foi de dafin, gătit grecește, pastramă de mistreț...

— Numai vînat ? ! Bine, fie, adu-ne mai repede și să isprăvim odată.

Hangiul, indignat de purtarea noilor oaspeți, se îndepărtă alene, hotărît să le-o facă pentru obrăznicia de care dăduseră dovadă. Le aduse vinul îndată și își făcu de lucru la masa lor, ștergînd-o frumos cu o cîrpă uscată ; apoi le turnă vin dintr-o bărdacă mare, în ulcele, cu multă grijă și încetineală, într-adins, ca să-i audă ce spun. Șeful lor le vorbea celorlalți în limba celtică despre oaspeții de la masa de lîngă ușă, fiind încredințat că nimeni nu înțelege această limbă greoaie.

După ce le turnă vinul, hangiul trecu pe la masa celor de lîngă ușă și le spuse în limba getă :

— Stați liniștiți. Știu tot despre voi, am auzit de la cei ce stau la fereastră și am înțeles că vă sînt dușmani. Ei au vorbit în limba celtică, fără să știe că eu o cunosc. Nu vă pot spune mai mult, ca să nu dau de bănuit. Să n-aveți nici o grijă, că le vin eu de hac, cum nici nu se-așteaptă. Voi să nu faceți nici o mișcare, pînă nu stați de vorbă cu mine.

Apoi se îndreptă, surîzînd și, întorcîndu-și capul, întrebă cu glas tare, ca și cum ar fi continuat discuția începută mai adineaori :

— Dar am uitat să vă întreb dacă v-a plăcut friptura.

Cei de lîngă ușă răspunseră în cor, de parcă fuseseră vorbiți :

— A fost grozavă !

Cînd hangiul, în drum spre bucătărie, trecu pe la masa celor de la fereastră, mai marele acestora îi spuse rînjind batjocoritor :

— Mult îți mai place să-ți pierzi vremea cu trăncăneala, hangiule !

— Ce să fac ? îi răspunse acesta cu un surîs batjocoritor, întorcîndu-se din mers, nu e vina mea, ci a mamei, că m-a născut la o moară neferecată ! Apoi, în șoaptă, ca pentru el : las-că vă fac eu în curînd să mă țineți minte toată viața, netrebnicilor !

*

— Ei, Sarmis, ce zici, a fost îndreptățită neliniștea, presimțirea mea sau cum vrei să-i spui ? grăi Rebis în șoaptă.

— Dar ți-am spus doar că nici eu nu mă simțeam în apele mele, însă n-am voit să te tulbur și mai mult ! răspunse Sarmis, sorbind cu voită nepăsare din ulcica cu cidru.

— Începînd din clipa aceasta, spuse Rebis, e bine să nu mai privim deloc spre masa celor de la fereastră. Să lăsăm lucrurile să se desfășoare după voința hangiului, care sînt convins că ne este binevoitor. Mi se pare ciudat însă că ne-a vorbit în limba getă. Dar iată-l că vine de la bucătărie cu străchinile pline și se oprește la masa dușmanilor noștri. După ce isprăvește cu ei, sînt de părere să ne ridicăm și să mergem la odihnă. Avem nevoie de aceasta, poate, mai mult ca niciodată.

Dar tocmai cînd Rebis se pregătea să-l cheme pe hangiu, fetișcana care le adusese pîinea se apropie de masa lor, făcu o plecăciune și le spuse tare :

— Vă rog să veniți după mine !

Cei patru oaspeți de la ușă se ridicară repede, urmînd-o pe frumoasa fată, care porni cu pași grăbiți spre scara ce ducea la caturi și începu să urce cu repeziciune.

După ce-i introduse pe toți patru într-o cameră spațioasă cu fereastra la stradă, așa cum, fără îndoială, îi poruncise hangiul, făcu din nou o plecăciune și spuse cu bună-cuviință :

— Vă roagă stăpînul să-l așteptați, că vine îndată. Odihnă plăcută !

*

Cei patru călători se așezară pe paturi în capul oaselor, așteptîndu-l pe hangiu în tăcere. Erau duși pe gînduri și ar fi dorit să se culce cît mai degrabă, atît ca să-și refacă forțele pierdute cu drumul lung și greu, cît și ca să poată pleca în seara aceea chiar.

Cîteva ciocănituri slabe în ușă îi făcură să tresară. Hangiul nu mai așteptă să i se răspundă și intră ușor, strecurîndu-se în cameră ca o umbră.

— Nu pot sta decît foarte puţin, să nu dau de bănuit. Totul pe lume, iubiţilor mei, trebuie să aibă o explicaţie.

— Întocmai, încuviinţă Rebis, şi te rugăm să ne spui mai întîi ce te-a făcut să ne vorbeşti în limba getă ?

— Am tresărit plăcut, începu hangiul, cînd primele vorbe pe care le-aţi rostit, cînd aţi intrat în hanul meu, au fost : *„cu mult cap făcută casa asta !“* spuse în limba getă, care e limba mea maternă !

— Cum, eşti get, prietene ? îl întrebă Rebis cu ochii strălucitori.

— Get şi mă numesc Pillotus. Ce să fiu altceva, decît get ? ! rîse el. Te mai îndoieşti ? De ce crezi că v-am arătat atîta dragoste şi v-am luat în braţe de la început chiar ? În primul rînd mi-a plăcut bună-cuviinţa voastră...

— Şi te-a supărat obrăznicia din cale-afară a celor de la fereastră ?

— Care vă sînt duşmani de moarte, să ştiţi. Iată ce-am prins din ce-au vorbit ei în limba celtică, pe care eu o ştiu la fel de bine ca pe latină şi greacă. Nu le-am învăţat de plăcere, meseria mea a cerut-o, avem zilnic oaspeţi de felurite neamuri, aci, la răspîntia drumurilor, şi, drept să vă spun, mi-a prins bine de multe ori. Cei cinci sînt nişte păcătoşi de celţi, oamenii unui tarabost carp din Dacia, nu-i mai ţin minte numele, plătiţi de el gras, ca să vă facă de petrecanie. Pe cît am înţeles, vă urmăresc de cînd aţi plecat de la Roma. Mai mult nu ştiu, dar îi voi împiedica, cu orice preţ, să-şi aducă la îndeplinire mîrşavul lor gînd. N-are rost să primiţi pe faţă lupta ce-au pus-o ei la cale, după ce vă veţi îndepărta de han. Primejdia e prea mare, se pot întîmpla multe ! Dar eu îi voi face să nu plece prea curînd de aci. Vor fi nevoiţi să rămînă cîteva zile în şir !

— Dar cum aşa ? ! întrebă Rebis mirat. Dacă vor să plece, cum ai să-i împiedici ? !

— Ei, vedeţi, aici e marele clenci, rîse Pillotus. N-am să-i bat, n-am să-i leg şi nici n-am să-i închid în pivniţă !

— Dar ce-ai să le faci ? !

— Ceva cît se poate de plăcut : am să le dau să bea şi să mănînce pe săturate !

— Hm ! şi crezi, prietene, că asta le va face chiar atîta plăcere, încît să dorească să bea şi să mănînce aci cîteva zile în şir, cînd ei ne vor pieirea cît mai grabnică ? !

— Nu cred că vor sta de bună voie, ci de mare nevoie ! rîse iarăşi uriaşul, ca de o glumă bună.

— Ei, cum asta, că noi iată nu ne putem dumeri şi pace ?

Hangiul se aplecă spre ei şi le şopti taina planului său :

— În mîncarea şi băutura pe care le-am şi dat-o, am pus nişte zeamă de ierburi şi rădăcini din grădina mea de flori tămăduitoare. Am o fiertură tare de capete de mac, cu rădăcină de odolean, în care am pus şovîrf şi flori de tei, ca să aibă un miros mai plăcut, dar le dă un somn adînc, tată, şi o moleşeală plăcută, de nu-i mai scoli nici cu o sută de trîmbiţe şi tobe. Asta, în vin ! Dar, ca să fiu şi mai sigur că de n-oi izbuti cu prima, izbutesc cu a doua, le-am pus în mîncare, şi-o să le mai pun nişte prafuri ce le am de la un medic egiptean ; asta o să le dea o pîntecăraie şi o durere de burtă, care o să-i ţină trei zile în şir. Şi-apoi să mai pornească la drum dacă le dă... mîna, că, de dat pieptul cu voi şi de încrucişat spadele nu mai poate fi vorba.

— Foarte bine, încuviinţă Rebis încîntat, dar cînd se vor trezi, îşi vor da seama de renghiul jucat şi, fără îndoială, vor voi să se răzbune. Eşti un munte de om, într-adevăr, dar cum vei putea să le ţii piept la cinci vlăjgani ca ei ?

— He-hei, rîse hangiul înveselit, m-am gîndit eu din timp şi la această împrejurare, n-aveţi grijă ! Înainte de a se trezi din toropeală, îi voi lega pe caii cu care au venit şi îi voi duce astfel pînă la altă răscruce de drumuri, şi-acolo îi voi lăsa în grija lui Jupiter! Unde îi vor duce caii, să-i ducă sănătoşi, că, în cele din urmă, tot o să-i găsească cineva, ca să-i deslege. Şi, după asta, cred că o să le treacă pofta să mai dea ochii vreodată cu mine sau cu voi ! Dacă, totuşi, vor mai avea îndrăzneala să vă caute şi în Dacia, ceea ce nu cred, ei, bine, atunci nu vă rămîne altceva decît să-i

risipiți voi pentru totdeauna. Astfel de făpturi nu merită să vadă lumina soarelui prea multă vreme.

— Fie, că iscusit mai ești, prietene ! Într-adevăr, ne-ai uimit ! zise Rebis bucuros. Dar acuma te rugăm să ne spui ce te-a făcut să ai față de noi această mare și neașteptată bunăvoință ?

— Doar știți că sînt get, ca și voi ; am aflat al cui fiu ești și ce urmărește tarabostul carp împotriva ta ; mi-a plăcut ce fel de oameni sînteți tuspatru... și iacă, asta cred că spune tot !

. . . . . .

Cînd Rebis și prietenii săi coborau spre seară ca să-și ia caii și să pornească la drum, urmăritorii lor dormeau duși și sforăiau de mama focului cu capetele prăbușite pe masă.

*

Cei patru călăreți de la Roma ieșiră fără grabă cu caii din curtea hanului. Soarele era tocmai la asfințit, inundînd valea cu o lumină roșiatică, tremurătoare și poleind frunzele proaspete, firave încă, ale copacilor, cu o culoare arămie. Rebis oftă din adînc și spuse, trăgînd hățul spre stînga :

— Cît de mult se aseamănă uneori apusul soarelui cu răsăritul! Ai zice că ne întîmpină zorii zilei. Îmi pare rău că nu mergem în drumul nostru cu fața spre această priveliște minunată și mîngîietoare din amurg.

— Asta, Rebis, îl contrazise Sarmis, s-o spui abia peste cincizeci de ani. Acum tu te îndrepți cu toată osîrdia și puterea tinereții tale către răsăritul Soarelui, încotro se află și țara noastră, care te așteaptă cu nădejde și încredere, ca pe o stea nouă, binefăcătoare, mai strălucitoare decît toate stelele care au luminat pînă acum cerul ei.

*

Astrul zilei își mai aruncă în urma călăreților ultimele licăriri lipsite de putere și se stinse ușor ca un opaiț ce nu mai are o lacrimă de ulei măcar.

Lumina palidă tot mai stăruia încă pe drum ; iar cînd întunericul se lăsă de-a binelea, călăreții simțiră că-i cuprinde o undă ușoară de răcoare și abia atunci văzură împletindu-se cu crengile arborilor uriași, pe sub care treceau la pas, razele tremurătoare ale lunii.

Cînd părăsiră perdeaua înaltă a copacilor, globul de aramă apăru, în sfîrșit, în toată splendoarea lui pe cer, zîmbind prietenos parcă și dîndu-le : *„bună seara“ !*

Rebis nu se putu abține să nu răspundă gîndului care-l străbătuse luminos și îmbietor și șopti sfîșiat de dor :

— Bună seara, Maică Lună, mulțumim de-ntîmpinare !

Apoi gîndul îl duse lin, la fata care îi era dragă : o fi privind, oare, și ea, în clipele acestea Luna ? S-o fi gîndind și ea la mine, așa cum mă gîndesc eu la dînsa ? Dorul meu a fost mai potolit, e drept, eu, între timp, am văzut alte locuri, alți oameni, m-am luat cu gîndul, cu vorba... și cu fapta ; dar ea ? ! Să vadă zilnic aceleași locuri, să vorbească mereu cu aceiași oameni, să facă aceleași lucruri, fără mine alături de ea, să-i vorbesc, s-o îndrumez, s-o alint ?

O cunoscuse acum trei ani, cînd Getta tocmai împlinise cincisprezece. Abia se rotunjise la trup și era frumoasă ca un bujor, care atunci răsărise uimit, să minuneze lumea cu farmecu-i neîntrecut. Înăltuță, cu părul bălai, ochii albaștri ca azurul cerului de primăvară, buzele roșii ca mărgeanul, fața albă ca laptele, ușor pîrguită de mîngîierile blînde ale soarelui, zeci de flori proaspete de cîmp își adunaseră frumusețile în aleasa ei frumusețe plină de frăgezime și gingășie.

Era fiica tarabostului Zarris, unul din oamenii de nădejde ai regelui Zorabes al Daciei, și tată-său avea gînduri mari cu ea. Iar acestea se opreau la Burebista, fiul regelui și moștenitorul tronului.

Tarabostul Zarris își ținuse fata ascunsă ca pe o comoară de mare preț, cum și era, dealtfel, la curtea lui din Buridava. Abia cînd fata împlini cincisprezece ani se hotărî s-o aducă împreună cu

maică-sa la Curtea regală din Argedava, cetatea de pe marele rîu Argesis, una din reşedinţele regelui Daciei.

Getta era instruită atît cît se cerea unei fete de nobil dac, care urmărea să se încuscrească cu regele ţării. Căci fetele gete şi dace erau deprinse cu ţesutul stofelor şi pînzeturilor, cu croitul şi alesele cusături ale veşmintelor, cu cultivarea ierburilor tămăduitoare, cu pregătirea dulceţurilor şi a conservelor de iarnă, precum şi cu multe alte treburi folositoare unor viitoare mame şi gospodine harnice şi pricepute. Pe lîngă toate acestea, mamele îşi puneau fiicele, de copile, să se îngrijească de creşterea şi învăţătura fraţilor mai mici, spre a şti şi ele, la rîndul lor, cînd le va sosi vremea, cum trebuie să-şi crească copiii, ca să ajungă bărbaţi vrednici, viteji, să-şi iubească ţara mai presus de orice pe această lume şi să fie gata în fiecare clipă, începînd din copilărie chiar, să-şi jertfească viaţa pentru pămîntul pe care au văzut pentru prima oară lumina zilei.

Rebis o cunoscuse pe Getta, cînd el abia se întorsese din Grecia, unde fusese la învăţătură timp de doi ani.

Împlinise şaptesprezece ani, dar îi dădeai uşor douăzeci. Înalt, puternic, începuse să-i mijească mustăcioara neagră, pe care el o lăsase să-i crească pînă la colţul gurii.

În cinstea întoarcerii lui, regele Zorabes dăduse poruncă să se organizeze jocuri de întrecere între tinerii din întreaga ţară : călărie, tragere cu arcul, trîntă dreaptă, luptă cu spada, căţărare în copaci, înot în rîul Argesis, împotriva cursului apei...

Bineînţeles că aceste întreceri au durat mai multe zile la rînd şi că Rebis a luat parte cu cinste la toate. La tragerea cu arcul a fost singurul care a trimis săgeata chiar în inima ţintei ce fusese prinsă de un stejar gros cît trunchiul unui om voinic ; la călărie i-a uimit pe cei de faţă, călărind în picioare pe spatele calului, apoi, sub burta calului în goană, sărind jos în dreapta şi în stînga calului şi urcîndu-se pe spatele lui din mers. Ce să mai spui de faptul că sărea pe cal, fără să se ajute de mîini ? Sau că sărea de pe un cal pe altul, în fugă, venind apoi între ei şi oprindu-i din goana mare

cu uşurinţă. La trîntă dreaptă s-a luat cu flăcăul care-i biruise pe toţi ceilalţi. Nici n-a aşteptat Rebis să se mai cuprindă în braţe, ci l-a apucat pe potrivnicul său de mijloc, l-a ridicat în sus ca pe un fulg şi l-a pus jos îndată, cu umerii la pămînt, în aplauzele asurzitoare ale mulţimii înnebunite de admiraţie.

Atunci a văzut-o Rebis pentru prima oară pe Getta. Cuprinzînd spectatorii cu privirea-i plină de fericirea învingătorului şi mulţumindu-le, Rebis a zărit o fată bălaie ce-şi rupea mînuţele albe, ca două porumbiţe, aplaudînd. Ochii-i, două luminiţe albastre, strălucitoare de bucurie, îi erau scăldaţi în lacrimi de emoţie şi dragoste fulgerătoare.

Cînd a ieşit din arenă, primul lucru pe care l-a făcut Rebis a fost să întrebe cine este fata cea frumoasă care-l aplaudase cu atîta însufleţire ? !

A doua zi, de dimineaţă, urma întîlnirea de luptă cu sica [1] şi cu pavăza. Ca să se înlăture, pe cît se putea, orice rănire, luptătorii erau îmbrăcaţi cu zale de fier şi coifuri apărătoare, iar sicile nu fuseseră ascuţite. Totul era să se vadă iuţeala, agilitatea, îndemînarea şi rezistenţa luptătorilor.

Rebis intră în arenă cu puţină emoţie, nu din pricina luptei, ci a fetei de ieri. O căută grăbit şi, în sfîrşit, o zări. Îl privea cu ochii mari şi albaştri, surîzători, plini de încredere în victoria lui. Tînărul fiu de rege îi surîse şi se înclină cu bună-cuviinţă ; văzu uimit buzele fetei mişcîndu-se cu timiditate şi nu auzi ce spune, dar bănui : „Ştiu că vei învinge şi de data aceasta, dragul meu, şi abia aştept să te aplaud din nou!“

Nerăbdător ca niciodată, Rebis aşteptă începutul luptei cu cel mai puternic tînăr dintre cei ce se întrecuseră pînă atunci.

Conducătorul luptei dădu semnalul de atac şi luptătorii porniră vijelioşi unul spre altul. Din două mişcări făcute cu mare dibăcie, Rebis îşi dezarmă adversarul, aruncîndu-i sica la pămînt. Se opri şi-i făcu semn să şi-o ridice. Dar şi a doua şi a treia oară se întîmplă acelaşi lucru. Rebis nici nu se obosise să-i atingă zalele sau coiful

[1] Sica — sabie dacică, încovoiată.

măcar. Lupta se terminase, în aplauzele ce ropoteau asemenea unei ploi în torente ce cădea vijelios pe pămînt.

Învingătorul își îndreptă ochii către spectatorii din rîndul întîi, unde se afla fata de care se îndrăgostise fulgerător și o văzu în picioare, aplaudînd mai însuflețită ca oricînd cu mînuțele ridicate deasupra capului, pentru a fi mai bine văzută de acela care, sigur, o căuta, ca s-o mîngîie cu privirea.

*

La marele ospăț, care, cum era și firesc, urma după întreceri, Rebis avu marea bucurie de-a o cunoaște pe Getta și de a sta de vorbă cu ea. Toată lumea care fusese invitată se îndestulase cu tot soiul de bunătăți alese ; doar cei doi tineri se săturaseră numai din priviri și vorbe. Dar aceasta a fost cea mai frumoasă și mai plină de farmec zi din viața lor de pînă atunci. Ei îndrăzneau să gîndească înfiorați că poate vor veni și alte zile, mai frumoase și mai pline de fericire, dar, pînă atunci, se simțeau copleșiți de clipele minunate pe care le trăiau acum din plin.

A doua zi, dis-de-dimineață, tinerii îndrăgostiți se întîlniră în grădina cu flori și pomi ce înconjura frumoasa casă a tarabostului Zarris.

Soarele strălucea timid și roua stăruia încă pe frunze și flori, asemeni unor mărgăritare aruncate cu dărnicie de un vrăjitor poznaș. Cei doi se țineau de mînă, mergînd pe aleile presărate cu pietriș mărunt și umed, fără să-și spună nimic. Nici n-ar fi știut ce. Erau cu inima potopită de fericire că sînt împreună. Nici nu doreau mai mult. Dar iată că viteazul luptător deunăzi, din arenă, rupse vraja ce-i ținea sub puterea ei, la fel de ușor ca pe un fir de păianjen. Întinse mîna, prinse o crenguță și o scutură deasupra lor. O ploaie măruntă de lacrimi dulci și reci îi trezi din visare cu stropii-i delicați și răcoritori. Izbucniră amîndoi în rîsete voioase, de parcă se auzeau zurgălăii jucăuși ai unei săniuțe. Se priviră fără să-și spună nimic, încîntați ca de-o poznă bună, cu roua rece pe fețele lor aprinse de marea dragoste ce le înflăcărase neașteptat inimile și îi stăpînea pe amîndoi cu aceeași putere mistuitoare.

După cîteva clipe de tăcere, Rebis spuse în șoaptă cu mare tristețe :

— Știi, draga mea, că am să plec din nou, mai tîrziu ?

Getta se simți cuprinsă de amețeală. Nu putu să facă un pas mai departe. Parcă un ecou stins aduse aceste vorbe ce nu erau rostite de ea :

— Ai să pleci din nou, mai tîrziu ? De ce ?

— Pentru că așa trebuie ! Nu plec în alte țări ca să petrec, ci ca să învăț ! Numai ca să învăț, să știi, draga mea, și să ții bine minte. Am stat în Egipt un an, în Grecia, doi ani, și peste cîteva luni voi pleca la Roma !

— Și-apoi ? întrebă Getta cu sfială.

— Și-apoi voi veni în țară și voi rămîne aci pentru totdeauna, cu tine.

Din nou, ecoul stins și îndepărtat :

— Vei rămîne aci, pentru totdeauna, cu mine ?

— Fără îndoială, draga mea !

— Dar ceea ce trebuie să înveți nu poți învăța și aci, la noi ? Avem doar destui profesori destoinici !

— Avem, într-adevăr, dar voiesc să mai cunosc și alți oameni, alte feluri de viață, alte obiceiuri, alt fel de a gîndi și a judeca, alți ostași și generali, alți profesori și filozofi, în sfîrșit, alții, alții, de atîtea și atîtea soiuri, cîte le cuprinde și nu le cuprinde lumea aceasta mare, care cîteodată îmi pare nesfîrșită, deși nu-i așa !

— Și la ce bun să înveți atîtea, Rebis ?

— Pentru țara noastră, Getta ! Ca să fiu cîndva un rege nu numai viteaz și destoinic, ci și învățat, și înțelept. Voiesc să ridic Dacia, asemenea altor țări mari din lume, așa cum merită ea cu prisosință și au hărăzit-o zeii !

. . . . . .

Cei doi tineri își spuneau toate acestea, stînd față în față, cînd deodată auziră pași ușori foșnind pe frunzele uscate ce căzuseră din belșug pe alee.

Era căpetenia gărzii de la palat. Se opri respectuos în fața lui Rebis, ridică dreapta în semn de salut și grăi grăbit :

— Iertare, mărite Burebista, că te tulbur, dar preamăritul rege Zorabes te roagă să binevoiești a veni de îndată la palat. Are a-ți spune anumite lucruri ce nu suferă întîrziere !

Salută din nou și se îndepărtă mai repede de cum venise.

Rebis, care lăsase mîna fetei, o prinse din nou și, strîngînd-o cu multă dragoste, spuse mirat :

— Ce-o fi avînd de vorbit tata cu mine, atît de grabnic ? ! Mi se pare foarte ciudat ! Iartă-mă, draga mea ! Nu vreau să-l fac să m-aștepte... e un om tare supărăcios ! Mă-ntorc îndată, te găsesc tot aci, da ?

Getta îi mîngîie mîna ușor. Ochii-i erau scăldați în lacrimi de mîhnire. Simțea că un vînt neprieten dinspre palatul regelui se stîrnise împotriva ei. Încercă, totuși, să zîmbească și abia șopti :

— Te voi aștepta, dragul meu Rebis, pînă ai să vii !

. . . . . .

Cînd Rebis intră la tatăl său, acesta se preumbla cu pași mari prin camera sa de lucru, ale cărei ferestre strîmte dădeau în grădina cu flori.

— Am sosit, iubite tată !

Regele se opri din mers tocmai în mijlocul camerei. Se întoarse către fiul său și zise :

— Te rog, fii bun și închide ferestrele. Așa ! De cînd te-ai înapoiat din Grecia, ai făcut multe lucruri ce mi-au fost pe plac. Dar ai făcut și unele despre care n-aș mai putea să spun la fel !

Burebista îl privi întrebător.

— Am să-ți spun îndată, continuă tatăl său. Nu-mi place prietenia ta cu fiica lui Zarris !

Lui Rebis i se păru că-i îngheață inima. Își mușcă buzele și se stăpîni să rostească vorbele ce-i veneau atunci pe buze. Spuse rece :

— De ce ?

— Eu gîndesc ceva mai departe decît tine, Burebista. Această prietenie ar duce cu pași repezi la o căsătorie și eu nu voiesc aceasta !

Tînărul își repetă întrebarea cu aceeași răceală :

— De ce ?

Regele se încruntă nemulțumit și ridică glasul :

— De ce, de ce, mereu de ce ? Pentru că eu vreau să te căsătoresc cu o principesă greacă sau macedoneană. Am în vedere nu numai dragostea copilărească a fiului meu, ci și interesele țării, care trebuie să aibă legături puternice și de rudenie, nu numai de prietenie, cu statele apropiate de noi ! Vreau să te căsătorești cu fiica unui rege, nu cu fiica unui tarabost !

— Dar Zarris nu este oricare tarabost, tată. El s-a ridicat la rangul de prim-sfetnic al țării prin însușirile lui. Și-apoi, mă iartă că am cutezanța de a ți-o spune, nici tu n-ai fost fiu de rege, ci tot tarabost, ca Zarris ; totuși ai fost ales rege datorită vitejiei și înțelepciunii tale, și tatăl Gettei te-a ajutat la aceasta, pre cîte am aflat !

— Hm, mustăci Zorabes nemulțumit, ești bine informat, Burebista !

— Așa se și cade să fie un bun fiu de rege, tată !

— Dacă ai fi într-adevăr un bun fiu de rege, precum pretinzi, m-ai asculta și ai pune capăt acestei prietenii ! Apoi Zorabes întrebă scurt: Cînd pleci la Roma ?

Burebista rămase cîteva clipe descumpănit. Se reculese însă, repede și răspunse rar și apăsat :

— Voi pleca după sărbătorile de toamnă. Doresc să-mi petrec vara aci, la Argedava, tată.

— Găsesc că e prea tîrziu atunci, fătul meu. Verile sînt foarte plăcute la Roma. Ai să pleci peste două zile. Alege-ți însoțitorii pe care-i dorești. Acolo vei deschide un atelier de obiecte prețioase de aur și argint, pe una din străzile principale. Am toată încrederea în tine că te vei descurca așa cum trebuie și că-mi vei trimite știri

ce vor fi de mare folos pentru țară. Cînd ești gata de plecare vii să-mi spui. Cu bine, dragul meu, și caută din răsputeri ca, pînă atunci, să te porți în așa fel ca să nu mă superi !

. . . . . .

Chiar să fi vrut, Burebista n-ar fi avut cum să-l supere pe tatăl său ; cînd voi să iasă din palat, ca să se ducă la Getta, să-și ia bun rămas, căpitanul gărzii îi spuse stingherit că măritul rege Zorabes a poruncit ca principele Burebista să nu părăsească palatul !

— Dar să trimit cuiva o știre este vreo opreliște ? întrebă tînărul fiu de rege îndurerat.

— Nu, mărite principe.

— Atunci, îi șopti Burebista, privindu-l țintă, fă-mi azi un mare bine, gîndindu-te la ziua de mîine. Trimite prin cineva, cît mai neînsemnat cu putință, la palatul lui Zarris, pentru Getta, ceea ce-ți voi scrie eu.

*

— Acum, își întoarse Rebis gîndul, călărind în mijlocul prietenilor săi, ea mă așteaptă, desigur, cu multă nerăbdare, bucuroasă că n-am să mai pot pleca nicăieri. Și mie parcă niciodată nu mi-a fost așa de dor de acasă, ca acum !...

Iată, însă, că după douăsprezece zile de mers, cu scurte popasuri, tocmai la sosirea în țară, călătorii de la Roma avură de întîmpinat într-adevăr o grea încercare ce-ar fi putut să le pună viața în pericol.

Îi prinsese din nou seara pe drum. Frînți de oboseală se opriră la Viminacium, pe țărmul drept al marelui fluviu Istru, la un han, unde mîncară și se odihniră, de astă-dată noaptea. A doua zi, în zori, trecură cu pluta apa învolburată și umflată de ploi și se opriră pe o cîmpie cu iarbă verde, mătăsoasă, care unduia la suflarea ușoară a vîntului. Erau pe pămîntul sfînt al patriei. Rebis își struni calul și sări din șa.

— Dar ce-i, stăpîne, îl întrebă mirat Sarmis, te-a obosit chiar într-atîta trecerea Istrului, că vrei să faci un nou popas ? !

— O, nu, Sarmis, dragul meu ! Voi puteți rămîne călări. Dar eu, eu... și nu mai putu continua, ci, cu ochii scăldați în lacrimi de emoție, se lăsă ușor în genunchi, își aplecă fața în iarba ce-și legăna firele subțiri în arșița soarelui de dimineață și o sărută apăsat și prelung, șoptind cu duioșie :

— Bine te-am găsit sănătos, o, pămînt sacru al țării mele scumpe, ca nimic pe lume. Primește-mă cu aceeași dragoste fierbinte cu care am venit eu la tine, ocrotește-mă și ajută-mă întru împlinirea gîndurilor ce mă însuflețesc. Ele sînt singurul scop al vieții mele, pe care ți-o închin cu totul, fără șovăire !

Apoi se ridică încet, se apropiè de cal și sări din nou în șa. Sarmis îl întrebă adînc mișcat de ce văzuse :

— O, fiu de rege, este acesta un jurămînt ?

— Este numai o rugăciune, Sarmis, către părintele nostru cel mare, care ne-a dat viața și ne ajută cu atîta mărinimie s-o trăim. Aci, în cîmpie, n-am ce ofrande să-i aduc decît cuvintele mele calde și sincere. Dar, cînd voi ajunge la Argedava, voi îngriji la templu de jertfa cuvenită. Să mergem și să ținem deocamdată drumul pe cursul Istrului, pînă vom da de o cale bătută care să ne scoată unde voim noi.

Porniră mai departe dornici tuspatru să ajungă cît mai repede la Argedava, cetatea de scaun ridicată pe malurile marelui rîu Argesis, unde erau așteptați cu nerăbdare de către prieteni credincioși. Căci aveau și mulți neprieteni, care ar fi dorit ca fiul regelui Zorabes să nu se mai întoarcă acasă niciodată, spre a le încurca planurile lor mîrșave. Și făceau totul ca să aducă la îndeplinire înfăptuirea acestei dorințe arzătoare pentru ei.

*

După ce merseră o bucată de drum neted ca-n palmă, de parcă ar fi fost bătut cu maiul, apucară pe o cale presărată cu mult pietriș ce făcea să alunece copitele cailor.

Erau în a doua zi de la intrarea în țară și nu mai aveau mult pînă să ajungă în apropierea rîului Argesis, pe cursul căruia ur-

mau să meargă hăt în sus, pînă la Argedava. Deodată, în depărtare, văzură o mare pată neagră.

— Ce-ar putea să fie umbra aceea, Rebis, aruncă întrebarea Sarmis, oprindu-şi calul. Staţi pe loc, că din mers nu ne putem dumiri.

— Pată sau umbră, ce-o fi nu se mişcă ! îi răspunse Rebis, punîndu-şi mîna streaşină la ochi, ca să înlăture lumina soarelui şi să vadă mai bine. Dacă s-ar fi mişcat, aş fi înclinat să cred că sînt oşteni. Dar împotriva cui ? În ţară n-am simţit zvon de război, şi nici oşti străine n-am întîlnit pînă acum. Împotriva mea n-ar fi trimis neprietenii o oaste, ci cîţiva tîlhari, acolo, cum au făcut la han. Cred că este o pădure, altceva nu poate fi ! Să mergem, fără să ne grăbim, însă.

Din ce se apropiau mai mult, pata neagră se preschimba într-o pată verzuie ; apoi se deslușiră trunchiurile zdravene, drepte şi cu coaja în şănţuleţe şi, în curînd, frunzele crestate ale stejarilor, legănîndu-se uşor în bătaia lină a vîntului. O răcoare plăcută, dar pătrunzătoare, care îi înfrigură pentru o clipă, venea dinspre pădure, odată cu un fîşîit uşor ca de ploaie măruntă şi deasă. Păsările cîntătoare, oprite pe crenguţe, îşi tremurau guşuliţele, scoţînd cu cioculeţele deschise în triluri prelungi, repetate, melodii pline de voioşie şi nespus farmec.

— Auzi ce frumos freamătă frunzele fragede ale stejarilor ! Şi cum cîntă păsăruicile de minunat. Ai zice că e un rîuleţ cu vălurele tulburate de o adiere molcomă ! spuse plin de încîntare Rebis.

— Dacă nu cumva este şi zvonul de apă îndepărtată a rîului ce se îngînă cu freamătul copacilor ! fu de părere Sarmis.

— S-ar putea ! Ce facem acum, mergem pe poteca ce-o deschide pădurea în faţa noastră sau o luăm pe de margine ?

— Mai bine pe de margine. Sîntem prea încălziţi şi răcoarea pădurii nu ne-ar prii !

Dar, deodată, caii începură să sforăie, să-şi fluture coama şi să bată copita pe loc. Un nechezat uşor, ca de vestirea unei primejdii apropiate, se auzi de la tuspatru, în acelaşi timp, ceea ce însemna că ceva trebuie să fie.

— Să fi ieşit oare către marginea pădurii vreo fiară sălbatică ? ! se miră Sarmis.

— Cred, mai curînd, că sînt fiare cu şase picioare ! răspunse Rebis, încruntîndu-şi sprîncenele stufoase.

— Călări adică ?

— Opriţi ! strigă deodată Rebis şi trase spada.

Ceilalţi tovarăşi de drum făcură la fel.

În aceeaşi clipă, ieşind din stînga pădurii, apăru, în faţa lor, o ceată de vreo zece călăreţi, care, cu spadele ridicate, se repeziră la Rebis şi la prietenii lui cu urlete ca de fiare sălbatice, de speriară păsările pădurii, care-şi încetară suavele cîntări, zburătăcind zăpăcite prin frunzişul copacilor, către inima codrului.

— Înapoi, zece paşi, să ne luăm avînt ! comandă Rebis, strunindu-şi calul ca să-l întoarcă.

Toţi ascultară de porunca tînărului fiu de rege. Dar, cînd întoarseră caii, văzură cu multă uimire în depărtare, o altă ceată de călăreţi ce înaintau vijelios spre ei.

— Sîntem înconjuraţi ! strigă Sarmis cu spaimă.

— Nu cred, îi răspunse Rebis, din goana calului, nu cred ; cel din fruntea lor e un uriaş care seamănă leit cu hangiul Pillotus.

CAPITOLUL IV

REVEDEREA

Din pridvorul de stejar cu zorele al casei, Getta privea, cu mîna streașină la ochi, înspre palatul regelui Zorabes. Astăzi era mai nerăbdătoare ca niciodată. Din partea aceea aștepta liniștirea sufletului său, atît de zbuciumat. De trei săptămîni nu-și mai găsea astîmpăr. Caldeanul *Assurias,* cel mai vestit vraci al cetății Argedava, îi prezisese că în curînd va primi o veste ce-i va aduce o mare bucurie, dacă va avea putere de așteptare ! De atunci, de cînd fusese la el, trecuseră însă paisprezece zile și bucuria nu se mai arăta. În fiecare dimineață, fata se ducea la templul zeiței *Bendis,* pe altarul căreia aprindea ierburi înmiresmate, ulei aromat, și aducea jertfă o porumbiță albă, dar zadarnică era toată strădania : vestea cea bună se încăpățîna să sosească.

În dimineața aceasta, Getta nu se mai îndepărtă de casă. După ce-și udă florile din ulcelele de lut, ce-i înconjurau pridvorul, se hotărî să-l aștepte pe tatăl său, care se dusese la palatul regelui după vești, și să-l întrebe, fără nici o sfială, tot ce voia să știe de atîta timp. Acesta nu întîrzie să vină acasă. Îl văzu cum merge agale, cu capul în jos, copleșit parcă de tristețe. Deși avea sica la centiron, purta, totuși, în mîna dreaptă, un baston înalt de bambus, încovoiat la capătul de sus. Îi plăcea să se sprijine pe el ; simțea că astfel merge mult mai ușor.

Fata avea impresia că tatăl său își face de lucru pe drum cu bastonul, ca să mai întîrzie oleacă sosirea acasă. „Asta nu e semn bun", gîndi ea cu amărăciune, „se vede că a primit vești nemulțumitoare sau n-a primit deloc !"

În sfîrșit, bătrînul tarabost ajunse. Deschise poarta, privi cu multă atenție florile ce se răsfățau în ronduri, în dreapta și în stînga aleeii ; în sfîrșit, sui scara de stejar a casei, cu încetineală, și se opri. O văzuse pe Getta, așteptîndu-l în cerdac, dar parcă nu prea-i dădea ghies inima să se ducă la dînsa. De fapt, ce să-i spună ? Ceea ce îi spunea în fiecare zi : „Nimic, nici o veste !"

— Dacă nu mi-o ieși ea în cale, mă duc mai departe, să-mi văd de treburi ! își zise Zarris și se pregăti să treacă prin tindă repede ; dar se trezi cu fata lîngă dînsul.

— Bună dimineața, dragă tată !

— Bună să-ți fie întreaga zi de azi, cu noaptea ei cu tot, scumpa mea copilă !

— Tată, știi că niciodată nu te-am întrebat nimic pînă acum; te-am lăsat să-mi spui ce voiai tu ; dar astăzi, dă-mi voie să te întreb și te rog să-mi răspunzi la toate, fără să-mi ascunzi nimic !

— Așa voi face, odorul tatii ! Te ascult !

— Ce face regele, tată ?

— Doarme, draga mea !

— De-atîta amar de vreme ? !

— Medicii i-au dat niște zeamă adormitoare. Suferă de nesomn, sărmanul.

— Și cînd se va trezi ?

— Cînd va sosi principele Burebista de la Roma.

— Și ce e cu dînsul de întîrzie atîta ? ! Am numărat zilele de cînd îl aștept, sînt douăzeci și tot nu mai sosește ! De ce ? I s-a întîmplat ceva pe drum sau nici n-a plecat de la Roma ?

— Tu știi că și eu sînt la fel de îngrijorat ca și tine de întîrzierea lui. Trebuia să fi sosit pînă acum, dar drumurile sînt lungi și obositoare, mai este și vremea rea care l-o fi împiedicat ; primăvara, apele vin mari, rîurile se revarsă, podețele se strică și se trece anevoie prin vad !

— Și drumurile sînt nesigure, pe ele nu merg numai oameni de omenie, ci mișună și tîlharii ! adăugă Getta.

— De tîlharii de rînd nu mi-e teamă, ci de cei în slujba vrăjmaşului ! oftă tarabostul Zarris.

— S-ar putea să-l dușmănească cineva pe Rebis şi să-i vrea răul ? întrebă uimită fata.

— O, sînt destui nemernici, dar atîta vreme cît capul îmi va sta pe umeri nu voi lăsa să i se întîmple nici un rău lui Rebis, pe care-l iubesc ca şi pe tine. Vezi tu, fata tatii, unii îl dușmănesc pentru tron, pe care l-ar dori ei ; iar alţii, pentru că nu şi-l pot face ginere. Ştii prea bine că însuşi regele Zorabes n-a încurajat prietenia ta cu Rebis şi n-a privit cu ochi buni unirea voastră. Îi cunoşteam planurile de mult. El ar fi voit să-şi însoare fiul cu o principesă greacă sau cu una macedoneană, dar cînd i-am răspuns cu subînţeles că din taraboşti ca mine se aleg regii şi marii pontifi ai Daciei, a tăcut mîlc, căci a înţeles aluzia !

— Şi acum, iubitul meu tată, ce crezi tu că e cu Rebis, de nu mai vine ? Ce i s-ar fi putut întîmpla ?

— Multe, fata mea, multe şi de neînchipuit ! oftă Zarris. Dar eu cred în steaua lui Burebista şi-l aştept viu şi nevătămat. Iscoadele mele m-au vestit că la tarabostul Marris porumbeii trimişi de tîlharii puşi pe urmele lui Rebis s-au întors fără nici o misivă. Şi, după cum spun ei, asta însemnează că n-au izbutit în încercarea lor de a-l da pieirii pe principele nostru. Dar, după cum am aflat, Marris a şi repezit după Burebista trei cete care să-l aştepte pe cele trei drumuri din apropierea Argedavei pe care ar putea veni.

— Şi tu, tată, n-ai făcut nimic ?

— Bineînţeles că n-am stat cu mîinile în sîn, fata mea. Mi-am trimis şi eu oamenii mei pe cei mai iuţi cai ce-i aveam în grajduri şi care au luat premii la alergările de la hipodromul din Dionisopolis, dar ce s-a mai întîmplat nu-ţi pot spune încă. Cea mai mare virtute, draga mea, e să ai răbdare şi să ştii să aştepţi. Am lăsat vorbă ca îndată ce se află vreo ştire să mi se aducă la cunoştinţă fără nici o întîrziere, ziua sau noaptea !

*

Aşa trecu încă multă vreme de aşteptare plină de chin. Getta, singură în cerdac, se preumbla de la un capăt la altul, nemaiştiind ce să facă, spre a-şi potoli bătăile inimii, din ce în ce mai repezi, şi îngrijorarea care ajunsese la cea mai înaltă culme. Se oprea în faţa florilor, îndrepta cîte o frunzuliţă, ce i se părea că nu stă tocmai bine şi vorbea cu ele, aşa cum ar fi vorbit cu o fiinţă cuvîntătoare.

Deodată, atenţia îi fu atrasă de două glasuri ce se auzeau din stradă. Privi şi văzu doi oameni pe care nu-i putu recunoaşte. Voinici amîndoi, dar unul din ei părea un uriaş din legende. Aveau bărbile crescute în neorînduială, straiele de pe ei, rupte, pline de sînge şi de praf. Drumeţii mergeau ca doi oameni istoviţi, ce abia se mai puteau ţine pe picioare.

I se păru că-l cunoaşte pe cel mai puţin înalt decît uriaşul, dar nu-i veni să creadă ! Totuşi începu să strige ca scoasă din minţi :

— Tată, tată, tată ! şi se repezi pe scări, coborînd ca dusă de vînt. La jumătatea aleii, se ciocni de tînărul bărbat care abia avu timp s-o prindă în braţe : „Rebis !“ ţipă fata, săgetată de o bucurie sfîşietoare, şi se prăbuşi sfîrşită de puteri.

*

— Vă rog să iertaţi starea în care mă găsesc, îşi începu Rebis povestirea întîmplărilor prin care trecuse, dar mă simt ca şi cum m-aş fi întors de la război. Mai întîi, continuă el, privindu-l pe însoţitorul său, mai întîi să-l cunoaşteţi pe Pillotus, hangiul la care am poposit înainte de a intra în Dacia, şi care m-a ajutat, aşa cum nimeni pînă acum nu m-a ajutat în viaţă.

Şi Rebis le povesti pe toate aşa cum se desfăşuraseră la hanul lui Pillotus şi, după aceea, pînă la întîlnirea cu tîlharii, la marginea pădurii.

— Acum, prietene, zîmbi tînărul principe, spune tu mai departe ce s-a mai întîmplat după plecarea noastră de la han.

Pillotus îşi frecă barba aspră şi grăi molcom :

— După ce au băut vinul meu roșu amestecat cu licori adormitoare, tîlharii au zăcut trei zile și trei nopți încheiate. Nu le-a mai trebuit nimic altceva decît somn. Dar eu, care sînt foarte curios și băgăcios de felul meu, le-am cotrobăit prin lucrurile aduse, să văd cam ce pot descoperi, și m-am mirat foarte mult de două cuști mici, frumos lucrate din șipci de tisă, în care gîngureau două perechi de hulubi. Călători, ca și ei, de bună seamă. „Aha", mi-am zis eu, „ăștia sigur că trebuia să fie trimiși cu vești în țară, despre ce au făcut tîlharii !" Și, ca să-i împiedic să trimită vreo veste, care să-l primejduiască pe măritul nostru principe, i-am scos frumușel din cuști, le-am dat să mănînce boabe de ovăz și grîu, le-am dat apă, i-am mîngîiat apoi cu blîndețe pe căpșoare și le-am dat ...drumul. Mi-am ridicat capul și i-am urmărit cu privirea. După ce s-au învîrtit de cîteva ori în jurul hanului și-au luat zborul spre soare-răsare, deci spre Dacia.

— Numai că, îl întrerupse tarabostul Zarris, n-ai știut un lucru, prietene Pillotus : înțelegerea între tîlhari și stăpînii lor de aici, era ca, dacă nu izbutesc să-l înlăture pe Burebista, să trimită porumbeii fără de nici o știre prinsă de piciorușele lor, iar dacă reușesc să-l omoare, să le însemneze pe scurt ce-au făcut.

Pillotus începu să rîdă cu poftă :

— Ha, ha, ha, am știut de toate acestea, prea mărîte tarabost, îndată ce s-au trezit tîlharii mei din somn, pentru că i-am luat la niște pumni zdraveni pînă mi-au spus ce e cu porumbeii. Dar era prea tîrziu, nu mai puteam întoarce păsările din zborul lor. Ba, mi-au mai mărturisit, fără prea multă tocmeală, că vrăjmașii noștri din țară vor trimite trei cete de mercenari care să-l aștepte pe Rebis și pe ai săi în apropierea Argedavei. I-am legat bine pe bețivanii mei și i-am pus la păstru în pivniță, lăsînd vorbă să li se dea numai apă și pîine pînă mă întorc. Iar eu mi-am luat cîțiva prieteni de nădejde, ne-am înarmat pînă în dinți și am pornit de îndată după Rebis. Ne-a ajutat Zalmoxis să sosim la timp. Și tocmai cînd începuseră lupta cu oamenii tarabostului, parcă fuseserăm vorbiți, au sosit oamenii voștri. Nu ne-a trebuit prea mult ca

să terminăm cu tîlharii. N-am lăsat decît doi în viață, ca să vi le spună pe toate cum au fost și să fie martori. Dintre ai noștri n-a pierit nimeni, însă trei sînt greu răniți. Dar nădăjduim că medicii îi vor pune din nou pe picioare !

— Acum, se ridică Rebis, ne iertați, vă rugăm, trebuie să ne curățim de praf și de sînge, să ne îmbrăcăm în straie curate și să ne odihnim puțin, că de-abia de azi înainte vor începe greutățile mari. Primul lucru pe care-l avem de făcut este să îngrijim de călătoria răposatului meu părinte la Zalmoxis. Și, numai după această sfîntă ceremonie, vom putea să îngrijim de alte treburi.

Dar, în aceeași clipă, intră în curte, în goană, un oștean, plin de sudoare, care se opri în fața tarabostului Zarris, salută și spuse gîfîind :

— Mărite stăpîne, tarabostul Marris a fugit cu toți ai săi chiar în dimineața aceasta, nu se știe unde !

CAPITOLUL V

PLECAREA LA ZALMOXIS A REGELUI ZORABES

Credința de nezdruncinat a daco-geților era că sînt nemuritori și că, încetînd viața pe pămînt, se duc la multiubitul lor zeu Zalmoxis, unde vor trăi veșnic o viață plină de bucurii, fericiți că se vor afla mereu în preajma lui.

De aceea, locuitorii acestor fermecătoare ținuturi nu aveau frică de moarte și se avîntau în luptele cu vrăjmașii, toți cu fruntea sus, cu un nemaipomenit curaj, ce nu putea fi întîlnit la alte popoare.

În schimb, însă, la nașterea unui copil, se întristau și plîngeau, întrucît geto-dacii erau încredințați că acela care intra în viață urma să aibă parte mai mult de griji, nevoi, necazuri chiar, și numai de foarte puține bucurii.

*

Dacă vreun străin de țară ar fi întîmpinat alaiul ce înainta pe drumul cel mare al cetății Argedava, îndreptîndu-se către templul lui Zalmoxis, ar fi crezut că e un alai de nuntă, dar s-ar fi înșelat!

În fruntea procesiunii mergeau trei călăreți înveșmîntați ca de luptă ; cu : zale, coifuri, sici și sulițe, pe trei cai albi cu coamele și cozile lungi fluturînd în vîntul ce începuse să sufle ușor.

După aceștia venea, dus de frîu de un oștean și mergînd în buestru, falnicul armăsar pag al fostului rege Zorabes, iar în urma calului, un oștean ținea în amîndouă mîinile un brăduț verde, bogat împodobit cu panglici colorate.

Apoi se vedea o năsălie de aur, dusă de șase oșteni înalți și puternici, pe care se afla trupul neînsuflețit al regelui.

În urma năsăliei mergeau pe jos, cu fețele senine : principele Burebista, avîndu-i în dreapta pe marele preot Thebalus și, în stînga, pe tarabostul Zarris.

La cîțiva pași depărtare venea un șir de preoți la fel de liniștiți ca și cei din față.

O suită alcătuită din țitere, țimbale, mici harfe și tobe acompania corul de bărbați tineri și copii, care cîntau cu putere cîntece de veselie, în care era vorba despre viața frumoasă, plină de adevărată fericire, pe care o vor trăi alături de Zalmoxis.

Acest alai era impresionant atît prin mulțimea de oameni ce umpluse drumul principal al Argedavei, cît și prin faptul uimitor că toți vorbeau și rîdeau zgomotos, de parcă ar fi luat parte la cea mai mare și însemnată bucurie a vieții lor.

Procesiunea ajunse repede la templu. Aci așteptau zece bărbați voinici, care, la un semn al marelui preot Thebalus, luară năsălia și o duseră în mijlocul grădinii, unde aștepta un rug pregătit dinainte.

Mulțimea înconjură îndată rugul, arătînd aceeași veselie, care nu-i părăsi tot timpul, o clipă măcar.

Pe o ușiță laterală a templului, ieșiră șapte slujitori cu făclii și așteptară în fața rugului.

Marele preot intonă o scurtă rugăciune către Zalmoxis. Apoi, luînd o făclie din mîna celui mai apropiat slujitor i-o întinse lui Burebista. Pe a doua o dădu lui Zarris, iar pe a treia o luă el. Le făcu semn celorlalți slujitori cu făclii să înconjure rugul, și rosti cu voce pătrunzătoare :

— Prea mărite Zorabes, mergi pe calea lui Zalmoxis, a fericirii fără de sfîrșit !

Apoi, toți cei șapte, ce purtau făcliile în mînă, se aplecară și dădură foc vreascurilor și crengilor de brad bine uscate. Flăcările izbucniră cu o putere de neînchipuit, întrucît slujitorii templului

turnaseră pe rug felurite uleiuri şi balsamuri, ca să se aprindă cît mai repede.

În curînd, totul nu mai era decît o moviliţă de cenuşă, care, cînd se răci, fu luată de către însuşi marele preot şi pusă într-o urnă de aur, încrustată cu pietre scumpe.

Cu această urnă acum, procesiunea se îndreptă agale către rîul Argesis, unde urma să se îndeplinească ultima dorinţă a regelui Zorabes.

Ajungînd la malurile înalte şi verzi ale marelui rîu, dinspre marginea de răsărit a cetăţii Argedava, se opriră. Burebista şi Thebalus ridicară urna de toarte, din lectică, şi coborîră taluzul rîului pe scara de piatră, pînă la cursul apei, unde îi aştepta o luntre mare, frumos împodobită cu crengi de brad. Urcară şi porunciră luntraşilor să-i ducă în susul apei pînă în dreptul unei sălcii mari, pletoase, sub care îi plăcea bătrînului rege să stea la sfat cu el însuşi şi să pescuiască, atunci cînd treburile domniei îi dădeau răgaz.

Aci ridicară urna şi răsturnară cenuşa în apa învolburată a rîului, care porni cu ea mai departe către marele fluviu Istru, iar acesta, la rîndul lui, spre imensitatea Pontului Euxin, unde avea să fie purtată în veşnicie de valurile în perpetuă frămîntare, înfrăţindu-se cu cel mai puternic element al vieţii din care toate se iviseră pe lume, în urmă cu veacuri de mult apuse, a căror vechime, mintea omenească, oricît s-ar strădui, nu o poate cuprinde !

Thebalus înalţă apoi amîndouă mîinile deasupra apei, a binecuvîntare, rostind, totuşi, cu un nestăpînit surîs de tristeţe :

— Mergi înapoi pe-aceeaşi cale de unde ai pornit în lume !

CAPITOLUL VI

ÎN BRAŢELE MARELUI SACERDOT[1]

În curtea din faţa locuinţei regale de la Argedava era o nemaipomenită forfotă încă din zori. Douăzeci şi cinci de călăreţi îmbrăcaţi în straie de sărbătoare aşteptau nerăbdători semnalul de plecare pe care urma să-l dea tînărul rege Burebista. Acesta se afla în fruntea lor, călare pe un frumos armăsar alb ca laptele, cu coama şi coada crescute lungi, fîlfîind la suflarea molcomă a vîntului de toamnă timpurie. Şuieratul se auzea subţire şi parcă se lua la întrecere cu nechezatul şi sforăitul cailor, bine strînşi în chingi şi plini de nerăbdare să pornească mai repede la drum.

Dar tînărul rege tot nu dădea semnalul de plecare. El avea ochii pironiţi la o fereastră, în afara căreia se afla un jghiab de bronz, unde se răsfăţau, plecîndu-şi chipurile îmbujorate în faţa adierii, o sumedenie de muşcate roşii, vesele că au mai prins o zi frumoasă, totuşi, şi plină de soare, căreia îi puteau da bineţe, fără să tremure înfrigurate !

În jurul lui Burebista roiau o sumedenie de oşteni, iar lîngă calul său se afla marele tarabost Zarris, care îl privea cu vădită dragoste şi admiraţie.

Deodată, fereastra cu muşcate se deschise. În cadrul ei se ivi chipul plin de farmec al tinerei regine Getta, care, toată numai zîmbet, ridică mîna-i albă, fluturînd-o către Burebista.

*

Tînărul rege descălecă, îşi scutură straiele de praf, îşi potrivi centura şi porni în josul drumului spre călăreţul din ceata cealaltă, care şi el făcea acelaşi lucru.

[1] Sacerdot — mare pontif, mare preot.

Era un bărbat cu numai cîțiva ani mai în vîrstă decît Burebista bine zidit, înalt, cu umerii largi, cu brațele vînjoase, cu părul re vărsat în plete pe umeri, cu barba neagră și ochii tot negri ca do tăciuni. Avea o privire din care emana forța și ascuțimea minții Era îmbrăcat ostășește și semăna uluitor cu Burebista, care acun purta și el o frumoasă barbă neagră.

Cînd se aflară la un pas unul de celălalt, își dădură dreapta, cuprinzîndu-și antebrațul, spre cot, cu mîna, după moda romană apoi își lăsară mîinile în jos, se priviră o clipă surîzători și deodată se cuprinseră voinicește în brațe. Străinul spuse răspicat, surîzînd

— Mărite rege Burebista, bine te-am găsit !

— Mărite sacerdot Deceneu, fii bine venit cu toți ai tăi ! răspunse tînărul rege și făcînd un gest cu mîna către ambele cete de călăreți grăi tare : Vă rog să vă împrieteniți ! Apoi îi spuse marelui sacerdot : Înalte Deceneu, dacă binevoiești, te-aș ruga să facem cîțiva pași pe jos !

Marele sacerdot zîmbi surprins și răspunse cu multă bunăvoință :

— Același lucru voiam să-l spun și eu, mărite rege !

Burebista, prinzînd brațul lui Deceneu, zise bucuros :

— O, ce fericit m-aș simți, de s-ar putea să fim întotdeauna la același gînd, amîndoi ! Atunci aș fi sigur de izbîndirea tuturor planurilor ce mă năpădesc în fiecare zi, tot mai multe și mai greu de adus la îndeplinire pentru un singur om, oricît de înzestrat ar fi acela !

— Să sperăm că așa se va întîmpla ! răspunse Deceneu. Eu, unul, am toată bunăvoința să te ajut să înfăptuiești tot ce va fi spre binele țării. Și, ține minte, rege, ce-ți spun acum, odată pentru totdeauna : eu sînt, în aceeași măsură : și sacerdot, dar și ostean, așa că te poți bizui pe mine în orice împrejurare, oricare ar fi aceea !

— Mi-am dat seama, de cum te-am văzut îmbrăcat ostășește. Mă așteptam să fii în odăjdii de mare sacerdot, venind într-un

faeton poleit cu aur, tras de doi cai albi, așa precum le-am văzut eu la Roma, pe fecioarele Vestei.

— Și, în locul sacerdotului, ai văzut un oștean călare pe un cal asemănător cu al tău !

— Da, asta mi-a spus mai mult ca orice !

— Precum și faptul că *eu* am venit la tine, Burebista. Știu pe unde ai colindat în tinerețe și în ce scopuri înalte ai făcut aceasta. Și eu am fost în Egipt, unde am învățat multe, chiar foarte multe, de la marii pontifi egipteni ; am fost și în Grecia, ca și tine. Numai la Roma n-am mai avut vreme să mă duc. Dar am să aflu de la tine tot ce voi dori să știu. Nu mi-e rușine să ți-o spun neted, în față, că te-am urmărit în tot timpul și mi-au plăcut nespus purtările tale.

— Dar cum ai putut să mă urmărești, mărite sacerdot ?

— Hei, am oamenii mei de credință pretutindeni și mi s-au adus la cunoștință toate acțiunile și, mai cu seamă, toate gîndurile tale exprimate în numeroase rînduri.

— Acum încep să cred cu mai multă tărie ceea ce mai spun despre tine geții și dacii, Deceneu. Fără îndoială că vorbele au pornit de la Cogaionon, sanctuarul tău de la Sarmizegetusa, din țara de dincolo de păduri, s-au răspîndit în toate ținuturile noastre... și firește că au ajuns pînă la Argedava !

— Și vorbele acestea sînt de bine sau de rău, rege ?

— Depinde, cum vrei să le iei !

— Eu nu vreau să fie decît de bine !

— Se spune, Deceneu, că ai fi vrăjitor și... prezicător și că ai fi învățat aceste două tainice și de mare preț meșteșuguri în Egipt !

— Da... și ce vrăji anume am făcut și ce preziceri ?

— M-ai făcut pe mine să te îndrăgesc ca pe cel mai bun prieten al meu, de cum te-am văzut ! De-abia ne-am întîlnit și, totuși, am strania impresie că te cunosc de o mie de ani.

— Și... mai departe ?

— Și... desigur, ți-ai prezis că vom fi unul pentru altul un „*alter ego*“ [1] perfect, că ne vom înțelege de cum ne vom întîlni, pînă la sfîrșitul vieții noastre și presimt că așa va fi.

— Așa va fi, o simt și eu, Burebista ; dar să știi că, totuși, am aflat prea puține despre mine... prea puține ! De aci înainte, te voi lăsa să le afli pe celelalte, prin mine însumi și nu prin alții. În ceea ce privește vrăjile pe care le fac eu, precum și prezicerile mele, le poate face orice om cu judecată, bun simț și învățătură. Dacă am socoti altfel lucrurile, ar însemna că și tu, rege, în felul tău, ești vrăjitor și prezicător, pentru că și tu ai simțit că te vei înțelege cu mine. Cel mai sigur lucru e că noi ne potrivim la gînd, ne iubim cu înfocare țara în care ne-am născut și voim s-o facem fericită. Și cum noi, dacii și geții, ținem mai presus de orice pe lume la pămîntul nostru și la libertatea noastră, dacă în această fierbinte dragoste se ascunde vreo vrajă, ei, bine, Burebista, atunci sînteri și noi vrăjitori !

[1] „*alter ego*“, un alt eu ; o ființă perfect asemănătoare ; în latinește.

CAPITOLUL VII

REGELE BUREBISTA DĂ GLAS GÎNDURILOR SALE

Trei gărzi de noapte se schimbaseră pînă acum la palatul regelui Burebista din Argedava și luminile de la camera sa de lucru nu se stinseseră încă.

Trecuse de mult miezul nopții, iar vremea se răcorise simțitor, vîntul se întețise puțin și începuse să pișie. Oștenii de pază, cîte doi la fiecare gardă, își sprijineau lăncile pe umărul stîng, ca să-și frece mîinile și să-și încălzească urechile. Făceau cîte cinci pași la dreapta și alți cinci la stînga, aruncîndu-și, de fiecare dată, privirile nedumerite către ferestrele luminate ale regelui, pe care se vedea trecînd agale o umbră tremurătoare.

— Să fie Burebista ? îndrăzni să gîndească cu glas tare una din străji.

Cealaltă strajă răspunse gîndului :

— Poate fi și marele sacerdot ! Umbra e ca o pată, n-o poți deosebi una de alta de la distanță ; oricum, frate, a marelui tarabost Zarris nu este !

— De ce ?

— Păi, pentru că ăla e bătrîn, se mișcă mai greu și fără îndoială că mai mult stă pe jilț. Dar, ca să dureze atîta un sfat, eu, ți-o spun drept, n-am mai pomenit.

— Că ai și avut cînd. Una, că ești prea tînăr și, a doua, că nici nu prea au mai fost sfaturi de astea atît de prelungite la palat. Vorba e, ai la tine ceva ca să ne mai încălzim ?

— Nu înțeleg ce vrei să zici !

— Ceva zeamă de struguri ! E toamnă, viile sînt pline de rod a început culesul, oamenii zdrobesc strugurii fără pic de răgaz mustul s-a și înăsprit !

— Ferește, Zalmoxis, de așa ispită ! Ce cap pe tine ! Păi c gardă ar mai fi aia cu băutura-n nas ? ! E poruncă strașnică de l rege ! Pînă acum a mers cum a mers cu bătrînul Zorabes, dar c fiu-său nu-i de glumit ! După ce ieși din gardă, da, atunci poți s faci ce vrei !

— Mă gîndesc ce-or fi avînd de vorbit atîta ?

— E... pun țara la cale !

— Cînd am intrat noi, aveau încă două gărzi de vorbă înainte noastră ! Asta înseamnă, după socoteala mea, că s-au scurs cam două clepsidre. [1]

— E, parcă stau numai și numai de sporovăială ! Mai înfulecă și ei cîte un copan de cocoș, cîte o ciosvîrtă de berbecel acolo, mai trag cîte o stacană de vin, că doar nu sînt de gardă, ca noi și pot să bea cît poftesc !

— De, știu și eu ce să zic ? Poate bătrînul tarabost, socru-său sau, iartă-mă Zalmoxis, poate Deceneu, dar de Burebista nu se po menește așa ceva. El nu bea decît apă de Argesis, adusă în curte palatului pe olane acoperite, pusă apoi în oluri mari și bătută c piatră vînătă !

— Ce vorbești ? ! Păi, dacă-i așa, nu-mi place că e băutor d apă, să știi ! Asta nu e de-a bună ! Păi ce-a făcut el cît a stat l Atena și la Roma, că, după cîte am auzit și eu, că de văzut, la c să mint, n-am văzut, nu mi-e rușine la băutură nici cu grecii și nic cu romanii !

— Se poate, n-am de un' să știu și nici nu mă privește, fiecar neam cu năravul lui, dar ceea ce am văzut cu ochii mei e că bău tura peste măsură te face din om, ne-om, și de rîsul lumii ! Ș după cîte bag seama și tu ești unul din ăia ! Duhnești a bute, voc

[1] Clepsidră — ceas, ornic de apă, în antichitate ; cuvînt grecesc.

bești răgușit, ai ochii cam împăienjeniți și ți s-a făcut nasul ca un ardei roșu de toamnă !

— O fi roșu, nu zic ba, dar nu de băutură, ci de oboseală și de frig !

— Șttt... taci... taci odată, omule, auzi pașii comandantului pe alee, se schimbă garda, hai, mișcă, „un, doi, trei, patru, cinci", înapoi, „cinci, patru, trei, doi, unu !"

*

Niciodată nu mai văzuse Argedava, cetatea de scaun a regelui Burebista, atîta însuflețire ca în această zi de sărbătoare, cînd i se aduceau ofrande marelui zeu Zalmoxis și i se înălțau rugăciuni pentru sănătatea și izbînda credincioșilor.

Ulițele, pe care fusese împrăștiat nisip din belșug, erau curate ca în palmă. Din zece în zece pași se aflau plantați arțari, al căror frunziș foșnea ușor la suflarea dulce a vîntului de toamnă. Pe alocuri se aflau bănci din lemn afumat de tisă, pentru odihna celor bătrîni sau a celor ce se simțeau obosiți. În fața tarabelor cu obiecte de artă grecească, egipteană, celtică, romană și din țară, se înghesuiau tot felul de cumpărători, atrași de frumusețea acestora : oale și căni de ceramică pictată cu : flori, chipuri de zei și de oameni, animale și plante. În alte părți se vedeau țesături subțiri și ușoare de lînă, cînepă și in, în culori vii și atrăgătoare. Sandale romane cu tălpi de bou și curele de toval, centiroane de piele groasă de viței și de piele subțire de căprioară, haine de piele pentru vînătoare, cordoane din piele de capră fin tăbăcită, încrustate cu ținte de aur și de argint și cu catarame la fel, cizelate cu multă măestrie de argintarii daci sau aduse din Atena și Roma, cuțite cu prășele din coarne de cerb, în teci de piele de viței : pe toate le găseai din belșug.

Dar iată că în fața unei tarabe întinse se opreau multe femei atrase de felurite parfumuri și miresme, ulei de ars, creme pentru uns fața și corpul, după baie, și prafuri pentru înfrumusețarea feței. Aci erau expuse cîteva cutii de argint și de bronz, măiestrit

lucrate din ciocan și dăltiță, în care se găseau prafuri de culoare roz de o mare finețe, extrase din mărgean ars în foc, pisat și cernut apoi prin cele mai dese site. Frumoasele femei geto-dace, ca dealtfel și celelalte semene ale lor din lumea întreagă : grecoaice, romane, egiptene, persane și evreice nu disprețuiau îngrijirea atentă a feței, a corpului, a părului și unghiilor, folosind pentru aceasta întotdeauna, tot soiul de unsori, parfumuri, vopsele și farduri de diferite culori, mai vii sau mai discrete, după preferință sau după cum li se părea lor că le prind mai bine și le dau o înfățișare mai atrăgătoare.

Mai toate cumpărătoarele purtau la cingătoare pungi de piele bine strînse în șnururi tot de piele, din care scoteau cu dărnicie drahme și tetra-drahme grecești de argint, bani macedoneni de argint și de aramă cu chipul lui Filip al II-lea și-al lui Alexandru Macedoneanul, bătuți la cele patru mari monetării din Dacia, și denari republicani romani, care circulau în toată țara cu aceeași putere de cumpărare.

Dar animația aceasta neobișnuită nu se datora numai sărbătoririi marelui zeu Zalmoxis. Mai erau două motive de mare însemnătate, care atrăseseră atîția locuitori geto-daci din toate ținuturile în Argedava.

Primul : se anunțase din vreme că a doua zi va oficia la uriașul templu de marmură albă, încrustată cu aur, al lui Zalmoxis, însuși marele sacerdot Deceneu, sosit special pentru aceasta de la faimosul sanctuar zidit de daci la *Cogaionon,* pe pitorescul deal împădurit al marii cetăți Sarmizegetusa din țara de dincolo de păduri.

Iar al doilea punct de mare atracție pentru locuitorii geto-daci era acela că, la această neobișnuită slujbă, avea să participe, pe lîngă regele Burebista și regina Getta, încă doi regi și patru mari tarabosti din Tracia, invitați în mod cu totul special de către Deceneu, care nu putea fi refuzat de nimeni, sub nici un motiv, atît de mare era autoritatea sa, stima și dragostea de care se bucura aci și dincolo de munții Carpați, în întreaga țară.

Mulți credincioși, fie aceștia pileați [1], simpli capilați [2] sau mici lucrători de pămînt, îl socoteau pe Deceneu drept un al doilea Zalmoxis și n-ar fi îndrăznit să-i calce vreo învățătură sau să iasă din cuvîntul său pentru nimic în lume.

*

Cei chemați la slujba ce urma s-o oficieze Deceneu, sosiseră de mult la templul lui Zalmoxis, care era deschis și putea cuprinde peste o mie de oameni. Dar iată că vremea se posomorî pe neașteptate. Invitații care intraseră nu știau nimic despre această schimbare ; iar cei ce soseau încă își ridicau cu mirare ochii spre cer, nevenindu-le să creadă că după o zi și o noapte atît de frumoase putea să plouă.

Afară, picăturile se îndesau din ce în ce și deodată ploaia își repezi perdelele grele și groase de apă rece care cădeau cu o putere de necrezut, biciuind fețele oamenilor aflați în bătaia vîntului. Deși era în zori, se întunecă de parcă ar fi sosit amurgul ; cerul plumburiu fu brusc spintecat în fulgere scurte și, peste cîteva clipe, se auziră bubuituri îndepărtate, de parcă s-ar fi bătut în fundul lumii o mie de tobe odată, vestitoare de război.

Și apa continuă să cadă cu și mai multă furie.

Tocmai sub aceste dușmănoase rafale și îngrozitoare trăsnete năprasnice, sosiră regele Burebista cu regina Getta, marele sacerdot Deceneu și ceilalți regi și tarabosti care doreau să ia parte la slujba divină.

Toți erau apărați de baldachine mari pe care le purtau puternicii oșteni din gardă, așa că ajunseră la templu stropiți numai de cîteva picături de ploaie, ca și cum ar fi băut apă în pumni de la un izvor și li s-ar fi prelins cîțiva stropi pe mînecile îmbrăcămintei.

Lumea se dete îndată la o parte cu mult respect, formînd două coloane compacte și lăsînd drum liber prin mijloc.

[1] *Pileați* — nobili daci, tarabosti ; dintre aceștia se alegeau regii și marii preoți.
[2] *Capilați* — fruntași daci.

Dealtfel, noii sosiți nu erau mai mulți de doisprezece, așa că, îndată ce trecură, masa de oameni se închegă la loc.

Cînd ajunseră la intrare, deși poarta era largă cît să încapă cinci oameni odată, Deceneu îi făcu loc regelui Burebista să intre împreună cu regina și veni în urma lor, șoptind în limba egipteană, pe care era sigur că n-o cunoștea nici unul din cei de față :

— Parcă aș fi cerut eu această ploaie grozavă !

— Și chiar n-ai cerut-o tu, Deceneu ? ! îi răspunse regele în aceeași limbă.

— Nu ! M-am gîndit intens numai că ar fi foarte potrivită pentru asemenea ocazie și Zalmoxis mi-a îndeplinit gîndul. Ploaia mă va ajuta în ceea ce voi spune mulțimii.

— Îți doresc din suflet, Deceneu, să fie toate pe gîndul tău, cum a fost și această ploaie.

După ce noii sosiți intrară, doi preoți, ce așteptau lîngă masiva ușă de stejar ferecat, îl însoțiră pe Deceneu pînă la masa altarului, în spatele căreia se afla uriașa statuie de marmură cu podoabe de aur a marelui zeu Zalmoxis, înaltă cît statul a trei oameni voinici.

Zeul purta îmbrăcămintea obișnuită a geto-dacilor : cămașă strînsă la mijloc cu cingătoare și pantaloni lungi băgați în opinci legate cu baiere. Pe cap avea o coroană împletită din frunze de stejar lucrată în aur. Pletele i se revărsau pe umăr ; barba și mustățile erau de asemenea lungi, ochii adînciți în orbite, cum se obișnuia la statui ; din întreaga înfățișare a zeului se desprindea o mare bunătate.

Deceneu era îmbrăcat în straie lungi, preoțești, de canabiza[1], ce amintea întrucîtva straiele grecești. El se întoarse mlădios, făcu o plecăciune în fața zeului, apoi cercetă flacăra nestinsă ce ardea în mijlocul mesei ; își trecu încet mîinile pe deasupra ei și se plecă din nou, dar de astă dată, în fața credincioșilor.

În această clipă se auziră din spatele statuii acordurile line și melodioase de liră și vocile suave și limpezi ale unui cor de copii, înălțînd un imn de slavă lui Zalmoxis.

[1] canabiza — cînepă, în limba dacică.

Corul își încetă cîntarea și atunci se auzi glasul puternic al lui Deceneu, continuînd imnul închinat marelui zeu.

În templu se făcuse o liniște desăvîrșită ; ușa cea mare și grea fusese închisă ; ploaia se auzea ușor ca un susur îndepărtat de izvor, iar trăsnetele conteniră.

Cei ce veniseră să-l asculte pe Deceneu erau numai ochi și urechi. Vocea marelui sacerdot avea o deosebită putere și frumusețe ; și apoi, geții și dacii nu puteau să uite că cel mai mare cîntăreț al lumii, *Orfeu*, care-i uluise și îi încîntase pe cei vechi cu viersu-i plin de farmec, impresionîndu-l pînă și pe Hades, zeul infernului, fusese trac de neamul său. Și ei moșteniseră înclinarea marelui lor strămoș către muzică.

Aveau pentru copii o puternică dragoste și cea mai mare bucurie a lor era să vadă casa plină de urmași. Mai fiecare familie se lăuda cu șapte-opt și chiar zece copii, pe care părinții îi creșteau cu multă grijă, căutînd să le dea cele mai alese învățături. Și, printre acestea, la mare cinste se afla muzica. Corurile de copii erau numeroase și geto-dacii învățau chiar legile țării pe dinafară, cîntîndu-le, cu multă plăcere, atunci cînd se ivea prilejul.

Și acești viteji daci erau pe deplin încredințați că melodioasele rugăciuni înălțate către Zalmoxis de vocile suave ale copiilor neprihăniți, cu atîta căldură și convingere, vor fi ascultate de către marele zeu cu mai multă plăcere și îndeplinite mai curînd !

Imnul intonat de marele sacerdot acum alterna cu corul de copii și era într-adevăr o adevărată încîntare să asculți asemenea muzică demnă de zeul căruia i se adresa.

„Rugămu-te, Zalmoxis, măritul nostru zeu,
Ajută-ne în viață să fim cinstiți și buni,
Să fim viteji, statornici și țării credincioși,
Să ne-apărăm pămîntul rămas de la cei vechi
Și să-l muncim cu rîvnă, cu drag și cu mult spor,
Să ascultăm cuvîntul de bine-al celor mari,

Pe rege și pe preoți, pe taraboști, și toți,
Cei ce ne spun de bine și binele-l doresc,
Să fie-n veci în țară și-n neamul nostru scump !
Ajută-ne, Zalmoxis, măritul nostru zeu !"

Cînd Deceneu se înclină din nou în fața mulțimii, aplecîndu-și amîndouă mîinile a binecuvîntare, doi tineri aduseră un miel alb și un cuțit strălucitor și se opriră în fața marelui sacerdot. Acesta mîngîie mielul pe cap, trecu ușor lama cuțitului prin lîna ondulată și albă ca laptele, fără să-i facă nici un rău, și rosti cu blîndețe :

— Aduceți jertfa în camera din fundul templului !

Un murmur de satisfacție se auzi în mulțime. Deceneu ridică mîna dreaptă, cerînd tăcere. Apoi rosti cu vocea sa sonoră și impresionantă, nu numai cînd cînta, ci și cînd vorbea :

— Nu ne-am mai văzut pînă astăzi și deci nu ne cunoaștem. Dar am auzit unii de alții : voi ați aflat unele lucruri despre mine, eu n-am aflat despre voi decît că sînteți : harnici, pricepuți la treabă, isteți și mai ales viteji, cînd e vorba să vă apărați pămîntul pe care v-ați născut și care vă hrănește pe toți cu atîta bunătate !

Într-una din nopțile mele de veghe de la Cogaionon, Zalmoxis mi-a spus : „O, Deceneu, slujitorul meu preacredincios, trezește-te și pleacă de îndată la Argedava, unde domnește tînărul rege Burebista. A sosit vremea ca soarta geților, a dacilor și a celorlalți traci din ținuturile acestea să se schimbe ; ca aceste harnice, destoinice și viteze popoare să fie prețuite în lume după marile lor merite și virtuți, pe care le-au dovedit de-a lungul veacurilor, dar nu îndestul. Burebista a colindat, ca și tine, Deceneu, prin multe țări și a învățat multe lucruri folositoare, pe care trebuie să le pună în slujba poporului pe care-l conduce. Ajută-l cum vei putea și cît vei putea de mult să ajungi la îndeplinirea dorinței mele, care sînt tot din neamul vostru, și voi revărsa mulțumirea mea deplină asupra acestui pămînt binecuvîntat !"

Și a tăcut Zalmoxis. Am îndrăznit să-l întreb :

— Ce trebuie să fac pentru aceasta, mai înainte de toate, preamăritul meu stăpîn ?

Și marele nostru zeu mi-a grăit scurt :

— Ți-am spus : pleacă la Argedava, întîlnește-l pe Burebista și stai de vorbă îndelung cu el. Și, de veți mai avea cumva nevoie de îndrumările mele, voi ști eu în ce fel să vă găsesc.

Acum, mărite rege Burebista, te rog să ne faci cinstea de a ne vorbi despre tot ce am plănuit noi împreună, în noaptea sosirii mele la Argedava.

Un freamăt de uimire se ridică din mulțimea celor de față. Cei trei regi și taraboștii care le erau alături, se mișcau oarecum nemulțumiți, nu se așteptau să audă lucruri prea plăcute pentru ei, dar se stăpîneau să scoată o șoaptă măcar ; încă nu era vremea pentru aceasta. Și apoi, Deceneu se afla la trei pași în fața lor, în stînga regelui Burebista, care, între timp, se ridicase, și venise lîngă el. Marele sacerdot îi privea senin, surîzător, cu multă blîndețe și încredere, și ei se străduiau să-i merite aceste înalte sentimente, ce le citeau în ochii lui mari, calzi, negri și pătrunzători cum nu mai văzuseră alții pînă atunci în viața lor, căci le era teamă ca nu cumva, prin vreun gest necugetat sau vreo șoaptă nelalocul ei, să-l facă pe marele sacerdot să se încrunte și să-și alunge surîsul ce lumina frumoasa lui față. Așa că așteptau desfășurarea evenimentelor, chiar dacă acestea nu ar fi fost pe gîndul lor.

Burebista știa acum că va fi ascultat cu mare atenție, așa că își întări frumosul său glas care vibra întocmai unei corzi de harpă și rosti următoarele :

— Iubiți oaspeți, știți cu toții, la fel de bine ca și mine, că ne aflăm pe aceste frumoase și bogate ținuturi, de la începutul lumii și aci vom rămîne, căci nimeni nu va putea să ne alunge. Totul atîrnă de voința noastră, de vitejia, hărnicia, cinstea și cumpătarea noastră a tuturor în toate ! Numai atunci, marele și neasemuitul nostru zeu Zalmoxis ne va ajuta !

Trăim vremuri grele și tulburi. O mare putere se ridică la apus. Mai mare decît aceea a lui Alexandru Macedoneanul : puterea

romană. Rînd pe rînd, țări mari, viteze, cu trecut glorios, au fost cotropite de către această putere acaparatoare ca nici una pînă acum. Egiptul, Grecia, Macedonia, Spania, sudul Galliei și celelalte, nici una nu a putut rezista puhoiului roman, care le-a trecut cu ușurință, pot spune, sub stăpînirea sa ! V-ați întrebat oare de ce n-a putut rezista nici una din aceste țări ? Că viteze au fost toate popoarele ce le locuiesc. Răspunsul este unul singur și plin de adevăr : pentru că toate aceste popoare viteze nu au fost unite !

Aci, regele Burebista se întoarse, luă de pe masă un sul de papirus legat cu șnur de argint și grăi în continuare :

— În desele mele călătorii de învățătură prin țări străine, am avut prilejul să citesc diferite scrieri folositoare.

Mai mult decît toate, mi-au plăcut acelea în care se povestea viața popoarelor. Astfel s-a făcut că mi-a ajuns la cunoștință o istorie a marelui învățat *Herodot,* în care acesta vorbește, printre altele, și despre neamul nostru al tracilor și spune următoarele. Ascultați :

„Neamul tracilor este, după acela al inzilor, cel mai numeros din lume. Dacă ar avea un singur cîrmuitor sau dacă tracii s-ar înțelege între ei, ar fi de neînvins și, după socotința mea, cu mult mai puternici decît toate neamurile“.

Acestea au fost scrise de Herodot acum patru sute și mai bine de ani. Vedeți dar ce părere bună are dînsul despre noi și ce sfat plin de înțelepciune ne dă. Îngăduiți-mi, acum, să vă aduc în amintire o povestire scurtă : „Un tată avea trei feciori, la vîrsta de însurat, dar care nu se înțelegeau între ei, așa cum se întîmplă uneori între frați. Era tare mîhnit bătrînul că feciorii lui nu se au bine. Și cînd îi veni și lui sorocul să plece din această lume, îi chemă pe cei trei fii și le spuse : „Dragii tatii, eu nu mai am mult de trăit și vreau să mă sting liniștit. Iată aci, lîngă patul meu, se află un snop de nuiele. Încercați să-l rupeți, fiecare pe rînd.“ Feciorii își ridicară sprîncenele cu adîncă uimire și întrebară pe taică-său : „La ce bun, tată ?“ „Veți vedea ; faceți ce v-am spus !“

Încercă cel mai mare să rupă snopul, nu putu ; mijlociul, la fel ; mezinul, așijderea ! „Nu se poate rupe, tată !“ grăiră dînșii înciudați. „Ba se poate, flăcăii tatii, și încă foarte ușor ! Ia priviți colea !“ Și bătrînul, desfăcînd snopul, luă una cîte una nuielele și le rupse la rînd pe toate ! „Apoi așa știam ș inoi !“ strigară băieții necăjiți. „Dar ce nu știați, le răspunse bătrînul, e că unirea face puterea, că fiecare nuia a fost ușor de rupt singură, dar toate nuielele la un loc, în snop, nu ! Așa și cu voi, feciorașii mei, căutați să fiți uniți, dacă vreți să fiți puternici și de neînvins !“

Eu am primit vești de la prietenii pe care mi i-am făcut la Roma, cît am stat acolo, că generalii romani se gîndesc mult și la noi și la Parți, dar nu de bine. Deocamdată, ei au în vedere țările mai apropiate de Roma, ca, de pildă, Gallia, cu care s-a și făcut încetputul. Să-i așteptăm pe romani să ne găsească nepregătiți, cînd vor avea ei poftă ? Nu e mai bine să ne afle strîns uniți, ca să nu avem și noi cumva soarta celorlalte popoare pe care le-au găsit dezbinate, deși frați în aceeași țară ?

Regii și taraboștii din primul rînd al mulțimii simțiră privirile pătrunzătoare ale lui Deceneu că le sfredelesc ochii. Aveau impresia stranie că sînt ca paralizați. Ar fi voit să spună ceva, dar le era peste putință.

Atunci, marele sacerdot ridică mîna dreaptă și surîse îmbietor :

— De aceea v-am rugat să ne faceți cinstea de a veni la această mare sărbătoare, spre a ne sfătui cum e mai bine să ieșim din greul impas în care se găsesc ținuturile noastre !

Ridică cuvînt cel mai vîrstnic dintre regi :

— Așa este tot ce s-a spus aci și nu e bine că este așa. Fără îndoială că orice încercare de supunere asupra noastră trebuie să ne găsească strîns uniți. Vorbim aceeași limbă, avem aceleași obiceiuri și aceiași zei, ne îmbrăcăm cu toții la fel. Cine va fi însă regele acestor ținuturi ce-ar trebui să se unească într-o singură țară ?

— Așa este, grăiră într-un glas ceilalți regi și tarabosti, cine va fi noul rege și ce nume va purta țara ?

Deceneu deschise gura și înainte de a rosti primul cuvînt se făcu din nou tăcerea de la început. Apoi spuse :

— Întrucît ținuturile cele mai întinse din cele patru părți de țară sînt locuite de daci, socot că este foarte nimerit ca întreaga țară să se numească de aci înainte *Dacia !*

— Așa să fie ! Dacia ! E cel mai potrivit nume ! încuviință mulțimea. Apoi se auziră strigăte din primele rînduri :

— Dar regele ? Cine va fi regele Daciei ?

Deceneu își pironi privirea-i întunecată asupra celor trei regi din față și a taraboștilor, ridică mîna dreaptă asupra lor, îi cuprinse într-un cerc imaginar și grăi cu o putere neînchipuită în glas, de hăuli templul, iar cei la care se uitase el cu o stăruință ce-i înfioră se cutremurară și simțiră că-i cuprinde amețeala.

— Dar e de la sine înțeles că rege al Daciei va fi acela pe care îl veți alege voi : cel mai vrednic, cel mai învățat, cel mai tînăr, cel mai curajos și cel mai cumpătat.

— Cînd și unde îl vom alege ? se auziră glasuri din diferite părți ale templului.

Deceneu rosti cu aceeași tărie, ca o sentință ce nu suferea amînare, tăind aerul cu latul palmei drepte :

— Acum ! Aici ! Alegeți-l, vă rog, iar eu îl voi unge de îndată rege al Daciei, în fața zeului nostru suprem, Zalmoxis, din a cărui voință a fost ales !

Și atunci, în cor uriaș, izbucniră glasurile tuturor celor din față, asemenea unui tunet ce făcu să se zguduie ferestrele templului :

— *Burebista !*

Deceneu privi stăruitor la buzele celor trei regi și ale taraboștilor oaspeți, care tăcuseră. Dar, deodată, și aceștia rostiră cu un neașteptat entuziasm, într-un glas :

— Burebista !

Și din mulțimea în delir se auzi urarea sinceră pornită din o mie de piepturi :

— *Trăiască Burebista, regele Daciei !*

*

Cînd oaspeții părăsiră templul, soarele strălucea pe cerul albastru și fără pic de nor, iar ulițele erau uscate, de parcă niciodată n-ar fi curs picătură de ploaie pe ele. Numai copacii mai purtau stropi argintii de apă limpede ce sclipeau vesel pe frunze, în bătaia zîmbitoare a razelor, asemenea unor licurici de dimineață.

Toți priveau uimiți această neașteptată schimbare a vremii și se uitau unii la alții, plini de încîntare, fără să slomnească o vorbă, dar toți cugetînd că aceasta a fost cu adevărat o minune a marelui lor zeu Zalmoxis și că e de bun augur.

CAPITOLUL VIII

ÎN ȚARĂ NOUĂ, LEGI NOI

Hotărîrea era luată de către cei doi mari bărbați ai Daciei : Burebista și Deceneu : mai înainte de orice, trebuia să facă împreună o preumblare prin cîteva sate și cetăți ale țării, pentru a vedea la fața locului cum trăiesc oamenii, cum muncesc și cum își petrec timpul ; cînd munca le da răgaz de liniște și de odihnă. Dar, mai cu seamă voiau să le afle nevoile, pentru a-i ajuta să ducă o viață îmbelșugată, plină de voie bună, îmbogățindu-și mereu cunoștințele, ca să ajungă a sta cu cinste și vrednicie alături de greci și de romani, dacă nu să-i întreacă.

. . . . . .

Iarna fusese blîndă în anul ce trecuse : cîteva fulguieli ușoare, un pui de vîntuleț șăgalnic, cîteva ploi repezi și scurte, alungate de soarele grăbit să-și arate marea lui putere și să svînteze pămîntul, și iată, că, deodată, primăvara trimise la început o puzderie de ghiocei învestmîntați în alb, să-și sune clopoțeii și să vestească întregii suflări că, în cîteva zile, zeița lor va poposi pentru trei luni pe meleagurile țării.

Era o zi minunată într-adevăr aceea pe care-o aleseseră cei doi prieteni ca să-și înceapă preumblarea. O căldură plăcută, moleșitoare, ce te îmbia mai degrabă la somn, era purtată pretutindeni de către adierea molcomă a vîntului, răspîndind în văzduh mireasma neasemuit de dulce și îmbătătoare a caișilor înfloriți. Ei își desfăcuseră cei dintîi bobocii, răsfrîngîndu-și gulerașele albe și îndemnînd albinele să-i viziteze și să culeagă prețiosul lor nectar.

Pe marginile drumurilor de țară și prin grădinile oamenilor, toți pomii roditori, într-o întrecere tăcută, își împodobiseră crengile cu mii de steluțe albe, risipind și ele în văzduh cele mai suave parfumuri ce se puteau închipui.

Zumzetul adormitor al albinelor venea dinspre aceste mirese de basm, ce încremeniseră, în dansul lor ciudat, într-un picior, parcă așteptîndu-și răbdătoare mirele care să le alunge vraja și să le cuprindă în brațe.

Rîndunelele harnice își începuseră colinda timpurie de la casele, la care se opriseră, la rîul sau la fîntîna din apropiere, de unde să-și aleagă pămîntul pentru cuib, dacă nu și-l găseau în bună stare pe cel de-acum un an.

Iar berzele își începuseră clămpănitul, deschizîndu-și ciocurile lungi către soare, de la care parcă așteptau un răspuns la ruga lor.

Prin crengi se mai rătăceau uneori și păsările cîntătoare sosite din dumbrăvile apropiate de sat, să-și vadă prietenii de-acum un an și să le dea bineț. În fața lor, vrăbiuțele tare gureșe și zgomotoase își întrerupeau brusc gălăgia și nu mai îndrăzneau să scoată un : „*cirip*“, măcar. Voiau să audă și ele cîntecul acela plin de atîta măiestrie și voie bună !

În spatele celor doi prieteni, la o distanță cam de zece pași, călărea o ceată de zece ostași pe două rînduri, de cîte cinci oameni fiecare.

Părăsiseră satul și în fața lor se întindeau părți de pămînt din imensa și mănoasa cîmpie a Istrului.

Oamenii ieșiseră la arat de cu zori, cu pluguri de fier trase de cîte doi boi albi, puternici, cu coarnele răsucite în sus.

Regele, care pînă acum nu prea avusese prilejul să-i vadă pe daci la munca cîmpului, se opri din drumul mare și o luă pe lîngă un răzor de măceș, urmat de marele sacerdot. Plugarul își dădu seama, atît după cei zece oșteni ce așteptau în mijlocul drumului, cît și după îmbrăcămintea celor doi bărbați, ce ajunseseră lîngă el, că aceștia nu pot fi oameni de rînd : Burebista purta o tunică de lînă albastră, tighelită cu fireturi de aur, avînd ițarii strînși

pe pulpe și legați de-a curmezișul pînă la genunchi cu niște cureluşe ce-i porneau de la sandalele de piele castanie, împodobite cu ținte de argint ; iar Deceneu purta o manta sacerdotală scurtă făcută din pînză subțire de in și avînd în picioare, de asemenea, sandale, după moda romană. Dar înfățișarea amîndurora era de o măreție neobișnuită. Plugarul nu-și mai amintea să fi văzut vreodată în viața lui, nici în vis măcar, doi oameni cu care să-i poată asemui pe cei doi călăreți ce veniră lîngă el să-i vorbească. Un singur lucru îl mirase pe țăran : călărețul îmbrăcat cu manta, ce părea a fi preot, avea mijlocul legat cu o cingătoare lată de piele, purtînd în stînga o sică, asemeni oricărui oștean dac.

Bună-cuviința îl făcu să-și plece capul și să rămînă așa, pînă ce i se vorbi. Dar țăranul nu era singur pe cîmp, ci cu mulți alți soți de muncă. Aceștia, văzînd că omul s-a oprit din arat, că lîngă el se află doi străini ce par a fi taraboști și că pe aceștia îi așteaptă în drum o ceată de zece călăreți, lăsară și ei lucrul și se apropiară de îndată, ceea ce, de fapt, dorea și călărețul. Cînd se strînseră mai mulți, Burebista întrebă cu blîndețe :

— Cum merge aratul, oameni buni ?

— Merge bine, înălțimea voastră, răspunse, ridicîndu-și capul, țăranul, ce era stăpînul locului pe care ara. Acuma merge bine, că avem brăzdare de fier făcute la Argedava !

— Mă bucură ! Dar nu înțeleg un lucru : de ce arați în picioarele goale ? Nu aveți, oare, opinci ?

— Ba avem, înălțimea voastră, avem din belșug, că doar chiar noi ni le facem din pielea vitelor noastre, dar așa arăm noi, cum se spune, din bătrîni, *„desculți pe brazdă"*, pentru a simți cu talpa piciorului cît de cald sau cît de rece e pămîntul, ca să nu ne stricăm sămînța de-a surda. La seceriș, însă, ne punem opincile, că ne întoarcem apoi pe mirişte și ne pișcă la tălpi, ba ne și sîngerează cîteodată pe piciorul gol.

— Bună socoteală ! Și ce veți semăna ?

— Unii semănăn grîu, alții mei, secară, sau orz și ovăz, dar în fiecare an semănăm altceva decît în anul trecut, ca să se odihnească pămîntul. Ba, de multe ori, avînd pămînt îndestul, nu-l mai semănăm pe cel vechi decît cu nutreț sau cu nimic și să iasă ce o vrea pe el, ca să nu-i secătuim puterea !

— Ba să nu vă mai temeți de aceasta, oameni buni, și ceva mai de folos tot să semănați; să nu mai lăsați nimic la voia întîmplării, căci pămîntul țării noastre e gras și dă rod din belșug, dacă știi să-l îngrijești cum trebuie și eu văd că vă pricepeți !

— Și eu zic că ne pricepem, înălțimea voastră, că grîul nostru trece hotarele Daciei și-i hrănește pe greci, pe romani și pe cîți vor mai fi ; numai la egipteni nu se duce ! spuse omul cu necaz.

— De ce ? zîmbi regele.

— Apoi pentru că aceia fac grîu din belșug, după cîte am auzit, că la ei se revarsă Nilul în fiecare an și apoi, cînd își strînge apele, lasă în urmă-i un nămol roditor, cum nu se mai află altul prin alte părți de lume. Ei nici nu trebuie să mai are pămîntul ; aruncă sămînța, zeul lor, Soarele, îl face să crească, le coace grîul și gata !

— E adevărat ce spui, prietene ! Eu am fost la Egipt și am văzut cu ochii mei și revărsarea Nilului și cum cresc felahii [1] grîul. Dar și la noi, în Dacia, pămîntul este cît se poate de roditor. Ploile cad întotdeauna la timp și, slavă lui Zalmoxis, strîngem grîu de mai dăm și altora, așa cum bine ziseși chiar tu, adineauri. Și-apoi țara noastră e mănoasă și bogată, în toate roadele pămîntului și ale apelor și în toate făpturile.

— Așa este, precum ai spus, înălțimea ta, numai că am voi și noi aceștia să știm cu cine am avut cinstea de a sta de vorbă, că oameni de rînd se vede cît de colo că nu sînteți ?

— Ai dreptate. Află, deci, om bun, că eu sînt regele Burebista, iar prietenul meu este marele sacerdot Deceneu și am pornit la o preumblare prin țară, pentru a vedea, la fața locului, cum stau lucrurile și cam ce ar trebui să mai facem, spre a merge toate cît mai bine cu putință.

[1] Felah — țăran egiptean.

— Așa se cade ! încuviință plugarul, privindu-l în ochi pe rege. E mare lucru cînd capul se îngrijește de trup. Apoi veni lîngă Deceneu, îi luă mîna, i-o sărută cu evlavie și întorcîndu-se, întrebă curajos : Miroase cumva a război, mărite rege ?

— Încă nu, prietene, surîse Burebista. Dar, de-ar fi să avem război, cine ar mai vedea de cîmp ?

— Aceia ce stau acum acasă și văd de treburile mărunte : bătrînii, femeile și copiii răsăriți. Că doară și războiul acesta nu poate dura cît lumea !

— Îmi place cum judecați. Rămîneți sănătoși, oameni buni, le grăi regele și întoarse calul.

— Zalmoxis cu voi ! adăugă marele sacerdot și porni după Burebista.

*

Călărețiii părăsiră ogoarele și ieșiră la drumul mare. Burebista se-nălță în șa, scrută zarea, punînd mîna streașină la ochi, roti armăsarul de cîteva ori în jurul său și-apoi spuse, arătînd cu mîna spre miazăzi :

— Aceasta-i mănoasa cîmpie a Istrului ! Ce-ar fi, mă gîndesc, să pornim spre albia marelui fluviu, să vedem cum își duc viața și oamenii de pe malurile sale ?

— Ar fi foarte nimerită această preumblare, răspunse Deceneu. Vremea e frumoasă, căldura e blîndă, nedogoritoare, și nici drumul nu e prea lung pînă acolo. Iar în calea noastră vom mai întîlni locuri ce merită a fi cunoscute!

— Să pornim dară, însă la pas domol, hotărî regele, ca să ne putem bucura în voie de frumusețea priveliștilor din jurul nostru !

. . . . . .

Pe-aproape de nămiezi, ajunseră la malul Istrului. Cîteva sălcii plîngătoare își aplecaseră pletele mlădioase cu frunze verzi, înguste, deasupra apei ce venea în vălurele argintii. Ele făceau o umbră plăcută, răcoroasă, pentru pescarii cu undița, care împrăștiaseră pe iarba mătăsoasă felurite oale de lut și coșulețe de papură în care se zbăteau pești argintii cu ochii roșii. În largul apei se legănau

bărci pentru pescuitul mare cu : năvodul, plasa și coșul. Pescărușii ageri săgetau văzduhul sau, răbdători, așezați pe copacii de pe mal așteptau să se ivească peștișorii pe care puteau să-i prindă cu ciocul lor lung și puternic, fără prea multă caznă.

Pescarii văzură în depărtare un nor de praf stîrnit în mijlocul drumului și așteptară liniștiți să vadă ce este. De-un vîrtej vestitor de furtună nu putea fi vorba, întrucît nu era prea departe de ei, iar în văzduh stăruia liniștea.

Dar cînd, în fața norului, văzură înaintînd pîlcul de călăreți, priponiră undițele în apă și se ridicară în picioare.

În fruntea noilor sosiți, doi oameni li se păreau pescarilor mai arătoși și aceștia erau regele și marele sacerdot, care rostiră amîndoi deodată aceleași cuvinte, de parcă s-ar fi vorbit dinainte ce să spună :

— Bună vremea, oameni buni !

— Și bine v-am găsit, adause de îndată cel mai tînăr din ei, că, după cîte se vede, v-am găsit la treabă !

— Bine-ați venit, înălțimea voastră ! răspunseră cu bună-cuviință și pescarii tot într-un glas !

Apoi cel mai vîrstnic din ei întrebă :

— Ați plecat cumva după pește ?

— Ba nu, moșule, zîmbi Burebista, că avem și noi acasă, din Argesis, destul.

— Veți fi avînd, nu zic ba, dar nu se potrivește cu acesta de Istru ! grăi bătrînul pescar cu mîndrie.

— Cum așa ?

— Păi în Argesis, înălțimea ta, n-ai să prinzi niciodată scrumbii de-acestea mari și gustoase și nici crapi cît mieii, așa cum am pescuit chiar eu mai adineauri, unul ! Ia privește, rogu-te, la rădăcina salciei ! Așa-i ?.Ce zici de el ?

— Zic, prietene, că, într-adevăr, pîn-acum n-am mai văzut un crap atît de mare și de frumos ! spuse regele.

— Asta să tot aibă vreo treizeci de ani, că ei, crapii, după cum se știe, ating suta ! Dar să stăm de vorbă după ce-ai să-l mănînci !

Călăreții începură să rîdă de sfătoșenia bătrînului, iar pescarii de asemenea.

— Ai de gînd să-l frigi și să mă pofteşti cumva la masă, prietene ?

— Ba nu, înălțimea ta, că aci pe malul Istrului n-am ce-mi trebuie pentru a-l găti după cum se cuvine : nici usturoi, nici cimbru, nici piper, nici lămîie și nici ulei grecesc de măsline, măcar că l-aș putea frige la proțap și să-l fac saramură... Și casa mea e prea mică și nu îndrăznesc a-l primi într-însa pe părintele Daciei !

Burebista simți cum un fior de emoție îi străbate tot trupul.

— De unde mă cunoști, moșule, că pînă acum nu m-am arătat prin țară ! ?

— Te-am văzut cu soții tăi, de mult, tot cam pe-aci, prin aceste părți, cînd te-ai întors de la Roma și zoreai spre Argedava. Dar pe-atunci erai un flăcăiandru subțirel, iar acum ești bărbat în toată firea, bine legat, arătos ca nimeni altul și gata la orice ispravă !

— Mă bucur, moșule, că nu m-ai uitat. Și să știi că aș veni cu dragă inimă în casa ta, dar acum am pornit cu alte treburi pe care nu le pot lăsa în drum ; îți făgăduiesc, însă, că am să vin altă dată și-am să mă țin de cuvînt !

— Da' cu peștele meu cum rămîne, mărite rege, că eu țin morțiș să mănînci din el ? Am să ți-l duc chiar eu la Argedava !

— Dar cum o să poți face aceasta fără să se strice ? Pînă acolo e ceva cale, s-a lăsat căldură mare, gheață n-ai la îndemînă ? !

— O, cît despre asta, slăvite stăpîne, să n-ai nici o grijă, am acasă destulă miere de la albinele mele ; îl pun în miere groasă și-l duc cum nu se poate mai bine ; e știut că mierea-l apără de stricăciune... și-ai să-l mănînci sănătos cu toți cei dragi ai înălțimii tale, la fel de proaspăt, cum se vede acum, cînd abia a fost scos din apă !

*

Dar a treia zi de preumblare, iată că neobosiții călători întîlniră în grădina templului din Buridava [1], închinat lui Zalmoxis, o ceremonie care-i opri pe loc.

[1] Buridava — mare cetate dacică, astăzi Ocnița, în jud. Vîlcea.

Se împliniseră cinci ani de la trimiterea unui sol pămîntean la marele zeu, ca să-i spună toate dorințele acelora ce i se închinau. Și dacii făceau de multe veacuri aceasta, la cinci ani o dată.

Acum înfipseseră trei sulițe în pămînt, cu vîrful în sus. Aleseseră și solul pe care să-l arunce în aer, în așa fel, ca acesta să cadă cu trupul în vîrful sulițelor. Dacă pe sol îl străpungeau sulițele și murea de îndată, era semn că Zalmoxis a primit jertfa. Dacă era numai rănit și nu murea, atunci îl alungau cu rușine și vorbe de ocară și purcedeau la alegerea altui sol. Dar, înainte de a-l arunca în sulițe, aveau grijă toți cei de față să-i spună celui ales pentru plecare tot ce doreau să le îndeplinească marele zeu.

Lumea era strînsă în jurul celor trei sulițe înfipte în iarba mare din grădina templului. Cîțiva oșteni se aflau lîngă tînărul sol ce urma să fie jertfit, un flăcău frumos și voinic, iar doi preoți îl țineau de mîini, privind la cer și murmurînd rugăciuni.

— O, preaslăvite și fericite Zalmoxis, primește-l la tine, pe solul nostru Gerro și ascultă-i rugămințile pe care ți le trimitem prin el !

Dar, tocmai în acele clipe solemne, Burebista și Deceneu descălecară repede și pătrunseră în grădina din fața templului.

— Așteptați puțin ! rosti cu glasul său puternic Deceneu.

Lumea se dădu instinctiv la o parte, pentru a le face loc noilor sosiți, căci ostașii rămaseseră în stradă.

Cei doi preoți îi văzuseră pe Burebista și Deceneu și-i cunoscură. Îl lăsară pe sol între oșteni și veniră cu plecăciuni în fața lor.

— Fiți bineveniți la ceremonia noastră, preaslăviți oaspeți !

Deceneu, privindu-l cu multă atenție pe tînărul Gerro, care era palid și plin tot de sudoarea ce-i șiroia pe față, întrebă :

— Cum ați făcut alegerea acestui sol ce urmează să plece la marele nostru zeu, preafericitul Zalmoxis ?

— Prin tragere la sorți !

— Și care au fost ceilalți ?

Ieșiră în față patru bărbați între două vîrste.

— Aceştia, preaînalte şi mărite sacerdot ! grăi unul dintre preoţi.

— Da, da, foarte bine. Scopul trimiterii, ştim cu toţii că este pentru a-i transmite marelui nostru zeu dorinţele voastre, nu ?

— Întocmai, preamărite sacerdot !

— Mai ţii minte ceva din ce ţi-au spus aceşti prieteni ai tăi, Gerro ?

Toată lumea în jur rămase încremenită de uimire şi începu să şoptească : De unde ştie marele sacerdot cum îl cheamă pe flăcăul acesta, că nu i-a spus nimeni şi nici nu-l cunoaşte ?

Deceneu zîmbi, zicînd :

— Nu e nevoie să-mi spună nimeni, Gerro, căci eu ştiu toate rugăminţile ce le-au făcut soţii tăi marelui nostru zeu Zalmoxis : şi vecinul tău de casă Firrullo, şi vărul tău Thiro şi prietenul tău Nerrio ! Vreţi să vi le spun aci în faţa tuturor ? Sau sînteţi de părere că e mai bine să i le spun eu însumi, în templul unde slujesc marelui nostru zeu, la Cogaionon fără să mă audă nimeni dintre pămînteni ?

— Mai bine vorbeşte tu cu Zalmoxis, o, mare sacerdot ! strigă acela pe care Deceneu îl numise Firrullo !

— Aşa am să şi fac ! Să n-ai nici o grijă, am să-l rog pe bunul nostru zeu să-ţi îndeplinească dorinţa de a-ţi dărui o fetiţă, că te-ai săturat de atîţia băieţi cîţi ţi-a dat pînă acum !

Un freamăt de adîncă mirare se ridică din mulţimea ce era de faţă. De unde ştia marele sacerdot ce-l rugase Firrullo pe Gerro să-i spună lui Zalmoxis, că nu fusese aci, nu-i auzise vorbind pe nici unul din ei şi nici ei nu grăiseră cu Deceneu ? Într-adevăr, acest mare sacerdot, căpătenia tuturor preoţilor din Dacia, era iubit şi ascultat de Zalmoxis şi se cuvenea să aibă toată încrederea în el şi să-l asculte şi ei cu cea mai mare sfinţenie !

Deceneu ridică mîna, spre a potoli zgomotul de uimire ce se iscase, şi grăi :

— Gerro, tot ai fost ales să fii sol la Zalmoxis. Acum, că ai rămas în viaţă, vrei tu să fii preotul lui ?

Tînărul Gerro veni cu paşi repezi la Deceneu, căzu în genunchi, îi prinse mîna cu evlavie şi i-o sărută apăsat :

— Cu toată dragostea şi cinstea ce le port în suflet, preamărite sacerdot.

Abia acum grăi şi regele Burebista :

— Să i se dea îndată un cal înşeuat din caii mei, spre a putea merge cu noi !

Gerro trecu în rînd cu ostaşii regelui, care porniră înainte.

— Ai de gînd să-l faci ciracul tău, Deceneu ? întrebă regele în limba egipteană.

— Ba mă gîndesc să-l pregătesc mai curînd pentru tine. L-am cîntărit de îndată ce l-am văzut şi într-adevăr bănuiesc în el mari însuşiri de preot, dar şi de ostaş ! Deocamdată, am să-l trimit la Cogaionon, să-l iniţieze Comosicus, în toate cele de trebuinţă, pînă mă voi întoarce şi eu acolo.

— Cum ? !... întrebă cu adîncă uimire Burebista, ai intenţia să mă părăseşti, Deceneu ? !

— Niciodată, atîta timp cît sînt viu ! răspunse marele sacerdot, punînd mîna dreaptă pe inimă. Şi tu ştii asta foarte bine. Ţi-am citit în gînd !

— Atunci, nu mai înţeleg nimic !

— N-am să te părăsesc, Burebista, pentru că ai să vii şi tu cu mine. Argedava va rămîne *una* din capitalele Daciei, căci va trebui să aibă mai multe. O vei ridica pe cea mai mare dintre ele la Sarmizegetusa, în jurul sanctuarului meu. Apoi vei clădi şi altele în alte părţi de ţară : mari, frumoase, bogate, demne de numele tău şi de însemnătatea ce o vei avea de aci înainte. Iar tu vei locui cîte o lună sau două în fiecare din aceste capitale, după cum îţi va veni bine şi vor fi împrejurările. Nimeni pe lume, în afară de mine, bineînţeles, nu trebuie să ştie sigur, niciodată, unde te afli, unde locuieşti, unde dormi. Nici vrăjmaşii, dar nici supuşii tăi, care nu toţi îţi sînt prieteni. Iar capitala ţării va fi acolo unde vei locui tu în momentul acela. Acolo vei primi ambasadorii şi solii altor state, acolo vei face scaun de judecată, vei da ospeţe, vei face

legi pentru buna ocîrmuire a țării și așa mai departe. Iar eu, în tot acest timp, voi fi lîngă tine și nu te voi părăsi niciodată. Nici n-aș putea, dealtfel, pentru că mă simt prea legat de tine și-ți sînt chiar mai mult decît un frate geamăn. Și știu, întrucît ți-am citit gîndurile, că ții la mine la fel de mult, că sîntem unul *„alter ego"* al celuilalt. Un singur filozof a izbutit să definească simțămintele noastre, marele Aristotel, care a spus că *„adevărata prietenie este atunci cînd același suflet sălășluiește în două trupuri diferite"*. Ei, bine, aceștia sîntem noi.

Burebista căzu pe gînduri și merse cîtva timp fără să scoată o vorbă. Apoi, privindu-l pe Deceneu stăruitor, îi spuse :

— Acum, îndrăznesc, Deceneu, mare sacerdot și mare înțelept, bărbat cu aleasă și dreaptă judecată în tot ce spui și ce faci, de la care îmi dau bine seama că am a învăța și a deprinde atîtea și atîtea, cîte mintea mea încă nu poate cuprinde...

— O, Burebista, prea multe și nu îndestul meritate laude ; ai început prin a spune că îndrăznești, ei, bine, îndrăznește dar...

— Numai cu imensa ta putere de mare sacerdot ai cutezat a face aceasta : cum de-ai îndrăznit să calci legea legilor lui Zalmoxis și să-i împiedici pe cei strînși la templu să-l trimită pe Gerro la marele zeu ? !

— Am socotit că e păcat să se piardă, fără de nici un rost, acest tînăr frumos și puternic, din care, în cele din urmă, putem face ori un preot strălucit, ori un oștean viteaz, mult mai folositor țării decît să fie străpuns de sulițe. E simplu, nu ? Și, cu acest prilej, mi-am încercat puterea asupra oamenilor de sub ascultarea mea.

— Într-adevăr, dar nu-mi explic cum de-ai putut să le știi numele tuturor celor ce-l înconjurau pe Gerro, și numele lui chiar, căci nu-l cunoșteai pe nici unul din ei și nici nu-ți spusese nimeni cum îi cheamă.

Deceneu începu să rîdă cu multă poftă și răspunse încîntat :

— O, rege, ți-am spus, atunci cînd ne-am văzut pentru prima oară, pe drumul dinspre Argedava, că încă nu știi totul despre mine. Și la fel îți spun și acum. Eu am darul de a pătrunde în gîn-

dul oamenilor. Și pe acela de a prinde firul gîndului omenesc și de la distanță. Cei de la templu, chiar ei mi-au spus cum îi cheamă, iar eu n-am făcut altceva decît să le repet numele. Mie nu-mi poate ascunde nimeni nimic. Și tu mi-ai trimis gîndul tău de la Argedava la Sarmizegetusa și eu ți-am răspuns : doar am venit la tine de îndată și ne-am înțeles dintr-o singură privire.

— Într-adevăr, dintr-o singură privire ! Dar de unde ai căpătat această putere miraculoasă de a pătrunde în gîndul oamenilor și mai cu seamă de a-i face să-ți îndeplinească poruncile ce nici nu le rostești măcar cu voce tare ! ?

— N-am căpătat-o, căci o aveam din naștere ; numai mi-am educat-o și aceasta am făcut-o în Egipt, unde am învățat foarte multe din cele ce-mi sînt și-mi vor fi de folos în țara noastră, pentru ea și pentru toți fiii ei credincioși !

Dar să trecem acum la altceva : te întreb, Burebista : un bun orator nu trebuie să fie și puțin actor și artist, cînd își prezintă argumentația pentru a-și convinge auditoriul, fie acesta alcătuit din magistrați sau oameni de rînd ? Un bun profesor nu trebuie să aibă, de asemenea, însușirile de mai sus, pentru a se face ascultat, admirat și mai ales urmat de către discipolii săi ? Dar un om de arme, ca să-și înflăcăreze oștenii și să-i ducă la luptă cu fruntea sus, convinși că vor fi învingători și că se vor întoarce nevătămați ? Și așa mai departe, pînă ajungi la înalta profesiune de părinte spiritual. Nu trebuie pentru asta să ai o voce sonoră, impresionantă, un glas dulce, melodios ? Ce-ai zice de un preot, de un comandant de oști, de un orator, de un profesor cu vocea subțire, pițigăiată, răgușită sau de un peltic, bîlbîit sau gîngav, care vrea să dea învățături, să obțină un succes oratoric sau să-și înflăcăreze ostașii înaintea unei lupte, cînd el, sărmanul, nici nu știe să grăiască, să se facă înțeles ? O vorbire clară este mai presus de orice. Iată de ce am spus că un bărbat care se prezintă în fața unei mulțimi, oricare ar fi aceea, trebuie neapărat să fie înzestrat din plin cu însușiri de artist, în afară de celelalte calități, bineînțeles.

Grădina hanului era înțesată de lume. Vremea caldă îi scosese pe oameni din încăperea lipsită de aer și acum toți se veseleau cu cîte o bărdacă de vin roșu în față. Seara abia se lăsase și argații înfipseseră făcliile cu rășină prin colțuri și în pomii înfloriți, ce parcă străjuiau mesele de brad bine lustruite de cuțitoaie și pătate de vinul rubiniu. În străchini de pămînt se lăfăiau peștișori prăjiți în ulei sau saramură de biban iuțită cu ardei roșu, uscat din toamnă, și mămăligă tare de mei, tăiată în felii groase.

În dreapta și în stînga porții de stejar afumat, larg dată de zid, se aflau doi cîntăreți care îi ziceau de mama focului, ținîndu-și singuri hangul din țiteră. Se știa că, mai mult ca alții, dacii, care se socoteau strănepoții celui mai mare cîntăreț din lume, Orfeu, născut pe meleagurile acestea tracice, sînt mari iubitori de muzică.

Bărbații bărboși, în cămăși și ițari de canabiza, se-nveseleau și, pe cît se pricepea fiecare, se luau la întrecere cu cei doi cîntăreți, mai mult ca să le arate celorlalți că știu pe dinafară cîntecele, decît că aveau chef de cîntat.

Nici unul dintre ei nu era treaz de-a binelea. Se vedea aceasta după vorbele ce ieșeau stîlcite din gura lor, erau rostite pe jumătate sau numai le începeau și le lăsau neterminate.

Totuși, la auzul unui tropot de copite venit din depărtare, toți petrecăreții din grădina hanului își ridicară capetele, îndreptîndu-le dincotro venea zgomotul.

Acum, tropotul și nechezatul cailor se auzeau deslușit și se opriră deodată din mersul nu prea repede la poarta grădinii. Erau doisprezece călăreți ; zece rămaseră pe cai, iar doi, cei ce păreau căpeteniile, descălecară și intrară fără grabă căutînd o masă liberă.

Hangiul îi văzu de îndată și, lăsînd tot la pămînt, veni la masa lor. Își dăduse seama dintr-o ochire că aceștia nu sînt oaspeți obișnuiți de-ai lui.

Dădu bună seara și așteptă plin de respect. Călătorul îmbrăcat în togă albă întrebă în șoaptă :

— Cam de cît timp ți-au venit oaspeții, prietene ?

— Păi, cam de pe la prînz. N-au sosit toți odată, răspunse hangiul adînc mirat că noii veniți, în loc să ceară băutură și mîncare, îl întrebau ceva fără de nici o noimă pentru el.

— Dar, rîse în silă marele sacerdot, căci el era, pe cît am băgat de seamă sînt toți amețiți bine.

— Prea mărite stăpîne, dacă beau de atîta timp ?

— Într-adevăr ! Și vin des pe-aci ?

— Aproape în fiecare zi. Cum își termină lucrul, aci își petrec vremea de la prînz și pînă la miezul nopții. Ba mulți vin chiar și de dimineață. Nici n-apuc să deschid bine poarta, că mă și trezesc cu ei !

— Numai la tine este înghesuiala aceasta ?

— Ba și la alte hanuri din cetatea noastră... și de pe aiurea, stăpîne ! Vii ca ale noastre nu se află în toată Europa. N-au nici grecii și nici romanii așa vinuri de soi ! Mai cu seamă, grecii au un vin uleios, așa, gros de-l tai cu cuțitul și-ți face un fel de greață, numai după două pahare, dar vinul dacic, ehei, alunecă singur pe gîtlej. Să tot bei !

— Și-apoi să tot dormi ! zise Burebista încruntat.

— Dar oamenii, voi să știe Deceneu, se mai țin de treabă după asemenea chefuri ? Că sînt toropiți de puterea vinului toată noaptea și cred că zac neputincioși și dimineața.

— E drept că după petrecere se scoală cam tîrziu, dar mulți dintre ei, dacă văd că într-o zi nu se mai pot duce la muncă, le trimit pe femei în locul lor.

— Și acasă cine face treburile femeii ?

— Are cine, stăpîne, că, de la o vreme, ai noștri își iau cîte cinci, șase și zece femei chiar, care nu pot fi socotite neveste, ci slujnice !

— Deci, cei care au luat băutura, în schimb, au lăsat treaba, precum se vede ? ! se încruntă Burebista din nou, de astă dată mîniat.

Și cei doi prieteni se ridicară să plece.

— Cum, nu beți nimic ? întrebă oarecum uimit hangiul.

— Ba, am bea noi, dar nu știu dacă ai ce voim.

— Spuneți-mi și vă aduc îndată ! Ce soi de vin doriți ?

— Apă... de izvor sau de fîntînă !

— N-ar fi păcat cu așa vinuri grozave ?

— Tocmai, ar fi păcat să strici băutura pe niște oameni care nu dau pe ea nici un sfert de denar. Rămîi cu bine !

. . . . . .

Cînd porniră înapoi spre casa unde poposiseră ei pentru mîncare și odihnă, întîlniră pe drum doi bărbați în puterea vîrstei, mergînd pe două cărări și lălăind fericiți un cîntec vesel, în care era vorba despre șugubățul zeu Dionisos.

— Îi vezi, Deceneu ? întrebă regele pe marele sacerdot.

— Îi văd și mai cu seamă îi aud ce cîntă ! Ditirambe lui Dionisos, zeul vinului, al viței de vie și al petrecerilor. Chiar cu riscul de a-l supăra pe Zalmoxis, aș face totul ca să ne lipsim țara de un asemenea zeu bețivan.

— Mai vinovat îl găsesc pe *Aristeu,* care i-a învățat pe oameni cum să sădească vița de vie, zise Burebista. Și mai ales, nu-l pot iubi, cînd știu că, din pricina lui, a murit *Euridice,* preafrumoasa soție a lui Orfeu al nostru.

— Totuși, a făcut și Aristeu ceva bun, spuse Deceneu, împăciuitor. Era strașnic păstor și i-a mai învățat pe oameni și cum să crească și să îngrijească albinele, așa că pe jumătate este iertat !

— Dacă tu ești îngăduitor cu Aristeu, voi fi și eu, răspunse Burebista, dar întrebarea e ce facem cu Dionisos ?

— Trebuie cu orice preț să punem stavilă adepților lui. La urma urmelor, eu știu că toate isprăvile și grozăviile făcute de acest mare petrecăreț, care se zice că a trecut și pe la noi, sînt simple povești, bune de adormit copiii. Așa că nu-mi este teamă de el nici că-mi va răpi limpezimea judecății, ca regelui *Lycurgos* sau lui *Pentheu,* și nici că mă va preschimba în rechin, cum a făcut-o cu niște hoți de mare, care-și puseseră în gînd să-l vîndă ca sclav !

— Cunosc întîmplările și mă înfior de groază ! zise rîzînd Burebista.

Mai înainte de a-mi face el vreun rău, am să-l scot eu din Dacia fără trîmbițe și tobe, dar, mai cu seamă, fără cîntece de petrecere, așa precum nu se așteaptă zeul cel șugubăț. Dacii sînt un popor minunat, înzestrat din plin cu mari însușiri și virtuți : harnici, viteji, buni la suflet, isteți la minte, iscusiți cum nu sînt alții și înclinați către orice muncă pe care o duc la bun sfîrșit cu rîvnă și pricepere. Dar iată că vinul este o primejdie.

— Din păcate, așa este !

— Și pildele rele sînt cele mai molipsitoare. A sosit timpul să facem din daci un popor și mai harnic decît este, ca să merite într-adevăr cuvintele de laudă pe care le-a lăsat marele Herodot despre ei !

— Dar cum vom ajunge oare la toate acestea ? întrebă regele Burebista dus pe gînduri.

— Smulgînd răul din rădăcină ! răspunse marele sacerdot cu o voce înfricoșetoare. Și răul aci nu este altul decît vița de vie !

*

Din drumul mare ce mergea înainte, dînd ocol muntelui în șerpuituri largi, se făcea la dreapta un drumeag bine bătut, lat ca de patru pași bărbătești, ce o lua în sus ușor, îndulcit, de-ai fi putut urca lesne pe jos, dar și mai bine călare pe măgăruși. De-o parte și de alta a drumeagului se-ntindeau tufe dese și înalte de-a mirarea, de zmeură sălbatică aproape cît un stat de pomișor, care ieșiseră îndrăznețe în calea trecătorilor, rari pe acolo, ca să le vadă soarele.

Dacă priveai drept înainte, cu greu ți-ar fi întîlnit vederea vreun petic de albăstrime ; desimea crengilor bogate în frunziș te-ar fi împiedicat să vezi cerul ; trebuia să-ți sucești junghietura gîtului, privind în sus deasupra capului... Și atunci te-ai fi crezut într-o fîntînă de verdeață învăluită în răcoare !

— Ce-ai crede, Burebista, că s-ar putea ascunde la capătul acestei largi poteci ce suie spre culmea muntelui ? întrebă Deceneu pe rege, care se oprise și privea cu nedumerire crescîndă în jurul său.

Burebista ridică sprîncenele-i stufoase, încreţindu-şi fruntea, şi răspunse zîmbind :

— Pentru aceasta m-ai adus pînă aici, prietene, ca să-mi spui ghicitori ? Ce-ar putea să se afle la sfîrşitul unei cărări lăturalnice dintr-un codru aproape de nepătruns, ca acesta, decît o stînă, bănuiesc !

— Aşa-i ! O stînă, dar ce stînă ? Dibaci om a fost acela ce şi-a ales locul, căci în vîrful muntelui se află un podiş cu iarbă grasă, şi în părţi mai sînt din belşug ochiuri de lumină, aşijderea. Iar prin faţa stînei trece-n unde repezi un rîu cu apa limpede şi rece, bogată-n păstrăvi şi lipani, de ţi-e mai mare dragul !

— Dar ce ţi-a venit să mă aduci la această stînă, Deceneu ? se miră regele.

Marele sacerdot surîse şi răspunse simplu :

— Pentru că e frumos... şi pentru că avem măgăruşii cu noi. Sînt sigur că ai să-mi mulţumeşti. Am să te rog să mă ierţi că va trebui să merg înaintea ta, nu ca să-ţi arăt drumul, căci el te duce singur şi te scoate în faţa stînei, dar ca să-ntîmpin eu vreo primejdie oarecare, de se va ivi vreuna !

— S-ar putea ?

— Vreo vietate cu blană de-a pădurii... cine ştie ? ! Ursul obişnuieşte să treacă-n preumblare pe aci, că e mare iubitor de zmeură şi de miere... şi-asta se găseşte din belşug prin scorburile copacilor, unde-şi fac albinele sălbatice ştiubeie.

— Să mergem, dară, ce mai aşteptăm ? se zori regele.

— Şi pe drum, pînă ajungem, cu îngăduinţa ta, am să-ţi spun povestea acestei frumoase stîne, unde mai mare peste toţi oierii ei este... o băciţă !

— O băciţă, zici ? ! Aud pentru prima oară de aşa ceva ! spuse Burebista cu adîncă mirare. O femeie să ţină-n frîu o ceată de bărbaţi şi aceia oieri ? !

— Dacă-i destoinică sau, mai bine zis, dacă-i mai destoinică ea decît acei oieri ? E un fel de amazoană. Dar băciţa Mioara, că aşa o cheamă, s-a făcut ceea ce este nu de voie, ci de nevoie !

— Cum aşa ?

Urcînd coasta muntelui agale, pe măgăruşi, Deceneu mergea cu capul întors, ca să-l audă regele mai bine, lăsîndu-se în grija blîndului şi înţeleptului animal.

— Acum patruzeci şi mai bine de ani, cînd noi nu ne aflam încă pe lume, începu Deceneu să-şi depene povestea făgăduită, un tînăr dac, pe nume Thorus, se afla cu prilej de vînătoare, însoţit de doi prieteni, pe aceste meleaguri, pe care ne găsim noi în clipa de faţă. Tînărul acesta, bine făcut, frumos şi voinic, tocmai ridicase arcul, şi cu el odată şi tovarăşii săi ; ochiseră pe-o cracă joasă a unui paltin, un rîs, care părea că se pregăteşte să sară. Dar cînd văzu Thorus la cine-şi aţintea ochii rîsul, înlemni de groază ! Pe potecă suia liniştit, la treaba lui, un bărbat de vîrstă mijlocie, fără să bănuiască primejdia de moarte ce-l aştepta. Fiara sări de pe cracă taman în capul omului, care se clătină ca lovit de-o măciucă. Nu se prăbuşi, dar părea năucit. Atunci, din trei salturi, ca un leu se-aruncă flăcăul nostru, năpraznic, cu jungherul în mîna stîngă, asupra rîsului. O dată, o singură dată i-a înfipt cuţitul printre coaste şi fiara a căzut moale în iarbă, fără să se mai ridice.

Omul de pe potecă îşi scutură capul şi trase adînc în piept aerul rece şi proaspăt. Îşi ridică privirea asupra tînărului din faţa lui şi-i spuse cu glas gros :

— Mulţi ani îţi doresc, fătul meu ! Cum să-ţi răsplătesc această faptă bună ?

— Da' ce mare lucru am făcut, bade ? Eu îmi îndreptasem săgeata spre rîs, numai că n-am mai apucat să trag ! Aşa că-n loc să-l vînez cu arcul, s-a brodit să-l dobor cu jungherul ! răspunse flăcăul.

— Mi-l dai mie ? îl întrebă omul, pironindu-şi privirea asupra lui, cu un gînd ce-i venise năpristan.

— Ia-l sănătos, că nu-i blană pentru partea bărbătească, ci pentru femei şi eu n-am cui i-o da !

Omul scoase jungherul de la brîu, se aplecă, luă rîsul, îl puse pe un buştean înalt, ce se afla pe-acolo, şi-l jupui cu o îndemînare

care-l lăsă uimit de-a binelea pe flăcău. Apoi înfășură blana, o băgă într-o traistă ce-o avea pe umeri și șopti ca pentru el : „Știu eu pentru cine-i bună asta !“

Între timp veniseră lîngă ei și cei doi prieteni ai flăcăului.

— Acu' am să vă rog un lucru, dragilor mei, le zise omul, să mă însoțiți pînă acasă, care nu-i departe, ca să v-aduc mulțămita mea cum se cuvine între oamenii de omenie... și-apoi vă veți duce sănătoși la vînătoarea voastră mai departe !

Da' flăcăul nostru, ce-l scăpase de la moarte sigură, nu prea voia : că sîntem grăbiți, bade, las-că ai să ne omenești alt-dată, cînd om avea timp mai mult, că nu-i bine să pornești la drum pentru un anume lucru și să te-apuci de altul ! Ași, ți-ai găsit, ăl de pe cărare ținea morțiș să vină cu el, c-o să-i pară bine, însă văzînd că vînătorul nostru se-ndărătnicește, îi spuse neted, surîzînd cu puțină șiretenie :

— Dar nu pricepi, măi flăcăule, că a intrat frica-n mine să merg de unul singur și mi-e rușine s-o spun ? Lasă-i atunci pe ei să vîneze mai departe și vino numai tu că mult n-o să stai. Cînd te-ntorci, dai un chiot, de să clocotească văile, ei te-aud și vă adunați iarăși împreună.

— Apăi, se-nmuiè de astă dată flăcăul, dacă așa ți-e vorba, am să merg ! Haidam !

Porniră, făcură drumul ce-l facem și noi acum și văzură ce-o să vedem și noi în curînd, așa că nu-ți mai spun ; merg cu povestea mai departe. Numai atîta trebuie să știi că, la capătul drumului, pe-un tăpșan, se ivi dinaintea lor o stînă. Dar ce stînă ? Ai s-o vezi, că e aceeași de-acum o jumătate de veac.

Oile nu erau acasă, ci la păscut, cu oierii, cîinii și măgărușii, pe plaiurile de prin împrejurimi.

Baciul, că el, omul de pe cărare, era stăpînul stînei, bătu din palme voinicește și dădu un chiot puternic, pe care i-l întoarseră văile de trei ori, și-ndată se arătară în fața casei două făpturi de parte femeiască : una de-o vîrstă potrivită cu a baciului, iar cealaltă, o fată ca o floare de cîmp : bălaie, albă la față ca laptele și cu

ochii ca două mure negre. Cînd o văzu flăcăul încremeni, nu alta, și rămase cu ochii țaglă la ea, nu-și mai putea dezlipi privirea și pace !

Baciul le spuse toată tărășenia pe larg, cum flăcăul i-a scăpat viața și că l-a chemat apoi să-l omenească după datina din strămoși pentru o mare facere de bine ca aceea. Apoi, scoțînd blana de rîs din traistă, i-o puse fetei în brațe, zicînd :

— Iacă, aceasta-i pielea fiarei ce-a-ncercat să-mi răpună viața. Flăcăul ți-o dăruiește ție. Pune-o la argăsit, Oița tatii, și-apoi vino-n casă !

Se așezară la o masă scundă și rotundă, pe niște scăunașe cu trei picioare, cam mici, ce-i drept, pentru niște bărbați voinici ca ei ! Soția baciului aduse de îndată o strachină c-un bulz mare de brînză de burduf, niște mămăligă de mei, vreo trei păstrăvi afumați în cetină de brad, două cănițe de argilă și-o stacană cu drojdie de vin, vechi de nu se mai ținea minte, și iată că, deodată, ca prin farmec, limbile începură să se dezgheațe și vorba să se facă mai vioaie !

Flăcăul nostru, vînătorul, mînca și nu prea, că mai mult o sorbea din ochi pe fată. Baciul îl privi cu șiretenie de cîteva ori și-apoi îi zise surîzînd :

— Ei, dragul baciului, ce zici, îți pare rău că ai venit ?

Dar vînătorul, care acum prinsese curaj, îi răspunse drept, știi, colea, bărbățește :

— Ba, cinstite baciule, ca să-ți spun drept, tare-mi pare bine, numa' că nu pot a ști de-o să fie astfel pînă la sfîrșit !

— Da' cum așa, fătul meu ? voi să știe baciul, plimbîndu-și privirea-i zîmbitoare de la flăcău la fiică-sa, Oița.

— Iacă, mă gîndesc, răspunse flăcăul, că de-o fi să plec de-aci cu inima arsă, n-o să-mi fie de-a bună !

— Da' cum ai voi tu, ca să-ți fie de-a bună, cum ziseși ?

Vînătorul se ridică repede-n picioare și privind țintă la Oița, grăi ceva mai tare decît, poate, s-ar fi cuvenit :

— Iacă, taică baciule, mulțămita e să mi-o dai pe Oița de nevastă, și de celelalte ne-om învoi noi ! Ce zici ?

Baciul se ridică și el molcom și, ca să mai întîrzie oleacă răspunsul, grăi tărăgănat :

— Fătul meu, zic că mai întîi de toate ar fi bine s-o-ntrebăm și pe fată dacă te vrea sau nu de bărbat ! Tu ce spui, Oița tatii ?

Fata, care era roșie la față ca un mac de cîmpie și nu mai știa ce să facă cu mîinile, răspunse abia auzit, cu sfială :

— Tăicuță, mie îmi place flăcăul și dacă ți-a scăpat viața, mi-e și mai drag !

— Atunci, grăi baciul bucuros, dați-vă mîinile și să fiți uniți toată viața ; sărutați-vă și Zalmoxis să ne fie într-ajutor ! Iar ție, ginere, îți mai sînt dator cu o mulțămire plină de recunoștință : m-ai învățat ceva, ce am să țin minte toată viața mea și-am să-i învăț și eu pe alții, la rîndul meu, și-anume că niciodată nu e bine să mergi singur la drum, prin locuri cu primejdii, ca să aibă cine-ți sări într-ajutorare, la o nevoie !

*

— Ce să-ți mai spun ce-a mai fost, continuă Deceneu, că-ți închipui. Dar ce trebuie să știi e că baciul i-a lăsat moștenitori pe Thorus și pe Oița și că aceștia au avut împreună opt copii : șapte băieți și-o singură fată, la nașterea căreia maică-sa, Oița, s-a prăpădit și, în amintirea ei, i s-a dat numele de Mioara. Ai s-o cunoști în curînd, căci stîna la care te duc e stîna băciței Mioara, vechea stînă. Cei șapte frați își au stînele lor răspîndite pe culmile unor munți învecinați. Bătrînul baci colindă pe la tussapte feciori ai lui, însă timpul cel mai îndelungat și-l petrece la Mioara, care-i este cea mai dragă dintre copii. Toți se întîlnesc o dată pe an, în miezul iernii, în sat, la baciul cel bătrîn, curajosul vînător Thorus, de odinioară! Iar acesta, care așteaptă cu mare nerăbdare primăvara, de cum învie frunza-n codru, pornește în preumblare la copiii lui,

începînd cu Mioara și isprăvind tot cu ea. Așa că s-ar putea să-l cunoști și pe el, dacă o fi-ntîrziat la fiică-sa, cum are de obicei !

— Îți mulțămesc pentru frumoasa povestire adevărată ce mi-ai spus-o, Deceneu ; dar, rogu-te, de unde le cunoști tu toate acestea atît de bine, de parcă ai fi unul de-ai acestor baci și oieri ? ! întrebă regele cu mirare.

— E foarte firesc să fie așa, iubite prietene, căci ei îmi aduc la Cogaionon lapte dulce de oaie și de capră, lapte acru, brînză, caș-caval sărat și caș dulce, miei și berbecei, precum și o mîncare aleasă de-a lor, un fel de brînză moale făcută din lapte de oaie acrișor, pe care oierii o numesc *„temelia vieții“*, iar eu i-aș spune mai curînd *„elixirul vieții“*. De-abia aștept să-l guști și să-ți dai părerea. Cît despre băcița Mioara, așa se face că a rămas stăpîna stînii dăruită de taică-său din viață, și-a trebuit, vrînd-nevrînd să se facă băciță și să se deprindă cu toate treburile stînei !

. . . . . .

Cu vorba, drumul se sfîrși. În fața ochilor uimiți ai regelui Burebista se ridica o casă mare, din bîrne lungi și groase de fag afumat, care, dacă n-ai fi știut că e stînă, ai fi putut foarte bine să crezi că e casa de la munte a unui tarabost. De jur împrejurul acesteia se-ntindeau toate cele trebuitoare unei stîne cuprinse : strunga oilor, țarcul mieilor, staulele și grajdurile pentru : oi, vite, cai și asini, cocinele pentru porci, coteţele pentru păsările de curte și cîini, precum și o hulubărie.

Doi dulăi mari și bătrîni care rămăseseră acasă pentru pază se repeziră către cei doi drumeți, lătrară scurt și-apoi începură să dea din coadă și să se gudure : îl recunoscuseră pe marele sacerdot. Dar, la hămăitul lor, se iviră în cerdacul casei de îndată : un bătrîn falnic, ca la vreo șaizeci de ani, și o femeie bine făcută și frumoasă, cam pe jumătatea vîrstei lui, care văzînd cine a sosit, coborîră treptele și îi întîmpinară zîmbind.

— Bună vremea, moș baciule, strigă Deceneu. Bucuroși de oaspeți ?

— Ca întotdeauna, înălțimea ta, ca întotdeauna, cînd avem asemenea oaspeți de seamă !

Baciul Thorus prinse mîna ce i-o-ntinsese Deceneu și-o sărută apăsat, ceea ce făcu și femeia, care, se dădu înapoi cu doi pași, în semn de respect. Marele sacerdot îi spuse lui Burebista :

— Iată, el este voinicul Thorus despre care ți-am vorbit, iar dînsa-i băcița Mioara, fiică-sa. Baciule, aveți marea cinste și bucurie de a-l primi ca oaspete pe multiubitul nostru rege Burebista !

Tatăl și fiica se înclinară și-i sărutară mîna regelui care le zîmbi prietenește, grăindu-le :

— Vă cunosc bine, dragile mele gazde, din spusele bunului meu prieten.

— Mărite rege, rosti cu glas puternic, dar învăluit de emoție, bătrînul baci, binevoiește, rogu-te a cinsti casa și masa noastră.

Tuspatru intrară în casă în tăcere. Mioara le-o luă sprintenă înainte, deschise o ușă mare și-i pofti înlăuntrul încăperii. Cel dintîi lucru ce-i atrase privirea regelui fu o sică ce-atîrna într-un cui deasupra patului. Se uită la baci întrebător, iar acesta-i răspunse :

— Slăvite stăpîne, eu am fost ostaș de-al măritului rege Zorabes, părintele tău. În viața noastră cea de toate zilele, în vreme de liniște, sîntem oieri, dar, cînd intră sabia-n țară, ne preschimbăm în oșteni. Eu am tras sica din teacă în cîteva lupte cu celții, alături de măritul Zorabes !

— Va veni vremea, îi răspunse Burebista, cînd semințiile celtice nu vor mai îndrăzni să-și arate fața aici, baciule, ți-o făgăduiesc.

— Și eu, așijderea, îți făgăduiesc, mărite rege, că, la această treabă de aleasă vitejie, te vor ajuta fără precupețire cei șapte feciori ai mei, precum și toți păstorii noștri buni de luptă și, dacă n-ai să socotești că te-ncurc cumva, și eu însumi, că mă simt în putere încă !

— Să fii sănătos, baciule, eu îți mulțămesc încă de pe-acum, dar vremea aceea să știi că nu-i prea departe !

La aceste cuvinte ale lui Burebista, se ivi Mioara, sprintenă ca o fată mare, și așternu repede o față de masă de canabiza, cusută cu flori. Deceneu îi puse mîna pe braț și-i grăi :

— Mioară, eu îți cunosc obiceiul, dar, printre altele, adă, te rog, și un ceaun cu *„temelia vieții“*, ca să guste și măritul nostru rege acest minunat fel de mîncare făcut din lapte !

Îndată se iviră pe masă ca din senin : străchini și talere de lut cu mămăligă de mei, ouă coapte în spuză, brînză de burduf, caș dulce, cașcaval, urdă, brînză grasă de putină și, la urmă, un ceaun cu un fel de brînză moale.

Dar regelui îi fu atrasă privirea nu de bunătățile ce fuseseră aduse pe masă, ci de vasele în care acestea erau puse. Străchinile, oalele și ceaunele erau frumos zugrăvite cu floricele albe, albastre și roșii, făcînd o cununiță cu dibăcie împletită în jurul vasului. Astfel te îmbiau să te-nfrupți cu și mai multă poftă din mîncărurile găzduite de ele.

Burebista ridică privirea către băcița Mioara și întrebă :

— Cinstită gazdă, de unde aveți aceste vase de pămînt atît de frumos lucrate și împodobite cu flori vii și frunze atît de proaspete, încît ai crede că acum chiar au fost culese din grădină ?

Tînăra femeie se-mbujoră de plăcere la auzul acestor cuvinte de laudă, măcar că nu era meritul ei că au asemenea vase, și răspunse voioasă :

— Mărite rege, ni le-a lucrat un olar din preajma Sarmizegetusei, drept mulțămită pentru ce-i dăm și noi : brînză, caș, lapte, miei, că are o casă amarnic de bogată în copii, numai nouă, dar îi prind bine, căci pe toți i-a învățat olăria și-i sînt de mare ajutor ! Apoi, uitîndu-se la Deceneu, adăugă : Înălțimea sa îl cunoaște bine și a cumpărat multe oale și talere de la Gordo, că așa îl cheamă.

Aci interveni marele sacerdot, surîzînd cu înțeles :

— Încă n-ai avut prilejul să le vezi, mărite rege, dar ziua aceea este aproape !

Burebista răspunse încîntat :

— Și olarii din Argedava, precum și cei de la Buridava și din alte cetăți și sate fac lucruri frumoase, dar acestea din fața mea au în lucrătura lor ceva deosebit de atrăgător, de gingaș, așa cum eu n-am mai văzut pînă acum !

— Cred, spuse Deceneu, apăsînd pe cuvinte, că i-ai face mare cinste și nespusă bucurie lui Gordo dacă, în drum spre Sarmizegetusa, ai trece pe la atelierul lui. Și, poate, cum în jurul cetății sînt o sumedenie de așezări cu fel de fel de meșteșugari tare pricepuți, n-ar fi rău să te abați, în trecere, și pe la dînșii, însoțit de mine, bineînțeles. I-am cunoaște și ne-ar cunoaște mai bine !

— Așa am să fac, precum m-ai povățuit, răspunse regele, căzînd pe gînduri.

Mioara, care se oprise în picioare lîngă masă, văzînd că Burebista privea la cele aduse, dar parcă nu-ndrăznea să înceapă, găsi de cuviință să-și îndemne oaspeții și grăi surîzătoare:

— Poftiți de vă-nfruptați, rogu-vă, preamăriți oaspeți !

— Bănuiesc că aceasta-i *„temelia vieții !“* zise regele, privind ceaunul ce-i fusese pus dinainte și care avea un strat gros de smîntînă încrețită în vălurele albe.

— Chiar așa, mărite stăpîne ! răspunse Mioara și, luînd un cuțit lat, îi scoase regelui din ceaun pe un taler și-l îmbiè : Gustă, rogu-te !

Regele duse talerul la gură, sorbi și mestecă îndelung pentru a-i simți gustul mai bine ; luă și-a doua oară și grăi încîntat :

— Iată o mîncare din lapte, pe care eu n-am cunoscut-o pînă acum !

— În copilărie și tinerețe n-ai avut prilejul, mărite rege, răspunse baciul Thorus, întrucît copiii și tinerii nu se prea bat pe ea, fiind o mîncare acrișoară ! Și-apoi, ai fost mai mult prin țări străine și n-ai avut cînd să o-ntîlnești. Dar mîncarea aceasta e minunată și foarte sănătoasă. Ne-a rămas, printre multe altele, de la strămoșii noștri traci. La începutul ei, *„temelia vieții“*, cum îi spunem noi, oierii, în glumă, deși spusa asta e adevărul adevărat, a fost un leac cu care se tămăduiau arsurile de foc, opărelile cu apă clocotită,

precum și arsurile de soare. Și-apoi ce s-au gîndit vracii noștri din trecut, dintre care unii erau oieri : „Dacă brînza asta moale face bine la arsurile de pe piele, de ce n-ar tămădui și bolile dinlăuntrul trupului ?“ Au încercat, că rău nu le putea face o brînză moale și acrișoară, și, văzînd că le face bine, au început să mănînce acest fel nou de caș : cei sănătoși, ca să-și păstreze sănătatea mai departe, iar cei cu vreo suferință, ca să se tămăduiască.

— Dar cum de s-a ajuns la facerea acestui caș moale, de-i ziceți voi „temelia vieții“, știi a-mi spune, moș baciule ? întrebă regele, foarte doritor să afle cum s-a născocit această prețioasă mîncare din lapte.

— Printr-o întîmplare, mărite rege, așa cum se ajunge la mai toate născocirile, pe cîte am aflat și eu de la moșii și strămoșii mei ! zîmbi baciul. E știut că fiecare stînă își are cășarii ei, adică oierii pricepuți la facerea cașului, a cașcavalului, a urdei, a brînzei de putină... Ei, pesemne că unul din cășarii ăștia de la vreo stînă o fi fost, în ziua aceea binecuvîntată, cu capul în nori, sau, zăpăcit de dragoste și alean, cu gîndul și dorul la fata dragă, nu știu, dar fapt e că în burduful de miel în care pusese lapte la acrit, după ce acesta se prinsese, a turnat din greșeală și lapte fiert. Cînd și-a dat seama de pozna făcută, s-a supărat, cum era și firesc, și, necăjit cum era, n-a mai vrut să știe de lapte și l-a făcut uitat acolo, agățat în piele, sub streașina stînei, în bătaia soarelui. Iar cînd și-a adus aminte de poznă, s-a dus să vadă ce s-a ales din amestecătura asta... a gustat și-a văzut că se făcuse un lapte gros, bine închegat, acrișor, plăcut la gust, dar cu totul altfel decît ar fi trebuit să fie laptele acru. Ca să nu-l arunce și nici să nu-l dea la cîini, l-a pus deoparte. Și cum la stînă e rar să nu te arzi la foc, cînd pui căldarea la fiert, cînd faci mămăliga sau frigi pastrama, s-a gîndit cășarul nostru că nu e rău să-l ungă pe vreunul care se arsese la foc sau la soare, pe cîmp, colindînd cu mioarele, și a văzut că amestecul ăsta de lapte gros și acru alină durerea și tămăduiește ! Și-apoi, în curgerea vremii, celelalte au venit ușor de la sine, iar acum brînza

moale și acrișoară este cea mai sănătoasă și mai de preț mîncare, că-ți prelungește viața și-ți alină și usturimile arsurilor !

Gustarea era terminată. Regele se arătase foarte mulțumit ; cinstise toate mîncărurile luînd pe rînd cîte puțin din fiecare fel și lăudînd, în cuvinte alese, neasemuita lor bunătate. Apoi se ridică de la masă, mulțămind pentru buna primire.

Aci, baciul Thorus se apropiè de-o ușă dinspre miazănoapte și, deschizînd-o, spuse zîmbind :

— Iată, mărite stăpîne, de aci se vede spre podișul unde pasc mioarele noastre. Privește-le, rogu-te, și încîntă-ți ochii de frumusețea lor !

Regele veni la ușă, ieși în pragul ei, trăgînd cu nesaț în piept răcoarea plăcută ce se lăsase, și grăi încîntat :

— Moș Thorus, ce-mi arăți tu, îmi pare ceva ca din basme : oare acele flori albe, negre și aurii ce se mișcă în depărtare, încoace și încolo, pe pajiștea verde, să fie oile tale ? !

— Întocmai, slăvite rege. Păstorii stau la umbra copacilor și cîntă din fluier, de-aceea nu-i poți zări. Măgărușii s-au tras, deasemenea, la umbră, iar cîinii s-au așezat cu botul pe labe și-ascultă. Păstorii aceștia sînt mai aproape de stînă. Ceilalți, mai mulți, au plecat cu mioarele, hăt, mai departe, pe coasta dinspre soare-răsare a muntelui. Dar eu voiesc să-i vezi pe cei din fața noastră, ca să știi cam ce voinici am să-ți dau eu să te-ajute în lupta cu celții. Și, de nu ți-or plăcea, să nu mai faci cinste casei mele niciodată ! Adastă, numai să-i chem încoace. Dar pentru asta trebuie să mergem neapărat afară. Mioara tatei, grăi baciul către fiică-sa, adă, rogu-te, tulnicul și cheamă flăcăii !

Ieșiră cu toții pe tăpșanul din spatele stînei.

Regele, încîntat peste măsură de frumusețea locurilor ce le vedea atunci întîia oară, își preumblă privirea de jur-împrejurul său și deodată se opri și arătă cu mîna în sus spre o spărtură pleșuvă, zicînd :

— Minunată priveliște, într-adevăr, moș Thorus, dar ce e cu stînca aceea golașă... de ce n-are pic de verdeață pe ea ?

— Acolo, mărite stăpîne, grăi molcom baciul, s-a năruit un umăr de munte și piatra a rămas așa, dar nu pentru multă vreme ! Va înverzi și ea la timpul său !

— Dar cum s-a putut întîmpla această năruire ?

— Pesemne că în creierii muntelui s-a petrecut o zguduitură puternică sau a căzut un trăznet grozav care a prăbușit fruntea muntelui și-a venit năpraznic peste acest stei, l-a luat la vale pe coastă, l-a dus spre poale și stînca a rămas neîmpădurită.

Burebista surîse încîntat de lămurirea ce-o primise de la bătrînul baci, îl bătu prietenește cu mîna pe umăr și spuse :

— Moș Thorus, dar tu vorbești despre acest falnic munte ca și cum ai vorbi de un om ?

— Cum așa, slăvite rege ? se miră baciul.

— Păi spuseși : umărul muntelui, creierii, fruntea, coasta muntelui...

Baciul surîse cu șiretenie și spuse molcom :

— Apăi că pentru noi muntele este o făptură asemeni oamenilor, mărite stăpîne. Pe Soare care ne încălzește, ne luminează și ne coace grînele îl socotim drept părintele cel mare al nostru, iar pe munte, fratele nostru mai mare. Și-atunci cum o să vorbim despre el altfel de cum vorbim despre noi ?

Ba am să-ți mai spun una, de, poate, cînd ai s-o auzi ai să crezi că nu sîntem zdraveni la minte : noi cînd ne trezim din somn, în zorii zilei, ieșim din casă și-i dăm *„bună-dimineața“*, muntelui, iar seara, înainte de culcare, îi spunem, de asemenea, *„noapte-bună“*.

— Ai dreptate, moș Thorus ; te înțeleg. Ce zici de aceasta, Deceneu ? Nici *Anacreon* [1] însuși n-ar fi grăit mai frumos despre munte în stihurile sale !

Tocmai acum sosi și Mioara. Sprintenă și tare, asemenea unui flăcău de douăzeci de ani, ridică tulnicul la gură, își umflă obrajii și suflă cu nădejde și puternic de-ai fi zis că vuiește vîntul pe vreme de iarnă !

[1] *Anacreon* (560—478 î.e.n.), poet liric grec, a scris poezii pline de optimism.

Pesemne că aceasta era o chemare grabnică, deoarece păstorii sosiră repede pe măgăruși și nu pe picioare.

— Iată-ne, moș Thorus ! Care-i porunca ?

— Adăstați oleacă și veți afla ! le răspunse baciul și-l privi pe Burebista cu coada ochiului.

Regele se uită cu multă luare-aminte la păstori și își ridică cu mulțumire sprîncenele-i îmbinate, ce le dădea ochilor o privire vulturească.

Erau trei bărbați între douăzeci și treizeci de ani, tot unul și unul : înalți, lați în spate, cu grumajii puternici, cu chipurile frumoase arse de soare și pline de îndrăzneală. Straiele lor, la fel cu ale tuturor oamenilor de țară : cămăși de canabiza, cu mînecile largi, purtate pe deasupra ițarilor, un curmei le-ncingea mijlocul, în picioare, opinci și-n mîinile mari, cîte o ghioagă noduroasă cu care făceau prăpăd printre fiarele sălbatice care-ar fi îndrăznit să vină la mioare.

Deceneu zîmbea pe sub mustață și nu-și mai lua ochii de la rege care, în cele din urmă, spuse încîntat :

— Strașnici bărbați, moș Thorus !

Atunci se auzi și glasul gros al baciului :

— Atîta am voit s-aud ! Apoi vorbi către păstori, care, nedumeriți, își cumpăneau bîtele-n mîini, tăcuți, fără a îndrăzni să întrebe ceva, socotind aceasta o mare necuviință : Măi, flăcăi, știți voi în fața cui vă aflați ?

— Moș baciule, răspunse cel mai vîrstnic dintre tineri, dacă-l vedem aci, lîngă preaînaltul Deceneu, bănuim că nu poate fi altul decît măritul nostru rege Burebista !

— Așa-i ! Măritul nostru rege Burebista, care voiește a ști cum îl veți ajuta voi în războiul pe care-l va purta cu celții ?

Dădu răspuns același păstor :

— Apăi că măritul nostru rege să ne cheme cînd va voi la luptă și de nu va fi mulțămit de noi să ne trimită la sare. Că dacă noi le facem de petrecanie fiarelor pădurii și răpunem lupi, urși și mistreți, ce vor păți vrăjmașii, nu ne mai întrebați ! Mai cu seamă că

nu vom fi numai noi ăștia, ci toți fîrtații noștri de la toate stînele din munți și de-aci și de dincolo de Carpați... și-atunci, vorba noastră: *„ține-te, pînză, să nu te rupi !“*

Toți se porniră pe rîs și mai mult decît ceilalți rîse Burebista, peste măsură de bucuros că întîlnise oameni de aleasă virtute pe care se putea sprijini la nevoie !

. . . . . .

Cinstiții oaspeți se îndepărtaseră bine de stînă, cînd la urechile lor ajunse sunetul aproape stins al tălăngilor ce se bălăngăneau la gîtul berbecilor, care se-ndreptau grăbiți spre casă.

Burebista își struni măgărușul, oprindu-l într-un luminiș înconjurat numai de arini ale căror frunze începuseră să freamăte ușor la suflarea răcoroasă a vîntului ce se stîrnise odată cu apropierea serii. Îl aștepta, surîzînd, pe Deceneu care venea agale, la fel de zîmbitor ca și regele.

— Prietene, voiam să-ți mulțămesc din suflet, fiind amîndoi față-n față ! Mi-ai dăruit o zi plină de bucurie. Oamenii pe care i-am cunoscut mi-au luminat sufletul !

Marele sacerdot răspunse satisfăcut de schimbarea ce se petrecuse în cugetul regelui și șopti ca o binecuvîntare :

— Fie-ți hărăzit ca de-aci înainte să întîmpini în viață numai oameni de omenie asemenea acelora de astăzi ! Dar e bine, totuși, rege, să fii gata oricînd a face față la orice împrejurare, căci nu toți oamenii sînt ce par a fi și se mai află uneori și mulți lupi îmbrăcați în piele de oaie !

CAPITOLUL IX

SANCTUARUL DE LA COGAIONON

Deceneu își struni armăsarul negru în spume, sări jos și privi cu dragoste nestăpînită spre înălțimea ce se ridica măreață în fața lui. Chipul îi era luminat de un surîs pe care Burebista nu i-l văzuse niciodată pînă acum. Pe creasta muntelui se vedea în mijlocul brazilor și fagilor, pe un tăpșan, o clădire albă maiestuoasă, care domina întreaga vale.

— E Cogaiononul meu, rege ! grăi Deceneu, fără să lase a se vedea cît este de emoționat. Mi se făcuse dor de el !

— Mi-am închipuit după dragostea de negrăit cu care îl privești ! răspunse Burebista. Pe ce potecă ajungem acolo ?

— Iată, pe aci, prin desișul acesta care ne ascunde ochilor un luminiș ce ne scoate în inima pădurii, iar de acolo pe cale bătută. Însă, călări pe cai, drumul este mai anevoios. Așa că sînt de părere să-l facem cu piciorul. Preț a două clepsidre de mers liniștit și cu popasuri, ajungem. Aci, în jurul Cogaiononului, la Sarmizegetusa, trebuie să înălțăm capitala cea mare a Daciei, pe lîngă celelalte, în care vei locui, după voie și împrejurări, cum ți-am mai spus. Și acum, să pornim.

Burebista sări ușor din șa și toți călăreții, care-l însoțeau, făcură la fel. Doi singuri rămaseră la urmă, pentru a duce caii de frîie.

. . . . . .

Era la amiază, cînd, după o perdea de brazi înalți și drepți, ca niște străjeri de neclintit, apăru sanctuarul de la Cogaionon. Cu coloanele albe și maiestuoase, asemenea templelor grecești, te atrăgea parcă în tainele lui de nepătruns, la liniște, meditație și reculegere.

Dar iată că din umbra răcoroasă a coloanelor de marmură ale marelui sanctuar, ieșiseră în fața celor nou sosiți un preot tînăr avînd în dreapta lui o femeie cam la șaizeci de ani, nu prea înaltă, cu părul alb colilie, frumos legat într-o maramă subțire de in, țesută cu fir de aur. Bătrîna avea ochii mari, vioi și pătrunzători. Ei se plecară înaintea lui Burebista și Deceneu, rostind în același timp:

— Fiți bineveniți în casa lui Zalmoxis !

Marele sacerdot răspunse cu multă căldură în glas :

— Bine v-am găsit ! Apoi înaintă și prinzînd mîna bătrînei o sărută cu evlavie, întrebînd-o cu grijă : Cum te mai simți, mamă ? Mi-a fost tare dor de tine !

— Dar nu mai mult decît mie, dragul mamei, răspunse bătrîna Savella, surîzînd cu duioșie.

Deceneu se întoarse astfel ca să fie între rege și maică-sa, spunînd cu bucurie în glas :

— Iată, mamă, avem aleasa cinste și marea bucurie să-l primim astăzi, aci, ca oaspete, pe măritul rege Burebista al Daciei.

Bătrîna rosti adînc mișcată :

— Fii binevenit, mărite rege ; îți urez din inimă ca toate să fie întru gloria ta ! Și luă mîna lui Burebista, ca s-o sărute, dar acesta și-o retrase cu grijă, apoi, îmbrățișînd-o pe bătrîna femeie, foarte impresionat de gestul ei, grăi cu glasul tremurat :

— O, măicuță Savella, se cade ca eu să sărut mîna aceleia ce mi-a făcut darul cel mai de preț ce se poate face : un prieten adevărat, pe Deceneu !

Marele sacerdot făcu semn din ochi tînărului preot să înainteze și spuse lui Burebista :

— Mărite rege, acest tînăr pontif se numește *Comosicus,* despre care ți-am mai vorbit și este mîna mea dreaptă, omul meu de încredere, așa cum și eu am marea cinste, de a fi pe lîngă înălțimea ta. Este fiul surorii mele și asta spune tot.

Comosicus făcu o adîncă plecăciune în fața lui Burebista. Acesta dădu mîna cu el, prinzîndu-i cotul cu degetele, și spuse cu multă bucurie :

— Din clipa aceasta mi-l socotesc prieten. Va fi oricînd bine primit la mine şi va avea toată încrederea mea.

— Preamărite rege, răspunse Comosicus, mă voi strădui din toate puterile să-ţi merit pe deplin această încredere, ce mă bucură şi mă cinsteşte mai mult ca orice pe lume ; îţi voi dovedi prietenia şi dragostea mea cinstită, chiar cu preţul vieţii mele.

Apoi se retrase lîngă Savella şi aşteptă cu multă bună-cuviinţă cuvîntul regelui.

— Sînt nerăbdător să ştiu, grăi Burebista, cum stau lucrurile pe aci şi nu numai la Sarmizegetusa, ci în tot ţinutul de peste păduri.

Răspunse bătrîna Savella cu o mare limpezime de minte şi vorbire :

— Mărite rege, pe de-a-ntregul lor, lucrurile stau binişor şi sînt împărţite în două : o parte a mulţumiţilor, şi aceasta este cea mai mare, iar cealaltă, aceea a nemulţumiţilor, mică, alcătuită din oameni înclinaţi mai mult către petreceri şi fapte uşoare, dar, din nefericire, ea, totuşi, fiinţează. Nu cred că va dura mult, vor intra şi aceştia în rîndul oamenilor de treabă, cînd îşi vor da seama, în cele din urmă, că tot ce se face este numai spre binele lor.

Şi Savella, care, pînă acum, îi ţintuise ochii regelui cu luminile ei agere, tăcu şi plecă privirea cu multă modestie.

— Deceneu a grăit prin gura ta, măicuţă Savella ! spuse Burebista. Cum să nu izbîndim, cînd avem cu noi asemenea oameni de nădejde ! ? Ce însemnează cîteva vreascuri uscate şi putrede, la un uriaş codru înfrunzit, care, cînd freamătă, însufleţeşte toate vietăţile ce şi-au găsit adăpost în crengile copacîlor săi ? Îţi dau o veste bună, măicuţă Savella : vom ridica aci, în jurul Cogaiononului, capitala Daciei, cetate mai măreaţă decît toate cetăţile de pînă acum ale ţării. Iar Cogaiononul de astăzi se va înălţa şi el maiestuos către cer, mai strălucitor ca niciodată pînă acum !

CAPITOLUL X

ŢARA ÎNTREAGĂ SE DĂ PE BRAZDĂ

Ferestrele erau larg deschise, iar perdelele de canabiza, ţesută subţire, fluturau înlăuntrul camerei, lăsînd loc adierii înmiresmate de primăvară să pătrundă pînă în cele mai îndepărtate unghere. În faţa ferestrelor se întindea grădina mare de flori medicinale şi plante, unele strînse de peste tot din orient şi aduse de către Deceneu.

Burebista scoase capul pe una din ferestre, dădu cu privirea roată întregii grădini ; apoi se uită în susul pervazului. Sub streaşină, văzu două cuiburi vechi de rîndunică la care delicatele păsărele aveau încă de lucru ; iar într-un colţ mai îndepărtat, ochii lui ageri ca de şoim zăriră un păianjen mare şi cafeniu care stătea cuminte şi aştepta prada în mijlocul pînzei de curînd ţesute.

— Rîndunelele îmi sînt tare dragi din copilărie, spuse regele, dar păianjenul acela dezgustător, cum de-l poţi suferi, Deceneu ? !

— Toate îşi au rostul lor, iubite prietene, răspunse cel întrebat. Păianjenul este la fel de bun meteorolog, ca şi rîndunelele !

— De rîndunele, zise Burebista, ştiu din copilărie că, atunci cînd săgetează văzduhul, va fi vremea frumoasă şi senină ; iar cînd zboară pe jos, aproape ras cu pămîntul, va ploua.

— Da, încuviinţă Deceneu, pentru că musculiţele pe care le vînează ele nu se mai pot ridica în văzduhul plin de umezeală şi atunci zboară pe jos, semn de ploaie apropiată.

— Bine, dar păianjenul ?

— Cînd păianjenul îşi ţese pînză nouă este semn de vreme frumoasă cîteva zile la rînd, căci altfel nu şi-ar face locuinţă, ca să-i fie bătută de ploaie şi smulsă de vînt, aşa de repede. Materialul pe

care-l folosește el este mult prea prețios ca să-l iroseaască întrucît și-l trage din trupșorul lui. Și mai am o făptură care îmi spune cum o să fie vremea, dar, spre deosebire de păianjen, aceea e cît se poate de plăcută !

— Mai plăcută la vedere chiar decît rîndunelele ? ! se miră Burebista.

— Asta, nu..., însă e... foarte gustoasă : porcul !

— Într-adevăr... dar el cum îți dă vești asupra vremii ?

— Cînd vezi porcul cu paiul în gură însemnează că se va strica vremea în curînd, căci el simte venirea acestei schimbări și atunci se îngrijește să-și facă un culcuș cît mai plăcut și călduros!

— Multe și minunate într-adevăr sînt tainele firii ! Și grădina ta, Deceneu, trebuie să-ți spun că e de zeci de ori mai frumoasă și mai bogată, chiar decît aceea de la templul lui Esculap din Roma, îngrijită de un bun prieten al meu, Marcellus, căruia i-am trimis multe plante de aci de la noi !

— Mă bucură ce-mi spui! Dealtfel, eu, în peregrinările mele prin alte țări, n-am cules numai semințe de plante și flori, ci și cuvinte înțelepte în legătură cu ele și cu tămăduirea oamenilor. Și, deși sacerdot al lui Zalmoxis, m-am adăpat și la apa înțelepciunii altor zei, care, la începuturile lor, au fost și ei oameni ca toți oamenii, ca și Zalmoxis, dealtfel!

— Aceasta n-a putut decît să-ți îmbogățească și mai mult înțelepciunea !

— Iată, de pildă, ce spune marele *Budha,* cu privire la plantele medicinale : *„Taina sănătății noastre stă în floare !“* voind, bineînțeles, să înțeleagă folosirea florilor și a plantelor tămăduitoare de boli. Un mare medic egiptean spunea : *„Cea mai rea dintre boli este acceptarea bolii“*, iar marele tămăduitor grec *Hippocrate,* cel mai de seamă al tuturor timpurilor, supranumit *„părintele medicinii“* își învăța ciracii că : *„Bolile nu ne atacă din senin, ci ele nu sînt altceva decît urmările unor repetate greșeli față de natură !“* Înțeleptul grec *Solon* nu era medic, dar ne-a lăsat trei precepte ce sînt cît se poate de folositoare în viața de toate zilele, spre a ne feri de boli : *„Nimic prea mult !“*, *„Păstrarea măsurii, lucrul cel*

mai bun“ și *„Îndepărtează-te de plăcerea ce aduce neplăcere“.* Trebuie să fim mîndri de buna părere ce o avea Platon despre medicii strămoșilor noștri traci !

— Cum ? întrebă încîntat Burebista, a ajuns pînă la Platon faima medicilor noștri ?

— Întocmai ! El spune cu adîncă convingere : *„Medicii traci sînt superiori medicilor noștri,* (adică medicilor greci), *întrucît ei, înainte de a vindeca trupul, caută să tămăduiască sufletul !“* Și aceasta într-adevăr așa este, căci medicii noștri au căutat întotdeauna să-i încurajeze pe bolnavi, să le alunge teama de boală și de suferință, să le facă rezistente mai întîi sufletele. Apoi, partea a doua, tămăduirea propriu-zisă de boală, era o treabă mult mai ușoară. Totul este să-l faci pe bolnav să-și cîștige încrederea în sine, în tăria trupului său și în puterea lui de a-și înlătura boala !

Și tot Platon ne învață că *„Hrana prea multă duce la boală“* și că *„Simplitatea educației fizice,* căreia el îi spunea „gimnastică“, *dă sănătate corpului“.*

Burebista îl privi pe Deceneu cu o dragoste ce, simțea el, ar fi întrecut-o cu mult pe aceea ce ar fi avut-o pentru un frate. Îi puse mîna pe umăr și-i grăi cu vădită emoție în glas :

— Fratele meu de suflet, am a-ți face o mare și călduroasă rugăminte !

— Te ascult cu smerenie și mă voi supune rugăminții ce binevoiești a-mi face!

— Ar fi bine ca din marea ta învățătură și aleasa ta înțelepciune, în toate, să se bucure și să se împărtășească toți locuitorii Daciei, fie ei cît de mici și de neînsemnați, măcar că, după părerea mea, fiecare om are însemnătatea și însușirile lui și este trebuitor, oricît de mic ar fi lucrul bun pe care-l face !

— Și cum vezi tu că s-ar putea aduce la îndeplinire dorința ta ? întrebă Deceneu.

— Te rog să faci aci, la Cogaionon, o școală cu preoții, taraboștii și capilații mai de seamă, la care școală să-i înveți toate prețioasele tale cunoștințe din toate domeniile : *medicină, logică, etică, reto-*

rică, filozofie, poezie, cîntec şi tot ce vei mai găsi tu de cuviinţă. Această şcoală va dura cît vei socoti tu necesar, astfel ca discipolii tăi să capete toate cunoştinţele de care crezi că vor avea nevoie pentru scopul nostru. Apoi, la rîndul lor, aceşti ucenici, acum prin strădania ta, profesori, fiecare în cetatea sau în satul lui, vor strînge la templu sau la ei acasă, pe alţi ciraci pe care-i vor învăţa tot ce au învăţat şi dînşii. Doresc din suflet, mai mult ca orice, ca dacii, care sînt bogat înzestraţi, cum o ştii prea bine, cu o minte ascuţită şi cu multă dîrzenie, să se ridice la înălţimea neamurilor alese ale lumii şi, dacă nu să-i întreacă, să fie cel puţin asemenea grecilor şi romanilor. Sau, şi mai bine zis, învăţătura lor să nu fie mai prejos de vitejia lor neasemuită, pe care le-o cunosc din istorisirile trecutului, dar de care ei încă n-au avut prilejul să dea dovadă sub sabia mea !

Deceneu zîmbi cu multă înţelegere şi răspunse :

— Voi face aşa precum ai spus ! Dar ai ştiut că aci la Cogaionon eu am un centru de astronomie şi astrologie ?

Burebista începu să rîdă cu multă poftă :

— A mai rămas ceva în sacul tău cu surprize ? Şi eşti într-adevăr un adept al astrologiei, Deceneu ?

— Într-o oarecare măsură, da ! Mă văd nevoit să fiu. Unii privesc astrologia cu dispreţ, alţii, însă, nu fac un pas pînă nu-i consultă pe astrologi, cei superstiţioşi, bineînţeles, şi sînt atîţia, mai cu seamă printre capetele încoronate. Toţi uită că astronomia nu s-ar fi născut fără astrologie. Că la astronomie s-a ajuns numai după îndelungatele cercetări ale cerului înstelat, după obositoare preumblări cu privirea de la un astru la altul, căutînd să afli, prin bunăvoinţa sacră a acestora, viitorul oamenilor şi al Terrei. Mulţi neagă influenţa astrelor asupra pămîntului, dar greşesc ! Ce sînt altceva fluxul şi refluxul, decît rezultatul atracţiei Lunii şi a Soarelui asupra imensităţilor de ape ? ! Dar Soarele, la care egiptenii şi alţii şi alţii se închină, îl adoră şi-l preamăresc pe bună dreptate ? Nu datorită lui trăim ? Nu este acest măreţ astru părintele nostru al tuturor ? Eu cunosc mulţi daci, care, în afara lui Zalmoxis, se închină Soarelui şi găsesc că au mare dreptate să facă aşa. Căci, dacă ne gîndim bine, Soarele ar trebui să fie zeul nostru principal şi nu Zalmoxis, despre care am să-ţi vorbesc eu mai pe larg cu altă ocazie !

— Te rog să mă crezi, Deceneu, că, de multe ori, am reflectat şi eu îndelung la aceasta ! spuse Burebista, căzînd pe gînduri. Chiar de mîine trebuie să trimitem curieri călări la toate cetăţile din Dacia cu porunca de a se strînge neîntîrziat toţi aceia despre care am vorbit, pentru a începe învăţătura în cel mai scurt timp. Iar eu îţi făgăduiesc, încă o dată, că voi ridica aci la Sarmizegetusa cea mai măreaţă cetate a Daciei, şi că asemenea ei va fi şi sanctuarul tău.

CAPITOLUL XI

FIUL LUI DECENEU

Soarele puternic de dimineaţă poleia cu aur învolburatul *Marisus* [1] ce grăbea către apus, să se verse în marele rîu *Pathisus*, care curgea de-a curmezişul tuturor afluenţilor săi şi după ce-i primea binevoitor, se vărsa în fluviul Istru, iar acesta intra în *Pontul Euxin*, îmbogăţit de belşugul de ape ce udau pămîntul roditor al Daciei.

Pe malurile verzi şi străjuite de sălcii pletoase, ce-şi aruncau umbrele subţiri în oglinda apei tremurătoare, şedeau cu undiţele în mînă o mulţime de pescari, cei mai mulţi tineri şi copii. Lîngă fiecare din ei se afla cîte un coşuleţ de răchită sau de rogoz, în care se zbăteau peştişori argintii şi mai rar cîte un crăpcean sau cîte o ştiuculiţă.

În apropierea acestui loc bun pentru pescuit, pe o înălţime, se vedea aşezarea cetăţii *Ziridava* [2], care domina întreaga vale a rîului Marisus. Ulicele erau drepte şi curate, iar casele atrăgeau privirile trecătorilor prin frumoasa lemnărie de stejar sau de tisă a faţadelor lucrate migălos cu dăltiţa în diferite chipuri care înfăţişau Soarele şi Luna, flori, vrejuri şi crenguţe cu frunze, steluţe în cinci colţuri, coroniţe şi brîuri împletite, păsări în zbor sau cocoţate pe o ramură îmbobocită, şi cîte altele, toate îmbinate cu multă trudă, din care se desprindeau luminos : căldura, dragostea şi frumuseţea sufletului acelora ce făuriseră asemenea alese podoabe de rară măiestrie ! În mijlocul cetăţii se aflau ulicele pe care găseai de

[1] *Marisus* sau Mariscus, numele dacic al rîului Mureş de astăzi.
[2] *Ziridava* — Pecica de azi din judeţul Arad.

vînzare tot ce-ţi poftea inima sau cerea nevoia gospodăriei, de la ace de cusut făcute din os, bronz sau fier, pînă la frigărui împodobite cu suporturi de bronz ! Se aflau aci : ciocane, dalte şi dăltiţe, cleşti şi tesle, lopeţi, săpălige şi hîrleţe, fierăstraie lungi şi de mînă, topoare, securi, seceri şi coase, cîrlige de undiţă şi cîte şi mai cîte altele, care-ţi treceau sau nu-ţi treceau prin minte, atît de trebuitoare unei gospodării cuprinse.

Pe alte ulicele se vindeau : căni, oale şi străchini de lut, zugrăvite cu păsări, flori şi frunze care-ţi atrăgeau privirea plină de încîntare şi nu te îndurai să pleci, pînă nu cumpărai măcar un vas.

Pe o uliţă aparte a argintarilor se găseau obiecte de bronz, aur şi argint : inele, brăţări, paftale, lănţuguri şi alte feluri de giuvaeruri de argint curat sau poleite cu aur.

Ţesăturile de lînă şi pînzeturile de in şi canabiza aveau şi ele tarabele lor de desfacere, la fel de numeroase ca şi celalalte.

Era şi firesc ca cetatea Ziridava să aibă atîta belşug de obiecte, întrucît aci se-aflau : un mare sanctuar al zeului Zalmoxis şi una din cele mai mari monetării dacice. Aci se băteau din argint drahme şi tetradrahme greceşti şi macedonene, precum şi denari romani, care circulau pe întinsul întregii Dacii. Mai mult decît atît, în prelungirea monetăriei erau mari ateliere de fabricat : sici, sulicele, platoşe şi zale, coifuri, paveze, arcuri şi săgeţi pentru oştenii regelui Burebista.

Mai erau de admirat şi casele taraboştilor, ale căpeteniilor de oşti, ale neguţătorilor. Mai toate aveau temelia durată din piatra de munte cioplită sau din granit, iar corpul, din bîrne groase de tisă, stejar afumat sau cu acoperişul din şindrilă, des şi frumos aşezată, ca să nu pătrundă ploaia, oricît de mare ar fi fost.

. . . . . .

Era pe seară, cînd spre poarta dinspre răsărit, numită *Gura apei* — pentru că pe-acolo pătrundea apa din Marisus printr-un canal de o mare lărgime — intră în cetate un tînăr călăreţ, îmbrăcat ostăşeşte şi avînd atîrnată de gît o taşcă de piele castanie.

El întrebă straja unde se află sanctuarul lui Zalmoxis și porni săgeată încotro i se spusese.

Ajungînd la destinație, ceru să fie dus de îndată la pontiful Crissus, avînd a-i înmîna un dar din partea marelui sacerdot Deceneu.

Cînd se află in fața lui Crissus, tînărul salută ostășește și scoase din tașcă un papirus pe care-l dădu preotului. Acesta, după ce-l citi, spuse încet :

— Știam că vei veni. Porumbelul a sosit cu mult înaintea ta.

Tînărul răspunse surîzînd :

— Așa procedează întotdeauna preaînaltul Deceneu ; dacă i se întîmplă ceva curierului, cel anunțat să-l caute și să-l ajute !

— Știam și aceasta, zîmbi cu bunătate Crissus. Și acum : unde e inelul ?

Tînărul căută din nou în tașcă și scoase o năframă în care era păstrat un inel de fier negru lucios-albăstrui, ars în foc. Crissus îl puse în deget cu multă bucurie și grăi :

— Ca să nu fii nedumerit, află că acest inel este un dar pe care de mult îl așteptam de la preamăritul sacerdot. E semnul lui de prețuire pentru mine. Nu toți ai noștri poartă asemenea podoabe. Și-acum să trecem la partea a doua a misiunii tale. Te văd cam tăcut, dar așa e bine. Din vorbăria multă, întotdeauna se poate desprinde ceva, oricît de puțin, care să fie împotriva ta. Spune cum te numești, ce funcție îndeplinești la Cogaionon și ce-mi poruncește marele sacerdot Deceneu ?

Dar întrebarea foarte firească a marelui preot trezi în mintea tinerească, înclinată spre șotii a oșteanului, un gînd năstrușnic și răspunse sigur de sine :

— Înalte Crissus, mă numesc Gerro, sînt fiul marelui sacerdot Deceneu și am funcția de căpitan al uneia din gărzile de la palatul măritului nostru rege Burebista !

Bătrînul rămase încremenit și abia îngăimă cu adîncă uimire :

— N-am auzit eu bine sau am înțeles greșit cumva ? ! Zici că ești fiul lui Deceneu, căpitane ? !

— Întocmai, înalte Crissus ! Dar ce e de mirare în asta ?

— Pentru că marele sacerdot nu are decît un singur fiu, rod al tinereții sale, în vîrstă de numai cincisprezece ani și care locuiește, de la nașterea lui chiar, la Alexandria [1], împreună cu mama sa !

— Se poate, încuviință Gerro, dar pe lîngă acela, mai sînt și eu !

— În sfîrșit, spuse Crissus, nevenindu-i totuși să creadă, dar necutezînd să cerceteze lucrurile mai în amănuntul lor, în sfîrșit... și care e misiunea ta ?

— La Cogaionon au ajuns zvonuri ciudate, că aci, la Ziridava, s-ar fi aciuat cîțiva oameni fără căpătîi, care dau tîrcoale monetăriei, mai cu seamă noaptea...

Crissus se-ncruntă și șopti îngrijorat :

— Nu mi-au ajuns la urechi asemenea lucruri pînă acuma.

— Nu e de mirare ; acești neisprăviți, care pesemne urmăresc ceva, nu au fost văzuți prin preajma monetăriei decît de vreo două-trei zile... Și lîngă monetărie, este știut că se află armurăria ! Iar noi, acum, spun și eu ce a spus măritul rege Burebista, punem mai mare preț pe fier, decît pe aur.

— Am înțeles tîlcul, căpitane Gerro, dar nu prea văd cam ce-ar putea să facă tîlharii ? Să fure un sac cu monede, să zicem, sau cîteva sici și sulițe ?

— Cine poate ști, înalte Crissus ? Rugămintea slăvitului Deceneu este să-l chemi aci pe căpitanul de gardă Bicaz, ca să ne cunoaștem și să stăm de vorbă împreună despre mai multe lucruri, fără să mai știe nimeni despre aceasta, bineînțeles !

. . . . . .

Clădirea monetăriei și-a atelierului de arme făceau un corp și fusese construită din grinzi puternice și blane groase de stejar afumat, întărite cu fier, pe temelie de piatră netezită din ciocan.

Ușile și ferestrele erau ferecate și, cînd se închideau, aveau prinse de-a curmezișul vergele groase de fier călit.

[1] *Alexandria* — oraș în Egipt, vestit centru de cultură și artă, întemeiat de Alexandru Macedon.

Ziua stăteau de pază, preumblîndu-se încontinuu în jurul clădirii, trei oșteni înarmați pînă-n dinți, iar noaptea aceștia erau dublați.

Cui i-ar fi trecut prin minte că s-ar putea găsi vreun nechibzuit care să aibă gînduri rele cu făurăria de monede și de arme ?

— Iată, căpitane Gerro, după cum vezi nu ducem lipsă de pază, zise sigur de sine căpitanul Bicaz, care-l plimbase pe trimisul marelui sacerdot prin toate încăperile. Și, în afară de oștenii de gardă, la o primejdie, ferească Zalmoxis, mai sar în ajutor și meșterii monetari și armurieri !

— Asta, ziua, încuviință Gerro, dar noaptea ?

— Oamenii noștri sînt pașnici și de bună credință. Și-apoi pentru ce și-ar însuși ceva ce nu-i al lor, cînd au tot ce le trebuie ? îl liniști Bicaz.

— Dar răufăcătorii pot fi străini de țară sau dintre cei care nu-i vor binele măritului Burebista !

— Într-adevăr, am auzit și eu că ar fi cîțiva nemernici, dar aceștia și-ar face de lucru mai degrabă la Argedava sau la Sarmizegetusa, unde locuiește regele timp mai îndelungat !

— Bine, căpitane Bicaz, să fie pe-a ta, ca să nu zici că sînt îndărătnic ! Totuși, mîine, dis-de-dimineață, vreau neapărat să stăm de vorbă cu toți oștenii din garda monetăriei... Am a le spune și eu cîteva cuvinte ! Așa că te rog să-i vestești încă de pe acum, cu porunca strașnică de a nu lipsi unul măcar, sub nici un motiv. Iar ca să nu-ntrerupem paza, vom ține sfatul chiar la monetărie.

Dar această întîlnire cu Bicaz și oamenii săi nu se desfășură cum plănuise căpitanul Gerro, ci cu totul altfel, așa cum lui nu i-ar fi trecut niciodată prin minte că ar putea să se-ntîmple.

. . . . . .

Gerro fu găzduit de către marele preot Crissus, chiar în camera sa. Deși tînărul căpitan nu era prea vorbăreț, totuși lui Crissus, om în vîrstă, îi plăcea să aibă lîngă el pe cineva, chiar mult mai tînăr, căruia să-i împărtășească gîndurile ce-l năpădeau, mai cu seamă, în pragul înserării.

Așa că, după ce-și minției foamea cu te miri ce — bătrînul obișnuia să mănînce puțin, seara, iar cel tînăr nu-și explica de ce nu prea are poftă de mîncare — rămaseră mai departe la masă, de vorbă, ronțăind niște alune. Dar Crissus vorbea și Gerro asculta. Poate și pentru că ținea seamă cu sfințenie de zicătoarea din bătrîni, care spunea : *„Înaintea bătrînilor să ai urechi și nu gură"* și pentru că era el tăcut din fire și nici n-avea poftă de sporovăială.

Trecuse ceva vreme la mijloc și, lucru ciudat, nu-i era somn nici unuia din ei. Gerro își dădu seama că de mult nu mai asculta ce-i spune Crissus. Deodată, un gînd aprins îi străbătu creierul ca o săgeată ascuțită. Sări în sus și spuse atît :

— Eu am plecat, înalte Crissus !

— Unde ? voi să știe bătrînul.

— La monetărie ! Doresc să-i văd cu ochii mei pe plimbăreții aceia care-și pierd vremea în puterea nopții prin fața monetăriei, să-i scutur puțin și să-i întreb de sănătate. Pe urmă cred c-o să le treacă pofta să mai dea pe-acolo !

Din cîțiva pași fu în curte. Se repezi la grajd, își luă calul care îl privi foarte mirat, se-aruncă pe spatele lui și-o porni astfel, în goană nebună, pe deșelate, spre monetărie, mînînd numai din călcîie și ținîndu-se cum putea de coama lungă a telegarului.

. . . . . .

Se înserase de-a binelea, cînd dinspre poarta cetății se văzu înaintînd cu greu o căruță trasă de o mîrțoagă ponosită. Ajunse în fața monetăriei și se opri scîrțiind jalnic. Cei doi oameni care însoțeau căruța, unul sus pe leagăn, iar altul jos, cu calul de căpăstru, începură să înjure supărați și să se căineze în gura mare :

— E, poftim, ce ne facem acum ? Roata din dreapta din spate s-a-nțepenit și-o să-ntîrziem. Ne omoară tarabostul Borno ! Dă-te jos și tu, nepricopsitule, și ajută-mă s-o dreg, ce mai stai acolo, ca un popîndău !

Omul de pe capră sări în uliță și începură amîndoi să ciocănească de zor. Doi oșteni de pază de la monetărie se opriră pentru o clipă și unul din ei întrebă :

— Dar ce-aveţi în căruţă, prieteni ?

— Ehei, ce-avem noi, aţi vrea s-aveţi şi voi, vinul cel mai bun din ţară, şi trebuie să-l ducem degrabă la tarabostul Borno să-l pună de cu noapte în gheţărie, că mîine are petrecere mare !

— Am auzit şi noi că-şi mărită fata !

— Mai bine daţi-ne o daltă şi-un raz să ridicăm puţin roata asta care ne face necazuri şi-o să vă cinstim cum se cuvine !

— Din vinul tarabostului ? ! întrebară oştenii, plescăind cu poftă.

— Din, că e tras în burdufuri mici şi n-or să se cunoască, cîteva înghiţituri acolo... Şi-apoi mai avem şi noi pentru sufletul nostru ceva într-o tărtăcuţă !

— De-i aşa, aşteptaţi o clipă. Du-te tu, Ambro, că eşti mai iute de picior şi adu ce ţi-a cerut omul. Da' întoarce-te repede să nu care cumva, înţelegi, să pice căpitanul Bicaz şi...

— Nici o grijă, el vine abia pe la miezul nopţii !

Oşteanul aduse degrabă ce i se ceruse. Cei doi căruţaşi ciocăniră puţin la roată, care se drese mai repede de cum se aşteptau şi, bucuroşi, îşi îndeplinră făgăduiala.

— Ia să vedem şi noi cam ce gust are un vin de nuntă ? Ce-i drept, e grozav ! Dă să mai trag o-nghiţitură. Numai una şi gata.

— Ar fi bine să le dăm şi la ceilalţi flăcăi să guste, să nu se supere şi să ne pîrască.

— Ai dreptate, prietene, chicoti cel ce băuse primul. Dacă sorb şi ei din tărtăcuţă n-avem nici o grijă, se cheamă că ne-am înfruptat cu toţii. Ambro, cheamă-i şi pe ceilalţi, dar repede ; apoi tu rămîi de pază, că vin şi eu îndată.

Treaba era făcută. Căruţa se-ndepărtă mai grăbită de cum venise, calul se-nvioră neaşteptat, de parcă el băuse vinul, şi toată lumea era mulţumită.

Dar iată că nu peste multă vreme pe cei şase oşteni de pază de la monetărie îi podidi un somn frate cu moartea şi, unul cîte unul,

se lăsară la pămînt, acolo unde se nimerea, adormiţi, de nu s-ar fi trezit nici dacă ar fi tăiat cineva lemne cu joagărul pe ei !

Şi din întunericul de nepătruns al nopţii, ce se lăsase ca un zăbranic negru, se iviră nişte făclii ce păreau că zboară singure prin aer şi se-ndreptară către clădirea monetăriei, unde izbucniră flăcări în mai multe părţi odată, cuprinzînd şi armurăria.

Dar, în acelaşi timp, se auziră şi strigăte puternice de : „Foc, foc, săriţi, a luat foc monetăria !" şi un călăreţ, înnebunit de groază, sări de pe cal, peste gard, în curtea monetăriei, urlînd întruna : „Foc, foc la monetărie !"

Lîngă el, parcă atunci căzut din cer, se ivi deodată căpitanul Bicaz, strigînd şi el :

— Unde sînt paznicii ? Au pierit cu toţii ? Daţi alarma ! Ah, iată-i căzuţi pe jos, dorm şi duhnesc a vin, nemernicii. Căpitane Gerro, tu eşti ?

— Eu, iată că au sosit şi oamenii de prin împrejurimi într-ajutor !

— Repede, la burdufurile cu apă ; aduceţi scările şi găleţile. Gerro, tu ia-ţi cîţiva oşteni şi pleacă în goană după tîlhari, trebuie să fie prin apropiere. Pe ceilalţi trimite-i încoace ! Ah, ah, i-au îmbătat şi-apoi au dat foc la monetărie ! Moartea li s-a tras de-aci. Bine că am venit mai devreme !

Dar, ca de multe ori, cînd te afli într-un impas, din care nu ştii cum să ieşi, te ajută întîmplarea, şi de astă dată asupra Ziridavei se abătu o ploaie cu găleata care stinse în scurtă vreme focul ce începuse să se întindă ameninţător.

Căpitanul Bicaz oftă din adînc şi spuse fericit :

— Bine că a fost numai atît. Dacă nu venea la timp ploaia aceasta binecuvîntată era prăpăd. Acum să pornim cu toţii după făptaşi.

. . . . . .

Căpitanul Bicaz îşi dăduse bine seama că somnul paznicilor nu fusese pricinuit de vin, ci de o licoare adormitoare pusă în băutură. Între timp se treziră şi cei şase oşteni, mărturisind că au sorbit doar

cîteva înghiţituri care n-ar fi putut nici să-i ameţească măcar ; şi ei bănuiau că la mijloc a fost o fiertură ce-i adormise repede. Dar vina era vină şi trebuia s-o ispăşească din greu.

Se buciumă în cele patru părţi ale cetăţii ca porţile să rămînă închise pînă la o nouă poruncă şi atît oştenii de gardă, cît şi locuitorii din împrejurimile monetăriei porniră îndîrjiţi în căutarea tîlharilor, cercetînd casă cu casă, poduri şi pivniţe, grajduri şi hambare, fiecare colţişor, oricît de neînsemnat, care i-ar fi putut adăposti pe răufăcători.

Se alcătuiră şase cete, fiecare avînd pe cîte unul din oştenii care băuseră vin de la cei doi căruţaşi, îi văzuseră la faţă şi puteau să-i recunoască. De aci pornise totul şi, deci, ei ştiau cine era capul răutăţilor.

Dar nu se găsi nici o urmă, cît de mică, a celor care fugiseră.

— Fără îndoială, rosti mîniat Gerro, că au părăsit căruţa şi calul pe undeva, în vreo curte sau uliţă mărginaşă, iar ei au pornit cu totul în altă parte, dacă nu cumva a plecat fiecare pe drumul lui !

Bicaz, care obosise colindînd cetatea cu oamenii săi, cugeta la fel. Şi, tocmai cînd se aştepta mai puţin, oşteanul de gardă, care se-nfruptase din vinul buclucaş, îl opri şi-i arătă o căruţă adăpostită într-un şopron părăginit.

— Asta e căruţa cu vin, căpitane Bicaz ! Pot să jur !

— Dar unde-o fi calul ? Să-l căutăm !

Cercetară grajdul, grădina, dar calul, nicăieri. Îl întrebară pe stăpînul casei cum de-a ajuns căruţa în şopronul lui ?

— A lăsat-o un om sărăcăcios îmbrăcat, spunea că nu-i trebuie decît calul şi c-o să se-ntoarcă s-o ia mîine de dimineaţă, cînd o să-mi plătească şi chiria pentru treaba asta !

— Aha ! Şi-ncotro a plecat omul ?

— Păi, încolo, înspre oborul de vite ! Zicea că vrea să-şi ia loc bun din noapte, ca mîine, în zori, să-şi vîndă mîrţoaga şi să-şi cumpere alt cal mai bun !

— Ţi-a spus atît de multe ? Nu ţi se părea grăbit ?

— Ba da, grăbit şi cam... neliniştit, aşa, nu ştiu cum să spun !

— Mulţămim de lămurire, prietene ! Înseamnă că omul cu calul s-a dus cu totul în altă parte. Rămîi sănătos ! Şi căpitanul Bicaz le spuse alor săi în continuare : Bănuiesc unde s-a dus acesta. Şi eu aş fi făcut la fel ! Dar unde o fi celălalt ?

Între timp, ploaia se rărise şi acum încetase cu totul. Întunericul se risipise şi începuse să se vadă binişor. Spre răsărit parcă se aprinsese zarea ; sulițe roşietice spintecau cerul, înălţîndu-se din ce în ce mai sus.

— Se crapă de ziuă, fraţilor. Lumina are să ne vină-ntr-ajutor ! Să mergem acum unul în spatele altuia, la cîţiva paşi depărtare, şi să ne pitulăm pe după garduri. Hai, drumul către monetărie ! hotărî Bicaz.

— Cum, ne-ntoarcem fără de nici o ispravă, căpitane ? murmurară oamenii.

— Isprava ne va întîmpina la capătul drumului !

. . . . . .

În partea opusă a cetăţii cerceta curţile şi casele ceata lui Gerro, care era frînt de oboseală, că el venise călare drum lung de la Cogaionon şi nu se odihnise o clipă. Abia aştepta să-şi încheie cu bine misiunea, ca să poată dormi măcar preţ de două clepsidre. La mîncare nici nu se mai gîndea. Cum îşi mişca paşii agale, scrutînd drumul înaintea sa, zări în albul dimineţii, un om cu straiele vechi şi peticite, mergînd în vîrful picioarelor şi privind cu teamă în jurul său. Gerro nu se putu abţine să nu strige, ceva îi spunea că acest om nu are conştiinţa curată :

— Stai pe loc !

Sărăntocul o luă la fugă, intră cu o iuţeală nemaipomenită în prima curte ce-i ieşise în cale şi se făcu nevăzut ; dar, spre nenorocul lui, cîinii, care nu fuseseră legaţi în lanţuri încă, săriră după el şi începură să-l latre cu înverşunare.

Într-o clipă, ceata lui Gerro se află în faţa unei cocioabe, unde se ascunsese fugarul. Dar, deodată, cîinii părăsiră uşiţa şi se năpustiră în spate, unde, pe o spărtură, se străduia să fugă acela care abia

intrase. Acum nu mai putea să dea înapoi. Căzu la pămînt și cînd se ridică se năpusti asupra lui Gerro și-l lovi cu un jungher de vînătoare în partea stîngă a pieptului. Tînărul căpitan, deși îndurerat, nu se clinti din loc, ci cu o repeziciune uimitoare, înșfăcîndu-l cu mîna dreaptă de beregată, îl zgudui cu putere. Vrăjmașul său icni o dată scurt și se prăbuși fără cunoștință.

Doi oșteni îl luară de cap și de picioare și-l legară pe spatele unui cal ; apoi ceata porni mai departe, spre monetărie.

Ajungînd aci, aflară că Bicaz dăduse de urma celui cu calul, care se crezuse mai apărat dacă își va căuta adăpost în preajma monetăriei, unde nu se gîndea c-o să-l mai caute nimeni ! Dar iată că totuși se gîndise cineva !

*

Marele preot Crissus, cînd auzi ce se-ntîmplase cu căpitanul Gerro, îi dădu de veste, alarmat, lui Deceneu, că bravul său fiu a fost rănit într-o încăierare cu tîlharii care puseseră foc la monetărie.

Marele sacerdot al întregii Dacii, foarte nedumerit de această știre, își dete seama că nu e lucru curat la mijloc și voi să se intereseze el însuși, mai îndeaproape, de toată această urîtă întîmplare, care, fără îndoială, ducea mai departe. El porni în grabă la Ziridava, dar nu călare, cum obișnuia, ci în caleașcă, pentru a fi cît mai puțin obosit cu putință. Simțea că îndată după sosire nu va avea timp de odihnă, ci va trebui să facă față într-un mod cît mai strălucit întîmplării cu focul. Dar cel dintîi lucru pe care voia să-l lămurească era povestea cu bravul său fiu, al cărui nume, Crissus, în graba sa, uitase să i-l amintească. Aceasta îi provocă două stări contradictorii : pe de-o parte îl amuza și pe de alta îl mînia. Dar puterea de a se stăpîni era mai mare decît orice altă calitate a sa.

Deci, cînd, în sfîrșit, sosi la sanctuarul din Ziridava, primele cuvinte pe care le rosti Deceneu, după salutul de rigoare, au fost acestea :

— Crissus, te rog, du-mă imediat la bravul meu fiu rănit, în încăierarea cu tîlharii, după cum m-ai anunțat tu !

Bietul Crissus pricepu de îndată, după tonul serios al marelui sacerdot, că acesta e nemulțumit și, regretînd că s-a grăbit să-i transmită știrea, îl conduse în camera unde Gerro se odihnea pe un pat de lîngă fereastră.

Cînd îl văzu, marele sacerdot întrebă :

— Acesta este ?

Peste măsură de uimit, Crissus răspunse printr-o întrebare :

— Cum, nu-l recunoști ?

Gerro se ridică anevoie în capul oaselor și abia își stăpîni un ușor surîs de șiretenie, care, însă, nu-i scăpă lui Deceneu. El întrebă cu răceală :

— De cînd ești tu fiul meu, Gerro ?

Tînărul căpitan de gardă vorbi cu o îndrăzneală și o siguranță de care se miră el însuși cel dintîi :

— Prea mărite sacerdot, de cînd mi-ai salvat viața la sanctuarul din Buridava. După cum știi, era cît pe-aci să fiu trimis la Zalmoxis înainte de vreme ! Dăruindu-mi atunci viața, cu aleasa ta mărinimie și dreaptă judecată, se cheamă că m-am născut din nou sub oblăduirea ta. Așa fiind, eu mă socotesc fiul tău și nu uit că, de-atunci, chiar tu m-ai chemat de multe ori, spunîndu-mi : fiule, fătul meu sau Gerro, fiul meu, așa că unde mi-e greșeala ?

Deceneu, din încruntat cum era, izbucni într-un hohot de rîs nestăpînit, iar Crissus îl imită.

— Ei bine, Gerro, dacă astfel vezi tu lucrurile, atunci înclin să-ți dau dreptate. Și n-aș putea să spun că nu sînt mîndru de fiul meu și de felul cum a dus el la îndeplinire prima lui misiune. Așa că, din clipa aceasta, te consider fiul meu, sperînd că n-ai să-mi dai prilejul să regret vreodată încrederea ce ți-o arăt ! Și marele sacerdot îi întinse mîna dreaptă, pe care Gerro observă un inel de fier la fel cu acela pe care-l adusese el lui Crissus.

Tînărul căpitan de oaste, adînc mișcat de întorsătura ce o luaseră lucrurile, își simți ochii scăldați în lacrimi. Făcu un efort dureros,

din pricina rănii și, ridicîndu-se cu greu în picioare, prinse mîna lui Deceneu, o sărută cu evlavie, apoi se lăsă în genunchi și grăi cu glasul sugrumat de emoție :

— Sfîntul meu părinte, ție îți datorez viața, pe care de astăzi înainte o pun la picioarele tale și simt că niciodată n-am să pot uita ce-ai făcut pentru mine, orice s-ar întîmpla !

Marele sacerdot îl ridică de jos, îl sărută pe frunte și-apoi îl strînse la piept cu dragostea pe care-o simți pentru un fiu adevărat din carnea și sîngele tău. Apoi îi spuse zîmbind :

— Fiule, datinile noastre din strămoși cer, ca la nașterea unui copil, să-i aducem acestuia daruri, mai mari sau mai mici, după puterea și starea fiecăruia ! Spune-mi, deci, ce dar ai dori să-ți fac?

— Păi acesta este cel mai mare dar ce mi l-ai fi putut face, tată ! Mai mult nu doresc nimic !

— Și totuși, eu am citit în sufletul tău că vrei să-mi ceri ceva !

Gerro ridică ochii spre Deceneu cu adîncă uimire și spuse înfiorat:

— Într-adevăr, sfîntul meu părinte, nu-ndrăznesc să te rog din suflet ceva... îngăimă tînărul.

— Ceva care simți că te-ar face fericit, nu ? îl scrută Deceneu cu privirea-i pătrunzătoare. Dar crezi tu, fiul meu, că acest căpitan Bicaz, noul tău prieten, ar fi la fel de bun pentru garda regelui, precum ești tu și ceilalți soți ai tăi, aleși de mine cu atîta grijă și străduanie ?

Gerro rămase la fel de uluit ca acum cîțiva ani, cînd marele sacerdot îl scăpase de sulițe. Deci, lui nu i se putea ascunde nimic ! Răspunse cu tărie :

— La fel de bun, părinte, mă jur pe viața mea !

— Fie, atunci, precum dorești, fiule, și fie ca această prietenie a voastră să ne aducă tuturor numai bucurii. Trimite-i vorbă lui Bicaz să vină la mine !

Crissus era adînc impresionat și el de această scenă plină de duioșie, ceea ce nu-l împiedică să reflecteze în sine : „Iată cum o glumă făcută, spontan poate, din naivitate, dar explicată cu abilitate de către un tînăr isteț, poate duce la o situație nesperată și strălucită, fiind primită de un om într-adevăr superior și cu mare spirit de pătrundere a viitorului !"

*

A doua zi, Deceneu stătu îndelung de vorbă cu cei doi falși căruțași, pe care, cu marele lui har de convingere, îi făcu să mărturisească totul : aci era mîna tarabostului Marris, care-l ura de moarte pe regele Burebista și țintea, nici mai mult, nici mai puțin, decît să-i ia locul prin orice fel de mijloace. De astă dată, urmărise să-i distrugă banii abia bătuți din argint și să-i strice în foc armele ce le făurise pentru apărarea țării. Unde se ascundea acest om pizmaș și veninos nu știau, dar făgăduiseră să afle și să-i aducă la cunoștință tot ce se va mai pune la cale.

Dar gîndul ce-l frămînta pe marele sacerdot și-l împiedica să doarmă în noaptea aceea era că nimic nu s-ar fi putut întîmpla dacă oștenii de pază n-ar fi fost ispitiți de vin.

*

Cînd Burebista află de la Deceneu despre cele întîmplate și mai cu seamă de la cine porniseră, mînia lui nu cunoscu margini.

— Trebuie să-i venim de hac acestui tîlhar de codru ! Dar, mai înainte să punem capăt unui rău care tulbură mințile oamenilor.

— Să ne gîndim la sănătatea oamenilor, care ar putea fi adînc zdruncinată. Cîte boli nu aduce necumpătarea la băutură ? ! Vatămă tot trupul și pe dinăuntru și pe dinafară, îmbătrînește înainte de vreme, scade puterile de muncă și, de foarte multe ori chiar, ia mințile omului.

Regele dădu din cap cu amărăciune :

— Am stat îndelung pe gînduri și-am tot amînat hotărîrea de-a urma sfatul tău și de-a stîrpi vița de vie, dar acum sînt nevoit s-o fac, orice s-ar întîmpla !

— Dealtfel n-am fi noi primii care am pune stavilă băuturii, Burebista, spuse Deceneu. Pe cîte am auzit și Ariovistus, regele suebilor, a venit cu strașnică opreliște a vinului pentru supușii săi, înclinați mai mult către băutură, decît către mîncare. El și-a dat

seama că vinul îi moleşea oamenii şi le mărea oboseala, împiedicîndu-i să lucreze sau să lupte cum trebuie !

— Într-adevăr, aşa este. Hotărîrea e luată. De mîine să se vestească în toată ţara porunca noastră ca toţi locuitorii, fără deosebire, oricine ar fi ei : preoţi, taraboşti, pileaţi sau ţărani să-şi stîrpească vița de vie, scoţînd-o din pămînt şi punînd-o pe foc. Cum ai spus tu cîndva, Deceneu : răul să fie smuls din rădăcină. Iar cine nu va ţine seama de aceasta şi nu va îndeplini întocmai, cu toată cinstea, dreapta noastră hotărîre, va fi pedepsit cu cea mai mare asprime !

*

Pe dealuri, pe costişe şi prin unele părţi de şes era forfotă mare. Oamenii se strînseseră în cete cu săpăligile bine ascuţite în mînă şi grăiau în şoaptă, cu teama de a nu fi auziţi cumva de vreun răuvoitor.

Lăstarele de viţă de vie se înălţau verzi-gălbioare şi pline de frăgezime pe aracii strînşi cu dragoste parcă de cîrceii puternici. Mugurii gingaşi de-abia dăduseră în floare şi răspîndeau în jur o mireasmă atît de plăcută, cum nici o altă plantă pe lume n-o are.

Vierii mergeau cu capul în pămînt, abătuţi şi ţineau săpăligile în cumpănă, mîngîind cu duioşie lujerele plăpînde ale viţei ce se răsfăţau în bătaia călduţă a soarelui de primăvară. Prin vie erau împrăştiaţi oşteni cu sulițele sprijinite pe umărul drept şi cu sica la şoldul stîng, gata să intervină în orice împrejurare.

Unul din vieri, plin de năduf, cum era şi firesc, rosti cuprins de amărăciune :

— Ce facem, fraţilor, cum o scoatem la capăt ?

— În nici un fel ! E porunca regelui şi a marelui sacerdot să smulgem viţa din rădăcină şi să-i dăm foc ? Aşa vom face !

— Da, da, iar cine îndrăzneşte s-o calce este pedepsit cu mare asprime, e trimis la ocnă să taie sare pe toată viaţa, dacă nu i se ia capul...

— Şi chiar dacă scapă cumva nepedepsit de oamenii regelui, îl urmăreşte blestemul lui Zalmoxis : praful se alege de el şi de tot neamul lui !

— Nu e de glumit ! E drept că mi se rupe inima să scot frumuseţea asta de viţă din rădăcină şi să-i dau foc, dar porunca e poruncă, mai ales că-mi dau seama că este spre binele nostru. Fumurile beţiei nu sînt bune de nimic !

— E, acuma, ce mai tura-vura, vorba lungă, sărăcia omului ! Să ne apucăm de lucru că acuşica vine seara. Hai, cu nădejde, fraţilor, şi, la urma urmei, o să le stea bine şi merilor sau caişilor pe pămîntul ăsta scormonit atît de adînc !

*

De bună seamă că nu era totul să scoţi din pămînt butucii de viţă şi să le dai foc. Mai rămînea în poloboace vin destul din anul ce abia trecuse şi mai cu seamă din anii ceilalţi. Şi vinul dacic era gustos cum nu se mai afla altul pe lume, că doar de aceea era băut cu atîta plăcere de pămînteni, dar şi de cei din ţări străine. I s-a găsit, însă, leacul, şi vinului de prisos. A fost pus în burdufuri de bivol şi-n butoaie mai mici cu doage de stejar, cepul a fost bine cetluit la vrană şi i s-a dat drumul peste hotare la greci, egipteni şi romani, iar drahmele şi denarii de argint, prinşi pe acest nectar din care le plăcea şi zeilor să se înfrupte, au fost daţi acelora de la care se luase vinul. Aşa că, în cele din urmă, toată lumea, mai de voie, mai de nevoie, trebui să fie mulţumită.

CAPITOLUL XII

ZEUL ARES ÎNDEAMNĂ LA LUPTĂ

De cînd tînărul Burebista se urcase în scaunul regesc al Daciei cursese multă apă pe Istru, cînd limpede, cînd tulbure și învolburată. Marele fluviu se strecura și acum printre malurile înverzite, tot așa ca și atunci, unduindu-se asemenea unui uriaș balaur către nemărginita întindere a *Pontului Euxin*. Valurile veneau la fel de vijelioase, sfărîmîndu-și puterea de neînchipuit în malurile răbdătoare și retrăgîndu-se înfuriate ; dar cîte nu se petrecuseră în țara cea nouă care se ridica mîndră de uriașa sa biruință, în răsăriturile de soare ce-o poleiau ca pe-o cunună de minunate podoabe ale zeilor darnici și binevoitori !

Pe cîmpii se legănau vesele în soare, la adierea molcomă a vîntului ușor, spicele de aur ale grîului, înalte cît un stat de om ; asemenea și secara, orzul, ovăzul și meiul ; în livezi, în fostele podgorii — în care se răsfățaseră pe timpuri butucii de vie — și prin grădinile însorite, acum creșteau pomi roditori, ale căror crengi se plecau, obosite de bogăția rodului : meri, peri, pruni, zarzări, caiși, piersici și gutui ; știubeie de albine erau răspîndite, asemenea unor căsuțe pentru pitici, prin toate livezile, dar și prin grădinile ce înconjurau casele ; mierea albinei de Carpați a dacilor era vestită și prețuită în întreaga Europă ; vitele frumoase și grase, oile albe, laie și plăvițe, caii sprinteni și vînjoși, păsările de casă de toate soiurile creșteau în ogrăzile îngrijite și curate ca în palmă ale gospodarilor, ce atrăgeau privirile trecătorilor prin înfățișarea lor înfloritoare. Dar aceștia nu puteau fi pizmași pe frumusețea caselor sau ogrăzilor, întrucît fiecare își putea spune acum, fără

deșartă laudă de sine : „Și gospodăria mea e la fel, dacă nu și mai frumoasă" !

Fiecare locuitor avea lîngă casă, în afara grădinii de pomi roditori și de legume, grădina de flori din care o bună parte erau plante și flori tămăduitoare. Prin staroștii satelor și ai cetăților, și prin preoți, Deceneu îi învățase pe daci cum să planteze și cum să folosească florile medicinale, pe lîngă multe alte mijloace de tămăduire grabnică a bolilor, care, din fericire, se iveau foarte rar.

Așa că, acum, grădinile găzduiau o sumedenie de flori : trandafiri, mușețel, coleandru, nalbă, odolean, păpădie, urzică, albăstrele, cicoare, gălbenele, pătlagină, sulfină, busuioc, sunătoare, salvie și cîte și mai cîte altele, toate cu rostul lor în atîtea suferințe, ce ți le aduce o stare nu tocmai mulțumitoare a sănătății, care începe să scîrțîie, cîteodată, mai cu seamă în anii neplăcuți ai bătrîneții.

Dar nu numai florile găsiseră bună primire în curțile și grădinile dacilor, ci și pomii și copacii de diferite soiuri, ale căror frunze, flori și fructe răspîndeau miresme plăcute și de multe ori ameți-toare, dar erau bune și pentru fierturi tămăduitoare de suferințe. Erau : nucul, salcîmul, dudul, salcia, socul, teiul și alți pomi și copaci la fel de folositori.

. . . . . .

Toți oamenii de bună credință erau strîns legați sufletește de cei doi mari binefăcători ai țării, cărora o singură mîhnire le umbrea bucuria de a fi ridicat Dacia la înălțimea pe deplin meritată de către harnicii săi fii : regina Getta îi dăruise regelui Burebista, la un an de la nuntă, o fiică și nu un fiu, cum dorise și așteptase dînsul atîta.

Se vorbeau multe în țară despre aceasta și anume că dacii plînseseră multă vreme, după obiceiul străvechi al lor, dar nu atît pentru că venise în lume un nou copil ce avea să se ia la trîntă cu viața, ci mai mult pentru că acesta nu era băiat.

Regele dovedise o mare stăpînire de sine. Pe masa de aur a sanctuarului de la Cogaionon, el desfăcuse copila din scutece, o ridicase în brațe de subțiori, arătînd-o mulțimii, o privise cu mare dragoste

și cu surîsul pe buze, fericit că fata nici nu plînge și nici nu se zbate, și, după ce o sărutase pe frunte, o pusese în brațele marelui sacerdot care întrebase cu vocea lui vibrantă, deși cunoștea răspunsul dinainte :

— Cum se va numi copila, mărite rege ?

— *Andra !* [1] răspunsese fără șovăire pentru cei de față Burebista. Și o voi crește ca pe-o amazoană, care să facă cinste țării a cărei credincioasă și viteză fiică va fi !

Deceneu stropi copila în creștetul capului cu apă adusă din fluviul Istru, cînd se varsă în mare, și rosti cu glasul său profund și tremurător : „Să fii fericită, Andra, și să faci cinste țării tale !"

Apoi o dete doicii și, ridicîndu-și mîinile a binecuvîntare, cîntă un imn de preamărire lui Zalmoxis, rugîndu-l pe marele zeu să reverse asupra copilei de rege toate harurile pămîntului.

Cît timp trecuse oare de atunci ! ? Zilele se alungaseră una pe alta cu o repeziciune uimitoare, anii de asemenea, iar Andra, fiica lui Burebista, se făcuse acum o fată de o rară frumusețe și gingășie, plină de sănătate și veselie, așa încît nu era femeie sau bărbat care s-o cunoască și să n-o îndrăgească !

La scurtă vreme de la această ceremonie începuseră lucrările de lărgire a sanctuarului de la Cogaionon și de zidire pe noi temelii a cetății Sarmizegetusa, ce fusese hărăzită să fie cea mai puternică dintre capitalele Daciei.

Veniseră arhitecți și lucrători greci, fiind mai pricepuți în asemenea treburi, de care se folosiseră și romanii la începutul lucrărilor lor de clădire a templelor, podurilor, viaductelor, apeductelor, palatelor, precum și a locuințelor mai modeste, chiar.

Cetatea și sanctuarul se înălțau văzînd cu ochii, spre bucuria lui Burebista și a lui Deceneu, care se aflau foarte adesea în mijlocul lucrătorilor greci și daci.

La Cogaionon totul se făcea după planurile și indicațiile marelui sacerdot, care era dăruit cu o mare pricepere și cu un gust ales în toate.

[1] *Andra* — bărbata ; în limba greacă : andros — bărbat.

Într-o zi, pe cînd Deceneu se afla acolo, împreună cu Comosicus, sosi și Burebista, condus de măicuța Savella, care tocmai îi aducea fiului său, pe o tavă de argint, un fagure proaspăt de miere și o cană cu apă rece de izvor.

La vederea regelui, toți lucrătorii se ridicară în picioare, își înclinară capetele și rămaseră astfel ca niște stane de piatră, în semn de adînc respect. Dar regele le grăi binevoitor :

— Lucrați mai departe, nu încetați. Apoi luă de braț pe Deceneu și-l întrebă :

— Astăzi ce-mi arăți mai deosebit la minunatul tău sanctuar ?

— Mărite rege, răspunse marele sacerdot, să facem o scurtă preumblare și te las să vezi singur. Apoi mă supun tuturor întrebărilor tale, care sînt sigur că astăzi vor veni cu prisosință ! Mă iartă că voi porni eu înainte ; doresc să-ți fiu călăuză !

Cercetarea noilor lucrări nu dură prea mult. În drumul de întoarcere, Burebista, surprins de cele ce văzuse, întrebă în limba egipteană, pentru a nu fi înțeles de lucrători :

— Prietene, departe de mine gîndul de a-ți cere socoteală sau de a-ți critica lucrarea ce o faci la sanctuar. E bine că te-ai gîndit ca lîngă templu să faci și un mic palat, dar răspunde-mi, rogu-te, de ce este nevoie la această într-adevăr frumoasă locuință, de trei rînduri de porți, așa de greu de urnit, și, ce mi s-a părut mai ciudat, fiecare construită altfel decît cealaltă : prima, din marmură cioplită cu dălțița ; a doua, din stejar ars în foc și ferecat, iar a treia, cea de afară, pe de-a-ntregul din fier călit ? !

Deceneu răspunse zîmbind unui gînd :

— Cînd va fi desăvîrșită Sarmizegetusa și vei locui în noua capitală, știu că cea mai mare parte a timpului tău liber ai să ți-o petreci aci, la Cogaionon, unde vom putea sta de taină mai pe-ndelete și fără să fim tulburați de nimeni, căci nimeni nu te va vedea cînd vei veni la mine, și deci, nimeni nu va ști unde te afli !

— Ai faima de mare vrăjitor, Deceneu, dar ca să mă poți face nevăzut, n-aș crede ! Cunoști cumva vreo licoare pentru aceasta ?

— Nu, rege, dar între palatul tău și aceste camere, în care ne aflăm acum, a fost săpat sub stîncă un tunel, un fel de coridor de înălțimea unui stat de om voinic, pe unde vei trece tu, cînd vei voi să vii la mine, neștiut, sau eu, la tine, de asemenea ! Nimeni nu trebuie să știe niciodată cu siguranță unde ne aflăm. E mai sănătos, mai cu seamă că noi nu avem numai prieteni !

— Bine, dar aceste trei uși ? !

— Acum n-ar fi nevoie, de bună seamă, decît de una singură, cea de fier, de afară ; dar s-ar putea să vină o vreme, cînd să fie trebuință și de celelalte două. În fața unei porți încuiate, oricît de mică și de șubredă ar fi ea, tot ești nevoit să-ți pierzi cîtăva vreme ca s-o descui tu, dacă nu ți se deschide dinlăuntru de bună voie !

— Pricep unde-ți fuge gîndul, Deceneu, dar, la o asemenea împrejurare, cred că nu se va ajunge niciodată, măcar că te știu prooroc !

— Așa nădăjduiesc și eu, dar e bine să nu uităm zicătoarea străveche : *„Paza bună trece primejdia rea“*, precum și că clipele de liniște și mulțumire nu sînt veșnice. Niciodată o cheltuială făcută pentru apărarea ta nu este zadarnică, oricît de mare ar fi. Și, după cum tu însuți spuneai cîndva, amintind de învățătura profesorului tău Antonius : *„Excesul de precauție nu e dăunător niciodată !“*

*

După mișelnica sa încercare de a pune foc monetăriei și armurăriei de la Ziridava, tarabostul Marris se dădu la fund. Nimeni nu știa despre el dacă se mai află în țară sau a fugit peste hotare, pentru a-și păzi pielea, întrucît i se cunoștea tîlhărească ispravă și era căutat pretutindeni cu înverșunare, de către oamenii lui Burebista. Dar nu era de găsit nicăieri ! Ar fi fost și greu să i se dea de urmă, căci, întocmai unui lotru, se ascunsese în munți, într-o casă clădită în mijlocul unui desiș de brazi, care o acopereau cu înălțimea lor. În apropiere trecea rîul Alutus de la care primeau cele mai mari binefaceri : apă pentru băut și scăldat, precum și pește din belșug. De la codru aveau vînat și roade. În spatele casei, pe un petec de

pămînt ce se nimerise în bătaia soarelui, făcuse grădină de flori și de legume.

Aici locuia marele vrăjmaș al regelui împreună cu fiul său Sander și cu o bătrînă care îngrijea de gospodărie. Bineînțeles că, pe lîngă aceștia, avea în preajma lui și o ceată de zece oameni bine înarmați, gata să-i aducă la îndeplinire orice poruncă.

Tarabostul Marris, bărbat între două vîrste, înalt, roșcovan la față și mereu posomorît, avea ambiția de-a ajunge regele Daciei. Pentru a-și înfăptui acest gînd, ce-l rodea ca o boală necruțătoare, ar fi fost în stare să săvîrșească orice nelegiuire.

. . . . . : : : :

Era o noapte de groază, furtuna pusese stăpînire cu totul pe muntele care vuia la bătaia vîntului înfuriat și-a ploii ce cădea cu găleata. Brazii se clătinau, lovindu-și vîrfurile unele de altele și mulți fură smulși de pe creste sau frînți și aruncați în prăpastie. Alutul mugea și el, în albia lui, înspăimîntat de asemenea vreme dușmană, gata-gata să se reverse. Fulgerele brăzdau cerul, luminîndu-l în fiecare clipă ; tunetele bubuiau întruna, făcînd un zgomot asurzitor, un trăznet căzu în apropiere, aprinzînd cel mai înalt brad al muntelui, dar focul adus din cer se stinse îndată de puterea nemaipomenită a ploii în torente.

Marris nu putu închide ochii o clipă. Se ridică din așternut, îngrozit de prăpădul ce era afară și se duse, tremurînd, în odaia fiului său. Voia să-l scoale din somn și să-și mai alunge din teamă, stînd de vorbă cu el.

Dar Sander era treaz, ședea la fereastră și privea la fulgerele care spintecau bolta întunecată fără contenire. Ploaia bătea înverșunată pe acoperiș, răpăind repede și revărsîndu-se asemenea unor rîulețe șerpuitoare.

Auzind scîrțîitul ușii, flăcăiandrul întoarse capul :

— Ce e, tată, cu tine ? N-ai somn sau te-a cuprins frica de răutatea nemaipomenită a vremii ?

— Și una și alta, băiete. Vuietul ăsta îngrozitor nu mi-a dat pas să ațipesc ! Dar tu ?

Sander răspunse cu amărăciune :

— Eu, tată, n-am putut s-adorm nu din pricina furtunii năprazнice care-i afară, ci din pricina vuietului care-i în sufletul meu !

— Ce vrei să spui ? grăi bătrînul peste fire de mirat.

— Că m-am săturat să mai stau aici, în pustietatea asta din munţi, să văd tot brazi şi fagi, vulturi şi bufniţe, să mă iau la hîrjoană cu vîntul şi ploaia sau, după vreme, cu viscolul şi zăpada, fiindcă aşa ţi-a abătut ţie !

— Dar pentru cine crezi tu, nesocotitule, că doresc s-ajung acolo unde visez s-ajung ? ! Nu ţin să fiu rege mai mult de un an, să-mi fac această ambiţie şi-apoi să te las pe tine în scaun. Cine-i de vină dacă mi-a ieşit în cale acest Burebista ? Iată că lipsa de somn mi-a adus un gînd care ne va apropia de ţelul nostru. Nimeni de la curte nu te cunoaşte, că nu te-a mai văzut nimeni de cînd aveai cîţiva ani, iar acum eşti flăcău în toată firea. Ai să te duci la Sarmizegetusa şi-ai să cauţi să intri în oastea lui Burebista, ca orice tînăr dornic de isprăvi vitejeşti. Ei au nevoie de oameni ca tine. Bineînţeles că n-ai să spui că eşti fiul meu, ci că eşti un băiat orfan, singur pe lume, care iubeşte slujba de oştean... şi ce te-i mai pricepe şi tu acolo. Eu am să-ţi dau denari mai mulţi decît îţi trebuie, să ai la tine, dar tu să te îmbraci sărăcăcios şi să te porţi cu multă băgare de seamă ; un singur cuvînt nelalocul lui te poate trăda. Să faci tot ce-ţi va sta în putinţă ca să ajungi în preajma regelui ; iar cînd va fi aceasta vom mai sta de vorbă ! Ca să nu cazi în cursă, ai să aştepţi, nu se poate să nu înceapă un război... şi-atunci, în vreo luptă, la o-nvălmăşeală sau la o vînătoare, îi faci de petrecanie lui Burebista... şi-apoi, venim noi !

— Tată, îl opri Sander pe bătrîn din turuială, te-am lăsat să vorbeşti cît ai vrut, dar de la vorbă pînă la faptă e o depărtare ca de la cer la pămînt, mai ales în povestea asta ! Eu am să plec, ca să-ţi fac pe voie, dar nu ştiu şi dacă am să izbutesc în încercarea la care mă supui !

*

Pe drumul ce ducea spre poarta dinspre răsărit a măreţei cetăţi Sarmizegetusa, mergea la pas domol un călăreţ tînăr, ca la vreo douăzeci de ani, fluierînd vesel ca un scatiu, o melodie care nu semăna cu nici un cîntec cunoscut de trecători, întrucît el îl născocise chiar atunci.

Flăcăul mergea cu capul descoperit, dar, pentru orice împrejurare, îşi avea căciula în traista de canabiza ce-i sălta pe spate în pasul liniştit al calului. Lăsase mustaţa să-i crească pe oală, cum se spunea, după obiceiul galic, ceea ce, în ciuda voioşiei lui, îi dădea o înfăţişare de tristeţe.

Altminteri era un bărbat chipeş, se ţinea drept pe cal, ochii-i erau jucăuşi şi avea în întreaga lui ţinută puţină mîndrie, care-l prindea, aşa cum îl prinde pe orice tînăr care nu întrece măsura. Şi, fără îndoială, nici una din fetele pe care le întîlnise în cale nu s-ar fi dat înapoi să se mărite cu el, dacă ar fi cerut-o de nevastă !

Dar gîndul lui zbura la alte lucruri care i se păreau în clipele acelea de mai mare însemnătate, decît însurătoarea. Şi asta, firește, pentru că nu era îndrăgostit ! El cugeta anume la cum va trebui să vorbească, să se mişte, în sfîrşit, cum să se poarte, pentru a se face cît mai plăcut cu putinţă acelora de care depindea soarta lui de aci înainte. Trebuia, cu orice preţ, să fie primit printre oştenii din trupele ce se aflau la Sarmizegetusa, şi nu în oricare, ci numai în acelea ce făceau de gardă la palatul regelui.

„Cine ar putea să mă ajute să-mi îndeplinesc acest gînd ?“ se întreba el îngrijorat. „Iată, am ajuns la poarta cetăţii, voi intra, şi eu nu ştiu încotro să mă-ndrept, la cine să mă duc mai întîi, cui să-i cer să mă primească în oştirea Sarmizegetusei ? Să mă-nfăţişez chiar regelui de-a dreptul, ar fi prea mult, dealtfel nici nu m-ar primi, pentru asta are oameni într-adins puşi să se-ngrijească de recrutarea oştenilor. Să-ncerc la marele sacerdot Deceneu, ar fi acelaşi lucru... La cine, dar, să mă duc, sfătuieşte-mă, Zalmoxis ! Ah, ce rău e să nu cunoşti pe nimeni, să n-ai nici un prieten care să te-ndrumeze, pe cineva de vîrsta ta care...“

Firul gîndurilor sale se rupse aci. Frămîntarea de pînă acum nu-i fusese zadarnică, singura idee ce se putea înfăptui îi țîșni în mintea înfierbîntată de grijă și el strigă fericit că găsise soluția : „Asta trebuie să fac !“ și îndemnă calul din călcîie să-și iuțească mersul.

. . . . . .

— Cine te-a sfătuit să vii la mine ? îl întrebă Gerro bănuitor pe tînărul care ceruse cu stăruință să-i vorbească. De ce nu te-ai adresat căpitanului Bicaz, de pildă, sau altuia dintre căpitanii oștirii noastre ?

— N-aș putea să spun ce m-a îndemnat să te caut pe tine, căpitane Gerro !

— Zici că n-ai părinți, nici rude și că ai trăit mai mult prin așezările îndepărtate de marile cetăți. Cum de-ai știut atunci de numele meu ?

— Numele tău e pe buzele tuturor de cînd marele sacerdot Deceneu, slăvită fie-i fapta, te-a smuls morții la Buridava. Apoi s-a auzit de isprăvile tale de curaj, cînd a luat foc monetăria de la Ziridava...

— Cînd s-a pus foc monetăriei, vrei să zici, îl corectă Gerro, încruntîndu-se, căci acolo a fost mîna mîrșavă a unui tarabost trădător, anume Marris, care, cîndva, mai devreme sau mai tîrziu, tot va da seama de faptele-i josnice !

La auzul acestor vorbe rostite cu înverșunare de către Gerro, flăcăul din fața lui tresări dureros și nu mai îndrăzni să spună nimic.

Căpitanul continuă cu severitate :

— Te-am întrebat adineauri de ce nu te-ai dus la căpitanul Bicaz, dar nu mi-ai răspuns.

— M-am sfiit !

— Sfioșii n-au ce căuta în oastea noastră, băiete !

— La luptă sînt altul ; pune-mă la-ncercare.

— De ce te-ai sfiit ?

— Am să-ți mărturisesc cinstit, căpitane Gerro. Se aude cum că ești fiul marelui sacerdot... și-am cugetat că tu ești mai bun

pentru mine decît căpitanul Bicaz, întrucît ai trecere la slăvitul tău părinte și mă poți ajuta să fiu primit în oastea Sarmizegetusei !

— Ce-i drept, bună socoteală ți-ai făcut ! zîmbi Gerro mai împăciuitor. Să știi, însă, că în garda măritului rege Burebista nu te pot primi. Ca să ajungi acolo, trebuie să faci mai întîi ucenicie, să dovedești pe lîngă pricepere și curaj, mult devotament.

— Asta însemnează că m-ai primit, căpitane ? strigă tînărul, săgetat de o bucurie dureroasă.

— Însemnează ; însă ai uitat să-mi spui lucrul cel mai important și aceasta trebuia s-o faci de la început : cum te numești și cine au fost părinții tăi ?

Noul oștean amuți pentru o clipă. Apoi ridică ochii spre Gerro și spuse :

— Mă numesc Burennus, iar părinții mei : Asto și Darria au pierit într-o revărsare a rîului Hierasus [1], lăsîndu-mă singur pe lume la vîrsta de zece ani !

Și pe cînd rostea convins aceste cuvinte, își spuse cu amărăciune: „N-aș fi crezut vreodată că voi putea să mint cu atîta seninătate!“

*

Simțămîntul dacilor că în văzduh plutea ceva nedeslușit, dar care le aducea o undă ușoară de neliniște se adeveri în cele din urmă.

Regele Burebista grabnic sosit la Argedava îi rugă pe toți taraboștii și capilații, marii comandanți de oști și marii preoți să vină pe cîmpul lui Ares de lîngă templu, pentru un sfat la care va lua parte și marele sacerdot Deceneu.

Era o dimineață de vară timpurie. În aerul cald pluteau tremurători funigei luați de vîntul ușor și agățați prin crengile pomilor, ce legaseră rod, sau duși pînă departe, unde ochiul, oricît de ager, nu-i mai putea prinde.

Cîmpul lui Ares era, de fapt, o grădină imensă, înconjurată de un gard de plopi ce se legănau, făcînd parcă plecăciuni de bun

[1] Hierasus — rîul Siret de astăzi, în limba dacică.

venit celor sosiţi la sfat. Frunzele lor lucioase pe faţă sclipeau argintiu în bătaia soarelui şi foşneau uşor, parcă murmurînd în şoapte rugăciuni puternicului zeu. În partea dinspre apus a cîmpului, asemenea unei ape verzi, cît cuprindeai cu ochii, se înălţa maiestuos templul lui Ares, în faţa căruia, pe un soclu construit dintr-un mare bloc de granit se arăta plină de măreţie statuia tînărului zeu al războiului, înfăţişîndu-l pe Ares în picioare, cu sica dacică în mîna dreaptă şi în stînga cu pavăza, pe faţa căreia se vedea steagul dacilor : capul de lup cu gura deschisă. Zeul, în întregime gol, avea un chip de o aleasă frumuseţe bărbătească şi era înzestrat cu o musculatură demnă de cel mai puternic gladiator.

Grădina era foarte încăpătoare, ar fi putut cuprinde peste două mii de oameni, fără să stea înghesuiţi ; dar acum părea goală, întrucît cei chemaţi pentru a-i asculta pe rege şi pe marele sacerdot nu se ridicau la mai mult de cîteva sute.

În dreapta şi în stînga aleii, ce ducea la intrarea în templu, stăteau cu lăncile în mîna dreaptă oşteni din garda regelui.

Un scîrţîit prelung de uşă neunsă de multă vreme îi făcu pe toţi să tresară şi să înceteze de îndată orice vorbă. Printre coloanele de marmură apărură doi preoţi tineri cu mîinile puse cruciş pe piept, care trecură în dreapta şi în stînga scării. După ei se iviră, la cîtva timp, siluetele impunătoare ale celor doi stăpînitori ai Daciei : regele şi marele sacerdot, îmbrăcaţi în costumele lor obişnuite de ceremonie. Ei salutară mulţimea printr-o aplecare a capului, iar cei de faţă izbucniră în urale.

După ce ovaţiile se stinseră într-o tăcere desăvîrşită, marele sacerdot grăi :

— Iubiţi prieteni, faptul că v-am rugat să veniţi aci, în grădina lui Ares, v-a făcut să înţelegeţi dintru început chiar cam despre ce va fi vorba. Dacă tînărul, frumosul şi puternicul nostru zeu este astăzi zeul războiului, nu sîntem noi de vină. Ca să mă înţelegeţi mai bine, am să vă spun foarte pe scurt povestea lui, rugîndu-vă

ca şi voi, la rîndul vostru, s-o spuneţi mai departe copiilor şi nepoţilor voştri, dar mai cu seamă acelora cu care vă duceţi munca în fiecare zi şi pe care îi aveţi în grijă.

Ca şi zeiţa *Bendis* a Lunii şi a pădurilor, pe care grecii au luat-o de la noi, numind-o *Artemis,* şi zeul *Ares* s-a născut aci, pe meleagurile strămoşilor noştri traci, prin urmare este fiu al acestor locuri pline de negrăit farmec. Dar după cum ne spune legenda, el n-a avut o naştere obişnuită. Iată cum s-au petrecut lucrurile. Într-o zi, *Junona,* zeiţa căsătoriei, se preumbla împreună cu *Flora,* zeiţa primăverii şi a florilor, pe pajiştile înflorite ale Traciei. Junona i se plîngea Florei de necredinţa soţului ei, marele Jupiter, zeul zeilor şi era foarte mîhnită că el îşi alesese copiilor săi şi alte mame. Atunci, Flora, înduioşată de suferinţele marii zeiţe, smulgînd o floare ce se legăna pe pajiştea înverzită în faţa ei, i-o întinse Junonei şi îi spuse zîmbind : „Te rog, miroase puţin această gingaşă floare... e o garofiţă sălbatică !“ Junona trase adînc în piept parfumul suav şi spuse încîntată : „Ce mireasmă dulce are !“ „Nu-i aşa ?“ îi răspunse Flora, maica tuturor florilor din lume. „Dar să vorbim peste nouă luni !“ Ce să mai vorbească ? Junona a înţeles şiretenia Florei, căci peste nouă luni, din mirosul acelei flori gingaşe, a născut, în primăvara următoare, un băiat zdravăn, tot aci, pe meleagurile noastre tracice, numai că se afla de astă dată pe crestele înalte ale munţilor împăduriţi. Noi l-am botezat Ares pe acest flăcăiaş, care, la începutul vieţii lui, a fost zeul primăverii, al renaşterii firii ! Îi plăcea să stea în mijlocul naturii, să colinde munţii şi văile, genunile şi coclaurile cele mai primejdioase. Dar, cu timpul, răutatea mare dintre oameni, mai ales a celor hrăpăreţi, l-a înrăit şi pe dînsul şi, din zeu al vegetaţiei, al primăverii şi-al agriculturii, a ajuns zeu al războiului. De la noi l-au împrumutat, cu acelaşi nume, grecii cei isteţi, buni de gură şi de poveşti frumoase, iar de la greci l-au luat romanii, care i-au spus *Marte* şi au botezat prima lună a anului lor cu numele acesta. Acum, că sîntem în preajma marelui zeu al războiului, să-l ascultăm pe re-

gele nostru Burebista care va vorbi despre lucruri mai însemnate și mai aproape de pămînt decît mine ! sfîrși Deceneu.

Regele zîmbise cu admirație tot timpul cît vorbise marele sacerdot. Cînd acesta termină scurta-i povestire, el își roti privirea ageră ca de șoim pe deasupra mulțimii de căpetenii dacice și grăi cu o tărie în glas, de i s-ar fi auzit cuvintele pînă în străfundul grădinii unde străjuiau plopii înalți ce se legănau în bătaia vîntului, ca și cînd ar fi încuviințat și ei tot ce se spunea acolo, în această măreață și însemnată zi de vară.

— Vitejii mei prieteni, eu am să vă vorbesc despre o stare de lucruri care dăinuiește de prea mult timp în țară ; o știți și voi la fel de bine ca și mine : cîteva seminții și triburi de celți s-au așezat în partea de apus și miazănoapte a Daciei. Socot că a sosit vremea să-i trimitem la urma lor. Odată cu aceasta, vom arăta lumii întregi, și mai cu seamă romanilor, că în țara noastră singurii stăpîni sîntem noi, dacii.

Am pomenit despre romani, deoarece ei sînt astăzi cea mai mare primejdie pentru țara noastră. Ne-au lăsat în pace pînă acum, fiindcă au fost prinși în alte războaie de cuceriri, în alte părți de lume, mai apropiate sau mai îndepărtate de Roma. Dar fără îndoială că se gîndesc și la noi cu multă stăruință. Deocamdată, nu se bat numai cu străinii de țara lor, ci se omoară și între dînșii : războaiele civile sînt în floare la ei. Rivalitățile între oamenii mari ai Romei, care doresc a fi singuri stăpîni pe destinele statului, sînt ca ploaia. Nici nu se sfîrșește bine cu unii, că apar alții. Tînăra lor istorie e plină de asemenea fapte. Acum se gîndesc la Dacia.

Noi, însă, trebuie să fim gata a le răspunde la orice atac și în orice împrejurare. Să-i așteptăm pe dușmani să ne calce, cînd le va veni lor bine, sau să le ieșim înainte și să-i silim a se întoarce din drum ? Cine se va mai putea întoarce, de bună seamă !

Dar noi dacii trebuie să învingem sau să murim. O cale de mijloc nu se află. A cădea prins în luptă înseamnă a deveni din om liber, sclav nefericit ! Și ce amară e robia ! Oricît de bine și de frumos

s-ar purta stăpînul tău cu tine, te asemeni mai mult animalelor decît oamenilor. Ești o rușine a vieții care te-a zămislit om ! Am la Roma, după cum știți, oamenii mei de încredere, care stau cu ochii ațintiți asupra tuturor evenimentelor și care mă vestesc la timp de orice mișcare, oricît de neînsemnată ar părea aceea. Aflu că se ridică oameni noi, dornici de mari înfăptuiri, bazate pe alte și alte cuceriri. Să fim, deci, cu ochii în patru și acolo. Dar pînă atunci să alungăm din Dacia semințiile celtice ale boiilor și tauriscilor supărători și să le arătăm tuturor cine sîntem.

Iar acum, iubiți prieteni și frați de arme, vă fac o mare și călduroasă rugăminte : cînd vă veți înapoia în orașele, cetățile și satele de unde ați venit, chemați-i pe toți locuitorii acestora și spuneți-le tot ce ați auzit astăzi de la noi. Și după aceasta, să fiți gata la chemarea noastră pe care nu vom întîrzia a v-o face. Ca să vă măresc și mai mult curajul, vă spun că de va fi nevoie vom putea să ridicăm pe picior de război o oștire mare de două sute de mii de ostași, tot unul și unul !

CAPITOLUL XIII

RAPSOZII CÎNTĂ MAREA BIRUINȚĂ

Oștile erau strînse în crîngurile și dumbrăvile din jurul cetății Argedava, așteptînd porunca de plecare. Oamenii, cuprinși de mare însuflețire, doreau să pornească la luptă cît mai degrabă, dovedind atît țării cît și lumii întregi, puterea și vitejia lor de oșteni, care nu știau ce e frica de moarte.

Dar nu numai oamenii, ci și caii arătau un mare neastîmpăr ; și ei simțeau, pesemne, că vor intra în curînd într-o aprigă încleștare, din care trebuia să iasă biruitori. Scuturau capetele, nechezînd prelung și bătînd cu copitele în pămînt plini de nerăbdare.

În vremea aceasta, în curtea palatului de la Argedava, în fața porții larg deschise, stăteau de vorbă trei bărbați, care se stăpîneau din răsputeri să nu arate adevăratele simțăminte ce-i frămîntau în acele clipe grele : regele Burebista, marele sacerdot Deceneu și tînărul preot Comosicus. La o depărtare de cîțiva pași, trei tineri ostași stăteau de vorbă, așteptînd semnalul de plecare cu multă nerăbdare.

— Nu, nu, Deceneu, grăi regele cu hotărîre, această rugăminte nu ți-o pot îndeplini. Regina Getta este prea slabă, iar socrul meu, prea bătrîn, ca să apese pe umerii lor atîta grea răspundere. Singurul om ce mă poate înlocui ești tu, mult mai de folos aci, decît pe cîmpul de bătaie ! Și-apoi, ești marele sacerdot !

— Cîndva, dacă îți amintești, ți-am spus că sînt și ostaș ! grăi Deceneu apăsat și oarecum nemulțumit.

— Nu vreau să-ți pui în primejdie viața. Dacă mi se va întîmpla vreo nenorocire în luptă, vei rămîne tu. Dar dacă ni se întîmplă ceva rău amîndurora, ce se va alege din toată strădania noastră

de pînă acum ? Lupii, ascunși în vizuini, vor ieși la iveală și vor distruge totul în calea lor.

Deceneu tăcu o clipă ; apoi zise :

— Atunci, cel puțin îngăduie-i lui Comosicus să fie tot timpul lîngă tine. E preot, dar și el este, în același timp, și ostaș ! Să fie căpetenia triumvirilor mei, cum i-am numit eu pe cei trei prieteni : Gerro, Bicaz și Burrenus.

— Asta, da ! încuviință Burebista și-i întinse mîna lui Comosicus, care se grăbi să i-o sărute cu smerenie.

În aceeași clipă chiar, se ivi în cadrul porții o arătare care parcă se desprinsese din Iliada lui Homer : pe un cal uriaș, un om uriaș, rîzînd cu o veselie molipsitoare, ca de-o mare poznă !

— Nici nu se putea să pic mai la timp ! strigă dînsul. Bine v-am găsit !

Cei trei prieteni îl priviră nedumeriți. Burebista se încruntă o clipă, apoi izbucni și el în rîs, înaintînd spre uriaș cu brațele deschise.

— Pillotus, ce e cu tine, omule ?

Noul sosit, cu toată marea lui greutate, sări sprinten din șa, ca un tînăr oștean de douăzeci de ani.

— Mărite rege, adu-ți aminte ce ți-am spus, cînd ne-am despărțit, acum nu mai știu cîte sute de ani ? E ?

— Că mă voi trezi cu tine, taman atunci cînd vei socoti tu că am nevoie de ajutorul tău !

— Și iată că m-am ținut de cuvînt ! Cînd am aflat că vei purta războiu cu celții, mi-am zis : „Acum, într-adevăr, e de tine, Pillotus ! Lasă neguțătoria pe seama nevesti-ti și a lui fiu-tu și du-te mai degrabă la Rebis“, iartă-mă, rogu-te, mărite rege, că ți-am spus ca pe timpuri !

— Spune-mi cum îți place, Pillotus, sîntem prea buni prieteni, am trecut împreună prin multe greutăți, în care tu ți-ai primejduit viața pentru mine. Într-adevăr că ai sosit la timp și ești cum nu se poate de bine venit. Tu și Comosicus, aci de față, veți lupta lîngă mine.

Apoi, Burebista îi spuse lui Deceneu :

— Iubite prietene, acest vajnic ostaș, ce-l ai în față, este faimosul hangiu Pillotus, care mi-a fost de atîta folos la întoarcerea mea în Dacia.

— Mi-am dat seama de îndată ! răspunse zîmbind cu multă bunăvoință marele sacerdot către Pillotus, care, cu firească sfială, făcu o plecăciune caraghioasă pentru un uriaș ca el, încît cei trei de dinaintea lui pufniră în rîs fără să vrea. Dar totul trecu nebăgat în seamă, căci tocmai atunci ieșiră din palat : regina Getta, tînăra principesă Andra, socrul regelui, Zarris, și bătrîna Savella.

Burebista se întoarse cu fața la ei și spuse cu duioșie, îmbrățișîndu-i pe rînd și rămînînd un timp mai îndelungat cu Andra :

— Vă las cu bine, dragele mele și iubite tată, iar pe tine, măicuță Savella, te rog să-i ții loc de mamă reginei ; ea și-a pierdut-o din fragedă copilărie ! Ție, scumpe Deceneu, cel mai înțelept dintre înțelepții lumii de azi, nu cutez a-ți da sfaturi. Iar tuturor vă fac urarea cea mai fierbinte, care mă însuflețește în clipa de față : „Să ne vedem sănătoși și plini de voie bună !“

Marele sacerdot Deceneu ridică amîndouă mîinile a binecuvîntare asupra celor ce urmau să plece și rosti cu multă căldură și convingere :

— Mergeți cu bine ; fiți pe deplin încredințați că vă veți întoarce biruitori și nevătămați !

Dar tînărul ostaș Burrenus, făcîndu-și de lucru cu o curea la frîul calului, întîrzie puțin, ca s-o vadă mai bine pe frumoasa principesă Andra, care-l fermecase de-a binelea și care, după ce-l privi o frîntură de clipă numai, își plecă ochii, îmbujorîndu-se brusc.

*

Iscoadele trimise din timp de către regele Burebista sosiseră cu vești bune : vrăjmașii se aflau strînși către Istrul mijlociu și se simțeau ca la ei acasă ; n-aveau de gînd să părăsească aceste ținuturi atît de frumoase și de bogate, așa cum ei nu mai întîlniseră altele, pînă atunci în cale.

Armia dacilor sosise de două zile în apropiere de malurile înalte ale marelui fluviu și se adăpostise în dîmburile dese de stejari și ulmi ce se aflau din belșug prin acele locuri. Pe lîngă oștenii obișnuiți ai marilor cetăți, cu căpeteniile lor, se mai aflau plugarii și păstorii, care sosiseră aproape cam în același timp cu toții, la chemarea regelui Burebista. Aceștia din urmă veniseră cu niște arme de luptă foarte ciudate : bîte, ghioage și ciomege groase și noduroase, de care nu voiseră să se despartă pentru nimic în lume, spunînd că o moacă de-a lor face prăpăd la bătaie cît cinci sici ostășești laolaltă.

Regele veni în mijlocul păstorilor, cercetîndu-i cu privirea de la unul la altul, cu gînd să-și găsească prietenii de la stînă, dar nu-i trebui prea mult, că auzi un glas gros strigînd cu tărie :

— Aici sîntem, mărite rege, dacă pe noi ne cauți !

— Ei, moș Thorus, spuse Burebista bucuros, bine ați venit !

Bătrînul ieși dintre păstori, urmat de o ceată de șapte bărbați ca șapte brazi, care-l uimiră pe rege cu înfățișarea lor arătoasă, și grăi rîzînd :

— Ăștia-s feciorii mei, toți baci, și ăștilalți, arătă el cu mîna cetele din spate, sînt oierii lor, precum și cei de la stînile de prin munții din jur !

— Să fiți sănătoși, dragii mei prieteni, că mare bucurie mi-ați făcut ! răspunse Burebista, trecînd pe deasupra lor o privire de dragoste părintească.

— Încă nu pe cea mai mare, slăvite stăpîne, îi întoarse vorba moș Thorus, aceea va veni în timpul bătăliei !

. . . . . .

Bine ascunși printre copacii tineri sau cățărați pe coline, dacii puteau să vadă în depărtare toate mișcările trupelor vrăjmașe. Coifurile de bronz, zalele și, mai cu seamă, scuturile celților străluceau de-ți luau ochii, în bătaia soarelui arzător de vară. Iar valurile învolburate ale Istrului veneau repezi de-ai fi zis că între malurile lui înverzite se strecoară cu o iuțeală uimitoare un balaur cu solzii : aci, albaștri ; aci, argintii !

Regele, privind forfota din tabăra dușmană, căzu puțin pe gînduri și spuse către Comosicus și Pillotus, care-i erau în dreapta și în stînga, așa că-l auziră destul de bine și „*triumvirii*“ de care vorbise, la plecare, Deceneu :

— Celții nu cunoșteau intențiile mele de luptă. E vădit că au aflat de pregătirile noastre la timp... și iată că s-au pregătit și ei să ne întîmpine așa cum se cuvine. Fără îndoială că printre noi se află un neprieten !

— Dacă nu mai mulți, rege ! spuse Pillotus, încruntîndu-se cu dezgust. Dar trebuie să-mi pice mie unul în labă ; ce-o să pățească, o să spună și morților.

La aceste cuvinte, Burrenus tresări și, ca să-și ascundă tulburarea ce-l cuprinsese, începu să tușească.

— Faptul că nu ne atacă, deși ne găsim față în față de două zile, continuă Burebista, însemnează că nu se prea simt stăpîni pe puterile lor.

Pillotus începu să rîdă :

— E, celții sînt oameni cît se poate de cuviincioși, rege, își cunosc lungul nasului și așteaptă să-i întrebăm, ca să ne răspundă !

Dar nici nu sfîrșise bine de rostit aceste cuvinte, cînd dinspre crîngul din apropiere se auziră rîsete și mai groase și mai ascuțite. Erau ostașii daci care glumeau cu femeile ce-i însoțiseră pe unii din bărbați, ca să-i îngrijească și să-i mai ajute la pregătirea hranei, pînă vor intra în luptă ; apoi să le oblojească rănile.

Pillotus, mare iubitor de znoave și povești, își ridică sprîncenele-i stufoase surîzînd și porni degrabă spre crîng :

— Mă duc să văd ce se-ntîmplă acolo !

Cînd ajunse, petrecerea era în toi. Pe iarba moale și mătăsoasă fusese așternută o pînză pe care se aflau opt pîini mari de grîu tăiate în cîte patru bucăți, dar nedesfăcute, cîteva străchini cu sare pisată mărunt și bărdace de lut cu apă proaspătă de la izvorul din apropiere. De jur împrejurul pînzei, pe iarbă, pe buturugi sau

pietroaie erau așezați oștenii și femeile ale căror rîsete se auziseră pînă-n depărtare !

— Voie bună, prieteni, le ură Pillotus, așa-i urarea, dar văd că nu-i nevoie de ea, că aveți destulă ! Vorba e cum stați cu mîncarea ?

— Iacă stăm, răspunse o femeie tînără, bălană, cu ochii albaștri și cu obraji ca două mere pîrguite. Stăteam bine pînă ai venit tu, dar dac-o să te-așezi la masă cu noi, o să stăm rău !

— De ce ? se prefăcu a nu-nțelege uriașul.

— Păi tu nu te saturi nici c-un miel întreg... și-atunci nouă, ăstora mai prizăriți, ce ne mai rămîne de mîncat ?

Rîsete sănătoase acoperiră cele din urmă cuvinte ale femeii. Cei din jur îi ținură hangul.

— Are dreptate, dada. Ce ne facem ?

— Dar veniți-vă în fire, oameni buni, îi liniști Pillotus, că eu n-am venit pentru mîncare aci ; voiam numai să iau și eu parte la veselia voastră.

Deodată, din apropiere se auziră niște pocnete puternice, venite aproape unul după altul. Atunci, dada Marra îi puse mîna pe umăr lui Pillotus și-i spuse cu gingășie :

— Hai, voinice, așază-te cu noi la masă, că tu ai să duci greul bătăliei. Auzi, mieii s-au fript, ne-au dat de veste. Poftim, rogu-te, adineauri am glumit, cred că ți-ai dat seama !

— Bineînțeles, zîmbi uriașul.

Se așezară cu toții la masă și-ncepură să-nfulece din hălcile de miel tăvălite în mujdei pișcător la limbă. Și tot neastîmpărata de Marra începu vorba :

— O să fie grea lupta, ce credeți, vitejilor ?

— Oricît de grea va fi, răspunse Pillotus, noi trebuie să-nvingem, chiar de-am rămîne schilozi pe viață sau morți pe cîmpul de bătaie !

— Nici vorbă că așa veți face ; altminteri ați păți și voi ca oștenii regelui Oroles de pe timpuri !

— Dar ce-au pățit oștenii lui Oroles ? întrebară toți cei de față.

— Se poate, voi bărbaţi, şi încă oşteni, să nu ştiţi, iar eu, o biată femeie de rînd, să cunosc povestea asta, care dă de gîndit ?

— Ci spune-o odată şi nu ne mai fierbe fără apă !

— Ascultaţi dară cum s-au petrecut lucrurile. Regele Oroles al dacilor a pornit cu război împotriva bastarnilor. Pe vremea aceea, dacii, îmbuibaţi de trai bun şi uşor, se cam delăsaseră, uitaseră să se bată cum trebuie şi se ţineau mai mult de petreceri, unde beau de mama focului, pe întrecute. Aşa că, în lupta ce-au avut-o cu vrăjmaşii, au fost bătuţi crunt şi alungaţi ruşinos. Bietul rege Oroles, care era un mare viteaz şi un om de nădejde, nu mai scotea capul în lume de supărare. Nu mai mînca şi nu mai dormea, din pricina zbuciumului ce-i chinuia tot trupul. Şi iată că într-una din nopţile lui de nesomn s-a gîndit să le dea oştenilor săi învinşi o pedeapsă aspră, care să-i facă să se căiască amar, dar să-i şi ajute să iasă din starea ruşinoasă în care se aflau.

Şi Oroles le-a dat să îndeplinească două strașnice porunci, pe care, dacă nu le respectau întocmai, răspundeau cu viaţa !

— Ce porunci ? nu se putu abţine să-ntrebe Pillotus.

— Cea dintîi, răspunse Marra, zîmbind bucuroasă că povestea ei este ascultată cu atîta luare-aminte, cea dintîi a fost asta : cînd se vor culca să-şi aşeze capul în locul picioarelor ; iar a doua, şi aci femeia se opri puţin, rîzînd ca de-o poznă bună, să facă ei toate treburile din gospodărie, pe care, altminteri, obişnuiau să le facă soţiile. Adică : bărbaţii să-şi spele şi să-şi cîrpească rufele şi straiele, să gătească bucatele, să spele vasele în care au mîncat şi, de bună seamă, să îngrijească şi de copii.

— Tii, grozavă pedeapsă, ce-i drept ! se minunară bărbaţii.

— Într-adevăr, grozavă ! Dar asemenea lucruri, fără îndoială, nu puteau fi deloc pe placul mîndrilor daci. Firește că un timp, cred eu, foarte scurt, au fost nevoiţi să aducă la îndeplinire toate aceste treburi femeieşti, pentru a respecta strașnica poruncă a regelui, care, pe bună dreptate, se dovedise atît de aspru. Şi, într-o bună zi, nemaiputînd îndura umilinţa, se duseră la Oroles şi-l rugară cu lacrimile-n ochi să le ridice ruşinoasa pedeapsă şi să-i pună la

încercare, ducîndu-i de îndată la luptă împotriva aceloraşi duşmani, bastarnii.

Regele, înduioşat că-i vede în asemenea stare, le ascultă rugămintea... şi, de astă dată, dacii se dovediră a fi nişte oşteni de o mare vitejie, aşa cum nu se mai întîlniseră alţii pe acele vremuri! sfîrşi Marra frumoasa ei istorisire.

Cei de faţă rămaseră tăcuţi. Apoi Pillotus grăi cu tărie :

— Nu staţi pe gînduri, oşteni, vă spun eu că noi vom învinge de la prima luptă ! Să-mi radeţi barba şi să mă tundeţi ca pe-un roman, de n-o fi aşa !

. . . . . .

Înainte de a se ivi zorii zilei hotărîte pentru pornirea la atac, regele Burebista îşi strînse într-un mare luminiş oştenii şi le grăi:

— Multiubiţii mei tovarăşi de arme, iată că a sosit şi ziua cea mare cînd ne vom încleşta cu celţii. Nu vreau să vă amăgesc : lupta cu ei nu va fi deloc uşoară. Sînt toţi bărbaţi destoinici şi de aleasă vitejie, s-o ştiţi bine ! Regele *Critasiros* al lor şi-a ales pentru această bătălie cele mai viteze seminţii celtice : pe boii şi pe taurisci, care sînt cei mai grozavi războinici ai neamului lor. Dar şi eu îmi cunosc bine oamenii, căci altminteri nu m-aş fi încumetat să-i duc împotriva acestor viteji vrăjmaşi ai Daciei. Eu ştiu că din lupta dîrză ne vom întoarce biruitori şi nevătămaţi, aşa cum ne-a încredinţat marele sacerdot Deceneu, care cunoaşte viitorul ca nimeni altul pe lume. Lupta noastră este dreaptă : voim să-i alungăm pe cotropitorii pămîntului sfînt al Daciei, din ţara noastră strîns unită şi liberă.

Mergem împreună la război pentru prima oară. Şi voi sînteţi nu numai cei mai viteji oşteni ce se află pe lume, dar şi cei mai bine pregătiţi ; aveţi şi cele mai bune arme. Toate acestea vorbesc numai despre biruinţa voastră desăvîrşită asupra vrăjmaşilor.

Vom porni la atac, acum, de îndată, înainte de revărsatul zorilor, cînd se îngînă noaptea cu ziua. Călăreţii, înainte, în goana mare. Cît dăm noi lupta, vor avea timp să ne ajungă şi pedestraşii, care vor isprăvi ce-am început noi ! Să nu cadă nimeni prins în

luptă ! Nimic nu e mai rău ca viața în robie ! Și dacă am fost ales să fiu în timp de pace în fruntea voastră, voi fi, de asemenea, în frunte, și la război.

*

Cîmpia largă și înverzită a Istrului duduia de copitele repezite cu putere ale cailor ce porniseră într-o goană nebună. Văzduhul, cuprins pînă atunci de o liniște bolnavă, ce prevestea furtuna, începu să vuiască asemenea unui viscol năpraznic. Puful căpșoarelor de păpădie se înălța cu repeziciune în aer, lăsîndu-se apoi ușor, alene, de parcă ar fi fost fulgi de zăpadă, duși de o adiere prietenă, pentru ca, în apropierea pămîntului, să fie izgoniți în dreapta și în stînga de vîntul uscat ce se stîrnise din senin.

La asemenea neașteptată și neobișnuită năvală pentru ei, boii și tauriscii rămaseră încremeniți. Sîngele le îngheța în vine și vlaga li se scurse din mîini și din picioare ; se simțeau amețiți ca niște oameni beți, fără să fi pus strop de vin în gură.

Dar regele lor, Critasiros, își păstră cumpătul, iar curajul nu-l părăsi o clipă : doar nu se întîmplase nimic pînă acum ! E drept că nici el, în multele sale ciocniri cu vrăjmașii, nu mai văzuse asemenea vijelie stîrnită de oșteni, dar nu căzuse încă nici un om de-al lui. Atunci ? ! Pentru ce, oare, această încremenire, ca în fața unei spaime ce, de astă dată, nu-și avea rost ? ! Trase de la brîu vestita sabie celtică cu două tăișuri și strigă cu o putere, de parcă ar fi primit cea mai îngrozitoare și dureroasă rană :

— Înainte, după mine !

Boii și tauriscii se reculeseră și porniră către norul ce venea împotrivă-le și care avea să-i învăluie în curînd. Băteau cu călcîiele în burțile cailor, abia putînd să-și țină sulițele în mîini. Dar, cînd ajunseră la numai zece pași de oștenii daci, aceștia, ca la o poruncă din văzduh, se desfăcură cu o neașteptată iuțeală în două șiruri, luînd-o la dreapta și la stînga și lăsînd între ei un mare gol, în care intrară, ca duși de vînt, vrăjmașii cuprinși de nedumerire.

Dacii strînseră zăbalele pînă la sînge, strunindu-și caii, care se ridicară pe picioarele de dinapoi, se întoarseră brusc și o luară îndărăt. Apoi, înconjurîndu-i pe boii și tauriscii, începură să-i lovească din toate părțile cu o iuțeală înspăimîntătoare.

La asemenea iscusință de luptă a dacilor nu se așteptau vrăjmașii. Încurajați de strigătele de îndemn ale regelui Critasiros și ale generalilor săi, ei căutară să facă totul spre a scăpa din încleștare. Toți se gîndeau cu groaza în suflet că clipele lor sînt numărate și scrîșneau dinții furioși, gîndind : „Ce falangă macedoneană, ce legiune romană ? ! Să fi poftit aceia să lupte cu dacii, să-i vedem cum ar fi scos-o la capăt ? !“

În vremea aceasta, dacii, cu Burebista în frunte, făceau minuni de vitejie. Boii și tauriscii cădeau în dreapta și în stînga, asemenea spicelor retezate de seceră. Uriașul Pillotus era înfiorător. La urletele lui înspăimîntătoare, boii mureau de groază înainte de a fi fost loviți. Și aceeași groază le inspira și înfiorătorul șuierat ca de furtună al capului de lup, faimosul steag al dacilor, ce era purtat cu mîndrie de luptători.

În încleștare, Burebista, văzîndu-l pe Comosicus cum luptă de aprig în stînga lui, îi strigă :

— Prea bine, Comosicus, viteazule !

Pillotus, care era lîngă el, prefăcîndu-se gelos, urlă :

— Dar de micul Pillotus ce zici ?

— Pe tine te știu ! Înainte, să nu mai rămînă unul !

— Aci le săpăm mormintele !

La o mică depărtare, în spatele acestora, făceau un prăpăd asemănător *„triumvirii“* lui Deceneu : Gerro, Bicaz și Burennus și n-ai fi putut spune care din ei este cel mai viteaz.

Dar cei care au stîrnit o adevărată groază printre vrăjmași au fost oierii. Bîtele se învîrteau cu o iuțeală amețitoare în mîinile lor mari și noduroase, asemeni unor rădăcini bătrîne de copac, pocnind numai în capetele celților care se prăbușeau însîngerați.

. . . . . .

Dar iată că atenția lui Burebista fu atrasă de un oștean celt care se deosebea dintre ceilalți ca înfățișare și vitejie. Și se părea că toți din jurul lui îi poartă o mare grijă. Regele dac strigă, arătîndu-le alor săi cu mîna într-acolo :

— Pillotus, Comosicus și voi, triumvirii, vedeți pîlcul din stînga ? Cred că este Critasiros cu oamenii lui ! Pe ei ! Acoperiți-mă și lăsați-mi drumul liber ! Liber ! strigă el, oștenilor săi.

Dacii căutară să-i facă loc cît mai repede. Caii se înv ălmășeau, nechezau și cădeau, frîngîndu-și picioarele sub ei. Mulți oșteni își aruncau scuturile și sulițele, prinzînd în mînă numai spada, ca să poată lupta mai ușor. Aveau răni sîngerînde îngrozitoare pe fața ciopîrțită, desfigurată, brațele tăiate, umerii sfîrtecați, sîngele curgea șiroaie, era o priveliște înspăimîntătoare, cum nici în visele cele mai pline de groază nu ți s-ar fi arătat !

Spadele se încrucișau cu pocnete surde și sclipiri ca de fulgere scurte ; cînd cădeau pe capete, brațe sau umeri, se auzea un zgomot sec și cel lovit se prăbușea de pe cal, ca să nu se mai ridice niciodată; căci, chiar dacă rana ce-o primise nu era aducătoare de moarte, îl călcau caii în picioare și-l striveau cu copitele, făcîndu-l zob.

Dar, deodată, ca picați din văzduh, în fața regelui Critasiros și alor săi, ce-i stăteau într-apărare, se iviseră de năpraznă trei bărbați, care-i încremeniră : cel din stînga, un flăcăiandru subțirel, dar vînjos, și cel din dreapta, un uriaș cît trei oameni voinici laolaltă, îl aveau în mijlocul lor pe un bărbat vînjos, între două vîrste, care călărea ridicat din șa, cu sica încovoiată ca un arc încordat, gata de atac. Ochii lui negri și pătrunzători aruncau fulgere înspăimîntătoare de mînie și întreaga lui înfățișare era aceea a unui zeu neîndurător al răzbunării.

— Critasiros ! strigă el cu glas cutremurător.

Atunci, arătosul oștean celt din mijlocul cetei tresări și se îndreptă repede în șa, ridicînd cu iuțeală spada.

Atît îi fu de-ajuns regelui dac, că se năpusti ca fulgerul asupra regelui celt și-l păli cu o putere de neînchipuit în dreapta grumazului. Critasiros se prăbuși însîngerat pe gîtul calului, care începu să necheze furios, încercînd să iasă din încleștarea în care se afla !

*

Dar cu această îngrozitoare ciocnire, luptele nu se terminară. Odată cu căderea nopții, oștenii din ambele tabere se traseră de-o parte și de alta, ca să-și îngroape morții și să-și oblojească rănile.

Ziua următoare, Burebista o hotărî pentru odihnă. A treia zi, însă, porni din nou după boii și tauriscii care mai rămăseseră zdraveni și părăsiseră cîmpul de luptă, fugind adînc îndurerați și plini de groază, de-a lungul Istrului mijlociu, către apus.

*

Răsunetul fulgerătoarei biruințe a dacilor asupra boiilor și a tauriscilor ajunse cu iuțeala vîntului la Roma. Străzile, pînă atunci deșarte, ca întotdeauna în timpul după-amiezei, erau acum înțesate de oameni care gesticulau agitați și vorbeau cu spaimă în glas, fără să se înțeleagă unii pe alții. Cuvintele ce se auzeau foarte des, în această împrejurare, erau : „dacii, Burebista, învingători, boii și tauriscii, Critasiros, șterși de pe fața pămîntului, mare pericol pentru Roma !“

Niciodată nu mai fusese atîta animație în marea cetate. Coloane nesfîrșite de oameni, ca la un semn din necunoscut, se îndreptau, vociferînd, din ce în ce mai puternic, către un anumit loc și acesta era cîmpul lui Marte, ce se afla în vestul Romei.

Erau bărbați în puterea vîrstei și tineri ; foarte puțini bătrîni puteau să țină pasul cu aceștia. Glasurile lor se auzeau ca un zgomot îndepărtat făcut de talazurile nestăpînite ale mării înfuriate ; iar cîteodată păreau și asemenea ropotului unei ploi puternice, purtate de vîntul vuitor.

Veneau dinspre *„Poarta Triumfală“*, trecînd pe malul drept al Tibrului, pe lîngă frumoasele livezi de pomi fructiferi ale lui Quinctius, respirînd cu nesaț aerul curat din această fericită parte

a orașului și gîndindu-se cu tristețe și amărăciune la ce s-ar putea întîmpla cu aceste faimoase grădini, dacă Roma ar fi prădată !

Treceau cu nepăsare acum pe lîngă circul lui Flaminius, amintindu-și că, în luptele de gladiatori, cei mai puternici și curajoși luptători erau cei din neamul tracilor : geții și dacii ; și nici unul dintre romani n-ar fi dorit să-i vadă vreodată luptînd pe străzile Romei, în postură de dușmani !

În sfîrșit, după ce grupurile venite din diferite părți ale cetății trecură, unii de Via Flamina, Casa Publică și Porticul lui Metelus, iar alții de șantierele navale de pe Tibru, ajunseră în fața cîmpului lui Marte, care era o întindere imensă de verdeață, aproape cît a treia parte din Roma.

Marele altar, ridicat în onoarea multveneratului zeu al războiului, doar alți oameni mai înclinați către certuri interne și lupte în afară, ca romanii, nu se aflau pe lume, părea o căsuță neînsemnată, față de imensitatea cîmpiei ce se întindea dinaintea ochilor uimiți ai privitorilor !

Era firesc ca printre miile de cetățeni sosiți, ca la un gînd, aci în cîmpul lui Marte, din toate marginile Romei, să fie nu numai oameni de rînd, înfricați sau nu de apropierea unei invazii dacice, sub conducerea vijeliosului rege Burebista, ci și bărbați de seamă ai cetății : consuli, tribuni ai poporului, generali cu faimă, senatori, înțelepți, profesori, toți interesați să afle pulsul mulțimii, al cetățenilor ; fie aceștia aristocrați sau populari, căci, în definitiv, ei îi aduseseră la putere, îi mențineau sau îi dădeau la o parte din calea lor, ca pe niște zdrențe netrebuitoare.

Așa se făcea că, la această mare adunare, pe care n-o convocase nimeni, ci se iscase de la sine, așa cum, de multe ori, în miezul unei liniști apăsătoare, se stîrnește un vînt tăios din senin sau o ploaie dușmănoasă ce-ți prăpădește, cu grindina ei neașteptată, toată truda de o vară întreagă, se aflau, însuflețind diferite cete, mulți bărbați de vază : cunoscuți, stimați și admirați de cetățeni, care abia așteptau să le audă cuvîntul în această împrejurare îngrijorătoare, stîrnită de un zvon adus din văzduh !

Și tocmai unul din cei mai cinstiți, curajoși și de nădejde fii ai Romei, *Cato cel tînăr*, vestitul tribun al poporului, rosti într-un moment de firească îngrijorare, următoarele cuvinte : *„Ferească zeii atotputernici ca nu cumva să se abată dacii și asupra noastră, Roma să cadă în stăpînirea lor, iar eu să mă mai aflu viu în cetate !“*

Dar, cu toată marea mulțime, ce năpădise vastul cîmp al lui Marte, acesta nu se umplu nici pe sfert.

— Totuși, remarcă un bărbat tînăr încă, arătos, în putere, de o mare eleganță și distincție, înfrigurarea ce i-a cuprins pe cetățenii Romei este pe jumătatea aceleia de dinaintea unui război ce ar bate la ușă !

Atunci se auzi în spatele lui un glas puternic și plăcut :

— Și totuși, *Cezar* [1], este semnificativ faptul că te afli și tu printre noi și nu pot nega că aceasta ne bucură !

Fără să se întoarcă, întrucît cunoscuse glasul, Cezar răspunse zîmbind :

— După cum și pe mine mă bucură, *Cicero* [2], faptul că ești lîngă noi. Aceasta denotă că iei parte din plin, ca întotdeauna, dealtfel, trebuie să recunosc, la grijile Republicii Romane !

— L-ai auzit pe Cato mai adineauri ? întrebă Cicero cu poftă de vorbă.

— Cu urechile mele, nu ! Însă am auzit de la alții ce se zice că ar fi spus, răspunse Cezar malițios.

— Și ? N-ai nimic de adăugat ?

— Într-un fel, nu, dragul meu Cicero !

— Adică ?

— Scumpe amice, Cato ne dă a-nțelege că nu știe ce gînduri are regele Burebista al dacilor. Și așa este ! Nimeni nu știe, după părerea mea, nici chiar Burebista însuși ! Ce-a făcut altceva Cato, decît și-a exprimat o îngrijorare, care, de fapt, trebuie să fie a noastră, a tuturor !

— Și mai cu seamă, bănuiesc, Cezar, a ta !

[1] Cezar — mare bărbat politic, general și scriitor roman (100—44 î.e.n.).
[2] Cicero — mare orator, scriitor, filozof și om politic roman (106—43 î.e.n.).

Curajosul consul nu se putu abține să zîmbească :

— Da, ai dreptate, Cicero ! Asta mă duce cu gîndul înapoi cam cu trei sute de ani și-mi amintește că cetatea Romei a mai trecut prin clipe de restriște, ce s-ar putea să se repete. Că, în cele din urmă, am învins și am ieșit cu fața curată din toate încercările, ca întotdeauna, pînă acum, e bine ; dar la fel de bine este și să nu uităm nimic din greutățile ce ne-au încercat și ar fi putut să ne distrugă !

— Nu pot decît să te aprob întru totul, conveni Cicero.

— Adu-ți aminte de bătălia de la rîulețul Allia, cu galii, care i-au înspăimîntat pe oștenii noștri cu înfățișarea lor de sălbatici. Apoi, de intrarea lor în Roma. E adevărat că au găsit porțile deschise de bună voie, totuși, în cele din urmă, tot au ars Roma. Și-apoi cît aur au luat romanilor, ca să plece, și ce vorbe grele a rostit comandantul lor *Brennus,* cînd ne-au furat aurul : *„vae victis !“* [1]. Strămunii noștri i-au învins pe gali în cele din urmă. Dar puterea și mîndria noastră de romani nu îngăduie să se mai repete asemenea fapte ce nu se potrivesc cu demnitatea unui mare și viteaz popor de cuceritori cum e al nostru !

— Într-adevăr, Cezar ! Admit și admir cuvintele tale, dar ce e de făcut ?

— Mă frămîntă, amice Cicero, două mari gînduri ce nu-mi dau pace de multă vreme... și aceste gînduri le-aș traduce prin două mari războaie care ar aduce liniștea și prosperitatea Romei în cel mai înalt grad. M-ar tenta să am ocazia de a scrie două cărți : prima, *„De bello gallico“* [2], și a doua *„De bello dacico“* [3].

— De ce în această ordine : întîi galii și pe urmă dacii ? voi să afle Cicero.

— De fapt, atît Gallia, cît și Dacia sînt cam la fel de întinse și de bogate. Însă trebuie să termin întîi cu Gallia, care ne este și vecină și din care chiar stăpînim o mică parte ; apoi va veni rîndul Daciei, care este mai îndepărtată și stă neclintită strajă răsăritului.

[1] Vai de cei învinși, în latinește.
[2] De bello gallico — Despre războiul galic (lb. lat.).
[3] De bello dacico — Despre războiul dacic (lb. lat.).

— Dar dacă dacii, îl întrerupse Cicero, nu fără puțină ironie, în goana lor nebună după boii și tauriscii, vor trece prin Roma, acum chiar, fără să te mai aștepte pe tine, Cezar, să pornești mai tîrziu război împotriva lor și să se lase învinși pentru a-ți da prilejul să-ți scrii cartea, ce se va întîmpla, oare ? !

— Intuiția mea de războinic îmi spune că Burebista este un general prea isteț și un om de stat prea iscusit, ca să se avînte atît de departe de Dacia. Și-apoi ce să găsească el la Roma, acum, în afară de glorie ? Aur, argint, altfel de bogății ? Dacia este plină de acestea și locuitorii ei nu duc lipsă de nimic. Pe urmă, interesele lui îl cheamă în apropierea țării. Așa că, după credința mea, din partea dacilor, vom avea liniște încă multă vreme !

— Da, Cezar, încuviință Cicero, de astă dată cu malițiozitate de-a binelea, planurile tale trandafirii sînt nespus de frumoase și chiar convingătoare ; a mai rămas un singur lucru însă, foarte puțin important în aparență : să-ți încredințeze Senatul ție aceste două războaie cu galii și cu dacii !

— Într-adevăr, Cicero, surîse Cezar, dar natura, în marea ei bunăvoință, m-a înzestrat cu două alese calități, ce, pentru unii, cu vederi strîmte, ar putea fi considerate două mari defecte : am o răbdare de fier și știu să aștept momentul potrivit pentru orice acțiune, indiferent de natura ei !

Cei din jurul lui Cezar și Cicero, luați pentru cîteva momente de valurile repezi ale cuvintelor acestora, uitară marea grijă ce-i apăsa și începură să surîdă amuzați. Iar Cato cel tînăr, care între timp se apropiase de ei și le auzise, fără să vrea, dialogul, le spuse :

— Scumpi concetățeni, ce mare păcat pentru republica romană că două capete atît de luminate ca ale voastre nu vor să se unească și să colaboreze pentru interesele ei !

. . . . . .

Pe cînd cei trei mari bărbați ai Romei se întreceau în discuții ce la prima vedere ar fi părut ușoare, dar, din care se desprindeau, totuși, multe învățături, deodată mulțimea strînsă în cîmpul înver-

zit al lui Marte, începu să freamăte uşor, ca la adierea unui vînt călduţ şi prielnic de primăvară.

Dar freamătul acesta era o undă gingaşă de uşurare. O veste bună, ce venise pe neaşteptate, la fel de repede cum venise acum cîteva ceasuri vestea cea rea, se aşternu pe deasupra capetelor lor înfierbîntate de grijă şi de soare, întocmai unor stropi răcoritori de ploaie binefăcătoare şi aducătoare de linişte. Toţi începură să respire uşuraţi şi dacă nu le-ar fi fost ruşine, socotind acesta un gest prea copilăresc, după încordarea ce aproape îi sufocase pînă atunci, s-ar fi strîns în braţe şi ar fi chiuit de bucurie.

Vestea cea mare şi neaşteptată era că regele Burebista îi lăsase pe celţii rămaşi în luptă să fugă unde or vedea cu ochii, iar dacii se întorseseră spre răsărit, către ţara lor, avînd, pesemne, alte treburi mai însemnate de îndeplinit, decît să urmărească nişte învinşi.

*

Cînd mulţimea de cetăţeni romani, ce se adunase atît de grăbită în cîmpul lui Marte, se înapoia acum în grupuri de cîte trei-patru, discutînd în linişte, aproape de ieşire, întîmplarea, care, de multe ori, se ţine de pozne neaşteptate, îi făcu să se întîlnească pe mai mulţi bărbaţi de diferite vîrste şi meşteşuguri, foarte deosebite unele de altele, care erau, totuşi, buni prieteni şi a căror minte era frămîntată de aceleaşi gînduri : profesorul de Retorică Antonius Gnipho, grădinarul Marcellus, de la templul lui Esculap, şi cei trei argintari ai lui Rebis, bijutierul de odinioară !

Ei îşi surîseră de departe cu adînc înţeles şi se despărţiră, fără să-şi spună o vorbă, apucînd fiecare pe altă cale, pentru a ajunge acasă, măcar că primii doi aveau acelaşi drum de întoarcere.

*

În sala cea mare de primire a oaspeţilor străini de la palatul din Argedava avea loc banchetul strălucitei biruinţe a dacilor asupra boiilor şi tauriscilor.

Ca la atîtea multe alte obiceiuri ale dacilor, înrădăcinate de veacuri, şi de astă dată, cei doi mari prieteni ; regele Burebista şi marele sacerdot Deceneu, amîndoi la un gînd, hotărîseră o schimbare şi anume că pot lua parte la ospăţul victoriei şi femeile, nu numai bărbaţii.

Deceneu spusese pe bună dreptate :

— Pînă acum, această opreliştе îşi avea un rost : cînd era vița de vie în ţară, iar bărbaţii, la petreceri, uneori beau vin peste măsură şi începeau să cînte fel de fel de cîntece sau să vorbească vrute şi nevrute, rostind de foarte multe ori cuvinte nelalocul lor, ce nu se făcea să fie auzite de urechiuşele gingaşe ale femeilor. Dar acum, cînd se bea apă proaspătă de izvor sau cel mult cidru şi sirop de fructe, iar minţile tuturor sînt limpezi, cine ar putea să aibă o purtare nepotrivită faţă de soţiile lor ?

Aşa că la masa cea lungă şi lată, frumos acoperită cu pînză, se aflau, pe lîngă taraboştii, generalii şi ceilalţi nobili daci, şi soţiile acestora, tare bucuroase de onoarea ce li se făcea. În cele două capete de cinste ale mesei, căci se hotărîseră să fie două, nu unul, ca de obicei, stăteau, la cel dinspre răsărit : regele Burebista, cu regina Getta, principesa Andra, tarabostul Zarris şi fostul hangiu Pillotus, ridicat dinainte de război la rangul de căpitan de oaste, iar la capul dinspre apus se aşezase : marele sacerdot Deceneu, măicuţa Savella, pontiful Comosicus, precum şi triumvirii, cel din urmă, Burrenus, primit la ospăţ datorită rugăminţii lui Gerro, întrucît luptase ca un adevărat viteaz. Lîngă ei îşi avea locul şi baciul Thorus, care, împreună cu fiii săi, făcuse minuni de vitejie în luptă !

În părţile laterale, se aflau ceilalţi oaspeţi. Printre aceştia, în capul mesei la care stătea regele se afla şi un oaspete de onoare, bun prieten al lui Burebista, şi anume grecul *Acornion,* sol al cetăţii greceşti Dionysopolis, însemnat port la Pontul Euxin şi protejat de regele dac.

Acornion venise cu daruri alese atît pentru rege, regină şi principesă, cît şi pentru marele sacerdot şi alţi bărbaţi de seamă ai

Daciei, taraboşti şi generali. El de-abia aştepta să se ridice şi să vorbească, aducînd laude, pe deplin meritate, regelui pentru marea sa izbîndă asupra cotropitorilor Daciei.

Ca să-i arate lui Acornion aleasa cinste de care se bucură în faţa sa şi a dacilor, Burebista îl aşezase în dreapta, vorbindu-i tot timpul cu multă bunăvoinţă şi ascultîndu-l, de asemenea, cu deosebit interes.

Masa fu simplă, aşa cum se obişnuiseră dacii de veacuri. Mîncări erau destule, din belşug, dar pregătite fără arta pe care o puneau grecii şi romanii în a înfăţişa mesenilor felurimi de bucate alese, care să-ţi ia mai mult ochii, decît să-i priască stomacului. La început se aduseră, în nişte talere mari de argint, mămăligă aburindă de mei şi tălereşe cu bulzuri mari de unt şi de brînză ţinute în coajă de brad. Alăturea se răsfăţau pe talgere de bronz ouă mari, răscoapte, de găină şi de raţă, după gustul fiecăruia. Apoi, tot în talgere de argint, friptură de purcel înăbuşită în usturoi, saramură de crap în usturoi şi cocoşi de un an, la frigare. Pentru cei sătui de mămăligă se aduseseră pîini mari, rotunde, de grîu, coapte la ţest. Iar ca dulciuri, faguri de miere cu mireasmă de tei, atunci scoase din ştiubeie.

Numai cu băutura nu se puteau lăuda gazdele : apa de rîu sau de fîntînă şi siropurile de fructe nu erau chiar pe placul tuturor.

După friptura de purcel cu usturoi pişcător la limbă, Burebista se aplecă spre Acornion şi-i spuse destul de tărişor, aşa ca să audă şi cei din jur :

— Cred, preacinstite Acornion, că pentru gustul tău subţire, deprins cu vinurile grase greceşti, s-ar fi potrivit acum mai bine zeama de struguri ; dar legea e lege, nu numai pentru localnici, ci şi pentru oaspeţi !

Dar solul grec, vechi, iscusit şi bogat neguţător în cetatea Dionysopolis, nu degeaba fusese trimis ambasador la daci de către concetăţenii săi. Era un bărbat înzestrat cu multă isteţime şi răspunse neted, fără să se tulbure cîtuşi de puţin :

— Mărite rege, ca să-ţi spun cinstit, chiar dacă mi-ai fi dat cel mai bun vin ce se află pe lume, tot n-aş fi putut să-l beau, deoarece nu-mi dă voie sănătatea, care cam scîrţîie de la o vreme. Şi chiar dacă mi-ar fi îngăduit şi sănătatea şi medicii, tot n-aş fi băut, cunoscînd prea bine legile Daciei şi înţelegînd să le respect şi eu întru totul !

Burebista surîse şi-l bătu pe umăr cu prietenie, spunîndu-i :

— Mă aşteptam la acest răspuns din partea ta, iubite şi isteţe Acornion. Îmi place iscusinţa ta şi a neamului ales din care faci parte ; şi dacă nu ţi-aş cunoaşte stirpea, aş fi convins că te tragi chiar din vestitul *Odisseu*. Atît de mult îmi place cum ştii să porţi convorbirile, încît am de gînd să-ţi încredinţez o solie către cineva care este acum unul din cei mai de seamă şi mai viteji bărbaţi ai lumii.

Acornion sărută mîna regelui şi grăi molcom :

— Deşi curiozitatea mă îndeamnă, mărite rege, să te întreb care din cei trei oameni mari de stat, în acelaşi timp şi mari viteji, bine cunoscuţi mie, este acela la care te gîndeşti, mă stăpînesc şi aştept cu răbdare ziua cînd mă vei chema să-mi încredinţezi solia ce mă cinsteşte mai mult ca orice altă demnitate din viaţa mea de pînă acum !

. . . . . .

Se apropia sfîrşitul marelui ospăţ. Cîntăreţii daci din citeră şi din gură, demni urmaşi ai celui mai vestit cîntăreţ al lumii, Orfeu, se întrecuseră atît în stihurile făcute ad-hoc pentru această mare sărbătoare, cît şi în melodiile războinice sau duioase, toate mult plăcute la auz.

Oaspeţii, mari iubitori de muzică, erau încîntaţi şi nu se mai săturau să-i asculte pe cei care-i delectaseră pînă atunci, cînd, la un semn al marelui sacerdot, pătrunseră în sală doi flăcăi, la care abia le mijea mustăcioara, îmbrăcaţi în vestminte albe preoţeşti. Unul avea în mînă un papirus, iar celălalt, o citeră.

Deceneu se ridică în picioare și arătîndu-i pe cei doi tineri înalți, frumoși, plini de vigoare și prospețime, cu pletele căzute pe umeri, rosti cu glas pătrunzător :

— Mărite rege și cinstiți oaspeți, acești doi tineri pe nume Dorius și Grenno, pe care-i vedeți în fața voastră, sînt doi mînuitori de stihuri și cîntăreți, crescuți sub a mea grijă în marele sanctuar de la Cogaionon. Dar ei sînt, în același timp, și buni oșteni : este destul să vă spun că de pregătirea lor s-a îngrijit îndeaproape înțeleptul și viteazul pontif Comosicus, aci de față, care îmi este și nepot. Inspirați de mărețele fapte de arme ale marelui și viteazului nostru rege, precum și ale oștenilor săi, cei doi cîntăreți Dorius și Grenno au compus împreună stihurile și melodia unui cîntec ce s-ar putea să facă parte cîndva dintr-o epopee închinată mărețului nostru rege Burebista. Să le dăm cuvenita ascultare !

Oaspeții care, pînă atunci, păstraseră o tăcere ca în templu, reținîndu-și parcă și răsuflarea, izbucniră deodată în aplauze.

Cei doi tineri cîntăreți se îmbujorară la față de emoție, mai cu seamă că atunci îl vedeau pe regele Burebista pentru prima oară în viața lor.

Cînd se făcu liniște desăvîrșită, Dorius își plimbă degetele-i delicate pe strunele citerei, făcînd cîteva acorduri de început ; apoi Grenno începu să recite cu voce plină de vigoare :

„Nebiruit, Burebista, lovea în dușmanii prădalnici,
Celții cădeau seceraţi, dați Morții, în dreapta și-n stînga,
Vaiete lungi s-auzeau pîn-la cer pe cîmpia în sînge ;
Gol împrejuru-i făcea cu-a lui sică pe calu-i în spume,
Nici nu-ndrăzneau înapoi a privi în goana nebună !
Regii străvechi ai bravilor traci se-adunaseră-ntr-unul,
Ares părea, feciorașul din flori al frumoasei Junona,
Zeu între zeii viteji și de soi ai pămîntului dacic...“

Dar Burebista, furat de melopeea eroică, nu mai era atent la cîntecul rapsodului. Privind pe fereastra larg deschisă la stelele ce sclipeau în depărtări, asemenea unor briliante, în noaptea întunecoasă, ce ascundea taine de nepătruns pentru mintea omenească, regele biruitor rămăsese la un vers care-i plăcuse mai mult decît toate : *„Regii străvechi ai bravilor traci se-adunaseră-ntr-unul !“* și căzu pe gînduri, înfiorat ca niciodată pînă acum de dragostea puternică ce-o simțea pentru țară, cugetînd : „Am izbutit eu, oare, să adun în mine virtuțile străvechilor regi ai acestui binecuvîntat pămînt, și voi izbuti mai departe să fac tot ce mi-am pus în minte pentru Dacia, spre a o ridica, așa cum merită cu prisosință, în fruntea celorlalte țări ale lumii ?“

CAPITOLUL XIV

VECHII PRIETENI NU-ȘI DEZMINT IUBIREA

Marcellus nici nu aşteptă să se înfigă bine barca în ţărmul nisipos al Tibrului, că, sumeţindu-şi poalele togei, sări sprinten pe mal şi-i strigă luntraşului din mers :

— Aşteaptă aci, Claudius, căci va veni îndată ucenicul meu Camilus, cu marfă proaspătă pentru piaţa de legume. Îţi va plăti el amîndouă drumurile !

— Prea bine, stăpîne, îl voi aştepta şi, dacă mă va găsi aţipit, că asta e boala mea, să mă trezească, dîndu-mi pe la nas un trandafir !

Marcellus zîmbi şi-i răspunse glumeţ, cum era el de obicei :

— Dar ce-ai zice, mai bine de-o *„urtica dioica“*, înflorită, Claudius ? Lasă că ţi-ar gîdila nările într-un mod foarte plăcut, dar ţi-ar face bine şi la reumatismul de care te plîngi !

— Nu, urzică vie, nu, stăpîne ! Nu o suport decît fiartă, stropită cu ulei, lămîie şi usturoi pisat cu sare, dacă nu e hrean !

Grădinarul lui Esculap nu auzi ce mai bodogănea Claudius, căci se îndepărtase în grabă. Cum ajunse în spatele templului, îl strigă pe Camilus care se înfăţişă îndată.

— M-a căutat cineva, Camilus ?

— Nimeni, stăpîne, răspunse ucenicul. Farmaciştii şi medicii vin mai spre seară. Şi, astăzi, pesemne că s-or fi dus şi ei, ca mai toată lumea, pe cîmpul lui Marte, înfricoşaţi de marea izbîndă a lui Burebista ! Ce-aş mai fi mers şi eu !

— Ei, n-are de ce să-ţi pară rău, că n-a fost cine ştie ce ! Am să-ţi povestesc eu, cînd ai să te întorci. Acum ia-ţi coşurile cu cîteva

flori şi mazăre, ca şi cum te-ai duce în piaţa de legume, repede-te la profesorul Antonius Gnipho şi la meşterul Brazis de la argintărie şi spune-le că pentru *„rosa canina“* [1] şi *„valeriana officinalis“* [2] îi rog să poftească mîine, dis-de-dimineaţă, aci, la grădină, ca să şi le culeagă ei singuri, proaspete, pe alese !

— Am înţeles, stăpîne !

— Iar pentru pierde-vară acela de Claudius, te rog, taie tu un trandafir roşu cu tije lungă ; dacă îl găseşti în braţele lui *Morfeu* [3], trece-i-l pe la nas de vreo cîteva ori ; şi dacă tot nu se trezeşte, atunci mîngîie-l cu ghimpii, ca să simtă. Şi plăteşte-i pentru barcă tot ce i se cuvine !

. . . . . .

Cînd a doua zi, în zori, Brazis argintarul veni la templul lui Esculap, îl găsi pe profesorul Antonius în grădina cu flori medicinale, stînd de vorbă cu Marcellus, care îşi făcea de lucru cu o săpăligă în mînă la rădăcina unei tufe de *„majorana hortensis“* [4].

— După cîte am aflat şi eu de la Tullius, bătrînul grădinar, tocmai spunea Marcellus, această folositoare plantă a fost adusă la noi tocmai din Egipt şi s-a prins bine, ca atîtea şi atîtea altele ! Dar iată că a sosit şi argintarul după măceş şi odolean.

— Mă închin cu toată cinstea ! zise cu voce tare Brazis.

— Bună dimineaţa şi fii bine venit, prietene ! îi răspunseră cei doi. Iar Marcellus adăugă, văzîndu-şi mai departe de lucru :

— Putem sta foarte bine de vorbă aci ; nu ne aude nimeni. Cei doi pontifi ai templului sînt surzi, sau poate fac pe surzii ; oricum nu putem fi auziţi ! Bănuiţi, cred, pentru ce v-am rugat să veniţi la templul lui Esculap. Dacă ne-am fi întîlnit la magistrul Antonius sau chiar la argintărie, ar fi dat puţin de bănuit acelora ai căror ochi sînt aţintiţi pretutindeni, acolo unde te aştepţi mai puţin. În Roma mişună o sumedenie de iscoade care, de cele mai multe

[1] Rosa canina — măceş.
[2] Valeriana officinalis — odolean.
[3] Morfeu — zeul somnului.
[4] Majorana hortensis — măghiran.

ori, vin cu tot felul de născociri, ca să-şi justifice denarii plătiţi de patronii lor ! Aţi auzit, cred, tot ce s-a vorbit ieri seara, la adunarea poporului din cîmpul lui Marte ? !

— Am auzit şi nu mi-a venit să cred, răspunse Antonius, oftînd. Dar îţi mărturisesc cinstit, Marcellus, deşi am aflat că-i eşti devotat lui Rebis, nu ştiu cît să vorbesc de liber în faţa ta ; eu sînt gal, Brazis este dac, dar tu eşti roman şi eu nu aş putea să jur că îţi cunosc sentimentele prea bine !

— Cam acelaşi lucru voiam să-l spun şi eu, zise Brazis, sfărîmînd cu vîrful sandalei un bulgăre de pămînt.

Marcellus îşi continuă lucrul la rădăcina măghiranului şi, fără să se oprească, ridică, pentru o clipă doar, ochii asupra celor doi oaspeţi ai săi, spunînd simplu, ca şi cum ar fi vorbit despre însuşirile plantei de care îngrijea :

— Grăiţi cu mine, ca şi cum aş fi şi eu gal. Şi mai aflaţi acum că un strămoş de-al meu, gal, îndrăgostit de o sabină, a rămas aci din timpul lui Brennus.

— Mi-am dat seama, zise Antonius, că pe romani îi atrag mult cele două ţări foarte bogate : Gallia şi Dacia. Şi că, după spusele generalului Cezar, ar avea intenţia să le cucerească, începînd cu Gallia. Sînt convins, după cum îl cunosc eu pe Cezar, care mi-a fost discipol la retorică şi filozofie, că o va face, mai devreme sau mai tîrziu. Şi vă rog să mă credeţi că nu mă gîndesc cum voi fi eu privit ca gal, cînd ţara mea de baştină va fi provincie romană, ci mă gîndesc cum voi privi eu, ca gal, cucerirea patriei mele, locuind mai departe la Roma, pe pămîntul duşman mie ? Cred că nu voi putea suporta asemenea umilire ! M-ar fi bucurat nespus ca aceste două mari ţări să fie prietene. Cu Gallia Narbonensis, limba de pămînt, cucerită de romani, mai demult, mă obişnuisem. Dar întreaga Gallie ? Şi cine să voiască această cucerire ? Chiar discipolul meu, Cezar ? Mă dezgustă şi parcă-mi vine să mă pedepsesc, deşi n-am nici o vină !

— Atunci, multonorate magistre, mă înţelegi perfect şi pe mine, grăi Marcellus, ridicîndu-se şi privindu-l în ochi pe Antonius. Şi

odată cu mine şi pe Brazis şi dacii lui. Cred că tot ce s-a vorbit ieri, seara, pe cîmpul lui Marte, trebuie adus neîntîrziat la cunoştinţa lui Rebis. Odată ce un gînd ţi-a străbătut mintea, nu mai e mult pînă la înfăptuirea lui. Şi, de ce să n-o recunoaştem, iuţeala în aducerea la îndeplinire a planurilor este una din marile însuşiri ale romanilor ! Tărăgăneala, amînarea n-au făcut niciodată parte din arsenalul lor de luptă. Avem de învăţat de la ei, dar fiind inamicii noştri trebuie să-i înfruntăm. De aceea sîntem aci, împreună, ca să hotărîm ce avem de făcut deocamdată ! Deocamdată, repet ! Rebis ştie totul despre mine, de aceea, printre altele, am devenit, cu timpul, buni prieteni. Acelaşi motiv a fost şi cu tine, preaiubite magistre : printre multe altele l-a atras şi faptul că eşti gal !

— Vorba e : ce facem ? îi întrerupse Brazis. Povestea aceasta nu suferă amînare. Rebis trebuie să cunoască totul în cele mai mici amănunte şi de porumbei nu ne putem folosi în această împrejurare. Cum procedăm ?

Marcellus spuse brusc :

— Pînă mă duc să iau din casă măceşul şi odoleanul, mai gîndiţi-vă la ce avem de făcut ; eu am să procedez la fel ; de multe ori ideea ce-ţi vine în ultima clipă, după ce ai vînturat cîteva, este cea mai bună şi pe aceasta trebuie s-o aduci la îndeplinire !

*

Gerro, Bicaz şi Burrenus, sau *„triumvirii daci“*, cum îi plăcea lui Deceneu să-i numească, făcuseră mari isprăvi de vitejie în lupta cu boii şi tauriscii, şi n-ar fi putut spune nimeni care din ei s-a bătut mai bine.

Burrenus se ţinuse tare, mersese tot timpul în pas cu cei doi căpitani, făcuse prăpăd asemenea lor, în dreapta şi-n stînga, abia către sfîrşitul luptei începuse să simtă oboseala, îl cuprinsese o ameţeală uşoară care parcă-l îndemna la somn, dar se scuturase de ea ca de foc, o năduşeală fierbinte îl năpădise prin toate mădularele ; pornise din nou cu şi mai mare avînt, întrebîndu-se îngrijorat în

vîrtejul luptei : „Oare o fi băgat de seamă cineva această slăbiciune a mea de-o clipă ?“

Îi invidia fără dușmănie pe Gerro și Bicaz, spunîndu-și : „Și, totuși, trebuie să recunosc că ei, oricum, îmi sînt superiori. Eu mă simțeam sfîrșit, deși n-am dovedit-o, iar ei doi parcă erau gata să înceapă altă luptă ! Dar e și firesc : ei se află în oștire de-atîta vreme, pe cînd eu n-am împlinit un an măcar ! Mi-am pierdut vremea prin coclaurile munților, la vînătoare, la pescuit, sau i-am ținut tatii de urît în singurătatea lui atît de apăsătoare pentru amîndoi. Abia acum simt că trăiesc o viață plină de bucurii ce merită într-adevăr a fi trăită ! Cum am să ies din greul impas în care mă găsesc : să aduc la îndeplinire dorința nesăbuită a tatii și să ajut la pieirea unui om pentru care nu simt nici o dușmănie, ba dimpotrivă ! Ah, ce îngrozitoare sînt cîteodată căile întortocheate ale vieții ! Să ai în față drumul larg, drept, neted, și să fii nevoit, totuși, să apuci pe unul șerpuit și plin de noroi care te poa'e duce în fundul genunii !

. . . . . .

În vremea aceasta, pe cînd Burrenus era năpădit de atîtea gînduri amare ce-i tulburau liniștea și-i fărîmițau bucuria victoriei în luptă, Deceneu stătea de vorbă cu Gerro și Bicaz, în grădina cu flori de la Cogaionon. Marele sarcerdot ținea în mîna dreaptă o frumoasă cană de lut pictată cu frunze de stejar și ghindă. Se oprea la fiecare floare și-o uda cu multă grijă, mîngîind-o cu privirea și cu vorba :

— Fiecăreia îi dau numai atît cît socot eu că-i trebuie, nici prea puțin nu e bine, dar nici prea mult, că îi vatămă rădăcina, le spuse el celor doi tineri prieteni care se uitau la Deceneu cu dragoste fiească, urmărindu-i fiece mișcare plină de gingășie și delicatețe femeiască ! Cînd sînt singur, continuă frumosul bătrîn, le vorbesc ca unor ființe, le întreb ce mai fac, cum se simt ; le aduc laude, cînd le dă cîte-un boboc sau cînd înfloresc... și adesea le aud răspunsurile pline de sfială, purtate de adierea dulce a vîntului către mine ! E răgazul cel mai plăcut din timpul zilei ce mi-l dă-

ruiesc, după munca mea nu tocmai ușoară, care rămîne, de cele mai multe ori, necunoscută ! Dar voi n-ați venit la mine ca să-mi ascultați sporovăiala asupra florilor ! Ia s-aud ce doriți ?

Bicaz se uită la Gerro, ca și cum ar fi vrut să-i spună că cel mai potrivit ar fi să vorbească el, ca fiu al marelui sacerdot.

Așa că Gerro grăi :

— Tată, am venit să te rog ceva pentru Burrenus ! și tăcu.

— Fiule, știi că-mi plac întotdeauna lucrurile lămurite. Ce vrei să spui cu „să mă rogi ceva pentru Burrenus“ ? Te-a rugat el să intervii la mine ? Spune : ce ?

— Să fie primit în garda măritului rege Burebista. A luptat cu aceeași dîrzenie și curaj ca și noi, lîngă noi, așa că l-am văzut tot timpul, n-a avut o clipă de șovăială...

— Am auzit, răspunse Deceneu și îmi pare rău că... și se opri brusc

— De ce-ți pare rău, tată ? voi să știe Gerro îngrijorat.

— Că nu l-am văzut eu cu ochii mei cum a luptat ! suspină zîmbind marele sacerdot.

— Am înțeles, pentru că atunci ai fi luat și tu parte la luptă. Dar primejdia era prea mare, tată, au căzut foarte mulți !

— Dar eu n-aș fi putut cădea, dragul meu băiat, în primul rînd pentru că aș fi fost în mijlocul vostru, al triumvirilor și m-ați fi apărat voi, așa precum l-au apărat pe rege Comosicus și Pillotus.

— Cu prețul vieții noastre, tată, să fii încredințat de aceasta, strigă Gerro cu lacrimi în ochi, punîndu-și dreapta pe inimă.

— O știu cu prisosință, dragul meu. Spune-i prietenului vostru că măritul rege Burebista, mulțumit de felul cum Burrenus și-a făcut datoria pe cîmpul de luptă, îl va ridica la rangul de căpitan în garda palatului !

— Tată ! spuse Gerro, de astă dată în șoaptă, uimit și amețit de bucurie. Căzu în genunchi și-i sărută mîna lui Deceneu cu nesfîrșită dragoste. Cum de ai știut ce voiam să te rog ? !

Marele sacerdot îl mîngîie pe cap și vorbi către amîndoi căpitanii :

— Să nu luați numaidecît în rău ceea ce am să vă spun acum și nici să nu deveniți suspicioși. Dar să fiți cu ochii-n patru la orice mișcare a lui Burrenus și pînă nu veți avea din parte-i o dovadă sigură de sinceritate absolută să nu-i acordați încrederea voastră totală. „Și nu uitați ce i-a spus regelui profesorul său. Antonius : „Excesul de precauție nu e dăunător niciodată !"

. . . . . .

Cînd Gerro și Bicaz îi spuseră lui Burrenus de marea bunăvoință ce i-o arătase regele, drept răsplată pentru vitejia lui, noul căpitan își cuprinse fața în mîini și izbucni într-un hohot de plîns sfîșietor.

Cei doi se uitară uluiți unul la celălalt și Gerro-i spuse-n șoaptă prietenului său :

— Ce să-nțelegem din toată povestea asta, frățele meu ?

— Cred că vom înțelege totul atunci cînd ne vom aștepta mai puțin la aceasta, răspunse Bicaz cu tîlc.

. . . . . .

Către seară, Burrenus veni la Gerro și Bicaz și le grăi cu vocea stinsă :

— Dragii mei prieteni, iertați-mă că poate v-am dezamăgit prin purtarea mea, care, fără îndoială, v-a mirat pe bună dreptate ! Firesc ar fi fost să trag un chiot de bucurie la marea veste ce mi-ați adus-o ! Dar primul meu simțămînt de fericire a fost înăbușit de mîhnirea copleșitoare ce m-a cuprins, gîndindu-mă că sînt singur pe lume și cît de fericiți ar fi fost sărmanii mei părinți, dacă ar fi trăit !

— Poate că de-ar fi trăit n-ai fi ajuns la situația aceasta ! răspunse Gerro. Știu că ți-ai dorit să fii numai simplu oștean în garda regelui. Și acum că ai ajuns căpitan ar trebui să te bucuri de o mie de ori mai mult ; iar tu plîngi fără nici o noimă !

— Încă o dată, vă rog, iertați-mă !

Cînd Burrenus se-ndepărtă, avînd din nou lacrimi în ochi, Bicaz dădu din cap și spuse, nemaiștiind ce să creadă :

— Cu băiatul ăsta nu-i lucru curat, Gerro, ține minte ce-ți spun !

— Și eu sînt pe deplin încredințat că ceva ciudat se petrece în sufletul lui !

. . . . . .

Cînd în zori, se adunară toți căpitanii din garda palatului la sfatul obișnuit de fiecare zi, proaspătul căpitan Burrenus nu se afla printre soții săi.

Oșteanul însărcinat cu paza porții le aduse la cunoștință, spre uimirea tuturor, că, în timpul mesei de seară, ieșise călare, spunînd că îl doare capul și se duce să facă o plimbare la marginea cetății.

La auzul acestei neașteptate știri, cei doi prieteni Gerro și Bicaz priviră încruntați unul la celălalt, fără să spună o vorbă. Dar ei, care întotdeauna aveau o bună poftă de mîncare, nu se atinseră de laptele de bivoliță îndulcit cu miere care aburea în căni și nici de pîinișoarele rumene, atunci scoase din cuptor.

. . . . . .

Călărețul ce mergea pe drumul de țară plin de praf era la mare depărtare de Sarmizegetusa.

Își lăsă calul în voie, iar el căzu pradă gîndurilor, aceleași și aceleași, dar care-l chinuiau acum mai rău ca niciodată. Abia aștepta să ajungă acasă ; dorea să aibă cu tată-său o răfuială straşnică și s-o facă la un fel, numai să se liniștească odată.

Trecuseră cinci zile de la plecarea lui și flăcăul se apropia acum de casă. Cînd a mîncat, cînd a băut, cînd a dormit, călare sau pe-o rogojină, nu mai știa nici el ? ! Se trezise pe drumeagul ce-l scotea în fața casei lor, din munți, fără să-și dea seama.

Cîinii, doi zăvozi cît niște viței, lătrară de două ori scurt de bucurie și se opriră de îndată. Bătrînul tarabost Marris, care se afla în cerdac, ridică privirea să vadă la cine s-au dat cîinii și strigă fericit :

— Ia te uită, Sander ! Să vezi și să nu crezi ! De ce-a trebuit să stai atîta pe unde-ai fost ? Credeam că te-ai prăpădit cumva !

— Poate că era mai bine, tată ; scăpam de toată frămîntarea care-mi roade sufletul !

— Ai făcut vreo ispravă care să mă bucure ?

— Isprăvi am făcut eu destule, pot spune, dar nu știu dacă te va bucura vreuna din ele !

— S-aud, nu e vreme de pierdut și socot că e bine s-o luăm tare de la început, chiar, să nu mai tărăgănăm lucrurile. Te-ascult !

Sander aruncă hățul în mîna unui slujitor, urcă în silă scărița pridvorului și se așeză pe o laviță în fața lui tată-său, care, privindu-l mai îndeaproape, spuse clătinînd capul :

— Te-ai schimbat mult, Sander. Te-ai mai înălțat, te-ai învîrtoșat, ți s-a-ndesit barba, te-ai rumenit la față, ochii-ți sînt mai pătrunzători, iar între sprîncene ți s-a adîncit o cută, care nu-mi place, cată a încruntare și a ceartă !

— E și firesc, taică, nu mai sînt cel care a plecat. Am luptat în războiul cu celții, în preajma lui Burebista, i-am învins și i-am spulberat, precum vîntul, pleava, am fost ridicat la rangul de căpitan...

— Cum ? strigă bătrînul tarabost, sărind înfuriat de pe locul său, cum, îndrăznești a-mi spune că te-ai aflat în preajma lui Burebista și nu l-ai... Dar nu cuteză să rostească cuvîntul mîrșav ce i se stinse pe buze.

— Nu l-am..., îi întoarse Sander vorba, privindu-l cu dispreț. Fără îndoială că de-aș fi încercat să-i pricinuiesc regelui vreun rău cît de mic, m-ar fi făcut bucățele soții mei de arme, că toți îl iubesc ca pe un zeu ; dar nu frica m-a oprit, ci faptul că acest bărbat a fost tot timpul în fruntea tuturor și s-a bătut cu o vitejie nemaipomenită, așa cum, poate, numai Alexandru Macedoneanul a mai făcut-o. Și unde mai pui că l-a lăsat pe cîmpul de luptă pe regele Critasiros al vrăjmașilor ! Cum aș putea să ridic mîna asupra acestui om sau să urzesc un complot împotriva lui ?

— Dacă l-ai fi iubit cît de puțin pe tatăl tău, ai fi făcut aceasta pentru el, fără șovăire, îi răspunse bătrînul întristat. Eu nu doresc altceva decît să-ți netezesc calea către tron !

— Dar eu nu țin la aceasta în ruptul capului !

— Înțelege că-l urăsc de moarte pe acest om și că am să găsesc eu destui oameni de nădejde care să asculte de poruncile mele fără cîrtire. Și pînă nu-mi voi duce la îndeplinire planul, tu n-ai să mai părăsești această casă, orice s-ar întîmpla, să-ți intre bine în cap !

*

— „*Vremea* curge peste omenire întocmai ca *apa* ; deosebirea între aceste două elemente, din care s-a născut viața noastră, a tuturor ființelor cuvîntătoare și necuvîntătoare, este că, pe cînd apa se înapoiază întotdeauna de unde a plecat și își continuă neîntrerupt ciclul, vremea nu se mai întoarce în veacul veacurilor și odată ce a trecut, trecută rămîne pentru totdeauna ! *Pentru totdeauna !*, înfiorătoare cuvinte, ca și cuvîntul *niciodată !*“

„Ce vrei să realizezi în viață, oricît de grea ți s-ar părea pornirea faptului, fă atunci cînd te cercetează gîndul, care e primul impuls al faptului în sine, ce te va ajuta întru toate după aceea. Pornește atunci la treabă, fără șovăire. Dacă stai la îndoială o clipă numai și ai pierdut elanul ce ți-l adusese gîndul în întreaga ta ființă, totul e pierdut !“

Acestea le spunea Deceneu, cu neobișnuită căldură în glas, în fața mărețului sanctuar de la Cogaionon, celor doi interlocutori ai săi, care erau regele Burebista și profesorul de retorică Antonius.

Cel din urmă sosise în cetatea de dincolo de păduri cu o zi mai înainte și le mărturisise gazdelor sale cîtă frămîntare și îndoială avusese în suflet, pînă să ia hotărîrea de a pleca la drum, așa cum îl rugaseră Marcellus și Brazis să facă.

Dar răspunsul la această mărturisire plină de duioșie și candoare bătrînească îl dăduse Deceneu mai mult pentru Burebista, decît pentru Antonius, întrucît regele luase de mult o hotărîre, pe care tot amîna s-o aducă la îndeplinire. Și el, care era un bărbat de o aleasă istețime, dar și de o mare chibzuință, pricepu încotro bate gîndul bunului său prieten, care își încheie astfel filozofeasca pledoarie :

— Mă gîndesc cu foarte mare grijă şi seriozitate că, de multe ori, se poate întîmpla să-ţi împiedice realizarea unui gînd necesitatea imediată de a aduce la înfăptuire un alt lucru, care-şi cere realizarea de îndată, şi te presează, împiedicîndu-te apoi să mai faci ceea ce voiseşi la început, înaintea lui. Aşa că fiecare faptă, la timpul său, bineînţeles, după o matură chibzuinţă, dar fără tărăgăneală, mai cu seamă cînd e vorba despre binele ţării, fie că aceasta este Gallia sau Dacia. Regele Burebista, care a rămas pe gînduri, ştie la ce fac eu aluzie. Poate că-ţi va încredinţa şi ţie, mult onorate magistre, secretul nostru de stat şi vei avea ocazia să-i dai un sfat bun !

Antonius prinse mîna lui Deceneu cu mult respect, dar şi cu deosebită admiraţie.

— Este o încîntare pentru mine, spuse el, să ascult vorbele înţelepte rostite de către marele sacerdot al Daciei. N-am mai întîlnit decît la Egipteni preoţi atît de dotaţi, de la care am învăţat multe. Acum îmi explic propăşirea Daciei din ultima vreme : are la cîrma ei doi mari bărbaţi de aleasă cultură şi destoinicie. Un singur regret simt : nu mă pot mîndri că şi Deceneu a fost discipolul meu !

Marele sacerdot zîmbi cu plăcere, iar regele spuse :

— Multiubite magistre, trebuie să-ţi spun că bunul meu prieten Deceneu a împrumutat de la mine multe învăţături, primite de la marele profesor şi filozof Antonius Gnipho ; după cum şi Rebis a luat multe lucruri de folos de la Deceneu care şi-a desăvîrşit cultura în Egipt şi Grecia. Aşa că, într-un fel, şi el este discipolul tău şi te iubeşte ca atare !

— Bine că mai am aceste satisfacţii care îmi dau curajul să mai trăiesc. Îţi repet, Rebis, ce ţi-am spus şi aseară : „Nu mai puteam suporta viaţa la Roma, de cînd am aflat gîndurile lui Cezar de cucerire a Galliei. Şi ţin cu dîrzenie să te pregăteşti din timp să înfrunţi aşa cum se cuvine pe acest om ahtiat de glorie şi cuceriri, pe acest om care era la un pas de moarte, atunci cînd l-ai întîlnit în grădina mea de la Roma, fără să bănuieşti măcar că s-ar putea

să-ţi devină adversar. Dar aşa schimbă soarta vieţile oamenilor, vînturînd destinele ! Pârcele [1] nu sînt numai nedrepte, ci şi nemiloase ! Se spune că Aristotel ar fi avut şi el oarecare amestec în moartea lui Alexandru Macedoneanul, discipolul său, cînd acesta şi-a ieşit din matcă, începînd să facă prăpăd în jurul lui. Ei, bine, în această împrejurare, v-o spun cu sinceritate că nici eu n-aş sta o clipă măcar la îndoială, dacă ar fi să contribui la înlăturarea lui Cezar, în vreun fel oarecare, pentru a-mi salva patria de tirania lui.

Burebista căzu pe gînduri, ridică sprîncenele, punîndu-şi parcă o grea întrebare lui însuşi. Deceneu crezu de cuviinţă să spună ceva, pentru a nu-l lăsa pe bătrînul profesor fără nici un răspuns :

— Înţeleg starea sufletească în care te zbaţi. Alexandru şi Cezar sînt într-adevăr doi mari generali, amîndoi de o îndrăzneală fără seamăn, amîndoi viteji şi buni conducători de oşti, amîndoi buni vorbitori, ştiind cum să-şi însufleţească oştenii spre a-i duce la izbîndă. Deşi nu-l simpatizez, totuşi mă văd nevoit să-l admir pe Cezar ; după umila mea părere, el îi este superior lui Alexandru, prin cumpătare. Are şi Cezar scăderi, ca fiecare om, dar nu aşa de mari ca Alexandru, căruia îi plăcea mai mult decît orice pe lume vinul, asta ca să folosesc un eufemism şi să nu rostesc cuvîntul potrivit împrejurării. Din cauza acestui viciu, a săvîrşit Alexandru multe crime îngrozitoare. Numai faptul că a ucis pe unul din cei mai mari generali ai săi, *Parmenion*, şi pe fiul acestuia, precum şi pe *Clitos*, care îi era cel mai bun prieten şi îi scăpase viaţa în greaua luptă de la Granic, şi ar fi de-ajuns ! Dar cîte greşeli de neiertat n-a mai făcut ? Despre Cezar, însă, cel puţin pînă acum, nu se poate spune aşa ceva. Nu l-a văzut nimeni asupra băuturii, niciodată ! Este sobru şi cumpătat în toate, ceea ce impune oricărui om cinstit. Însă, dacă m-ai întreba pe mine care este astăzi cel mai strălucit bărbat de arme şi de stat din lume, ţi-aş răspunde fără şovăire că este Burebista, regele Daciei, care-i întrece pe toţi în : vitejie, pricepere, cumpătare, bunătate, omenie şi cultură !

[1] „*Parce*“ — trei zeiţe surori, la romani, erau zeiţele ce hotărau soarta oamenilor, peste voinţa zeilor. La greci se numeau „*moire*“ şi aveau aceleaşi atribuţii. Se mai numeau şi „*torcătoarele*“.

— Sînt convins pe deplin de toate acestea ! răspunse Antonius.

— Și unde mai pui că nu bea și n-are nici un fel de apucături deșarte, continuă Deceneu. Cezar tot mai bea la ospețe, dar Burebista, numai apă, întotdeauna. Eu n-am văzut la acest om niciodată pic de răutate și de îngîmfare !

— Întocmai așa-l cunosc și eu din scurtul timp cît mi-a fost discipol ! zise Antonius, de astă dată emoționat.

— Și acum, onorate magistre, adause Deceneu, dă-mi voie, te rog, ca, pînă la ora prînzului, pe care-l pregătește măicuța mea Savella, să-ți arăt o mică parte din măreața noastră cetate de la Sarmizegetusa, pe care am construit-o, atît ca să cuprindă în incinta ei un mare sanctuar, închinat preaputernicului nostru zeu Zalmoxis, cît și ca să fie loc de apărare împotriva celor ce vor îndrăzni să vină pînă aci, de se va încumeta vreodată cineva să facă aceasta !

— Sînt tare bucuros ! spuse Antonius măgulit și trebuie să vă spun că aseară, la sosirea mea, am fost încîntat de ce-am văzut din depărtare, în strălucirea de aur a soarelui în amurg : ziduri uriașe mai înalte decît copacii cei mai înalți, turnuri de apărare și straje risipite de-a lungul lor. Nu-mi venea să cred că sînt în Dacia ! În oricare altă țară : India, Persia, Egipt, Grecia, Italia, numai în Dacia, nu !

Burebista spuse cu încredere în viitorul țării sale :

— Ceea ce am pus noi să se clădească aci și în alte părți de țară, nu este numai pentru clipa de față ; ne-am gîndit mult mai departe : să fie de apărare și pentru urmașii noștri de peste zeci, sute și chiar mii de ani, căci de nu va fi stricată de mîna omenească, adică de vrăjmași, această așezare și altele ca ea vor putea să dăinuiască asemenea piramidelor din Egipt ! Pentru această durată ne gîndim noi. Și doresc să mai știi că avem răspîndite în întreaga țară peste cincizeci de cetăți nu la fel de mari și puternice ca aceasta de la Sarmizegetusa, bineînțeles, dar destul de tari, ca să se împotrivească oricărui atac din partea vrăjmașilor. Ele sînt

așezate cu multă chibzuință și sînt adevărate orașe, în care oamenii duc o viață îmbelșugată, plină de mulțumire.

— Atunci, grăi Antonius bucuros, sînt sigur că îmi voi găsi și eu un rost în mijlocul acestor oameni, atît de destoinici, de harnici și de primitori !

La aceste vorbe, Deceneu se întoarse către Antonius și-i răspunse cu multă căldură :

— O, multvenerate magistre, ar fi o aleasă cinste și fericire pentru noi să avem la Cogaionon un mare profesor, care să-i învețe retorica și filozofia pe tinerii noștri discipoli, care, la rîndul lor, vor avea și ei ciracii lor, în cele peste cincizeci de cetăți, despre care ți-a vorbit regele. Iar cel dintîi și cel mai fidel discipol al tău să știi că voi fi eu și mă voi mîndri cu aceasta.

CAPITOLUL XV

LA VÎNĂTOARE-N CODRII FALNICI AI STRAȘNICEI ZEIȚE BENDIS

— Cît de puțin trăim, față de imensa, nesfîrșita întindere a vremii ! Și totuși cît de multe se pot petrece într-un răstimp scurt, atît de scurt, vai, că, de multe ori, abia de mai ai răgazul să le iei în seamă. Privește-o pe Andra, preafrumoasa ta fiică, Burebista, și înfățișarea ei de azi îți va spune totul ! Era să-i spun *„copilă“*, dar cuvîntul acesta de mult nu i se mai potrivește. E o fecioară falnică acum, în toată puterea cuvîntului !

— La vîrsta ei, altele sînt de mult mame fericite ! răspunse regele, oftînd cu mîhnire.

— Aci a atîrnat greu în cumpănă și dorința ta de-a o crește ca pe-o amazoană !

— Dacă nu mi-a fost hărăzit de soartă un fiu, m-aș fi mulțumit cu un nepot de la fiică-mea. M-am legănat, un timp, cu gîndul acesta luminos ! Dar cred că acum e prea tîrziu ! spuse Burebista întristat.

— Nu ! rosti convins Deceneu, nu e prea tîrziu !

— Dar dacă ea nu voiește să-și aleagă un soț, nici dintre fiii taraboștilor noștri, nici dintre principii de peste hotare !.

Deceneu zîmbi unui gînd poznaș.

— Ce te face să zîmbești, prietene, se miră Burebista, că doar n-am spus nimic vesel ? !

— Mă gîndeam, răspunse Deceneu, încă surîzînd, că fata asta, dacă i-ai găsi vreun soț, ar fi în stare să-i ceară s-o învingă-n lupta

cu sica... sau în trîntă dreaptă, dacă o vrea de soție, atît de ambițioasă și vajnică este !

— Să nu te mire, Deceneu, să nu te mire ! Păcat că de la mine a luat prea multe, iar de la maică-sa, foarte puține, ca să nu zic „nimic“ ! Dar m-am hotărît ca, în curînd, înainte de a porni la îndeplinirea gîndului mai vechi, ce știi că mă frămîntă, să facem o mare vînătoare în Codrii Coziei, pe malurile Alutului...

— De ce tocmai în locurile acelea ?

— Îmi place aerul tare, înmiresmat de frunza nucilor ; acolo sînt păduri întregi de nuci, îmi place vîjîitul Alutului și malurile lui rîpoase, îmi plac rîșii fioroși cu ciucuri la urechi, cocoșii sălbatici de munte și cutcurugitul lor ascuțit, căprioarele sprintene și cerbii falnici cu coarne rămuroase, ce-ți ies în bătaia arcului la fiecare pas. Și îmi place că sînt aproape de Argedava, care, totuși, rămîne cetatea cea mai dragă sufletului meu ! Poate unde m-am născut și am copilărit în ea !

— Nu *„poate“*, Burebista, ci sigur ! De pămîntul sfînt al nașterii noastre ne leagă fire invizibile, dar tari, pentru toată viața ! Vei avea mulți oaspeți la vînătoare, fără îndoială !

— Mulți... și mai mult tineri ! O fac pentru Andra, cu gîndul că poate, cine știe, minunea zeiței Bendis, care nu e numai a pădurilor, ci și a farmecelor, și-o găsi fiică-mea vreun flăcău chipeș să-i placă și s-o atragă în mrejele căsătoriei. Doar tu mi-ai spus chiar adineauri, că nu e prea tîrziu să mai nădăjduiesc un nepot !

— Am spus-o, dar nu așa, de florile mărului, ci pentru că sînt pe deplin încredințat de asta.

— Ce vrei ? m-am oprit la ideea vînătorii, cu gîndul că de-aș fi făcut o mare petrecere la palat, Andra nici n-ar fi vrut să audă de așa ceva ! Dar pentru vînătoare e gata ! Și totuși o fac cu mare sfială, Deceneu !

— Cu sfială ? ! Tu ? ! întrebă mirat marele sacerdot.

— De astă dată, da ! Mă gîndesc cu groază ce-or să zică toți oaspeții, cînd vor vedea că fiică-mea va fi singura femeie care va lua parte la vînătoare ? !

Străvechii codri din munții Alutului vuiau de sunetul prelung și tînguios al cornului de vînătoare și de larma cîinilor nerăbdători să dea piept cu vietățile cu pene sau cu blană, care încă nu ieșiseră la iveală. Frunzișul bogat al arborilor abia lăsa să se vadă ici și colo, printre spărturi de crengi, limpezimea cerului albastru-siniliu.

Vînătorii se strînseseră toți într-un larg luminiș, unde așteptau cu înfrigurare sosirea regelui și-a oamenilor săi, cînd, deodată, acesta se ivi, călărind alături de un tînăr subțire la mijloc, dar bine legat, ca de vreo douăzeci și cinci de ani, cu fața smeadă și spînatică. Părul și-l strînsese sub o căciuliță de vulpe, altfel făcută de cum obișnuiau să poarte *pileații* [1]. Ițarii, din stofă subțire de lînă albă, îi erau strînși pe pulpe și băgați în niște opinci castanii din piele de capră cu carîmbul scurt, legate cu cureluțe. Mijlocul subțirel îl avea încins cu o curea lată. În spate, tolba cu săgeți și arcul, iar la brîu îi atîrna o toporișcă ușoară.

În urma regelui și-a tînărului călăreț se aflau cei doi buni prieteni Gerro și Bicaz, însoțiți de Pillotus, care nu-și părăsise stăpînul în nici o împrejurare și nu-l pierdea din ochi o frîntură de clipă măcar ; se ținea după el ca umbra. Dar acum, bietul om se găsea în mare încurcătură, căci Deceneu îi dăduse strașnica poruncă să aibă grijă mai mult de tînărul din dreapta regelui, care nu era atît de deprins cu treburile de vînătoare ca acesta. Și Pillotus, care știa bine cine este tînărul vînător, era cu ochii în patru să nu i se întîmple ceva.

Dar călărețul de lîngă rege li se păru tuturor foarte ciudat. Oaspeții poftiți la vînătoare șopăiau între ei și nu-și mai luau ochii de la frumosul tînăr, cînd, deodată, un zvon le sosi la ureche : vînătorul cel arătos nu era altcineva decît Andra, fiica regelui Burebista.

Andra, fiica regelui ? ! Mai curînd, zeița Bendis a pădurilor și a farmecelor ! Cînd se uitară mai bine la părul ei bălai ca spicul

[1] Nobili daci, căciulați.

grîului, la ochii-i albaștri ca viorelele de cîmp și la mîinile-i subțiri și albe ca două porumbițe, precum și la marea semănare ce-o avea cu regina Getta se-nciudară și mai mult, că nu și-au dat seama la timp cine e frumoasa amazoană !

Burebista, îngrijorat, urmărea cu privirea fețele vînătorilor pentru a vedea ce impresie le face tînărul din dreapta lui și cînd văzu că toți se uită la Andra cu multă bunăvoință și plăcere chiar, se liniști și se simți deodată peste măsură de voios.

Pe deasupra copacilor înalți și frunzoși se auzi deodată un fîlfîit de aripi, asemenea unui drapel suflat de vînt ; umbra unui cocoș de munte întunecă în trecere apa verde și luminoasă a ierbii înalte din poiană. Regele urmărind cocoșul cu privirea îi grăi Andrei, cu gîndul s-o necăjească :

— Draga tatii, uitîndu-mă la coarda arcului tău, bag seama că e cam slabă parcă !

Fata întoarse capul cu multă drăgălășenie, clipi galeș din pleoapele-i umbrite de genele lungi, îl scăldă pe rege în licărirea albastră a ochilor ei mari, zîmbitori, și-i răspunse cu alintare :

— Ei, preamăritul și multiubitul meu părinte, se zice că regele egiptean *Amazis* ar fi spus cîndva, tot așa, la o vînătoare : *„Coarda arcului e slabă pînă nu-i pui o săgeată și nu o tragi cu mîna !“*

Cei de față izbucniră în rîs cu multă veselie ; iar regele Burebista, încîntat de răspunsul isteț al fetei, grăi :

— Să nădăjduim că vei căta să ne dovedești astăzi, cu toată rîvna, adevărul spuselor tale !

— Chiar acum, tată ! și fata, desprinzîndu-și cu mare iuțeală arcul de pe umărul drept și scoțînd, cu aceeași repeziciune, o săgeată din tolbă, spuse : cocoșul acela care ne dă tîrcoale a început să mă supere ! Îl aștept să treacă din nou ! Iată-l !

Săgeata era gata prinsă în coardă. Fata îl urmări, închizînd ușor ochiul drept, slobozi săgeata care spintecă văzduhul, vîjîind ca un șarpe ce șuieră supărat... și cocoșul sălbatic se dădu de cîteva ori peste cap, cu aripa frîntă, și se prăbuși în mijlocul poienii.

— Tată, strigă Andra cu ochii înlăcrimați de fireasca bucurie a zbînzii, să știi că arcul acesta mi l-am meșterit eu însămi, cu mîna mea, iar coarda e făcută din părul meu !

Vînătorii rămăseseră uimiți de marea dibăcie a fetei și o priviră cu admirație, iar tatăl ei, abia stăpînindu-și un oftat, își zise :

— Ah, mare necaz că n-a fost flăcău mîndrețea asta de fată !

*

După o adîncitură rîpoasă, peste care cu greu s-ar fi putut trece călare, se afla ascunsă vederii, de o perdea deasă de frasini și ierburi agățătoare, o peșteră în care nu îndrăzniseră să-și facă vizuină nici fiarele sălbatice ! În schimb, însă, își găsiseră aci sălașul, pentru scurtă vreme, o ceată de oameni, care, aflînd de vînătoarea regală, se pripășiseră pe acolo de cîteva zile. Îl așteptau pe regele Burebista și alaiul său să vină la vînătoare, dar mai aprig îl așteptau pe omul trimis în iscoadă. Și acesta sosi chiar în dimineața aceea, plin de îngrijorare.

— Se-ncurcă treaba, grăi el, și nu știu cum o vom scoate la capăt !

— Lasă vorbele goale și spune-ne mai repede despre ce e vorba ? îl repezi un bărbat în vîrstă, înalt și încă verde, care nu era altul decît dușmănosul tarabost Marris.

— Burebista n-a venit singur ! grăi omul supărat.

— Hm, ce mai veste ! rînji Marris batjocoritor. Îmi închipuiam aceasta, fără să mi-o spui tu și fără să-l văd măcar ! Cum o să plece la vînătoare un rege, așa de unul singur ? !

— Nu asta am vrut a spune, ci că este însoțit de principesa Andra. Și aceasta, socotesc eu, grăi el încruntat, ne încurcă treaba !

— Ba n-o-ncurcă deloc, ci dimpotrivă. Regelui îi facem de pe-trecanie ; iar pe ea o răpim pentru orice împrejurare ! Dacă nu-l putem ucide pe Burebista, o păstrăm pe Andra și, pentru răscumpărarea ei, taică-său, care ține la ea mai mult ca la orice pe lume, va juca așa după cum îi vom cînta noi ! A domnit destul ! N-am și eu dreptul să mă bucur de cîțiva ani de domnie, măcar acum, la

sfîrșitul vieții ? Nu vreau să mor pînă nu-l văd doborît ! grăi bătrînul cu năduf.

— Nenorocirea este că-l păzește uriașul Pillotus, care e în stare să se bată cu zece odată ! spuse iscoada cu îngrijorare. Iar acuma, de cîtva timp, s-au pripășit pe lîngă el și doi tineri căpitani din garda de la Sarmizegetusa care nu-l scapă din ochi ! Pentru ei, Burebista nu e un om ca toți oamenii, ci e un zeu !

— Dar ei sînt totuși oameni și pot fi înfrînți oricînd ! strigă Marris furios. Prea multă vorbărie, e timpul să pornim la treabă, altminteri totul ne scapă printre degete ! Iată ce trebuie să facem și asta socot eu, că nu este un lucru prea greu pentru doisprezece oameni călări cîți sîntem noi !

Și tarabostul Marris le împărtăși planul său, care, după credința lui, nu putea să dea greș. Dar dacă ar fi știut el cum se vor petrece lucrurile și-ar fi blestemat gîndul care-l îndemnase să se răzvrătească pentru a treia oară împotriva lui Burebista, iar acum și împotriva frumoasei sale fete.

*

Vînătorii părăsiseră poiana luminoasă, în care se opriseră pentru scurtă vreme, și porniseră către inima pădurii. Din depărtare se auzea vîjîitul valurilor spumoase ale Alutului, pe malul căruia aveau de gînd să facă popas de masă și odihnă.

Dar nu întotdeauna gîndul omului se potrivește, la sfîrșitul lucrului, cu fapta, căci lucrul se mai află și la voia schimbătoare a întîmplării, care este uneori atotputernică și pe deasupra tuturor împrejurărilor !

Vînătorii priponiseră caii din timp de niște paltini puternici și se răspîndiseră pe întinsul pădurii. Cîinii, legați cu funii de canabiza bine împletite, se smuceau furioși, mirosind urma vînatului și presimțind o pradă bogată, din care se vor înfrupta și ei, ca întotdeauna, cu o bună parte. Oamenii, ajunși repede către margini, începuseră treaba, făcînd o larmă asurzitoare, pentru a goni păsările și animalele în calea vînătorilor. Pe nebăgate de seamă, se

risipiseră toți în cete de cîte trei-patru inși, scrutînd, cu ochii pe jumătate închiși, în toate părțile și obosiți de pe-acuma chiar de jocul în ape de lumini verzi și umbre cenușii al soarelui, la fiecare pas.

Burebista mergea în vîrful picioarelor ușor și mlădios ca un rîs, lîngă Gerro și Bicaz, care ședeau cu toporîștele ridicate. Pillotus se ținea în urma Andrei. Mîndra fată părea că nici nu atinge pămîntul cu picioruşele ei gingașe, ci plutește.

Furați de vraja vînătorii, Burebista și Gerro porniseră spre un hățiș, unde văzuseră un cerb încurcat cu coarnele-i rămuroase printre crengile ciudat de strîns împletite ale unui arin bătrîn, răsărit acolo fără nici o noimă.

Andra, rămasă în urmă cu Pillotus, îi pierduse din ochi pe cei dinaintea sa. Cînd, deodată, din dreapta, se auzi un glas prietenos, strigînd :

— Pe aici, domniță Andra, repede, pe aici ! Iată cerbul !

Andra, aprinsă la față de încordare, sta gata cu arcul întins, pregătită să tragă. Fără să se mai gîndească la nimic, decît la vînatul ce avea să-i pice, în bătaia săgeții, înaintă în fugă. Dar, în aceeași clipă, patru mîini puternice o prinseră strîns, astupîndu-i gura cu un căluș și legîndu-i brațele la spate cu o iuțeală fulgerătoare, așa încît fata nu mai avu putere decît să geamă înăbușit. Se simți ridicată și pusă pe un măgăruș care porni de îndată tras de căpăstru, pe o cărare ce suia șerpuind pe marginea unei prăpăstii.

Pillotus nu-și dădu seama în prima clipă de ce se petrecuse în fața lui. Din văzduh îi căzuse peste cap și brațe o plasă mare cu ochiuri mici, care-l împiedica să se miște în voie. Îi era rușine de starea nenorocită în care se găsea, dar n-avea ce face. Ar fi trebuit să strige să-i vină cineva în ajutor. N-o făcu însă. Își aminti că are la brîu jungherul de vînătoare. Împinse coatele în lături, se desfăcu puțin din strînsoare și începu să taie cu repeziciune ochiurile de cînepă ; în sfîrșit, izbuti să se elibereze. Trecuse cîtva timp la mijloc în care el nu auzise decît lătrăturile furioase ale cîinilor și sunetul cornului de vînătoare.

Și chiar în clipa cînd se ridicase în picioare, respirînd ușurat, auzi zgomot de pași grăbiți, gîfîieli, vreascuri rupte, zăngănit de spade și strigăte de „ajutor, regele în primejdie !“

Era glasul înspăimîntat de moarte al lui Gerro. Ca o vijelie se repezi uriașul dincotro veneau strigătele și zgomotele de luptă. Dinaintea lui se înfățișa o priveliște îngrozitoare : Bicaz zăcea pe jos cu fruntea spartă, regele Burebista, cu spatele la un stejar gros cît doi oameni voinici, lovea în dreapta și în stînga cu toporișca de vînătoare, iar Gerro, cu mîna stîngă, atîrnîndu-i neputincioasă de rănile grele primite, învîrtea ca o morișcă toporișca cu dreapta, făcînd prăpăd printre cei care-l înconjuraseră. El continua să strige ca un ieșit din minți, cînd, văzîndu-l pe Pillotus, care venea duduind, se lăsă la pămînt moale ca o cîrpă, fără să mai știe ce se petrece cu el. Dar, odată cu Pillotus, care sărise în fața lui Burebista, și acum făcea prăpăd, năvăliră încă vreo șapte vînători din garda regelui, care isprăviră în cîteva clipe cu tîlharii tarabostului Marris.

Abia atunci deschise gura și regele care strigă îngrozit :

— Andra, unde e Andra ? !

Nimeni nu putu să dea un răspuns. Deși istovit, cu straiele sfîșiate de luptă și plin de sînge, Burebista spuse sfîrșit de îngrijorare :

— După mine ! Să sune cornul întruna, să se strîngă toți și să răscolim împreună toată pădurea. Nu voi mai avea o clipă de liniște pînă nu-mi voi găsi fata ! Și, ridicîndu-și ochii către coroanele verzi și bogate ale copacilor, printre care se întrezărea albastrul senin al cerului de toamnă, rosti cu glasul gîtuit de emoție : O, zeiță Bendis, dacă exiști cu adevărat și ești sacra protectoare a pădurilor și zeița farmecelor, fă, te rog, o minune și ajută-i fiicei mele să vină cît mai degrabă la căminul părintesc !

. . . . . .

Vînătoarea se oprise de îndată și toți porniseră în căutarea domniței. Totuși, în scurtul răstimp în care se petrecuse răpirea fetei și atacul asupra regelui, se vînaseră doi cerbi, pe unul îl săgetase chiar Burebista, un mistreț, un rîs, o găinușă și trei cocoși de munte.

Dar frumoasa fiică a regelui Burebista dispăruse fără urmă !

CAPITOLUL XVI

O ÎNTORSĂTURĂ NEAȘTEPTATĂ

Cînd auzi de cele întîmplate, regina Getta căzu la pat. O fierbințeală groaznică o cuprinse dintr-o dată, începu să aiureze, nu mai voia să știe de nimic, bău doar cîteva picături de apă, iar de mîncare nu se atinse. Nici somnul nu se prindea de sărmana ei făptură, grozav de istovită. O îngrijea chiar marele sacerdot Deceneu, care, prinzînd cîteva clipe, cînd regina era mai liniștită, îi grăi cu multă convingere :

— Mărită regină și iubită prietenă, știi cît de mult țin la tine și la toți ai tăi ; în sufletul meu ești asemenea surorii mele. Ascultă și crede, rogu-te, tot ce-ți spun : toate se vor liniști de la sine și aceasta foarte curînd. Caută să mănînci cît de puțin și să dormi. Altminteri te prăpădești. Nu vrei s-o mai vezi pe Andra ? Pînă acum n-ai luat nimic din ce ți-am dat eu. Ți-ai udat buzele doar cu cîțiva stropi de apă, și atît. Ia, te rog, din licoarea aceasta trei înghițituri ! E amăruie, n-o să-ți placă, dar o să-ți dea un somn dulce, plăcut și cu vise frumoase, ce va avea darul să te întremeze ! Și-apoi vom mai sta de vorbă ! Hai, fii înțeleaptă ! Și, cînd te vei trezi din somn, măicuța mea Savella, care te iubește ca și pe fata ei, îți va da să mănînci ceva bun, pregătit de mîinile ei harnice și minunate !

De astă dată, regina se supuse. După ce îi dădu să bea licoarea pregătită chiar de el, o mîngîie pe frunte, o privi cu stăruință în ochi și plecă !

*

Cei doi răpitori ai Andrei, cu măgărușul de frîu, după o cale bună, pe drumuri strîmte și primejdioase, ajunseră la peștera ascunsă, unde se aflau tarabostul Marris și un slujitor de-al său. Ei înfășurară bine copitele cailor în cîrpe de cînepă și porniră de îndată iarăși la drum. Între timp, fata se trezise din leșinul în care căzuse, dar nu putea scoate o vorbă din pricina călușului. Începu să geamă și să dea semne că se înăbușe, dar nu-i păsa nimănui de suferințele ei.

Andra nu știa unde se află. Încerca din toate puterile să-și dea seama după aerul tare și curat, pe care-l respira cu nesaț, acum că era dezlegată și fără căluș, după freamătul aromitor al frunzelor, după vuietul unor valuri îndepărtate, ce-o făcea să creadă, prin puterea vîjîitului, că sînt ale Istrului.

I se dăduse o cameră frumoasă și însorită într-un turn de unde putea să vadă pînă hăt-departe, dar ce poți cunoaște după cîțiva arbori și după cîteva petice de cîmpie cu troscot și albăstrele ?

Îngrijea de ea și-i ținea de urît o femeie bătrînă, Tirra, neplăcută la înfățișare și aspră, care bodogănea toată ziua vrute și nevrute, verzi și uscate, spre groaznica plictiseală a fetei. În fiecare seară, de cum se lăsa întunericul, o scotea în grădină pe Andra și o lăsa să se plimbe în voie printre rondurile de flori și pe sub pomii încărcați de roade. Dar, odată cu ele, ieșeau la plimbare și doi oameni de-ai lui Marris, cu sulițele în mîini și arcurile în spate. Iar alături de ei se aflau legați de funii groase doi zăvozi înspăimîntători la vedere.

În acest timp, tarabostul Marris venise la Andra de cîteva ori și-i ceruse stăruitor, cu vorbe aspre chiar, să-i scrie regelui Burebista, în privința răscumpărării ei. Dar nu se lăsă înduplecată de nici o amenințare. Se afla acolo de vreo trei zile.

*

A patra zi, Tirra veni mai de dimineață ca de obicei, să-i aducă Andrei cana cu lapte fierbinte, îndulcit cu miere, și pîinișoara de grîu. O privi surîzătoare pe fată, deschise fereastra și-i spuse în șoaptă :

— Astăzi, domniță, nu te va mai supăra stăpînul !

— Cum așa ? ! făcu Andra mirată.

— Să nu se afle ce-ți spun, aș fi aspru pedepsită.

— Dar ce să știu, că doar nu mi-ai spus nimic ? !

— Tarabostul e pe moarte. A simțit că-l strînge ceva de gît, a început să respire greu, să horcăie și a căzut la pat ! De-abia poate să mai vorbească și asta în șoaptă !

— Oh, bine c-am scăpat de el, suspină fata ușurată, că-mi era tare nesuferit !

— Da, ai scăpat de el, dar nu și de fiu-său, Sander, care a primit poruncă strașnică, cu jurămînt, de la taică-său, să ducă la bun sfîrșit tot ce a început el.

— Așa ? ! se miră fata. Asta înseamnă că mă așteptă la venirea lui.

— Fără îndoială ! încuviință Tirra.

— Și el se scaldă în aceleași ape ca taică-său ?

— De scăldat îi place scăldatul mai mult ca orice, că toată ziua se bălăcește în rîul Alutus, dar nu știu dacă îi plac și lui aceleași ape ca bătrînului !

Andra tresări, dar se stăpîni să spună ceva. Tirra, în focul vorbirii, fără să vrea, se trădase ! Prin urmare, dacă Sander înoată în Alutus, înseamnă că aceasta este apa ale cărei valuri învolburate se aud vîjîind, și nu Istrul ! Deci, prin apropiere, curge Alutus ! Era bine de știut pentru orice împrejurare. O licărire de speranță străbătu sufletul întunecat al fetei. Acum, Tirra era mai binevoitoare cu ea ca niciodată.

— Și cînd dorește să vină la mine Sander ?

— Chiar în dimineața aceasta, dacă vrei să-l primești, de bună seamă ! zîmbi Tirra, așa cum se pricepea ea să zîmbească, asemenea unui rînjet.

— Dacă vreau ? ! se miră Andra. Doar sînt în mîinile lui, sînt prinsa lui, să poftească oricînd dorește, din partea mea e bine venit !

Tirra făcu o plecăciune, pentru prima oară, în fața Andrei, ieșind cu spatele, tot pentru prima oară.

Fata dădu din cap plină de uimire, luă cana cu lapte cald, pîinișoara și, tot pentru prima oară și ea, de cînd se afla prinsă, mîncă cu multă poftă ; apoi, privind pe fereastră, în grădina scăldată de soarele dulce al toamnei, tresări și șopti înfrigurată :

— Asta e ziua surprizelor ! Numai de-ar fi pentru mine ! Dar chipul tînărului acesta mi se pare foarte cunoscut !

În grădină, printre straturile de flori, Sander tăia cu o custură cei mai frumoși boboci de trandafiri roșii ca focul, cu tija lungă, și-i aduna într-un buchet mare.

*

Abia cînd auzi bătăile ușoare în ușă, se întoarse Andra cu fața de la fereastră. Îl urmărise pe Sander tot timpul, dar acesta, fie că era adîncit în alegerea trandafirilor, avînd grijă să nu se înțepe în ghimpi, fie că nu băgase de seamă că e urmărit de la fereastră sau se prefăcuse numai, nu ridică deloc privirea și intră în casă la fel de liniștit precum ieșise.

Se auzi o bătaie ușoară în ușă, de parcă aceluia care venise i-ar fi fost teamă să nu fie cumva auzit de cineva străin de această întîmplare :

— Poftește ! răspunse Andra.

Sander deschise ușa încet, cu precauție parcă, ținînd buchetul la spate cu mîna stîngă, și grăi :

— Bună dimineața, preafrumoasă domniță !

Andra îl scrută pe tînăr cu privirea, se-ncruntă și apoi își spuse veselă de ceea ce descoperise : „Acum știu de unde-l cunosc !“ Apoi grăi, zîmbind :

— Bună să-ți fie inima, Sander, vorba noastră din strămoși ! Am auzit că tatăl tău nu se simte prea bine !

— A venit un vraci și i-a pus cîteva lipitori la ceafă, ca să-i scurgă sîngele rău, însă tot zace la pat și nu poate să vorbească lămurit, mai mult bolborosește !

— Dar de ce ții mîna stîngă la spate ?

Sander tresări ca trezit din vis și îngăimă :

— Ah, da, uitasem ! M-am gîndit că trandafirii îți vor înveseli puțin camera !

— Camera nu este tristă, eu, însă, da ! Îți mulțumesc foarte mult ! Pînă îmi va aduce Tirra un ol mare de lut, am să-i pun în cana cu apă !

— Ce aș putea face, ca să nu mai fii tristă ?

— Tu mă întrebi asta, Sander, tu, fiul prigonitorului nostru ? ! Ce are tarabostul Marris cu mine, ce are cu tatăl meu ? De ce ne-am făcut noi vinovați, că eu nu știu nimic, poate că-mi vei spune tu, ca să mă lămuresc odată !

— Cinstit, domniță Andra, eu nu știu să-i fi pricinuit tatălui meu nici înălțimea ta, nici măritul rege Burebista, vreun rău !

— Atunci ce i-a cășunat pe noi ? De ce nu l-ai întrebat ? Și de ce nu încerci să îndrepți tu răul pe care l-a făcut tatăl tău, dacă ești om de omenie ? se încruntă fata, bătînd din picior.

Sander zîmbi și-i spuse cu blîndețe :

— Nu vreau să te superi, spune-mi, rogu-te, cum crezi că ți-aș putea fi pe plac ?

— Ducîndu-mă înapoi de unde am fost răpită de tîlharii tatălui tău !

— Adică, surîse din nou flăcăul, să te las în mijlocul pădurii, singură, printre fiarele sălbatice, în mare primejdie de moarte ? Niciodată ! Cu tot arcul și toporișca ta n-ai face prea mare ispravă de una singură ! Iar eu nu-ți doresc pieirea, odată cu capul ! Mai bine mor eu !

— Decît să mori pentru mine, așa fără de nici un rost, mai bine ajută-mă să-mi trăiesc viața cum o înțeleg eu !

— Și cum înțelege înălțimea ta să-și trăiască viața de aci înainte ? izbucni deodată Sander, mîniat foc pe fata din fața lui. Tot așa, de una singură, fără de nici un rost ? ! Trage cu arcul cît poftești, dacă crezi într-adevăr că asta ți-e menirea, dar treci apoi și la cuhne și gătește ce-ai vînat, adu pe lume copii și îngrijește-i cum se cuvine, ca să fie de folos țării.

— Iar tu, se-nfurie și fata tremurînd de supărare la auzul acestor cuvinte aspre, dar drepte, la care nu se așteptase, decît

să-mi vorbești astfel, mai bine lasă-mă aci, în închisoarea tatălui tău, să mă topesc în singurătate.

— Nici gînd de-așa ceva ; vrei sau nu, am să mă duc cu tine de mînă la marele sacerdot Deceneu, să ne unească pentru toată viața !

Dacă ar fi căzut un trăsnet în cameră, nu ar fi uimit-o mai tare pe Andra ca aceste vorbe, mai mult decît îndrăznețe. Îl privi pe Sander, parcă atunci pentru prima oară, și șopti străbătută de un fior necunoscut de ea pînă în clipa aceea :

— Pentru numele lui Zalmoxis, ce ți-a venit, Sander, așa deodată ?

— Nu mi-a venit așa deodată, răspunse tînărul cu ochii înlăcrimați, că sînt de mult îndrăgostit de tine, din clipa în care ai coborît cu mărita regină Getta, să-ți iei rămas bun de la tatăl tău, înainte de a porni cu toții la luptă. Eram și eu în curtea palatului !

— Cum, vrei să spui că mă iubești ? ! întrebă fata cuprinsă de uimire.

— Ce e de mirare în asta ? ! Ești cea mai vrednică de iubire fată din întreaga țară și nu sînt eu primul care spun asta ! Dar tu n-ai vroit să-ți alegi pe nici unul dintre cei ce te-au iubit ! De ce ?

Andra grăi molcom cu multă duioșie în glas :

— Pentru că nu mi-a plăcut nici unul, Sander, pînă la tine ! Te iubesc și eu tot din aceeași zi, în care porneați cu toții la război. Deși m-am prefăcut nepăsătoare, am simțit că mă privești cu mult drag și, întorcînd ușor capul, te-am furat din ochi și am rămas cu sufletul la tine. M-am întristat pe dată, gîndindu-mă cu un ghimpe în inimă : „Îl voi mai vedea vreodată, oare, pe acest flăcău chipeș ? Se va întoarce el din luptă ? Cum ? Teafăr sau vătămat pentru toată viața ? Nu te cunoșteam, dar iată că am suferit pentru tine și te-am așteptat cu înfrigurare, fără să bănuiesc că tu ești fiul dușmanului de moarte al tatălui meu ! Și m-am liniștit de-abia cînd te-am văzut din nou, după război, la banchet.

Sander zîmbi înduioșat de această neașteptată mărturisire și spuse :

— O, atunci tot timpul m-am uitat stăruitor la tine, dar mi s-a părut că-mi ocolești privirea.

— Și-ntr-adevăr așa a fost ; mi-era teamă să nu mă trădez !

— N-aș fi crezut să-mi fie dată atîta fericire, Andra ! Dar partea cea mai grea, din toată povestea, este cea care urmează : cum ieșim de aci ? Toate porțile sînt păzite cu strășnicie de oamenii tatălui meu, cu porunca de a nu ieși nimeni fără să știe dînsul. Și eu sînt prinsul lui, pentru că n-am fost părtaș la nici una din mîrșăviile făcute de el.

— Bine, dar acum zace bolnav în pat și spui că abia poate să vorbească. Deci e firesc ca, de aci înainte, toate poruncile să le dai tu, care-i ești urmaș și, deci, trebuie să-i iei locul.

— Așa este !

— Să spui că s-a aflat unde sînt ținută prinsă, că regele și oamenii săi au pornit încoace și că ești nevoit să-mi schimbi locuința de îndată. Porunca tarabostului Marris. De va fi întrebat, el nu poate să răspundă lămurit : nici da, nici nu ; iar toți ai lui trebuie să asculte de aci înainte de cuvîntul tău !

— Fiecare clipă ne-ar putea sta împotrivă. Fii gata de plecare, eu mă duc să pregătesc caii. Pe drum, nici o vorbă de prisos, care ar putea să dea de bănuit, să fim înțeleși ! Eu voi lua cîțiva oameni de încredere de-ai mei, dar pe om nu-l poți cunoaște niciodată îndeajuns, pînă n-ai tras la plug cu el !

*

Se înserase. Tarabostul Marris zăcea în pat de aproape o zi și jumătate, fără să-și dea seama ce se întîmplase cu dînsul. Stătea în nemișcare și nu putea să se gîndească la nimic. Dar, deodată simți cum ceva ca o pînză străvezie i se ia de pe ochi. Clipi și începu să vadă ca prin ceață. Își mișcă buzele, care parcă-i erau lipite cu clei de care fac pomii, cînd au răni în coajă și de care cu multă plăcere mînca în copilărie. Șopti :

— Apă !

La patul lui veni în grabă o femeie între două vîrste care-l privi cu adîncă uimire.

— A-pă ! șopti el, din nou silabisit.

Femeia luă bardaca mare de pe masă, îi turnă repede într-o cănuță și-i dete să bea. El sorbi cîteva înghițituri și întrebă la fel de încet :

— San-der ? !

Femeia dădu din cap și se repezi pe ușă ca vîntul. Dar nu se mai întoarse ea, ci omul de încredere al lui Marris.

Bătrînul spuse din nou, întrebător, încruntîndu-se nemulțumit :

— Sander ? !

Credinciosul lui îl privi nedumerit, neștiind ce să răspundă. În sfîrșit, la privirea stăruitoare și supărată a tarabostului, zise :

— A plecat cu domnița Andra. A dus-o la un loc sigur, el știe unde !

Bolnavul găsi puterea să se ridice în capul oaselor, sprijinindu-se în mîini și grăi pierdut :

— Cînd au plecat ?

— Astăzi de dimineață !

Ca prin minune, Marris își reveni brusc pentru cîteva clipe, atît cît îi trebui ca să ia măsurile de urmărire și zise sugrumat de supărare :

— După ei, toți oamenii mei, să-i prindă vii și să-i aducă în fața mea ! Plecați de îndată.

Apoi se prăbuși pe pernă și începu să horcăie.

*

Era o frumoasă dimineață de toamnă tîrzie. Soarele ardea plăcut și mîngîietor. Pe cerul care părea mai înalt ca de obicei, pluteau răsfirați cîțiva nurași alburii ce înaintau cu încetineală obositoare pentru ochii care-i priveau. Parcă ar fi fost suflați de un copil, căruia îi plăcea să se joace cu norii, fără să aibă în buze puterea ce i-ar fi trebuit. Dar norii pluteau cu atîta lene pentru că nu se simțea pic de vînt. Se vedea aceasta și după frunzele copacilor care erau nemișcate, încremenite cu desăvîrșire.

Pe șoseaua ce ducea spre Argedava, paralelă cu albia marelui rîu Argesis, mergeau în trap grăbit șase călăreți, dintre care unul, mai grijuliu, se întorcea din șa, din cînd, în cînd, și privea înapoi, cu teama parcă de a nu fi fost urmăriți de cineva. După un timp de mers bun, acesta, aplecîndu-se către soțul său de drum, o fe-

meie îmbrăcată în straie bărbătești, purtînd la cingătoare o sică și un jungher vînătoresc, îi vorbi cu grijă deosebită :

— Ești cumva ostenită, domniță Andra ?

— Deloc ! răspunse fata zîmbind.

— Mai avem puțin și ajungem.

— Cunosc drumul acesta mai bine decît tine, Sander, nu te supăra. L-am făcut de zeci și zeci de ori tot călare ; închipuie-ți că n-am voit în ruptul capului să merg în caleașcă, niciodată !

Atunci intră în vorbă unul din călărețiii din față, trecînd cu calul lîngă Sander și îi zise :

— Mărite Sander, cred că a sosit timpul să știm și noi, soții tăi de drum și oamenii tăi de credință, unde se află locul acela sigur pentru domnița Andra, către care ne îndreptăm ?

— Cînd vom ajunge acolo, ai să recunoști tu singur că într-adevăr acesta este locul cel mai potrivit cu putință pentru liniștea ei. Vom sosi în curînd și ne vom bucura cu toți, că, în sfîrșit, am ajuns la limanul mult dorit !

*

Dar sfîntă-i vorba din bătrîni : *„Să nu zici hop, pînă nu-i sări !"*

Sander se și vedea la Argedava, fără să-i treacă prin gînd ce va avea de întîmpinat pe acest drum scurt ce singur și-l alesese, că, de-ar fi bănuit ceva, ar fi mers cît mai pe ocolite, numai să-nlăture necazul ce-l aștepta. El se tot uita mereu în spate, iar primejdia îi venea din față, așa cum de multe ori se-ntîmplă în viața omului.

Rîul Argesis ieșea vijelios dintr-o pădure de stejari pe care o străbătea în calea sa lungă, începută tocmai din falnicii munți Carpați, și-acum sălta în valuri spumoase pe bolovanii rotunzi și albi, însoțindu-i pe cei șase călărești în drumul lor grăbit spre casă.

— E mînios foc și-a venit mare astăzi ! zise Andra. Nu l-am văzut niciodată așa de posomorît !

— E umflat de ploile de toamnă ! răspunse Sander. Cred că se schimbă vremea ! El a apucat s-o ia înaintea norilor, care vin mai încet, că aci încă nu s-a pornit o undă de vînt măcar. Dar nu mai e mult ! Văzduhul s-a făcut pîclos, însă nu ne prinde ploaia, n-avea grijă !

Dar, cînd să ocolească pădurea pe la margine, din spatele unui dîmb, unde apa făcea un cot, ca dintr-o negură topită brusc, se ivi deodată în fața lor o ceată tot de șase călărești cu sicile ridicate, gata de luptă.

Sander îi cunoscu și, în prima clipă, se înfioră : erau niște celți de pripas, cei mai cruzi dintre oamenii tatălui său, dar se vedeau plini de sudoare și frînți de oboseală ; pesemne îi istovise drumul de ocol, făcut în cea mai mare grabă, pentru a le ieși în cale, fugarilor, la timp.

Dar nu săriră la bătaie. Acela ce părea conducătorul lor strigă :

— Dați-vă prinși ; nu-ncercați să vă-mpotriviți, că n-are nici un rost, noi sîntem șase, iar voi cinci, vă isprăvim repede !

Aci, un glas subțire, dar răsunător și plăcut, ca sunetul zglobiu al unui clopoțel de argint, se auzi batjocoritor :

— Cred că v-ați făcut socoteala greșit ; pe mine m-ați uitat ? !

— Cine-și pune mintea la bătaie c-o femeiușcă ? rînji tîlharul. Și nu strică să știi, că eu chiar te-am răpit din pădure.

— Într-adevăr, bine-ai zis, nu strică să știu ! rosti de astă dată Andra printre dinți.

— Și destul cu atîta vorbărie de-a surda ! Hai, aruncați sicile și jungherele...

Sander răspunse furios :

— Ați uitat, pesemne, sau nu știți că-n fața voastră se află un căpitan de oaste de-al regelui care i-a învins pe celți ? ! Și-o să mă tem de niște tîlhari de drumul mare ca voi ? Veniți de ne luați armele, dacă îndrăzniți ! Dar nu mai așteptă nici o mișcare din partea lor, ci, ridicînd fulgerător sica, strigă : Pe ei, flăcăi, eu pot răzbi doi !

Dar iată că-naintea tuturor, înfigînd cu putere călcîiele în burta calului, care de durere necheză prelung și se ridică în două picioare, porni la luptă Andra. Mai înverșunată ca un bărbat, ea se repezi, asemeni unei vijelii, la tîlharul care o răpise și nu se aștepta la atîta îndrăzneală. Dintr-o singură lovitură cu dibăcie dată, îl prăbuși de pe cal, în praful drumului, de unde acesta nu se mai putu ridica.

La vederea acestei nemaipomenite întîmplări, care-i trecu pe dinaintea ochilor, Sander mai avu puterea să rîdă, spunîndu-şi uluit :

— Grozavă amazoană !... Iată că i-a prins bine cum a crescut-o taică-său !

Dar nu mai avu timp să se gîndească la nimic, căci îi văzu pe doi tîlhari repezindu-se asupra Andrei, care se pregătea să-i înfrunte cu acelaşi curaj de oştean viteaz !

*

Poarta grea de stejar ferecat a palatului din Argedava se trînti cu putere, şi răpăituri de paşi mărunţi repeziţi din plin se auziră ca niciodată pînă atunci pe treptele scării groase de stejar. Alţi paşi liniştiţi şi apăsaţi, bărbăteşti, călcau în urmă, fără grabă, paşi de om care-şi cerea lui însuşi un răgaz de gîndire în timp ce urca scara.

Regele Burebista se afla în camera sa de lucru cu marele sacerdot Deceneu. Se preumbla dintr-un colţ într-altul, abătut şi, de cîte ori trecea prin faţa ferestrelor deschise, îşi arunca privirea-i tristă în curtea palatului, fără să vadă ceea ce dorea cu atîta ardoare.

Uşa se deschise fără să se fi bătut în ea mai înainte. Burebista, oprindu-se brusc din preumblare, întoarse capul şi rămase înlemnit. Îşi trecu mîna pe frunte, strîngîndu-şi tîmplele între degete, făcu ochii mari şi crezu că trăieşte un vis frumos din care parcă îi era teamă să nu se trezească. Dar nu, nu visa, într-adevăr, în prag se afla multiubita lui fiică, Andra.

— Tată ! atît putu să strige fata şi într-o clipă, ca dusă de vînt, fu în braţele puternice ale regelui. Îşi puse capul pe pieptul lui lat şi nu-şi mai putu stăvili lacrimile, care-i curgeau şiroaie pe faţa ei palidă şi slăbită de suferinţă.

— Andra, copila mea dragă ! şopti Burebista.

Deceneu se apropie de tată şi fiică fără grabă. Andra veni lîngă dînsul şi îi sărută mîna fără să spună o vorbă. În schimb, vorbi marele sacerdot :

— Urechea mea a mai prins nişte paşi pe scară ! Sau mi s-a părut şi a fost numai ecoul paşilor tăi, Andra ?

Fata se îmbujoră la faţă şi spuse plină de emoţie :

— Nu ţi s-a părut, mărite sacerdot, sînt într-adevăr paşii cuiva, care paşi, adăugă ea cu şiretenie, ar putea fi socotiţi ca fiind ecoul paşilor mei !

— Am înţeles cum nu se poate mai bine şi mă aşteptam la aceasta. Regele îmi este martor că i-am vorbit şi lui ceva acum cîteva zile. Deci, draga mea, spune-i lui Sander să intre !

Andra ieşi repede pe uşa ce rămăsese deschisă şi se întoarse în grabă de mînă cu Sander, care se opri la o distanţă de cîţiva paşi de cei doi oameni mari ai ţării, îşi împreună braţele pe piept şi făcu o plecăciune plină de adînc respect.

Burebista şi Deceneu îşi înclinară capul drept răspuns, iar regele grăi :

— Andra, spune-ne, te rugăm, ceea ce ai de spus !

— Multiubite tată şi mărite sacerdot, din mulţimea de fapte pe care ar trebui să vi le povestesc, îngăduiţi-mi, rogu-vă, să grăiesc numai cîteva vorbe, din care veţi pricepe totul : îl doresc pe Sander de soţ !

Burebista grăi :

— Bine, în sfîrşit, că a sosit şi ziua aceasta mare, cînd să-ţi dorești un soţ ! Apoi, bătîndu-l pe umăr pe Sander, care rămăsese încremenit de emoţie şi nu putea să scoată o vorbă, spuse cu tărie, de parcă ar fi rostit o lege :

— Vom vorbi pe larg mai tîrziu. Acum daţi-vă mîna şi să mergem neîntîrziat la regină, care este foarte îngrijorată. Iar de veţi avea un fiu, am să-i dau numele de „*Rexus*“ [1], ce vorbeşte de la sine.

Andra îi surîse regelui cu recunoştinţă, dar tresări deodată şi, întorcîndu-şi privirea zîmbitoare către logodnicul ei, îi şopti în glumă, dar cu prefăcută seriozitate, gîndindu-se la întîmplarea prin care trecuse :

— O, Sander, dragul meu, abia acum mi-am adus aminte că am uitat să iau trandafirii. Le-am simţit lipsa !

[1] *Rexus* — de la cuvîntul „*rex*“ — în latineşte „*rege*“.

CAPITOLUL XVII

PE ȚĂRMUL CEL DINSPRE APUS AL MĂRII EUXINE

Cînd se așteptau mai puțin, locuitorii Argedavei îl văzură intrînd pe poarta dinspre miazănoapte a cetății pe regele Burebista, însoțit de marele sacerdot Deceneu și de oamenii săi din gardă, printre care se aflau : ginerele său Sander, tînărul preot Comosicus și vitejii căpitani de oaste Pillotus, Gerro și Bicaz.

Pe tot parcursul drumului de la poartă și pînă la palat, convoiul regal fu primit cu ovații și urale de dragoste, dar și cu ridicări din sprîncene de mirare : Burebista de-abia plecase la Sarmizegetusa și cînd făcea aceasta, dacă nu era vorba de vreo vînătoare, obișnuia să lipsească vreme mai îndelungată ! Iar acum ? ! Ce s-o fi întîmplat ? !

Dar dorința lor arzătoare de a le ști pe toate cît mai degrabă le fu satisfăcută, căci aflară chiar în seara aceea că regele îi chemase la sine pe toți cei din sfatul taraboștilor, generalilor și marilor preoți, încă de pe cînd se afla la Sarmizegetusa și acum îi aștepta să sosească neîntîrziat.

În sala tronului din palatul de la Argedava ce putea cuprinde cam o sută de oameni și era hărăzită pentru serbările și petrecerile de iarnă, se aflau vreo cincizeci de invitați, bucuroși că sînt atît de puțini și că pot respira în voie, dar nespus de nerăbdători să afle cît mai curînd pentru ce fuseseră chemați. Pînă în clipa de față nu

[1] *Pontul Euxin* sau *Marea Euxină*, așa se numea în antichitate Marea Neagră de astăzi.

le ajunsese la urechi nici un zvon, cît de mic, deși toți erau convinși că măcar patru persoane din cele de față cunoșteau motivul chemării și aceștia erau : Deceneu, Sander, Comosicus și Pillotus.

Se auzeau șopăieli pretutindeni, cînd deodată se așternu o liniște desăvîrșită ; murmurul încetă ca prin farmec și toți cei de față se ridicară în picioare : intrase regele, însoțit de marele sacerdot. Și, împotriva obiceiului dintotdeauna, de astă dată, Burebista nu se așeză pe tronul său de aur masiv, încrustat cu pietre scumpe, ci se opri în fața treptelor, dinaintea celor poftiți la sfat.

Un murmur de adîncă mirare pluti pentru cîteva clipe pe deasupra mulțimii, dar se stinse ușor, asemenea unei blînde adieri. Ce înțeles putea să aibă acest frumos gest de modestie al regelui ?

În tăcerea care domina întreaga sală, același gînd stăruia în mințile tuturor : a voit să ne arate că el se consideră asemenea nouă și că tot ce va urma să se discute astăzi va fi ca între egali.

— Multiubiții și prețuiții mei prieteni, începu Burebista, sfatul nostru va fi scurt. De la început chiar vă spun că va fi vorba tot de un război. Cele purtate de noi pînă acum și din care am ieșit biruitori au fost drepte ; drepte vor fi cele pe care le vom purta de aci înainte și vom ieși, de asemenea, biruitori, și din acestea.

I-am alungat pe boii și tauriscii de pe pămîntul sfînt al Daciei și i-am spulberat de pe fața pămîntului ; i-am înfrînt și pe mult prea îndrăznețiii scordisci care au încercat să ne înșele buna credință !

Țara noastră este în continuă înflorire ; ea prosperă în fiecare zi tot mai mult ; roadele pămîntului dacic, de toate soiurile, sînt căutate și prețuite pretutindeni în lume. Dar noi nu putem trage foloasele pe deplin meritate de pe urma acestor roade, întrucît ceea ce dăm noi peste hotare este vîndut încă o dată de negustătorii greci, care s-au îmbogățit nespus de mult de pe urma noastră ! Și unde-și fac negustătorii aceștia treburile și averile ? Pe pămîntul nostru ! Da, da, nu vă mirați, repet ; pe pămîntul nostru ! Întreaga coastă dinspre apus a Pontului Euxin, de la miazăzi pînă la miazănoapte, este de drept pămîntul dacic. Iar grecii au găsit de cuviință să-și

dureze aci porturi mari, adevărate cetăți ce împînzesc acest țărm ! Dacă ceilalți regi ai țării noastre au privit aceasta cu îngăduință, eu sînt de altă părere. Cele nouă cetăți-porturi și anume : *Apollonia, Mesembria, Odessos, Dionysopolis, Callatis, Tomis, Histria, Tyras* și *Olbia* sînt de drept ale noastre și vor fi și de fapt ale noastre. Cum să desfășurăm noi negoțul Daciei, folosind niște porturi străine și depinzînd de bunăvoința altora ? Sînt încredințat că negoțul nostru se va ridica în curînd pe cea mai înaltă culme, numai dacă îl vom face prin aceste cetăți — porturi, ridicate pe pămîntul nostru. Nu sînt împotriva neguțătorilor greci ! Ei își pot vedea mai departe de treburile lor, dar sub oblăduirea noastră, întrucît aceste orașe fac parte din Dacia !

S-ar putea să fie război, dar s-ar putea și să nu fie. Unele cetăți vor fi cucerite de noi, dar altele, poate vor veni lîngă noi de bună voie, fără luptă. Și-apoi, dacă nu ne grăbim, s-ar putea să le vină poftă romanilor să socotească toate aceste cetăți ca fiind ale lor, așa cum au făcut de curînd cu Apollonia, pe care au trecut-o prin foc și sabie.

Asta este totul ! Vă rog acum să mă ajutați, așa precum ați făcut-o întotdeauna, spunîndu-mi părerea voastră, fățiș, drept, fără ocolișuri. Vă ascult !

Se auziră șoapte distincte de aprobare, dar nimeni nu ridica mîna pentru a cere cuvîntul. Și totuși, deodată, izbucni, ca la o poruncă, un strigăt puternic al tuturora, de se cutremurară pereții :

— Așa e !

Abia atunci, făcînd cîțiva pași înainte, tarabostul Zobal, cel mai bătrîn general, ieși în fața regelui și grăi cu o tărie de glas surprinzătoare la vîrsta lui înaintată :

— Da, așa e, mărite rege ! Dreptatea e de partea noastră ! Cele spuse aci sînt cît se poate de adevărate !

— Atunci pornim de îndată, chiar acum. Începem cu Apollonia ; în primul rînd, pentru că este în marginea cuceririlor romane și, în al doilea rînd, pentru că această cetate, care, după cum v-am spus adineauri, a fost aproape dărîmată de oștirile lui Lucullus, n-a

avut timp să se refacă pe de-a-ntregul și în așa fel, ca să poată opune o rezistență serioasă. Dar, după cucerire, o vom reclădi noi, precum se cuvine, cu mijloacele și metodele noastre dacice !

*

Așa după cum prevăzuse regele Burebista, cea dintîi cetate grecească în fața căreia se opri cu oștile sale, și care deschise larg porțile, primindu-i pe daci de bunăvoie, fu Apollonia. Sfatul acestei frumoase cetăți odinioară, acum pe jumătate nimicită de oștile marelui general roman Lucullus, găsise că ar fi zadarnic și mult prea costisitor să se împotrivească lui Burebista.

Dar dacă la Apollonia, treburile au mers ușor, la cetatea vecină cu ea spre miazănoapte, Mesembria, lucrurile s-au petrecut cu totul altfel.

Vestea cuceririi Apolloniei, fără luptă, de către daci, s-a răspîndit ca fulgerul în toate cetățile de pe întreaga coastă apuseană a Mării Euxine și, mai înaintea tuturor, a sosit la Mesembria care și-a luat de îndată toate măsurile de apărare.

Cei trei strategi ai marelui port au ținut sfat la miez de noapte și au hotărît mai întîi să se ferece de trei ori mai puternic toate porțile cetății. Apoi, pe zidurile acesteia, să se facă de gardă, fără întrerupere, ziua și noaptea, spre a putea astfel fi observată orice mișcare cît de mică a vrăjmașului. Au chemat la luptă pe toți bărbații tineri și bătrîni, în stare de a ține în mînă o armă, oricare ar fi aceea : spadă, suliță, toporișcă sau lance, căci mesembrienii aveau de toate și mult curaj pe deasupra.

S-au dat lupte crîncene zile și nopți în șir și cele mai grele s-au dovedit a fi pentru daci, care erau în afara zidurilor apărate cu strășnicie. Dîrzenia celor asediați era de neînchipuit și-l pusese pe gînduri pe Burebista.

Peste putință să strici porțile acelea mari de fier, bine zăvorîte. Berbecii romani, folosiți de regele dac, nu aveau nici o putere aci. Se gîndiră să facă spărturi în zidul cetății, dar la prima piatră desprinsă, străpungeau gaura o sută de sulițe.

— Trebuie să sărim peste ziduri și să deschidem numai una din porți ! zise Burebista, și apoi totul va veni de la sine.

Aduseră scările înalte și le sprijiniră de metereze. Dar cei dintîi luptători daci ce se avîntară pe înălțimi, căzură străpunși de spade și toporiști.

Atunci hotărîră să se dea lupta cu toți oștenii deodată într-un singur punct, și la poartă și la ziduri. În același timp, cîteva cete să treacă marea înot, mai mult pe sub apă, pentru a pătrunde în cetate prin partea opusă. Această a doua stratagemă se dovedi zadarnică însă ; porțile dinspre mare erau la fel de bine întărite și apărate, iar corăbiile mesembrienilor plecaseră în larg, spre a nu cădea cu bogăția lor de mărfuri în mîinile dacilor.

De un asediu mai îndelungat, pentru a-i sili pe greci să se predea prin foame și sete, nici vorbă nu putea fi, erau prea bine aprovizionați cu tot ce le trebuia. Chiar dacă n-ar fi luat măsuri din vreme și tot s-ar fi găsit din belșug de mîncare și băutură în cetate, pentru timp îndelungat.

Tot pe uscat trebuia dată lovitura hotărîtoare. Cu orice preț, cu sacrificiul vieții lor, cîțiva măcar trebuiau să pătrundă în cetatea ce se apăra cu atîta eroism, spre a le da apoi drumul celorlalți.

Dacii erau mai înverșunați ca niciodată pînă acum ; iar Pillotus nu mai știa ce să facă de mînie.

Burebista opri pentru un scurt timp luptele, care, pînă atunci, se dăduseră fără o clipă de întrerupere. Cînd se odihneau unii sau mîncau, alții le luau locul, așa ca în tot timpul să fie cineva la porți sau pe ziduri.

Acum, regele grăi cu aceeași liniște pe care și-o păstra întotdeauna, cu o stăpînire de neînchipuit, oricît ar fi fost de tulburat :

— Dragii mei, vom înceta lupta ca preț de o *clepsidră* și apoi vom da atacul în altă parte a cetății. Dar nu va mai fi ca pînă acum *„pe viață și pe moarte“*, ci numai pe moarte. Mîndria noastră de daci și vitejia noastră nu pot fi desmințite în fața unei cetăți grecești, oricît ar fi ea de bine întărită și apărată. Îmi trebuie cîțiva oșteni de nădejde, care, cu mine în fruntea lor, să se lase de pe

ziduri în cetate și să deschidă poarta pe dinăuntru. Această ispravă de mare vitejie și îndrăzneală fără de seamăn a mai fost făcută de cineva acum trei sute de ani. Acel bărbat de nebiruit se numea Alexandru Macedoneanul. Dacă el și ai lui au fost în stare să aducă la îndeplinire asemenea faptă de curaj, de ce n-am fi în stare și noi ? Cine vrea să meargă ?

Și-atunci din sute de piepturi izbucni același strigăt puternic :

— Eu, eu, eu !

Burebista zîmbi, privindu-i cu dragoste de părinte și răspunse :

— Îmi sînt îndeajuns numai o sută de oameni !

— Mărite rege, se auzi atunci un glas atît de puternic, de-ai fi zis că vorbeau zece inși laolaltă, o sută de oșteni pentru tine și altă sută pentru mine ! Pentru mai multă siguranță !

Era Pillotus care pentru nimic în lume n-ar fi admis să nu ia parte la această primejdioasă încercare de a pătrunde în cetate.

— Să fie precum zici ! încuviință regele. Totul depinde de dibăcia noastră să rămînem teferi cît mai mulți !

*

Înlăuntrul cetății Mesembria era mare forfotă și neliniște. Grija, ce nu mai putea fi înlocuită cu nepăsarea, umbrea fețele tuturor. De cîteva zile, viața cea frumoasă, plină de bucurie și belșug de pînă atunci, devenise posomorîtă și întunecoasă, lipsită de orice plăcere. Magazinele ce străluciseră înainte, avînd expuse tot felul de obiecte necesare unui trai fericit, zăceau cu obloanele trase. Nu mai erau deschise decît ospătăriile și brutăriile, în care lucrau femeile bătrîne și copiii. Ceilalți locuitori stăteau zi și noapte în dosul porților sau pe înălțimile zidurilor, gata în orice clipă să-și apere marea și bogata lor cetate, ce strălucea printre celelalte colonii grecești, răspîndite în larga lume, asemenea unui briliant într-o diademă regală.

Toți erau plini de amărăciune, moleșiți și nepăsători acum. Timp de cîteva zile fuseseră agitați la culme și nu se mai înțelegeau unii cu alții. Îngrijorarea ce-i cuprinsese atît pentru viața, cît și pentru

bogăţiile lor, îi adusese aproape la desperare. Deşi mesembrienii îşi apărau cetatea vitejeşte şi cu toată abnegaţia, totuşi îşi dădeau seama că, în cele din urmă, vor fi copleşiţi de numărul mare şi de puterea oştenilor daci, a cărora aleasă vitejie era bine cunoscută de ei, şi că vor sfîrşi prin a deschide porţile. Dar, înţelegeau să facă aceasta cît mai tîrziu cu putinţă sau deloc chiar, dacă vreun miracol al zeilor le va veni întru ajutor.

Zgomotele de luptă : bubuitul în ziduri, zăngănitul de spade şi strigătele de bătaie se auzeau tot timpul mai apropiate sau mai îndepărtate, de la porţi. Erau obişnuiţi cu ele toţi de cîteva zile, aşa precum eşti obişnuit cu ropotul unei ploi puternice care cade în duşmănie, fără să mai contenească, şi nu-i mai dai nici o importanţă. Dar deodată, aceasta încetase şi, ca prin farmec, o linişte de cimitir cuprinsese întreaga cetate. Abia acum îşi aduseră aminte că zidurile cetăţii lor sînt scăldate de apa albastră-întunecată a mării, acum cînd valurile îşi aruncau cu nepăsare zgomotele, clipocind ritmic, aşa cum nu le mai auziseră de cîteva zile !

Ce se întîmplase oare ? De ce această apăsătoare tăcere, ce nu prevestea nimic bun ?

Dar abia avură timp să se mire şi să schimbe între ei cîteva păreri, că deodată vuietul de luptă reîncepu şi mai puternic parcă ! Iar cei ce se aflau în faţa porţii celei mari dinspre miazănoapte, care nu era altul decît Burebista, făcu gol în faţa porţii; apoi trarme nemaipomenită şi care nici în visele cele mai îndrăzneţe, ce le are omul cîteodată, nu se poate vedea ! De pe zidurile înalte cît trei staturi de om ale cetăţii se aruncaseră zeci de frînghii groase de canabiza, pe care se lăsau cu o repeziciune de şerpi înfuriaţi, o sumedenie de daci înarmaţi pînă în dinţi. Aceştia îndată ce atingeau pămîntul, săreau gata de bătaie cu iuţeală ameţitoare, zăpăcindu-i de-a binelea pe bieţii mesembrieni, care nu ştiau ce să mai facă.

In cîteva clipe, prima ceată de daci în frunte cu comandantul lor, care ducea spre cetatea Odessos, avură prilejul să vadă o faptă de seră zăvoarele repede, cu multă îndemînare şi o deschiseră larg,

lăsîndu-i să dea năvală pe ceilalţi oşteni daci, sosiţi între timp, după regele lor.

Ceata de la poartă era apărată de un gigant care singur îşi pusese pieptul la bătaie în fata mesembrienilor. Aceştia, înfricoşaţi, se dădură grabnic în lături, renunţînd la luptă.

Ruptura era făcută. Puhoiul dacilor pornise şi se scurgea în cetate ca lava alunecoasă a unui uriaş vulcan ce abia izbucnise !

Dar Burebista era mai încruntat ca niciodată pînă atunci, de cînd se afla în faţa mesembrienilor. Pillotus, plin de praf, de moloz şi de sîngele altora, gîfiind de oboseală, îndrăzni totuşi să-l întrebe pe rege :

— Dar bine, Rebis, ce motiv mai ai acum ca să te încrunţi în halul ăsta ? ! Totul a ieşit după cum ai prevăzut şi ai dorit !

— Ah, Pillotus, mi-e necaz că nu m-am gîndit mai din timp la stratagema lui Alexandru Macedoneanul !

*

Liniştea se aşternuse în cetate treptat, treptat ; dar era o linişte bolnavă, rece, obositoare, a celor învinşi şi îngrijoraţi de soarta ce-i aşteaptă !

Regele Burebista pusese crainici să strige în toate cartierele cetăţii şi să-i vestească pe cetăţeni că nu vor avea de suferit dacă îşi vor vedea de treburi în pace, fără să provoace dezordini şi fără să-i atace pe ostaşii daci. Iar a doua zi, îndată după răsăritul soarelui, erau poftiţi la marele hipodrom din marginea de miazăzi a Mesembriei, unde regele Burebista, care acum era şi regele lor, dorea să le vorbească şi să li se facă cunoscut.

Puţini mesembreni închiseră ochii în această noapte de pomină, în aşteptarea zorilor !

Starostele şi strategii cetăţii avuseseră timp să-l cunoască pe regele dacilor şi să-i facă cuvenitul act de supunere şi credinţă, jurînd în faţa marelui preot de la templul lui Poseidon, zeul protector al oraşului, clădit pe ţărmul mării, măcar că acesta nu dovedise că le-a purtat prea mult de grijă credincioşilor săi. Şi nici Bu-

rebista nu se bizuia pe asemenea jurăminte, pe care toți le făceau de nevoie și nu din sinceritate. A doua zi, în zori, la vestitul hipodrom, la care, cînd erau marile alergări de cai, veneau să parieze mii de oameni, sosiți atît din Atena, cît și din cetățile de pe țărmul Pontului Euxin, nu se strînseseră decît cîteva sute de cetățeni, și aceștia parcă aduși cu sila. Stăteau posomoriți, tăcuți și lipsiți de orice interes, lucru firesc, dealtfel ; ei îl considerau pe Burebista un străin, un dușman !

Regele veni însoțit doar de o mică gardă. Nu se temea ; era un bărbat de un curaj neobișnuit, cum o dovediseră atît el, cît și tovarășii săi de luptă, deunăzi chiar.

Și-apoi își închipuia că toți mesembrienii bănuiau cam ce i-ar fi așteptat, dacă i s-ar fi întîmplat o cît de mică neplăcere. Așa că cei dintîi, ei aveau tot interesul să-l păzească și să-l apere cum se putea mai bine pe învingătorul lor.

De aceea chiar aduseseră pe cîmpul verde acoperit cu troscot, o gardă a lor de peste cincizeci de oșteni, așezați pe două rînduri în fața regelui, care venise călare pe un frumos armăsar alb, ce fremăta de nerăbdare, își umfla nările, necheza prelung și bătea în pămînt cu copita din dreapta, conștient parcă de măreția și valoarea fără de seamăn a călărețului pe care avea cinstea și mîndria să-l poarte. Căci, întotdeauna, animalele inteligente, și mai cu seamă caii și cîinii, au simțit puterea stăpînilor lor.

În dreapta și în stînga regelui se afla Pillotus și Comosicus, primul, pe un cal negru ca pana corbului ; celălalt pe unul murg. Iar, în spatele lor, garda dacică, în frunte cu : Sander, Gerro și Bicaz.

Cînd Burebista ridică mîna în semn că vrea să vorbească, armăsarul său se liniști ca prin farmec.

— Cinstiți locuitori ai cetății Mesembria, începu regele, aș putea să vă spun chiar din această clipă iubiți cetățeni daci ai Mesembriei !

Dar acest binevoitor apelativ, doritor de a stabili bune și prietenești relații cu mesembrienii, nu le făcu acestora nici o impresie și, deci, nu avu nici un ecou în sufletele lor încărcate de amărăciunea înfrîngerii, astfel că rămaseră cu totul nepăsători, nu schi-

țară un zîmbet și nu scoaseră o șoaptă măcar de bunăvoință, așa cum poate s-ar fi cuvenit în fața unui mare conducător de oști și rege, cum era Burebista.

Acesta însă nu se ofili de răceala manifestată, ci, dimpotrivă, parcă se îndîrji în a fi cît mai binevoitor față de ei și continuă :

— M-aș fi bucurat să găsesc și la voi aceeași mare înțelegere, plină de înțelepciune, pe care mi-au arătat-o cei din Apollonia. Atunci n-ar mai fi fost nevoie de atîtea jertfe de vieți omenești, pierdute cu totul în zadar, nici din partea voastră și nici din partea noastră ! Nu știu cum voi fi întîmpinat la Odessos, unde mă voi duce de aci, dar știu sigur că prietenii mei din Dionysopolis, care mi-au cerut întotdeauna protecția, mă vor primi cu pîine și cu sare !

În această clipă, calul lui Burebista fu cuprins de un mare neastîmpăr. Începu să necheze, se ridică în două picioare și voi să pornească fără noimă, pe întinsul verde al hipodromului. Regele îl struni cît putu de tare și-i trebui pentru aceasta multă forță. Nu-și dădea seama ce provocase agitația calului, cînd, deodată, din față, pe golul dintre cele două rînduri de oșteni se repezi, ca dus de vînt, un călăreț cu părul vîlvoi și cu o spadă pe care o învîrtea furios pe deasupra capului, strigînd :

— Noi îți dăm fier, nu pîine și sare !

Și se repezi ca un vifor năpraznic asupra lui Burebista. Dar acesta, care se și înălțase în șa, cum îi era obiceiul, avînd mîinile libere, îl lovi pe călăreț cu latul palmei stîngi peste braț, aruncîndu-i spada ; apoi îl prinse de mijloc cu amîndouă mîinile, îl ridică în aer și-l zvîrli cu toată puterea la pămînt.

Oștenii din garda regelui erau acum în jurul agresorului, îl prinseră în brațe și-l puseră pe picioare. Strategii cetății se și iviseră de îndată în fața lui Burebista, amuțiți de groază. Cel mai bătrîn dintre ei abia putu îngăima :

— Să i se dea moartea, aci, pe dată, în fața tuturor !

Deşi spuse încet, cuvintele strategului fură auzite de cei dimprejur şi din mulţimea adunată pe cîmpul de alergări se înălţară glasurile ca un vuiet de vînt :

— Să i se dea moartea ! La moarte cu el !

Mesembrianul, care se văzuse, fără îndoială, înainte de încercarea lui, adulat de mulţime şi ridicat la ranguri neaşteptate, pentru fapta ce-o socotea eroică, dîndu-şi seama că e pierdut, începu să tremure de groaza morţii apropiate. Stătea cu capul în jos, palid, îndurerat de căderea năpraznică ; îşi frămînta mîinile în neştire, muşcîndu-şi buzele tremurător, fără să poată scoate un cuvînt.

Burebista ridică mîna şi-i spuse fără duşmănie :

— Apropie-te, omule !

Mesembrianul se apropiè cu genunchii tremurînd.

— Cum te numeşti ?

— Teodosios Cretanul.

— Eşti grec ?

— Da !

— Ai familie ?

— Da, soţie şi trei copii : două fete şi un băiat !

— Şi de ce ai încercat să mă omori, nefericitule ?

— Ca să mă răzbun !

— Să te răzbuni că voiesc să vă fie tuturor mai bine, ţinînd Mesembria sub oblăduirea noastră a dacilor ? Nu ştii ce s-a petrecut la Apollonia, care a fost pustiită de romani ? Eu nu voi distruge Mesembria, ci o voi ajuta pe toate căile să înflorească pe pămîntul dacic şi, mai mult, să prospere ! Pentru asta voiai să-mi iei viaţa ?

— La moarte, la moarte, ucigaşul ! se auziră din nou strigăte furioase.

Teodosios începu să tremure. Regele ridică mîna şi spuse cu blîndeţe :

— Nu ! Acestui om nu i se cuvine moartea pentru ceea ce a încercat să facă. El a fost încredinţat că moartea mea e un bine pentru cetatea lui. S-a înşelat, dar gestul său este, totuşi, un gest

de erou. Eu îi dăruiesc viaţa ! E liber să plece unde va voi ! Du-te, Teodosios !

Dar acesta căzu în genunchi dinaintea calului, hohotind de plîns şi strigă :

— Mărite rege ! Mă căiesc din suflet pentru nebunia şi greşeala mea. Ai fost mai mărinimos decît un zeu cu mine. Doresc să-ţi închin întreaga mea viaţă. Primeşte-mă, în garda ta şi lasă-mă să fiu lîngă tine pentru totdeauna !

Burebista zîmbi cu nedumerire şi grăi emoţionat :

— Bine, Teodosios, să fie precum zici ! Dar aş dori ca această greşeală a ta să fie prilej de învăţătură şi pildă pentru toţi locuitorii Mesembriei şi-ai altor cetăţi ce vor crede că au de învăţat ceva de aci !

*

Ca fulgerul se răspîndi în toate cetăţile vestea despre mărinimia lui Burebista faţă de mesembrianul Teodosios, care încercase să-l omoare. Şi toţi căzură pe gînduri.

Locuitorii din Odessos care, înspăimîntaţi de moarte, părăsiseră cetatea, auzind acum de bunăvoinţa arătată de marele rege dac, se întoarseră liniştiţi la casele lor.

Şi aşa după cum spusese Burebista, cetăţenii din Dionysopolis, care-i erau buni prieteni de multă vreme şi fuseseră ajutaţi în multe împrejurări de el, îi deschiseseră larg porţile şi, în frunte cu cel mai de vază locuitor al lor, care era isteţul Acornion, îl primiră într-adevăr cu urale sincere de bun venit şi cu pîine şi sare, amîndouă acestea fiind tot din Dacia cea îmbelşugată !

Apoi, de-a lungul cîtorva ani de trudă, cu multă răbdare, vitejie şi aleasă iscusinţă, Burebista a izbutit să treacă sub oblăduirea Daciei, toate cetăţile de pe ţărmul stîng al Mării Euxine : *Callatis*, *Tomis* şi *Histria*, de sub cele trei guri ale marelui fluviu Istru şi celelalte două : *Tyras* şi *Olbia* de deasupra gurilor, la aceasta din urmă, dînd lupte grele, care au ruinat cetatea ce se îndărătnicise să se împotrivească puterii dacice.

CAPITOLUL XVIII

MĂREȚUL REGE BUREBISTA-I ÎNTINDE O MÎNĂ PRIETENEASCĂ IMPERATORULUI ROMAN POMPEIUS

Cît de ușor atîrnă în cumpăna unei vieți cîțiva ani ! Dar cît de multe întîmplări, ce nu vin uneori într-o viață întreagă, se pot petrece într-un singur an ? ! Asemenea, în trecutul unui popor se pot desfășura evenimente, tot în cîțiva ani, ce nu le cuprind nici secole de-a rîndul.

Burebista se putea considera un rege fericit ! Îi spusese aceasta însuși Deceneu. Toate planurile sale se realizaseră întocmai după gîndul său. Țara își alungase cotropitorii de la marginile sale, lărgindu-și hotarele ; era respectată și temută pînă și de Romani, marii cuceritori ai lumii ; avea acum negoț bogat și pe uscat și pe mare, cu toți vecinii și cu popoarele îndepărtate. Dacii erau harnici, pricepuți în toate treburile, buni gospodari și oameni de nădejde, dar mai cu seamă viteji de frunte printre popoarele lumii ; iar el, Burebista, putea să fie acum liniștit pe deplin : fiica lui Andra îi dăruise un nepot zdravăn și plin de vioiciune, Rexus, care era mîngîierea și nădejdea bătrînețelor sale.

— Și totuși, îi spunea el de multe ori lui Deceneu, în ceasurile lor de taină, mă mai frămîntă gîndul că trebuie să am alături de țară un aliat de nădejde, mare, un aliat de seamă, care să inspire stimă tuturor. Un aliat pe care să mă pot bizui, la nevoie, ca pe mine însumi. Care să privească țara noastră cu admirație și să vadă și el, la rîndul lui, un sprijin puternic în noi ! O, Deceneu,

de-aș putea găsi un stîlp de nezdruncinat, și în afara țării, precum ești tu, și poporul dac, înlăuntrul ei, cît aș fi de fericit ! Atunci n-aș mai cere nimic vieții și zeilor, decît să rămînă Dacia astfel precum am lăsat-o eu, încă multe secole, de aci înainte !

Dar Burebista nu-i spusese niciodată lui Deceneu către cine se îndrepta gîndul lui, cine urma să fie acel aliat de nădejde. Iar marele sacerdot nu-l întrebase încă nimic niciodată, socotind că, de-ar fi voit, i-ar fi spus regele singur. De astă dată însă, îi aruncă întrebarea, dîndu-i, totuși, a înțelege, că se gîndește și el la cineva :

— Și cam cine crezi tu, Burebista, că ar putea să îndeplinească întru totul condițiile pe care i le ceri, să fie pe de-a-ntregul un aliat demn de totala ta încredere, dintre cei doi mari generali ai lumii de astăzi ?

Regele înțelese ce vrea să spună marele sacerdot și îi răspunse, de astă dată, scurt, contrar obiceiului său de a prelungi vorba :

— Pompeius !

Deceneu își ridică sprîncenele a mirare și-l întrebă cu același ton rece :

— De ce nu Cezar ? !

— Pentru că eu nu-l socotesc un om sincer pe Cezar. Îi cunosc de mult gîndurile. N-aș putea spune că e dușmanul Daciei, ci, dimpotrivă. Dar ne iubește și ne prețuiește atît de mult țara, încît ar dori s-o înglobeze cît mai curînd la imperiul roman ! Gallia a cotropit-o și a anexat-o la Roma ! Pe viteazul ei rege *Vercingetorix*, după ce l-a ținut închis și l-a tîrît apoi la carul lui triumfal, ca pe un animal de pradă, l-a ucis cu nepăsare !

— Mai bine așa, decît cum a fost lăsat regele *Jugurtha* al Numidiei să moară de foame în închisoare. Răzbunarea lui Marius, unchiul lui Cezar ! spuse cu mult dispreț Deceneu.

— Obiceiuri de familie ! Totuși trebuia să se gîndească amîndoi : și unchiul și nepotul, că cei doi mari bărbați erau regi, și că Vercingetorix s-a predat de bună voie, nu a fost prins !

— Și Pompeius ? întrebă Deceneu.

— E un om sincer, mult mai sincer decît Cezar, asta e părerea mea ! răspunse Burebista cu convingere. Nu știu ce-mi spune că mă pot bizui pe dînsul ! Mai cu seamă că acum e în mare rivalitate cu Cezar. Și mai ales că stăpînirea lui Pompei se întinde asupra ținuturilor vecine cu noi. Toate aceste argumente pledează pentru alegerea mea !

*

După ce plecă Deceneu, regele se duse în cerdac ; își plimbă privirea pe deasupra pomilor din grădină, însă, de astă dată, nu văzu nici roadele bogate și nu auzi nici ciripitul vesel al păsărelelor. Gîndurile sale zburau cu aceeași iuțeală și intensitate, pe rînd, cînd la Pompei, cînd la Cezar, cei doi mari generali, în mîinile cărora se afla soarta Imperiului roman. Faptul că Deceneu îl întrebase rece : „De ce nu Cezar" ? îl nemulțumise. Și acum îl sîcîia. Oare, marele sacerdot îl considera pe Cezar superior lui Pompeius ? Fulgerător își aminti de ce-i spusese retorul Antonius, într-o seară, la masă, îndată după sosirea sa în Dacia. Venind vorba despre Cezar îi povestise că acesta, pe cînd avea douăzeci de ani și citea o istorie a lui Alexandru Macedoneanul, începuse să plîngă. Un prieten îl întrebă ce l-a impresionat așa de puternic, încît i-au dat lacrimile, iar Cezar îi răspunse întristat : „Cum să nu fiu mîhnit, prietene, cînd Alexandru, la vîrsta mea, cucerise atîtea țări, iar eu n-am fost în stare să fac nimic valoros despre care să se vorbească în viitor ?"

Și tot Cezar, pe cînd se ducea în Spania, trimis de Senat, într-o misiune, întîlnind un trib de barbari, cu care se împrieteni, le spuse că ar prefera să fie cel dintîi în tribul lor, decît al doilea, la Roma !

Ce dovedeau toate acestea ? Nemăsurata ambiție a lui Cezar de-a ajunge în culmea puterii, nepotolita sete de mărire a lui ! Și iată că nu s-a dezmințit ! Însă parcă tot Antonius a adăugat, da, da, el a spus, după cum obișnuia și la lecții să vină cu o concluzie : „Una din cele mai mari și mai puternice însușiri alese ale omului este ambiția. Această neprețuită calitate îți dă impuls la

realizarea faptelor mari, la desăvîrșirea oricărui lucru. Dar cînd treci de limita cerută în orice, cînd exagerezi, ambiția se transformă, peste noapte, din calitate, în defect, și nu numai că e cel mai rău sfetnic, dar te poate duce la pierzare !" Și a continuat : „Iată, pe Cezar nu-l mulțumește să fie, cum pretindea el, în tinerețe, cel dintîi în patria sa, ci are ambiția de nezdruncinat, să fie primul bărbat din lume ! Și aceasta, în cele din urmă, mai devreme sau mai tîrziu, îl va pierde și pe el, cum l-a pierdut și pe marele Alexandru Macedoneanul și cum o să-i mai piardă încă pe atîția și atîția alții avizi de înălțimi deșarte !"

— Sper, reflectă Burebista, surîzînd, că n-a voit bătrînul magistru să-mi servească o lecție de etică politică, ci să mă facă atent la deșertăciunea măririlor ! El știe foarte bine că unica mea ambiție este să păstrez Dacia pe înălțimea pe care am ridicat-o, printre celelalte țări și nu să le cobor pe ele !

*

Întîlnirea dintre Marcellus, Brazis și argintarii săi, care se înapoiaseră în sfîrșit de la Roma, și multiubitul lor Rebis a fost de o mare căldură. S-au strîns în brațe de nenumărate ori și li-era rușine că-și simțeau ochii în lacrimi. Și toți ar fi vrut să spună ceva ce n-ar fi fost pe placul nimănui, dar parcă nu îndrăzneau. Atunci, Rebis, privindu-i cu duioșie pe rînd, pe fiecare, spuse tărăgănat :

— Da, dragii mei prieteni, am s-o spun eu, întrucît văd că vouă nu vă vine la îndemînă. Așa este : am îmbătrînit cu toții ! Ce vreți ? Au trecut repede, ușor ca în vis, peste treizeci de ani ! Numai uitîndu-mă la voi cum v-ați schimbat de mult, mă gîndesc cît trebuie să fi îmbătrînit și eu ! Ce zici, magistre Antonius ?

— Nu-mi pot da seama prea bine, dragul meu Rebis, întrucît eu i-am văzut aproape în fiecare săptămînă la Roma și m-am despărțit de ei de prea puțină vreme ! Dar trebuie să recunosc că ne-am cam ofilit cu toții, ca să fiu pe placul grădinarului Marcellus, și mai mult decît toți, eu !

Vechii și bunii prieteni de odinioară începură să rîdă, deși n-auziseră ceva care să-i bucure. Dar acesta era adevărul, vremea trecuse și lăsase urme de neșters !

— Și-acum, că mi-am revenit din marea și neașteptata surpriză, ia să aud ce cîntați ? Spune tu, Marcellus, ce vînt v-a suflat în Dacia ? Te simt cam stingherit în fața mea și nu-mi place. Țin să știi că eu am rămas pentru tine același Rebis, care venea cu barca pe Tibru, la templul lui Esculap, și după plante, și ca să mai stea de vorbă cu tine ! Te ascult !

Marcellus zîmbi cu plăcere și începu să-și depene firul povestirii :

— Îmi făcusem planul să încep cu „mărite rege", dar, dacă așa stau lucrurile, am să-ți spun : multiubite amice Rebis, evenimentele neplăcute și nesigure pentru noi toți cei de la Roma, unde și acum se ucid romanii între ei, ne-au trimis valvîrtej încoace ! Ne-am sfătuit tuspatru, într-o noapte, și am hotărît să-l urmăm pe magistrul Antonius, care este unul din marii înțelepți de astăzi. Ne-am dat seama că în Dacia sîntem mai în siguranță ca în oricare alt loc de pe pămînt !

— Bine ați făcut, dragii mei ! Toți sînteți de folos țării, fiecare în felul său : tu, Marcellus, vei fi mîna dreaptă a marelui sacerdot Deceneu, la vestitele lui grădini de la Cogaionon, iar voi, cei trei argintari, care ați lucrat, pe timpuri, împreună cu mine, vă veți deschide magazine unde veți voi : avem cetăți destule și bogate.

Cei patru nou sosiți înclinară capetele, surîzînd, în semn de mulțumire. Regele continuă :

— Acum, Marcellus, tot pe tine te rog să-mi vorbești mai pe larg, decît adineauri, despre evenimentele de la Roma și să-mi spui tot ce crezi că ne-ar putea interesa !

— Mai întîi de toate, încă de pe cînd erai tu la Roma, nu ne prea simțeam noi în apele noastre. Acum, cînd sînt aci, mă mir cum de-am putut suporta peste treizeci de ani de frămîntări de

tot soiul, războaie civile, unele după altele, rivalități distrugătoare între marii oameni ai zilei ; întîi *Marius* [1], *Cinna* și *Sylla* apoi : *Pompeius, Crassus* și *Cezar*. Noroc pentru Pompei și Cezar că au scăpat de bietul Crassus, care a murit în ciocnirile cu parții. Acum lupta grozavă pentru putere se dă numai între ei doi. Au uitat repede că au fost cîndva rude îndeaproape : Pompeius, doar, era ginerele lui Cezar, măcar că avea cîțiva ani mai mult decît el. Și iarăși, aș putea spune, noroc pentru Pompeius că Iulia, fiica lui Cezar, a murit la vreme, pentru ca cei doi să nu se mai socotească rude și astfel, să se poată înfrunta ! Ne-a cuprins teama, Rebis ! Mai toți dictatorii de pînă acum au fost răzbunători, ba unii i-au ucis fără milă chiar pe partizanii celorlalți, cu totul nevinovați. Ne era teamă să nu se repete crimele îngrozitoare din vremea lui Sylla, care a trimis la moarte mii și mii de romani, din plăcerea de a omorî și ca să le ia averile !

— Și care e acum situația ? întrebă fără grabă Burebista.

— Cei doi mari generali romani, răspunse Marcellus, zîmbind cu amară ironie, se înfruntă cu înverșunare în afara Romei, se urmăresc și îi obligă pe romanii de sub comanda lor să se omoare între ei, ca și cum ar fi dușmani, de alt neam, și din altă țară. Acum se află în ținuturile Macedoniei ! Deocamdată, Pompeius are o armată de două ori mai mare ca a lui Cezar : peste patruzeci și șapte de mii de pedestrași și șapte mii de călăreți !

— Știam toate acestea, Marcellus, zise regele, însă am voit să le verific și prin tine. Ce să zicem noi, dacii, care avem o oștire de patru ori mai numeroasă decît a lui Pompeius ?

— Oastea lui Pompeius, împreună cu a lui Cezar ar face cam vreo optzeci de mii, intră și Antonius în vorbă, dar pînă la două sute de mii, mai va !

— La Roma, lumea așteaptă îngrozită această înfruntare între frați, continuă grădinarul de la templul lui Esculap, iar partizanii celor doi : pompeienii și cezarienii, cu toată teama ce-i stăpînește,

[1] Marius, Cinna, Sylla, Pompei, Crassus și Cezar, toți mari generali și oameni de stat romani, în vremea cînd se petrece acțiunea din povestire.

au început să facă și pariuri secrete asupra învingătorului, boala dintotdeauna a romanilor !

— Și cam către cine înclină cumpăna biruitorului, după ei ? Nu se poate să nu fi transpirat nimic ! zise Burebista.

— Bineînțeles ! încuviință Marcellus. Foarte mulți, dar nu toți, îl dau victorios pe Pompeius. Are oștire mai mare și, pînă acum, în toate războaiele purtate a fost neînvins !

— Da, ne-ar bucura și pe noi să iasă el biruitor și de aci înainte ! zise Burebista. Cred că ar și trebui ajutat la aceasta, mai cu seamă că Pompeius nu și-a exprimat niciodată dorința de a cuceri Dacia, așa precum a făcut-o Cezar de atîtea ori !

*

Deceneu intră la Burebista cu surîsul pe buze și-i spuse :

— Iubite prietene, știi că-mi place Marcellus al tău ? Este adevărat că vorbește cam mult, dar spune numai lucruri interesante și e un grădinar priceput. Cînd a venit la mine, a scos o năframă din sîn, în care avea zece sîmburi ale unei fructe necunoscute la noi pînă acum și mi-a zis : „Aceștia sînt sîmburi de cireșe, fructele pomului numit *„cerasus vulgaris"* sau, în limba de toate zilele, *cireș*. Mi i-a adus marele general Lucullus, din Asia, de pe unde a fost el cu armata, și mi-a șoptit mîhnit : „Iată, Marcellus, cu ce m-am ales eu din toată campania mea victorioasă împotriva regelui Mitridate al Pontului. Întrucît, după cum cred că ai aflat, am fost înlocuit în plin succes de preaiștetii noștri senatori, cu Pompeius, fără nici un motiv ! Știind că noi nu avem cireși la Roma ți-am adus și ție să-i plantezi aci, în grădina lui Esculap. Acesta este prețiosul meu dar pentru zeul medicinii, și țin să n-am niciodată nevoie de el !" Iar eu, mi-a spus Marcellus mai departe, m-am gîndit să-i aduc și în Dacia, că nu era frumos să vin aci cu mîna goală ! I-am mulțumit, am semănat chiar eu cîțiva sîmburi de cireșe aci, la Argedava, dar am păstrat vreo trei-patru să-i duc și la grădina mea de la Cogaionon. Mi-a spus Marcellus că nu numai fructul e bun, dar și cozile cireșelor fierte în apă îți dau o licoare bună de băut pentru rinichi !

— Sînt încîntat, Deceneu, că Marcellus ți-a făcut o impresie bună ! Ai de gînd să-l iei la Cogaionon definitiv ? întrebă Burebista, zîmbind cu înțeles.

— L-aș trimite pentru scurtă vreme acolo, să dea cîteva lecții de horticultură medicală oamenilor mei. Cunoaște multe leacuri bune, cum e și firesc, și ne poate fi de mare folos. Dar jumătate din timp va lucra și la Argedava, să n-ai nici o grijă !

— Știi că m-ai făcut curios ? De-abia aștept să mănînc cireșe din pomii semănați de tine ! zise regele rîzînd.

— În cîțiva ani cred că-ți vei satisface și această dorință, Burebista ! Aș vrea ca primele cireșe, fructe care nici nu știu măcar cum arată, să le mîncăm împreună !

Dar pe cînd cei doi mari prieteni stăteau de vorbă, în aparență liniștiți, dar, în realitate, amîndoi cu gîndul la Pompeius, neștiind nici unul din ei cum să aducă vorba mai cu abilitate, despre marele general roman, iată că împrejurarea le veni în ajutor, așa cum se întîmplă în viață de cele mai multe ori, cînd oamenii se află în dificultate.

În camera regelui pătrunse în grabă foarte emoționat marele tarabost Zarris, socrul său, și grăi :

— Soli de la marele imperator roman Pompeius !

— Să intre ! strigă regele, și se ridică repede în picioare.

Trei ostași romani intrară cu pași rari și apăsați, care răsunară ritmic pe pardoseală. Se opriră la trei pași de Burebista și, ridicînd cu vioiciune brațul drept, după salutul roman, cel din mijloc grăi cu voce puternică :

— Ave, Burebista Rex ! Măritul nostru imperator Pompeius îți trimite acest mesaj și așteaptă răspunsul tău ! și îi întinse un papirus.

Burebista, deși era mai mult decît nerăbdător să-i cunoască cuprinsul, luă papirusul și, bucuros că mai are prilej să vorbească

latinește cu un roman, după atîta amar de ani, spuse cu multă bunăvoință :

— Vă mulțumesc, onorați soli și iubiți oaspeți ! Îl voi citi chiar acum ! Și, desfăcînd papirusul cu încetineală, voind să-și prelungească plăcerea curiozității ce-i va fi satisfăcută îndată, citi cu voce tare, ca să ia cunoștință de cuprinsul mesajului atît Deceneu, cît și tarabostul Zarris :

„Către mărețul rege Burebista al Daciei, sănătate și pace ! Îți aduc la cunoștință, mărite rege, cu aleasă considerație pentru înaltul tău rang și faptele tale de arme, că în fasta zi de șapte ale lunii iunie, închinată prea strălucitei și veneratei zeițe Junona, vitezele noastre armate au învins la Dyrrhachium, în Macedonia, oștile generalului Caius Iulius Cezar, care au fost nevoite să părăsească rușinos cîmpul de luptă. În urma acestui mare succes, soldații noștri ne-au aclamat cu entuziasm și ne-au proclamat imperator ! Sănătate și pace !

Cnaesus Pompeius Magnus Imperator.“

Regele Burebista înfășură papirusul, îl privi pe Deceneu semnificativ și grăi cu multă satisfacție :

— Mult onorați soli, vă rog să-i transmiteți marelui Imperator Pompeius, din partea mea, a marelui Sacerdot Deceneu și a tuturor dacilor, întreaga și sincera noastră admirație pentru strălucita sa victorie împotriva lui Cezar și să-i comunicați că neîntîrziat va sosi și din partea noastră un ambasador la nebiruitul Imperator, pentru a-i aduce călduroasele și cuvenitele felicitări !

Apoi Burebista veni lîngă ei și le spuse prietenos, așa ca și cum i-ar fi cunoscut de cînd lumea :

— Acum vă rog să vă odihniți bine, iar la masa de seară ce o voi da în onoarea voastră, am să vă rog să-mi povestiți pe îndelete lupta de la Dyrrhachium în amănunțime. Sînt convins că voi avea de învățat multe din aceasta.

. . . . . .

La scurtă vreme după plecarea solilor romani, regele Burebista trimise doi curieri, la Dionysopolis, pentru a-l ruga pe Acornion,

acum mare pontif și protector al cetății, să vină cît mai degrabă la Argedava, avînd să-i încredințeze o misiune secretă de cea mai mare însemnătate.

*

Cînd solia regelui Burebista, condusă de Acornion, ajunse în tabăra lui Pompei, marele imperator roman tocmai sosise la orașul Heraclea Lyncestis din Macedonia, după un marș forțat, în urmărirea trupelor lui Cezar, care, lipsite de hrană și descurajate, continuau să se retragă, cu toate că mergeau cu trîmbițașii înainte, ca și cum ar fi fost învingătoare ! Chiar dacă soldații lui Cezar erau deprimați, el nu renunțase la victorie în ruptul capului și spera să-și spună ultimul cuvînt în curînd, folosind la maximum una din însușirile pe care singur și-o recunoscuse cîndva : răbdarea și puterea de-a aștepta !

Ambasadorul Acornion, declinîndu-și calitatea, ceru să fie dus în fața lui Pompeius și rosti următoarele în grecește :

— Mărite imperator, vin din partea marelui rege Burebista al Daciei, care îți trimite nețărmurita sa admirație, precum și a poporului său, pentru strălucita biruință de la Dyrrhachium asupra lui Cezar. Slăvitul nostru rege te roagă să primești, odată cu cele mai calde urări de sănătate și izbîndă, și darurile bogate pe care le-am adus și care sînt folositoare oricărei oștiri ce se află pe picior de luptă. Totodată, regele Burebista este gata, în orice împrejurare îi vei cere, să-ți fie alături cu douăzeci de mii de pedestrași și zece mii de călăreți gata de luptă, împreună cu toată hrana, îmbrăcămintea și armele trebuitoare, această oștire, avîndu-l în frunte pe el însuși !

Pompeius se arătă mișcat și întrebă :

— Îi mulțumesc pentru toate măritului rege Burebista, dar eu cum voi putea răspunde oare la bunăvoința ce mi-o arată ?

— Recunoscînd țara Daciei în întinderea ei firească de azi și păstrînd pacea între popoarele romane și dacice !

Fără să stea prea mult pe gînduri, Pompeius răspunse :

— Primesc cu bucurie legămîntul ce mi l-a trimis şi cît de curînd îi voi aduce dovada încrederii şi prieteniei mele, şi a romanilor ! Cunosc marea bogăţie a Daciei şi ştiu că ajutorul ei în lupta ce o duc împotriva lui Cezar îmi va fi de mare folos ; iar sincera mea recunoştinţă pentru această mînă prietenească ce mi se întinde nu va întîrzia să se arate !

*

O, cît de vremelnică e uneori bucuria şi stăpînirea omului asupra lucrurilor şi înfăptuirilor sale, pe care le crede eterne, iar ele durează numai cîteva frînturi de clipă pentru veşnicie !

Uriaş şi stăpînitorul lumii se simţea Pompeius, după victoria lui asupra lui Cezar, şi nepieritor ! Şi cît de efemeră a fost strălucirea lui ! Nu numai el, dar şi toţi generalii săi au fost îmbătaţi de succesul de la Dyrrhachium. Fiind convinşi că totul va merge la fel de uşor şi de aci înainte, nu s-au mai gîndit că roata Norocului se învîrteşte necontenit şi nici n-au mai cugetat la ce va mai urma, ci toţi au început să-şi facă planuri de ce funcţii şi măriri vor avea sub stăpînirea lui Pompeius Magnus. Şi mai cu seamă ce averi vor strînge de pe urma acestor demnităţi şi cum or să-şi urmărească duşmanii personali cu răzbunarea, pînă în gaură de şarpe ; numai la inamicii ce-i aveau în faţă şi cum vor trebui să lupte cu aceştia, ca să-i învingă definitiv, nu-i ducea cugetarea lor. Cupiditatea le întrecea vitejia !

În vremea aceasta, cînd partizanii lui Pompeius se legănau în iluzii plăcute şi se scăldau în cele mai surîzătoare visuri, Cezar şi legiunile sale se opriră în vasta cîmpie de la *Pharsalus,* unde se pregătiră de luptă.

Iar pe urma lor veneau agale, fără să se grăbească, siguri de o nouă şi definitivă izbîndă, trupele marelui Pompeius !

. . . . . .

Ca un trăsnet din senin a căzut în Dacia vestea îngrozitoarei înfrîngeri a lui Pompeius pe cîmpia de la Pharsalus de către Cezar, în a noua zi a lunii a şasea.

— Cum a fost cu putinţă o asemenea catastrofă ? îl întrebă mîniat regele pe marele sacerdot, strîngîndu-şi pumnii şi scrîşnindu-şi dinţii de furie. Să fie înfrîntă o armată de două ori mai mare decît aceea a adversarului ? Şi mai aprig decît toate mă înfurie faptul că m-am putut înşela asupra virtuţilor lui Pompeius ! A întîrziat, a întîrziat prea mult ! strigă Burebista. Dacă m-ar fi chemat la timp în ajutor nu s-ar fi întîmplat acest dezastru !

— Pe cîte am aflat şi eu, Pompeius nu era pregătit sufleteşte să dea lupta, îi luă Deceneu, apărarea. Nu socotea el că e momentul potrivit, ar fi dorit să mai amîne, dar a fost silit de generalii săi, grăbiţi să se sfîrşească odată şi să se întoarcă la Roma.

— Şi într-adevăr că s-a sfîrşit ! Ceea ce m-a decepţionat este atitudinea laşă a lui Pompeius în faţa acestui de necrezut dezastru. Am auzit că şi-a rupt insignele de comandant şi a fugit de pe cîmpul de luptă cu o mică gardă, lăsîndu-şi soldaţii în voia soartei ! Şi cine ştie pe unde rătăceşte acum ?

— Soldaţii părăsiţi de el, ce-i drept, în mod cu totul ruşinos şi de neînţeles, spuse Deceneu, sînt romani, ca şi soldaţii lui Cezar, care are tot interesul să şi-i apropie pentru a-i folosi în alte războaie ! Dar, fiindcă a venit vorba, Burebista, noi ce facem cu trupele adunate în jurul Argedavei ?

— Mă gîndesc că nu strică să le mai păstrăm aşa cum se află, pe picior de război, încă un timp ! Cine ştie dacă acestui năbădăios general Cezar nu-i vine gîndul să ne atace şi pe noi, pentru a se răzbuna de ajutorul făgăduit lui Pompeius !

— Mai tîrziu poate, zise Deceneu, dar acum el se gîndeşte, cred eu, să-şi consolideze situaţia la Roma, căci a rămas singur pe poziţie şi nu are numai prieteni, ci şi destui duşmani, care-i urmăresc ascensiunea vertiginoasă, cu invidie şi ură înverşunată.

CAPITOLUL XIX

SE TULBURĂ APELE

Trecuseră mai bine de trei ani de la îngrozitoarea luptă ce se dăduse între romani la Pharsalus, pentru supremaţia unuia din cei doi mari generali, Pompeius şi Cezar. Primul dintre ei avusese o soartă tragică. Fără îndoială că dacă l-ar fi aşteptat pe Cezar, cu resemnarea învinsului, ar mai fi trăit şi acum. Dar, înspăimîntat de prăbuşire, el fugise cu o mică gardă, ce-i rămăsese credincioasă, în Egipt, ţară ce era sub protectoratul său, crezînd că va găsi aci adăpost şi ajutor. Aceasta, cu atît mai mult, cu cît regele Ptolemeu al XIV-lea al Egiptului, un băieţandru naiv şi îngîmfat, în vîrstă de numai zece ani, era pus sub tutela marelui Pompeius. Dar micul şi credulul rege, sfătuit de nobilii ce-l înconjurau, a hotărît uciderea marelui general roman ; iar cînd acesta coborî din barcă, pe ţărmul primei guri dinspre răsărit a Nilului, numită Gura Pelusiacă, fu înjunghiat, în faţa privirilor înfiorate ale soţiei şi fiului său, chiar de către aceia ce-l aduseseră : doi centurioni romani şi doi pescari egipteni.

Iată cum un mare comandant de oşti roman, în vîrstă de aproape cincizeci de ani, a pierit din ordinul unui copilandru prostănac, de zece ani, pe care întîmplarea îl făcuse rege al Egiptului !

*

Cezar a fost zdruncinat şi a plîns cu lacrimi amare moartea neaşteptată şi nedreaptă a fostului său ginere şi a spus în şoaptă : „Nu acesta era sfîrşitul pe care i-l doream eu, sărmanului Pompeius !“

De la Roma veneau zilnic veşti la Sarmizegetusa, care era mai aproape de capitala lumii. Regele Burebista, acum trecut de cincizeci de ani, se deplasa mai greu şi locuia un timp mai îndelungat la cea mai mare cetate de scaun a Daciei.

Îl atrăgeau din ce în ce mai mult convorbirile cu Deceneu, care avea un fel aparte, obiectiv şi variat, de a comenta ştirile primite. Întotdeauna găsea el cîte ceva nou de spus, original sau vesel.

În ultima vreme, cele mai dese discuţii ale celor doi vechi şi statornici prieteni — îi legau doar peste treizeci şi cinci de ani de viaţă — se învîrteau în jurul aceluiaşi personagiu : Caius Iulius Cezar, care, de la faimoasa bătălie de la Pharsalus, mersese din victorie în victorie, din succes în succes !

Şi acum, recompensele pentru el, din partea Senatului roman, veneau una după alta, pline de adulaţie îngrijorătoare pentru cetăţenii Romei.

— Romanii s-au întrecut pe ei înşişi ! îi spuse Burebista lui Deceneu într-o seară rece de toamnă, pe cînd şedeau împreună la gura vetrei, prefirîndu-şi degetele, amorţite de frig şi oboseală, pe deasupra flăcărilor jucăuşe.

— Într-adevăr că romanii exagerează ! conveni Deceneu. Întotdeauna au sărit ei peste cal, nu numai la acordarea onorurilor, dar şi invers, la persecutarea marilor bărbaţi care cîndva i-au ajutat şi i-au scos din impas.

Pe Cezar l-au făcut mai întîi *„dictator perpetuus“* [1], apoi *„consul“* [2]. Şi culmea, rîse marele sacerdot, l-au învestit, *„pontifex maximus“*, cum s-ar zice, atribuţia mea din Dacia ; de unde şi pînă unde, Cezar, mai marele pontifilor romani ? ! se miră Deceneu. Apoi alta şi mai boacănă, a fost numit şi *„praefectus morum“*, adică acela ce controlează moravurile, tocmai Cezar, care, în ce priveşte moravurile, a lăsat de dorit toată viaţa lui ; ei, e

[1] dictator perpetuu.
[2] înalt magistrat învestit cu puterea supremă în stat, la romani.

prea de tot, e de-a dreptul batjocoritor ! Și alte, și alte demnități, una după alta !

— Eu socot că una singură dintre ele, aceea de *„imperator“*, spuse Burebista, era suficientă, întrucît le îngloba pe aproape toate celelalte la un loc.

— Totuși, trebuie să recunoaștem că e un iscusit și curajos general ! spuse Deceneu pe deplin convins, cu care poți să-ți măsori puterile, mai mult decît cu oricare altul !

— Cred că vom ajunge mai curînd decît ne așteptăm la o înfruntare pe cîmpul de luptă, spuse Burebista. Știi doar că Cezar și-a pregătit de mult o mare oștire în Macedonia, țară care i-a purtat noroc pînă acum, ca și lui Alexandru, ca să ne înfrunte pe noi, și are de gînd să plece neîntîrziat din Roma în acest scop. Și cred că într-adins ne-a lăsat la urmă, întrucît știe bine că aceasta ar fi cea mai grea încercare prin care ar trebui să treacă el !

. . . . . .

Dar care n-a fost uimirea lui Burebista și a lui Deceneu, cînd, la scurtă vreme după convorbirea lor, le-a sosit uluitoarea veste că Cezar a fost zeificat : i s-a făcut o mare și frumoasă statuie în templul Quirinus, pe soclul căreia s-a scris : *„Zeului neînvins“* și s-a hotărît ca un corp de pontifi, închinați lui, să-i aducă jertfe și să-i facă zilnic slujbe asemenea unui zeu !

Cînd a aflat despre această ultimă dovadă de nerușinată adulație, Deceneu a spus convins :

— A fost depășită cu mult măsura !

Burebista a început să rîdă ironic și a adăugat:

— Cred că aceasta i-a plăcut lui Cezar mai mult decît toate ! El se considera descendentul lui Venus, de la naștere, chiar, așa că lingușitorii săi n-au făcut altceva decît să-i confirme sacra sa părere despre dînsul.

Fără îndoială că Cezar avea mulți admiratori, sinceri sau prefăcuți, dar și un număr egal, dacă nu chiar mai mare, de dușmani. Și,

printre aceștia din urmă, se aflau foștii partizani ai nefericiților Pompeius și Crassus, de a căror pieire îl socoteau vinovat pe Cezar, fără să-i mai punem la socoteală pe mulți alții care avuseseră de îndurat grele suferințe și persecuții de pe urma marelui dictator. Și oricît s-ar părea de ciudat, în ceata răzvrătiților se găseau destui chiar din partizanii lui Cezar, sau, mai bine-zis, din aceia pe care el îi credea devotați și gata oricînd de orice sacrificii ! Toți aceștia se întorceau cu gîndul la Sylla : îi dădeau dreptate cînd spusese că vede în Cezar mai mulți Marius la un loc, și le părea rău chiar că sîngerosul dictator nu terminase cu el, de pe cînd abia împlinise douăzeci de ani !

Dar acum era prea tîrziu !

Nu toți, însă, aveau aceeași părere : numeroși adversari ai lui Cezar se constituiseră într-o conjurație, avînd drept scop neîntîrziata suprimare a acestuia.

*

O mare agitație îi cuprinsese pe mulți din cei ce fuseseră regi în statele mărunte de-odinioară ale Daciei unite acum, cînd aflară vestea de necrezut a asasinării lui Cezar în Senatul Roman, la 15 martie. Dar ceea ce-i impresionase mai mult decît toate fusese strania întîmplare că marele general se prăbușise mort chiar la picioarele statuii fostului său rival Pompeius. Ca la un îndemn pornit din necunoscut începură să se viziteze unii pe alții, să-i invite și pe marii tarabogți nemulțumiți și să discute pe toate fețele acest neînchipuit eveniment ce răscolise întreaga omenire, în frunte cu Italia, nu numai Dacia !

Se întîlniseră pînă acum de cîteva ori, de fiecare dată în altă parte, prin pivnițele și hrubele rămase goale de la distrugerea viilor, acum treizeci și șapte și mai bine de ani ! Iar mirosul încă puternic de vin și mucezeală, îmbibat în pereții umezi de neaerisire, le gîdila nările tuturor și-i făcea mai vorbăreți și mai plini de îndrăzneală.

De fiecare dată, numărul răzvrătiţilor creştea şi discuţiile se învîrteau în jurul aceleiaşi dorinţe de nezdruncinat : pieirea regelui Burebista.

— Acum că Cezar, cel mai primejdios om pentru noi, a dispărut, de ce să ne mai temem ? Romanii au şi început să se certe şi să se bată iarăşi între ei pentru puterea supremă, n-au timp să se socotească cu noi ! spunea unul din marii taraboşti.

— Am răbdat destul ! A venit vremea să ne vedem fiecare de treburile noastre dinainte. Şi, dacă vîrsta ne împiedică, avem, din fericire, destui urmaşi, continuă unul din foştii regi.

— Adică ce, să fim mai prejos de romani, care i-au făcut de petrecanie lui Cezar şi noi să nu fim în stare să isprăvim cu Burebista ? ! Şi-a jucat caii destul, cum a vrut el ! E timpul să-i mai jucăm şi noi acum, după voinţa noastră ! adăugă al treilea cu năduf.

— E drept să recunoaştem că a făcut ceva bine pentru ţară, dar mai mult pentru plugari, meşteşugari şi neguţători ! Pe noi, taraboştii, prea ne-a strîns în chingi ! Ajunge ! Ne-am săturat şi de Burebista şi de Deceneu !

— Ba, de marele sacerdot nu se poate atinge nimeni pe lume ! protestă cel dintîi tarabost ce ridicase cuvînt. El e omul lui Zalmoxis şi cine îl atinge pe el, măcar şi cu un firicel de iarbă, e sortit pieirii! Şi cu Comosicus la fel e treaba !

— Adevărat ! Noi cu regele avem ce-avem ! Şi să hotărîm odată, nu să o tot tărăgănăm aşa de pe o zi pe alta. Să tragem la sorţi, ori să se aleagă ei aceia care vor să-l omoare pe Burebista, să hotărîm ziua cea mai potrivită, cum şi în ce fel anume s-o facem... şi gata ! A, ce bine ar fi fost dacă terminau atunci cu el la vînătoare! S-ar fi limpezit toate de la sine, fără prea mare bătaie de cap ! Şi ce bine ne-ar fi prins nouă acum tarabostul Marris ! I-a mîncat şi lui capul !

— Ba, aici, dă-mi voie să te contrazic, că i l-a mîncat fiu-său, Sander !

— Dar dacă pune el mîna pe tron ?

— He-hei, ar pune el, dar cine-l lasă ? Dacă i s-a urît cu viaţa, să încerce !

— Terminaţi odată cu vorbăria goală, fără de nici un rost ! îi admonestă tarabostul care vorbise la început. Să nu plecăm de aci, pînă nu vom lua o hotărîre pe care s-o aducem la îndeplinire cît mai degrabă cu putinţă. Se ştie că şi zidurile au urechi uneori ! Văd că ne tot întîlnim, sporovăim... şi nu mai isprăvim ! Iată care este părerea mea, ca să ajungem cu bine la sfîrşitul pe care-l dorim !

Şi marele tarabost, care părea a fi capul răzvrătiţilor, le împărtăşi planul său. Dar nimeni dintre cei de faţă nu observase că printre ei se afla un bărbat de vreo treizeci de ani, vînjos, cu barba, mustăţile şi pletele mari, îmbrăcat în straie de tarabost şi cu căciuliţă pe cap. El asculta cele ce se vorbeau cu mai multă atenţie decît toţi, căutînd să nu-i scape un cuvînt măcar din cele rostite la această tainică adunare împotriva măreţului rege Burebista.

*

Regele se culcase de multă vreme, însă, nu putea închide ochii. Nu-şi dădea seama ce-l împiedica de la odihna binefăcătoare de care simţea totuşi atîta nevoie ; o presimţire ciudată îl tulbura şi nu izbutise să aţipească măcar cîteva clipe. Se gîndi să soarbă trei-patru picături din licoarea verzuie ce i-o pregătise Deceneu pentru asemenea împrejurări de nelinişte, care, de la o vreme, îl supărau destul de des.

„Ciudat !“ reflectă el, „tocmai acum cînd lucrurile s-au liniştit, să nu mă pot odihni, de parcă m-aş găsi în preajma unui nou război !“ Apoi zise tare : „Să deschid fereastra, să intre puţin aer curat !“ Şi deodată se opri, încruntîndu-se mirat : „Ei, dar ce mai e şi asta ? ! Am început să vorbesc singur ? Ia să mă supraveghez mai îndeaproape ! Sînt obosit, tare obosit ! Cei treizeci şi opt de ani de domnie m-au ajuns, abia acum îmi dau seama de greutatea ce am purtat-o pe umeri !“

De afară năvăli odată cu aerul proaspăt al nopții de toamnă și o mireasmă suavă de liliac înflorit ! Burebista se aplecă pe fereastră și trase cu putere în piept parfumul răspîndit cu dărnicie de pomișorii gingași ce înfloriseră a doua oară.

„Semn de toamnă lungă !“ surîse regele bucuros. „Și cît de frumoase sînt toamnele în Dacia ! Marcellus mi-a spus că și lui i-au înflorit doi corcoduși a doua oară !“

Se strădui să străbată cu ochii-i slăbiți întunericul gros al nopții, dincotro venea mireasma dulce și pătrunzătoare, spre a vedea crengile înflorite, dar nu zări nimic. Apoi ridică privirea spre bolta cerească, imens covor albastru-întunecos, pe care sclipeau o spuză de stele aurii și diamante verzui, galbene, roșietice, ca niște ochi surîzători și plini de voie bună !

— Ce liniște desăvîrșită ! gîndi Burebista. E aproape apăsătoare !

Dar, în aceeași clipă, un cocoș își trîmbiță cucurigul îndepărtat, după care, asemeni unor ecouri, se auzi, unul după altul, cîntatul mai melodios sau mai răgușit al celorlalți cocoși din apropierea palatului, vestind miezul nopții.

Și parcă, strecurîndu-se printre cîntecele lor, sparse văzduhul o voce groasă și neobișnuit de puternică :

— Cetățeni ai Sarmizegetusei, e miez de noapte, peste tot e liniște, somn bun !

Era garda de noapte care se preumbla agale pe străzi, cu pași mari și apăsați, veghind ca odihna locuitorilor din cetate să nu fie tulburată în vreun fel.

Îndată ce pașii gărzii se îndepărtară, lui Burebista i se păru că aude un zgomot în cameră. Se întoarse fulgerător de la fereastră și apucă repede sica ce se afla pe masa lui de lucru. În pragul ușii apăruse Deceneu, care i se păru foarte neliniștit. Regele îl întrebă cu grijă :

— Ce e cu tine, Deceneu, la ora aceasta tîrzie ? ! Nici ție nu ți-e somn ? Și de ce n-ai venit aseară la mine ? Te-am așteptat îndelung. Am trimis după tine și mi s-a spus că nu ești la Cogaionon !

— Iată, am venit acum prin tunel ! Am fost foarte prins cu o sumedenie de treburi, pentru tine, Burebista !

— Pentru mine, zici ? ! Dar ce s-a putut întîmpla ?

— Îți voi spune ! Deocamdată, dă ordin grabnic ca regina Getta, principesa Andra cu Sander și principele Rexus să plece neîntîrziat la Dionysopolis, sub protecția lui Acornion, și să aștepte acolo vești ! Chiar în noaptea aceasta ! Și pe urmă vom sta de vorbă. Să-i însoțească Pillotus și Teodosios Cretanul.

— E primejdios pentru ei, cumva ?

— Nu va fi primejdie, de vei face așa cum ți-am spus ! Dar totul, pe nesimțite, fără nici un zgomot, fără nici o zarvă !

. . . . . .

Abia cînd se înapoiară în cameră cei doi vechi prieteni, văzu Deceneu cît de palid și de abătut este Burebista. Îi puse mîinile pe umeri și-l așeză aproape cu de-a sila într-un jilț ; apoi spuse :

— De trei zile și de trei nopți oamenii mei urmăresc un complot împotriva ta !

— Am bănuit și eu ceva ! răspunse regele întristat. Starea aceasta de neliniște nejustificată, cum mi se părea mie, iată că-și are rostul! Dar n-am prins nimic !

— Nici eu n-am putut să prind, din nefericire, ceva, dar în schimb am putut să deduc din cele întîmplate ! Mi s-a adus la cunoștință, de către necunoscuți, că, de cîtva timp, mai mulți taraboști se întîlnesc în hrube, pivnițe și uneori chiar în grădini și stau de vorbă îndelung ! Despre ce-ar putea să vorbească, m-am gîndit eu, și cine sînt aceștia ? Nemulțumiți împotriva ta, am presupus ! Și atunci am împînzit cetatea cu iscoade de-ale mele, pînă cînd, în cele din urmă, am aflat ce ți-am spus ! Apoi am vîrît printre ei pe un preot, om de-al meu de încredere, anume Lucius, care s-a travestit în tarabost și l-am trimis să ia parte la o adunare de a lor, să strige împotriva ta și să se ofere să facă el cel mai greu lucru ce i s-ar cere de către blestemații de conspiratori ! Aceasta a fost aseară, îndată după apusul soarelui.

— Şi ce ţi-a spus Lucius că s-a vorbit acolo ? voi să ştie mai repede Burebista.

— Nu mi-a spus nimic, pentru că azi noapte l-am găsit mort, străpuns de sice, în mijlocul drumului, în apropiere de dumbravă. Îmi pare tare rău de acest bărbat curajos ! Bănuiesc că li s-a părut suspect, răzvrătiţilor, şi fără îndoială că l-au întrebat ceva la care el n-a răspuns mulţumitor ; atunci i-au făcut seama, cum era şi firesc, de teamă ca nu cumva să fie trădaţi şi prinşi ! Putem noi să-i arestăm pe toţi taraboştii fără nici o dovadă împotriva lor ? Nu ! Nici nu ştim cine sînt, dealtfel ! Dar putem să luăm măsuri de apărare. Garda de la palat, întreită, dar oamenii schimbaţi ! Slujitorii, de asemenea, schimbaţi imediat.

— Cum n-ai încredere în ei, Deceneu ? ! Oamenii mei vechi ?

— De ce să mă amăgesc ? N-am ! De cînd Cezar a fost străpuns cu spada chiar de Brutus, propriul său fiu adoptiv, în care avea o încredere oarbă, ca şi în cîţiva aşa-zişii lui prieteni, care, totuşi, făceau parte din conjuraţia împotrivă-i, nu mai cred decît în mine, în măicuţa mea Savella şi, bineînţeles, în tine ! Atît !

— Prin urmare, asta este explicaţia insomniei mele şi a neliniştei ce nu-mi mai dădeau pace !

— Asta ! Şi eu simt ceva ca o plasă fină care se strînge ameninţătoare în jurul nostru ! Am făcut eforturi să le prind gîndul acelora ce complotează împotriva ta, să aflu cine sînt. Ştiu precis că există cîţiva, dar nu-i cunosc încă ! Mă străduiesc, dar vai, îmi dau seama, rege, că nu mai am puterea, subtilitatea, forţa de pătrundere, de odinioară ! Am trecut de şaizeci de ani şi încep să mă resimt, poate şi pentru că am risipit în decursul vremii mai multă energie sufletească decît ar fi trebuit !

— Nu poate, Deceneu, ci sigur ! grăi Burebista, oftînd cu mîhnire. M-am despărţit cu greu de ai mei şi presimt că n-am să-i mai văd niciodată !

Deceneu suspină tare întristat şi răspunse, căutînd să-l încurajeze :

— Nu pot să-ţi spun decît atît, iubite prietene, că un magistru egiptean de filozofie de-al meu, din tinereţe, mi-a spus, într-o împrejurare oarecare, cînd eram cuprins de amărăciune şi îndoială : *„Să nu zici niciodată : niciodată“ ! şi „Chiar cînd vezi că totul este iremediabil pierdut, tot să nu-ţi pierzi speranţa !“*

— Şi-acum ce mă sfătuieşti tu să fac în această cea mai grea împrejurare a vieţii mele de pînă acum ? întrebă regele cu nădejde de nezdruncinat în marele sacerdot.

— Să ne orientăm după proverbul latinesc *„Festina lente“ !*

— Adică să ne grăbim încet ?

— Sau să nu ne pripim, cum voieşti ! Te-am sfătuit să-ţi trimiţi familia la Dionysopolis, pentru că ai tăi, sătui de munte, s-au dus întotdeauna acolo să-şi petreacă vara sau toamna, la mare, unde e o climă mult mai dulce şi mai plăcută ca la Tomis sau Callatis : migdali, lămîi, smochini şi peşte din belşug ! Nu poate să surprindă pe nimeni această plecare, deci !

— Şi eu, de ce să mă grăbesc încet, nu înţeleg ? Pot să nu mă grăbesc deloc !

— Să cugetăm îndelung, vezi, stau încă la îndoială : dacă informaţiile mele sînt oarecum greşite sau exagerate ? Să facem acum un gest pe care apoi să-l regretăm ? M-am gîndit la început să pleci şi tu undeva, dacă nu tot la Dionysopolis, atunci într-un colţ retras de ţară, să te recreezi, nu pe furiş, dar fără trîmbiţe şi tobe. Însă m-am întors din gîndul meu şi mi-am zis : „Dar dacă, totuşi, adunările acelea nu sînt serioase şi complotiştii se tem să-şi aducă la îndeplinire planurile ?“ Înseamnă că ne-am neliniştit degeaba ! Dar dacă, totuşi, sînt gata de înfăptuire, nu-ţi pui viaţa în pericol, mai cu seamă că nu ştie nimeni de unde vine primejdia ? Poate să pornească din afară, dar poate să pornească şi dinlăuntrul palatului !

— Şi-atunci ? întrebă regele, obosit.

— Să mai aşteptăm ! răspunse calm marele sacerdot.

— Dar dacă vor da năvală şi vor asedia palatul, nu va fi oare prea tîrziu atunci ? se îngrijoră Burebista.

— Nu ! Am luat din timp toate măsurile de precauţie. Un singur om scapă mai uşor la primejdie decît o ceată întreagă !

*

Din nefericire, presupunerile și bănuielile lui Deceneu se dovediră în curînd a fi adevărate. La cîteva zile numai de la uciderea preotului Lucius, iscoada marelui sacerdot, într-o dimineață, la Sarmizegetusa, se petrecu un fapt ce-i uimi pe locuitorii marii cetăți : palatul regal fu înconjurat pe nesimțite de ostașii care-i schimbaseră în tăcere pe cei din gardă. Dar acum se afla ostaș lîngă ostaș, așa că n-ar fi putut să intre sau să iasă nimeni din palat, fără să fie văzut și oprit ! Poate să fi zburat pe deaspura înaltei clădiri, ca pasărea, dar și atunci ar fi fost luat la ochi cu arcul și săgetat.

Trei taraboști, care erau căpeteniile oștirilor ce asediaseră palatul, veniră în fața porții și începură să bată în ea cu ciocanul să se deschidă. Dar nu se ivi nimeni ! Bătură furioși încă de cîteva ori, strigară, dar nu se petrecu nimic deosebit, palatul continua să rămînă închis, părea pustiu, nici o mișcare nu se simțea înlăuntru.

Mîniați că nu li se deschisese la bătăile și porunca lor, cei trei taraboști răzvrătiți dădură ordin să se spargă poarta cu topoarele, ceea ce oștenii sosiți în grabă începură să facă !

. . . . . .

— Iată, bunul meu prieten și rege, spuse Deceneu, de ce am construit acum treizeci de ani, trei porți la rînd ! Pe cînd ei se străduiesc să le spargă, spre a putea pătrunde în palatul pe care-l vor găsi pustiu, tu vei avea tot timpul să treci prin tunel la mine în Cogaionon, apoi în templul lui Zalmoxis și, prin trapa secretă, să mergi liniștit împreună cu Comosicus și cu Gerro, toți îmbrăcați țărănește, prin al doilea tunel ce te va scoate, hăt, departe, în inima pădurii de brazi... Și apoi unde te vor mai lumina zeii ! Veți lua și caii cu voi ; nici o grijă, tunelul e destul de larg și înalt și bine întărit ! Cred că n-ar fi rău să pleci un timp din țară ; la oblîncul șeilor, toți aveți săculeți cu tetradrahme grecești și denari romani. Îndată ce poți, dă-mi de știre. Eu te aștept... și mai cu seamă aștept prilejul nimerit ca să fim din nou împreună ! Și-acum, ia privește pe aci, te rog, prin orificiul acesta. Cinstiții noștri taraboști încă se

luptă cu prima poartă. Cînd vor ajunge s-o spargă pe a treia și să dea ochii cu mine, voi veți fi, hăt... departe ! Eu îi voi primi așa cum se cuvine și le voi spune hotărît că Zalmoxis te-a chemat la el viu și nevătămat, spre a te feri de vrăjmașii tăi. Dacă nu mă cred, îi poftesc să te caute prin tot palatul ! În Cogaionon, te asigur că nu vor pătrunde fără voia mea, ca să descopere cumva trapa tunelului pe unde ai plecat. Așa că, mergi liniștit, e timpul, cei toi tovarăși de drum ai tăi te așteaptă la gura tunelului ! Cred că n-ar fi rău ca primul popas să-l faci la stîna băciței Mioara, la care am fost împreună pe timpuri. Ea poate să-ți dea o mînă de ajutor prietenească.

Și marele sacerdot Deceneu, cu ochii scăldați în lacrimi, îl îmbrățișă cu toată căldura pe regele Burebista, care abia se stăpînea să nu izbucnească în plîns. Își înghiți lacrimile și șopti sugrumat de emoție, strîngîndu-l încă o dată la piept pe multiubitul său frate de suflet :

— Adio, Deceneu !

București, 22 septembrie, 1978

CUPRINS

Cap. I	Omul din umbră	5
Cap. II	Drum grabnic către țară	28
Cap. III	De multe ori, oamenii sînt mai mari piedici în cale, decît munții și apele	37
Cap. IV	Revederea	60
Cap. V	Plecarea la Zalmoxis a regelui Zorabes	66
Cap. VI	În brațele marelui sacerdot	69
Cap. VII	Regele Burebista dă glas gîndurilor sale	73
Cap. VIII	În țară nouă, legi noi	86
Cap. IX	Sanctuarul de la Cogaionon	116
Cap. X	Țara întreagă se dă pe brazdă	119
Cap. XI	Fiul lui Deceneu	124
Cap. XII	Zeul Ares îndeamnă la luptă	140
Cap. XIII	Rapsozii cîntă marea biruință	154
Cap. XIV	Vechii prieteni nu-și dezmint iubirea	176
Cap. XV	La vînătoare-n codrii falnici ai strașnicei zeițe Bendis	190
Cap. XVI	O întorsătură neașteptată	198
Cap. XVII	Pe țărmul cel dinspre apus al Mării Euxine	210
Cap. XVIII	Mărețul rege Burebista-i întinde o mînă prietenească imperatorului roman Pompeius	222
Cap. XIX	Se tulbură apele	234